

Vejledning om økologisk jordbrugsproduktion

Juni 2011

Kolofon

Vejledning om økologisk jordbrugsproduktion

Denne vejledning er udarbejdet af Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri i 2011

Bidragyder(e): Plantedirektoratet

Fotograf(er): Colourbox

© Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri

Plantedirektoratet
Skovbrynet 20
2800 Kgs. Lyngby
Tlf.: +45 4526 3600
Fax: +45 4526 3610
E-mail: pdir@pdir.dk
Hjemmeside: www.pdir.fvm.dk

ISBN 978-87-7120-100-0 (tryk og web)

Indholdsfortegnelse

1	Hvad kan du læse om i vejledningen?	9
1.1	Andre regler på det økologiske område	10
2	Ansøgning om autorisation	11
3	Omlægning til økologisk jordbrugsproduktion	12
3.1	Ændring af et omlægningstidspunkt	13
3.2	Samtidig omlægning	13
3.3	Definition af en bedrift	13
3.4	Definition af en produktionsenhed	13
3.5	Dele af bedriften, som du ikke behøver at omlægge	14
3.6	Regler for økologiske skove	14
3.7	Juletræer og pyntegrønt	15
3.8	Regler for levende hegn og vildtremiser	15
3.9	Omlægning af jordløse bedrifter	15
	Planteavl	17
4	Adskillelse og skel til ikke-økologiske marker	17
4.1	Opbevaring af de høstede afgrøder	17
5	Du må ikke have parallelavl mellem dine afgrøder	18
5.1	Hvornår er der parallelavl	18
5.2	Hvornår er der ikke parallelavl	19
5.3	Hvornår er parallelavl tilladt	20
6	Omlægning af marker til økologi	21
6.1	Omlægningsperiodens længde	21
6.2	Forlænget omlægningstid	22
6.3	Nedsat omlægningstid	22
6.3.1	Nedsat omlægningstid på arealer under et miljøprogram eller enkeltbetalingsordningen ..	23
6.3.2	Nedsat omlægningstid for visse natur- og landbrugsarealer – 3 års-reglen	25
6.3.3	”Øvrige arealer”	25
6.3.4	Arealer med græsningsret	26
6.3.5	Nedsat omlægningstid for græsarealer til svin og høns	27
7	Brug af frø, udplantningsplanter og vegetativt formeringsmateriale	28
7.1	Definition af frø og vegetativt formeringsmateriale	28
7.2	Den økologiske Frødatabase	29
7.3	Hvordan får du tilladelse til at bruge ikke-økologisk frø eller vegetativt formeringsmateriale	29
7.3.1	Ansøgning til Plantedirektoratet	30
7.3.2	Anmeldelse til Plantedirektoratet	30
7.3.3	Generel tilladelse fra Plantedirektoratet	31
7.3.4	Du skal have en ordrebekræftelse ved bestilling af ubejdsset ikke-økologisk frø	31

7.4	Økologiske græsfrøblandinger	31
7.5	Fremavl - produktion af certificeret frø og formeringsmateriale	32
7.5.1	Kasseret fremavl	32
7.5.2	Hjemmeproduceret udsæd og læggemateriale	33
7.6	Brug af frøformerede udplantningsplanter	33
7.7	Planter, der ikke bruges til produktion	33
7.8	Juletræer og pyntegrønt	33
7.9	Dokumentation på bedriften	34
8	Regler for gødning og jordforbedring	35
8.1	Tilladt mængde kvælstof i husdyrgødning	35
8.2	Brug af ikke-økologisk gødning	36
8.3	Brug af ikke-økologisk husdyrgødning	36
8.3.1	Brug af ikke-økologisk husdyrgødning fra din egen bedrift	36
8.3.2	Brug af ikke-økologisk gødning fra bilag 1	37
8.4	Gødskning med biomasse fra biogasanlæg	37
8.5	Produktion af økologisk afgasset gødning	38
9	Hvilke muligheder har du for plantebeskyttelse?	40
9.1	Tilladte midler og metoder	40
9.2	Bekæmpelsesmidler du undtagelsesvis kan bruge ved akut fare for afgrøden	40
10	Økologisk væksthuseproduktion	42
10.1	Omlægning til økologisk væksthuseproduktion	42
10.2	Gødskning i væksthuse	42
10.3	Vækstmedier til økologisk gartneri- og planteskoleproduktion	43
10.4	Kompost til brug ved dyrkning af svampe m.m.	44
11	Dokumentation for planteavl	45
11.1	Bilag på ind- og udgående produkter	45
11.1.1	Bilag ved køb af frø, udplantningsplanter og vegetativt formeringsmateriale	45
11.1.2	Bilag ved køb af husdyrgødning	46
11.1.3	Bilag på ikke-økologiske gødnings- og jordforbedringsmidler	46
11.1.4	Bilag ved køb af vækstmedier	47
11.2	Logbog for planteavl	47
11.2.1	Gødningsforbrug	47
11.2.2	Brug af plantebeskyttelsesmidler	47
11.2.3	Høst af afgrøder	48
Husdyr	.....	49
12	Økologisk husdyrhold	49
12.1	Generelle principper i økologisk husdyrhold	49
12.2	Du må ikke have parallelavl mellem dyrearter	49
12.3	Omlægning af husdyrhold til økologisk produktion	49
12.4	Omlægningsperiode	50
12.5	Samtidig omlægning	50

12.5.1 Indkøb af dyr i den samtidige omlægningsperiode	51
12.6 Genomlægning.....	51
12.7 Identifikation af dyr	52
12.8 Logbog for husdyrproduktion	52
12.9 Besætningsliste	53
12.10 Husdyrhold til eget brug	53
12.10.1 Omlægning af et husdyrhold til eget brug	54
13 Arealer til afgræsning.....	55
13.1 Afgræsning af omlægningsarealer	55
13.2 Afgræsning med ikke-økologiske dyr.....	55
13.3 Leje eller udlejning af græsningsret	56
13.3.1 Leje af græsningsret på en økologisk bedrift	57
13.3.2 Leje af græsningsret på en ikke-økologisk bedrift.....	57
13.3.3 Udlejning af græsningsret.....	58
13.4 Samgræsning	58
14 Etablering af en besætning	60
14.1 Etablering og omlægning af en besætning inden for 4 år fra omlægningens start ...	60
14.2 Etablering og omlægning af en besætning efter 4 år fra omlægningens start	61
14.3 Indkøb af ikke-økologiske dyr til fornyelse og supplering af besætningen	61
14.3.1 Fjerkræ.....	61
14.3.2 Pattedyr.....	61
14.4 Dokumentation ved indkøb af dyr	62
14.5 Sanering	63
15 Behandling af økologiske dyr.....	64
15.1 Sygdomsbehandling	64
15.2 Isolering af syge dyr	65
15.2.1 Kalve op til 6 måneder	65
15.2.2 Svin	65
15.3 Opbevaring af medicin.....	66
15.4 Forebyggende behandling er ikke tilladt	66
15.5 Du skal føre medicinlogbog og behandlingsregnskab	66
15.5.1 Hvad skal stå i medicinlogbogen	66
15.5.2 Hvad skal med i behandlingsregnskabet	67
15.6 Genomlægning af behandlede dyr	67
15.7 Tilbageholdelsestid.....	68
15.8 Registrering og mærkning af behandlede dyr	69
15.9 Reproduktion og avlsmetoder	69
15.10 Operative indgreb - halekupering, afhorning m.m.	69
15.11 Sanering og bekæmpelse	70
16 Økologisk kvæghold.....	71
16.1 Fodring af økologisk kvæg	71

16.1.1 Brug af omlægningsfoder	71
16.1.2 Tildeling af grovfoder til økologiske husdyr.....	72
16.1.3 Mælkefodring.....	72
16.1.4 Du skal lave en foderopgørelse.....	72
16.1.5 Foderblandinger til drøvtyggere	73
16.1.6 Fodermidler af mineralsk oprindelse	73
16.1.7 Tilsætningsstoffer i foder	73
16.1.8 Hjælpestoffer til ensilering.....	74
16.1.9 Forbud mod GMO	74
16.2 Staldforhold.....	74
16.2.1 Areal krav	75
16.2.2 Lejeareal og strøelse	76
16.2.3 Opmåling af stalde	77
16.2.4 Rengøring og skadedyrsbekæmpelse i stalde	77
16.2.5 Overgangsordninger for opstaldning af kvæg	77
16.3 Afgræsning og udeforhold	78
16.3.1 Græsningssæsonen fra den 15. april til den 1. november.....	78
16.3.2 Vinterperioden fra den 1. december til den 1. marts, samt vinterlignende vejr.....	80
16.3.3 Løbegårde til tyre over 1 år	80
16.4 Udlicitering af kvier (kviehotel)	81
17 Økologisk svinehold	82
17.1 Fodring af økologiske svin	82
17.1.1 Brug af omlægningsfoder	82
17.1.2 Brug af ikke-økologisk foder.....	83
17.1.3 Grovfoder til økologiske svin	84
17.1.4 Mælkefodring.....	84
17.1.5 Du skal lave en foderopgørelse.....	84
17.1.6 Foderblandinger	84
17.1.7 Fodermidler af mineralsk oprindelse	85
17.1.8 Tilsætningsstoffer i foder	85
17.1.9 Hjælpestoffer til ensilering.....	85
17.1.10 Forbud mod GMO	85
17.2 Staldforhold.....	86
17.2.1 Areal krav	86
17.2.2 Lejeareal og strøelse	87
17.2.3 Krav til løbegårde	88
17.2.4 Opstaldning i hytter, telte m.m.	88
17.2.5 Opmåling af stalde	88
17.2.6 Rengøring og skadedyrsbekæmpelse i stalde	89
17.2.7 Overgangsordninger for opstaldning af svin	89
17.3 Udeforhold	90
17.3.1 Græsningssæsonen 15. april til 1. november	90

17.3.2 Vinterperioden fra den 1. december til den 1. marts, samt vinterlignende vejr	90
18 Økologisk fjerkræ	92
18.1 Fodring af økologisk fjerkræ	92
18.1.1 Brug af omlægningsfoder	92
18.1.2 Brug af ikke-økologisk foder	93
18.1.3 Tildeling af grovfoder	94
18.1.4 Du skal lave en foderopgørelse	94
18.1.5 Fodermidler af mineralsk oprindelse	94
18.1.6 Tilsætningsstoffer i foder	94
18.1.7 Hjælpestoffer til ensilering	95
18.1.8 Forbud mod GMO	95
18.2 Velfærd i fjerkræbesætninger	95
18.3 Staldforhold	96
18.3.1 Arealkrav indendørs	96
18.3.2 Flokstørrelse	97
18.3.3 Siddepinde	97
18.3.4 Lysforhold	97
18.3.5 Brug af elhegn/-tråde ved klumpning	98
18.3.6 Udgangshuller	98
18.3.7 Opmåling af stalde	98
18.3.8 Skillevæg og adskillelse i stalden	98
18.3.9 Rengøring af stalde i forbindelse med holdskifte	99
18.3.10 Rengøring og skadedyrsbekæmpelse i stalde	99
18.4 Adgang til udeareal	99
18.4.1 Foldskifte	100
18.5 Overgangsordninger for staldforhold til fjerkræ	101
18.6 Slagtealder for fjerkræ	101
19 Økologisk får, geder og hjortehold	103
19.1 Fodring af økologiske får, geder og hjorte	103
19.1.1 Brug af omlægningsfoder	103
19.1.2 Tildeling af grovfoder	104
19.1.3 Mælkefodring	104
19.1.4 Du skal lave en foderopgørelse	104
19.1.5 Foderblandinger til får, geder og hjorte	105
19.1.6 Fodermidler af mineralsk oprindelse	105
19.1.7 Tilsætningsstoffer i foder	105
19.1.8 Hjælpestoffer til ensilering	106
19.1.9 Forbud mod GMO	106
19.2 Staldforhold	106
19.2.1 Arealkrav	107
19.2.2 Lejeareal og strøelse	108
19.2.3 Opmåling af stalde	108

19.2.4 Rengøring og skadedyrsbekæmpelse i stalde	108
19.2.5 Overgangsordninger for opstaldning af får og geder	109
19.3 Afgræsning og udeforhold	109
19.3.1 Græsningssæsonen fra den 15. april til den 1. november	109
19.3.2 Vinterperioden fra den 1. december til den 1. marts, samt vinterlignende vejr	110
20 Hestehold på en økologisk bedrift	112
20.1 Fodring af økologiske heste	112
20.1.1 Hvis du bruger omlægningsfoder	112
20.1.2 Du skal lave en foderopgørelse	113
20.1.3 Foderblandinger til heste	114
20.1.4 Fodermidler af mineralsk oprindelse	114
20.1.5 Tilsætningsstoffer i foder	114
20.1.6 Hjelpestoffer til ensilering	114
20.1.7 Forbud mod GMO	114
20.2 Staldforhold	115
20.2.1 Arealkrav	115
20.2.2 Lejeareal og strøelse	116
20.2.3 Rengøring og skadedyrsbekæmpelse i stalde	116
20.3 Afgræsning og udeforhold	116
20.3.1 Græsningssæsonen fra den 15. april til den 1. november	116
20.3.2 Vinterperioden fra den 1. december til den 1. marts, samt vinterlignende vejr	117
20.4 Hesteordningen	118
21 Økologisk biavl	119
21.1 Bigårdens placering	119
21.2 Biernes oprindelse	119
21.3 Omlægning	119
21.4 Bistader og tavler	120
21.5 Fodring	120
21.6 Slyngning	120
21.7 Sygdomsforebyggelse og behandling	120
21.8 Krav til registrering	120
21.9 Under vanskelige produktionsforhold	121
22 Leje og udlejning af bygninger	122
22.1 Udlejning af bygninger	122
22.2 Leje af bygninger	122
22.3 Opbevaring af ikke-økologiske produkter på din økologiske bedrift	123
23 Tørring og rensning af korn og markfrø på en ikke-økologisk bedrift eller virksomhed	125
24 Indsamling af vilde planter, plantedele eller plantesaft	126
25 Handel med økologiske produkter	127
25.1 Salg til endelig forbruger	127

25.1.1	Stalddørssalg	127
25.1.2	Salg fra gårdbutik	128
25.2	Salg af økologiske fødevarer til engros- og detailvirksomheder	128
25.3	Køb og salg mellem økologiske bedrifter	128
25.4	Køb af økologiske produkter gennem mellemhandler	128
25.5	Mærkning af økologiske produkter	129
25.5.1	Ø-mærket	130
25.5.2	EU-logoet	130
25.5.3	Mærkning af udsæd m.m.	130
25.5.4	Mærkning af gødning	131
25.5.5	Mærkning af plantebeskyttelsesmidler	131
25.5.6	Mærkning af foderstoffer	131
25.6	Transport af økologiske produkter	131
25.6.1	Transport i egnede (lukkede) emballager	132
25.6.2	Transport i åbne emballager	132
25.6.3	Mærkning under transport	132
25.7	Import af økologiske produkter fra lande uden for EU	132
25.7.1	Godkendte tredjelande og EØS lande	133
25.7.2	Importprocedurer	133
25.8	Salg af økologiske produkter i andre lande	133
25.8.1	Certifikat som økologisk jordbrugsbedrift	134
25.8.2	Certifikat som økologisk jordbrugsbedrift med mark-/husdyroplysninger	134
25.8.3	Particertifikat	134
25.8.4	Kontrolokument for udenlandske kontrolorganers supplerende regler	135
26	Samtidig drift af en økologisk og en ikke-økologisk produktionsenhed	136
27	Kontrol af økologiske bedrifter	138
27.1	Kontrol af økologiske bedrifter	138
27.1.2	Kontrolordning for bedrifter uden salg	138
29	Indberetning af din produktion	142
29.1	Årlig indberetning	142
29.2	Indberetning af ændringer på bedriften	142
29.2.1	Ændring vedrørende arealer	142
29.2.2	Ændringer vedrørende husdyr	143
29.3	Du modtager en årlig statusrapport	143
30	Overtrædelse af reglerne	144
30.1	Vil du klage over en afgørelse?	144
31	Overtager eller overdrager du arealer eller en hel ejendom	146
31.1	Salg eller bortforpagtning af økologiske arealer	146
31.2	Overtagelse af en ejendom	146
31.2.1	Når du som økolog overtager en ikke-økologisk ejendom	146
31.2.2	Når du som ikke-økolog overtager en økologisk ejendom eller et økologisk areal	146

---

32 Ophør som økolog.....	148
32.1 Bortfald af autorisation.....	148
33 Hvor kan du søge mere information?	149
34 Lovgrundlag.....	150
Bilagsfortegnelse	151
Bilag 1	152
Ikke-økologiske gødningsstoffer og jordforbedringsmidler, der kan bruges i særlige tilfælde.....	152
Bilag 2	159
Aktivstoffer, der i særlige tilfælde kan bruges som plantebeskyttelsesmidler på økologiske arealer, herunder arealer, hvor omlægningen er påbegyndt	159
Bilag 3	161
Retningslinjer for rækkedampning af ukrudt i afgrøder på friland og for dampning i væksthuse.....	161
Bilag 4	162
Tilskudsordninger under Landdistriktsprogram 2000-2006 og Landdistriktsprogram 2007-2013 til fremme af natur og miljø	162
Bilag 5	163
Oversigt over reglerne for behandling i økologiske besætninger	163
Bilag 6	165
Liste over tilladte ikke-økologiske foderstoffer, tilsætningsstoffer og produkter til rengøring og desinfektion.....	165
Bilag 7	170
Fjerpilning hos høns	170
Stikordsregister.....	172

1 Hvad kan du læse om i vejledningen?

Økologiske jordbrugsbedrifter skal overholde særlige regler for økologisk produktion. Disse regler er beskrevet her i vejledningen.

Jordbrugsprodukter kan kun sælges som økologiske, hvis de er produceret på en jordbrugsbedrift, der er autoriseret til økologisk produktion.

Vejledningen retter sig hovedsageligt til:

- Landmænd og andre, der har en økologisk produktion.
- Konsulenter, der rådgiver om økologisk jordbrugsproduktion.

I vejledningen kan du blandt andet se:

- Hvordan du bliver autoriseret til økologisk jordbrugsproduktion.
- Hvordan du skal dyrke jorden for at afgrøden er økologisk.
- Hvordan du skal holde husdyrene for at kød, mælk eller æg er økologiske.
- Hvilke krav, der er til dokumentation.
- Hvordan det er muligt at markedsføre økologiske produkter.
- Hvilke krav, der er ved import og eksport af økologiske produkter.
- Hvordan kontrollen af autoriserede bedrifter foregår.

Når reglerne bliver ændret, opdaterer vi vejledningen. Du kan følge med i ændringerne ved at tilmelde dig nyhedsbrevet om økologi på [Plantedirektoratets hjemmeside](#). Den senest opdaterede vejledning kan du se på hjemmesiden.

Hvis du er i tvivl om reglerne, kan du kontakte:

Plantedirektoratet, Økologi

Skovbrynet 20

2800 Kgs. Lyngby

Tlf.: 45 26 36 00

Fax: 45 26 36 19

E-mail: okologi@pdir.dk

Økologiske jordbrugsbedrifter skal også overholde de generelle regler, som gælder for alle danske jordbrugsbedrifter. De generelle regler er ikke beskrevet i denne vejledning.

Vejledningen gælder fra den 29. juni 2011.

1.1 Andre regler på det økologiske område

Der er særlige regler for den økologiske produktion i hele kæden fra jord til bord.

Der er regler for virksomheder, som f.eks. foderstofvirksomheder, frø- og såsædsvirksomheder og grøntørrerier, som leverer produkter til de økologiske landmænd. Du kan få oplysninger om disse regler hos:

Plantedirektoratet, Økologi

Skovbrynet 20

2800 Kgs. Lyngby

Tlf.: 45 26 36 00

Hjemmeside: www.pdir.fvm.dk

Der er regler for de virksomheder, der køber de økologiske landmænds produkter som f.eks. slagterier og mejerier. Der er også regler om salg og markedsføring af økologiske produkter til forbrugerne. Du kan få oplysninger om disse regler hos:

Fødevarerstyrelsen/den lokale kontrolafdeling

På hjemmesiden kan du finde oplysninger om den lokale kontrolafdeling, hvis du indtaster dit postnummer.

Hjemmeside: www.fvst.dk

Det er muligt at få offentligt tilskud til økologisk jordbrug. Du kan få flere oplysninger om mulighederne hos:

FødevarerErhverv

Nyropsgade 30

1780 København V

Tlf.: 33 95 80 00

Hjemmeside: www.ferv.fvm.dk

2 Ansøgning om autorisation

Du kan søge om autorisation til økologisk jordbrugsproduktion hele året. Både en fysisk og en juridisk person kan søge om autorisation.

Ansøgningsskema og vejledning finder du på [Plantedirektoratets hjemmeside](#).

Du skal være opmærksom på, at din ansøgning om autorisation ikke også er en ansøgning om tilskud. Hvis du ønsker at søge tilskud, skal du kontakte Fødevarerhverv. Se eventuelt på [Fødevarerhvervs hjemmeside](#).

Ansøgningen om autorisation skal blandt andet indeholde:

- En fuldstændig beskrivelse eller skitse af produktionen på bedriften og af bedriftens lokaler/bygninger.
- En plan for hele bedriftens omlægning. Planen skal være attesteret af en konsulent, der er godkendt hertil af Videncentrets Brugerudvalg for Økologi. En liste over godkendte attestationskonsulenter findes på [Videncenter for Landbrugs hjemmeside](#).
- Oplysninger om, hvorvidt du eller lederen af den daglige drift inden for de seneste 5 år er fundet skyldig i overtrædelse af følgende love med tilhørende bekendtgørelser; dyreværnsloven, lov om hold af dyr, lov om dyrlæger, lov om afgift af bekæmpelsesmidler, lov om jordbrugets anvendelse af gødning og om plantedække eller lov om foderstoffer.

Selvom du eller driftslederen inden for de sidste 5 år har overtrådt de nævnte regelsæt, betyder det ikke nødvendigvis, at du ikke kan blive autoriseret. Plantedirektoratet foretager en konkret vurdering, hvor hensynet til økologiens troværdighed i forhold til forbrugerne indgår.

Plantedirektoratet vil vurdere, om overtrædelsen har en sådan karakter, at det giver grund til at antage, at du eller driftslederen ikke vil drive bedriften efter økologireglerne. Det kan f.eks. være tilfældet ved grove overtrædelser, hvorimod mindre overtrædelser ikke vil føre til nægtelse af autorisation. F.eks. vil en bøde ikke nødvendigvis betyde, at du ikke kan blive autoriseret.

Plantedirektoratet kan også nægte dig autorisation, hvis du inden for de sidste 5 år har fået tilbagekaldt din autorisation, og der er grund til at antage, at du ikke vil drive bedriften økologisk efter reglerne.

Du skal begynde omlægningen af din bedrift senest 6 måneder efter, vi har modtaget din ansøgning. Du kan tidligst begynde omlægning den 1. i måneden efter, vi har modtaget ansøgningen. Du forpligter dig til at overholde økologireglerne fra den dato, hvor du påbegynder omlægningen. Du har mulighed for at ændre i din omlægningsplan, se [afsnit 3.1](#).

Vi gennemfører en autorisationskontrol på din bedrift. Hvis betingelserne for autorisation er opfyldt, vil vi sende dig et autorisationsbevis med dit autorisationsnummer. Du vil også få en kontrolrapport, som dokumentation for, at din produktion har opfyldt kravene i økologireglerne.

3 Omlægning til økologisk jordbrugsproduktion

Omlægning til økologisk jordbrugsproduktion skal omfatte hele din bedrift. Dette afsnit handler om tidsfristerne for omlægning, hvordan du kan ændre et omlægningstidspunkt, og hvilke dele af bedriften du kan undlade at omlægge.

Du skal oplyse et omlægningstidspunkt for alle bedriftens marker og for hele bedriftens husdyrhold. Eneste undtagelser for denne regel er beskrevet i [afsnit 3.5](#). Omlægningstidspunktet er den dato, hvorfra du forpligter dig til at overholde økologireglerne.

Du kan tidligst begynde omlægning den dato, hvor du har indberettet omlægningen til Plantedirektoratet. Du skal have fuld rådighed over marker og dyr, før du kan omlægge dem. Marker kan kun omlægges fra den 1. i en måned. Dyr kan omlægges i hele måneden.

Du behøver ikke at omlægge alle marker og dyr på én gang. Du skal begynde omlægningen af den første mark senest 6 måneder efter, at din ansøgning om autorisation er modtaget i Plantedirektoratet. Du skal begynde omlægningen af de sidste marker og dyr inden udgangen af det 4. kalenderår efter, at du er begyndt omlægningen.

Når alle dine marker er omlagt eller under omlægning, skal du overholde økologireglerne på hele bedriftens matrikulære areal, også i driftsbygninger og på gårdspladser, veje og levende hegn. Det gælder dog ikke bortforpagtede arealer, udlejede bygninger, stuehuset og private køkken- og prydhaver.

Efter det 4. kalenderår skal du straks på overtagelsesdatoen omlægge nye arealer eller dyr, som du køber eller tilforpagter. Det gælder også marker eller bygninger, som vender tilbage til bedriften efter en bortforpagtning eller udlejning.

Følgende typer af dyr kan omlægges: kvæg, herunder bøfler og bisoner, hovdyr, svin, får, geder, hjorte, fjerkræ og bier. Andre husdyr kan ikke omlægges.

Eksempler på datoer for omlægning af marker og husdyr:

- Plantedirektoratet modtager din ansøgning den 15. april 2011.
- Du kan tidligst begynde omlægning af markerne den 1. maj 2011.
- Du skal begynde omlægning af den første mark senest den 1. oktober 2011.
- Du skal begynde omlægning af de sidste marker og husdyr inden udgangen af 2015. Du har således resten af 2011 plus 4 hele kalenderår til at omlægge bedriften i. Du skal begynde omlægning af de sidste marker senest den 1. december 2015. Du kan begynde omlægning af dyrene i hele måneden, og de skal derfor senest begynde omlægning den 31. december 2015.

3.1 Ændring af et omlægningstidspunkt

Hvis du vil ændre et omlægningstidspunkt, gælder følgende:

- Du skal altid give Plantedirektoratet besked om ændringen.
- Du kan ikke ændre et omlægningstidspunkt, der allerede er passeret.
- Du kan ikke vælge et nyt omlægningstidspunkt, der ligger før den dato, hvor Plantedirektoratet modtager din besked om ændringen.

3.2 Samtidig omlægning

Hvis du har husdyr, har du mulighed for at vælge samtidig omlægning af bedriften. Denne omlægningsform er underlagt nogle begrænsninger, men kan være en fordel, da du så kan sælge økologisk mælk eller kød allerede efter 24 måneder.

Samtidig omlægning betyder, at du omlægger bedriftens besætning, græsarealer og andre foderarealer samtidig. Den samlede omlægningsperiode for dyrene og deres afkom, samt græs- og foderarealer bliver nedsat til 24 måneder. Du kan sælge dyr eller produkter fra dyrene, som økologiske efter 24 måneder.

Hvis du ønsker at bruge samtidig omlægning, skal du krydse det af i ansøgningen om autorisation til økologisk jordbrugsproduktion. Du kan ikke vælge samtidig omlægning, når du er begyndt omlægningen.

Du kan læse mere om reglerne for samtidig omlægning i [afsnit 12.5](#).

3.3 Definition af en bedrift

En bedrift er samtlige produktionsenheder, der ledes under ét med henblik på fremstilling af landbrugsprodukter. Både ejede og tilforpantede arealer er en del af bedriften.

Bygninger er også en del af bedriften, hvis du bruger dem i forbindelse med driften. Det gælder både ejede og lejede bygninger eller dele af bygninger. Lokaler, hvor du forarbejder, pakker eller sælger bedriftens egne landbrugsprodukter, kan også være en del af bedriften.

Bortforpantede arealer, udlejede bygninger, stuehuset og private køkken- og prydhaver er ikke en del af bedriften.

3.4 Definition af en produktionsenhed

En bedrift kan bestå af to produktionsenheder: En økologisk og en ikke-økologisk produktionsenhed.

Alle marker, dyr og bygninger, der indgår i den økologiske produktion, hører med til den økologiske produktionsenhed. Det gælder også marker og dyr, der er under omlægning.

Der skal være klar fysisk adskillelse mellem den økologiske og den ikke-økologiske produktionsenhed. Det gælder både mellem økologiske og ikke-økologiske marker og dyr, og når du opbevarer de høstede afgrøder eller produkter som gødning og foder. Læs mere om markskel i [afsnit 4](#) og om opbevaring i [afsnit 22.3](#).

3.5 Dele af bedriften, som du ikke behøver at omlægge

1. Køkken- og prydhaver

Haven er ikke en del af bedriften. Du kan dog vælge omlægge haven til økologi, hvis du ønsker det. Hvis du gør det, skal du dog overholde økologireglerne i haven.

Hvis du ikke omlægger haven, er der følgende krav:

Der er følgende krav:

- Der må ikke være parallelavl mellem afgrøder i din have og afgrøder i din økologiske produktion.
- Der skal være et tydeligt skel mellem haven og dine økologiske arealer. Læs mere om skel i [afsnit 4](#).
- Du må ikke sælge produkter fra haven, hverken som økologiske eller som ikke-økologiske.
- Du må ikke opbevare hjælpemidler til haven i driftsbygningerne.
- Hvis du alligevel ønsker at sælge produkter fra haven, skal du have tilladelse til "Samtidig drift" (se pkt. 4 "Produktionsenheder med tilladelse til samtidig drift")

2. Husdyrhold til eget brug

Du kan have et mindre husdyrhold, der udelukkende er til eget brug, uden at der er krav om at dyrene skal omlægges til økologisk produktion. Antallet af dyr inden for de forskellige arter må normalt ikke overstige grænserne for ikke-erhvervsmæssigt dyrehold. Du skal opfylde en række betingelser, som fremgår af [afsnit 12.10](#).

3. Heste

Hvis du har heste, kan du vælge at holde dem under hesteordningen. Der er ingen begrænsning på antallet af heste, som du kan holde under denne ordning. Hestene bliver ikke omlagt til økologi, men skal alligevel fodres efter økologireglerne. Du kan dog bruge enkelte ikke-økologiske fodermidler specielt beregnet til heste. Ordningen giver mulighed for, at ikke-økologiske heste fra andre bedrifter kan opstaldes og komme på græs på din bedrift. Læs mere om hesteordningen i [afsnit 20.4](#).

4. Produktionsenheder med tilladelse til "Samtidig drift"

Plantedirektoratet kan give dig tilladelse til at drive en ikke-økologisk produktionsenhed samtidig med den økologiske. Det kan f.eks. være en ikke-økologisk mark eller en ikke-økologisk husdyrbesætning. Du skal opfylde en række betingelser for at få tilladelse til "Samtidig drift". Disse fremgår af [afsnit 26](#).

5. Skovarealer

Du skal kun omlægge skovarealer, hvis arealerne indgår i din økologiske produktion.

Hvis du bruger handelsgødning, plantebeskyttelsesmidler eller andre produkter i din ikke-økologiske skov, skal du være opmærksom på reglerne om opbevaring. Læs mere om opbevaring i [afsnit 22.3](#).

3.6 Regler for økologiske skove

Du kan aldrig sælge træ og træprodukter som økologiske, heller ikke hvis du omlægger din skov til økologi. Grunden er, at træ og træprodukter ikke er omfattet af økologireglerne. Der gælder dog særlige regler for juletræer og pyntegrønt, se [afsnit 3.7](#).

Hvis du ønsker at bruge din skov i din økologiske produktion, f.eks. til afgræsning eller indsamling af vilde nødder eller bær, skal du omlægge skovarealet til økologisk produktion. Du skal så overholde økologireglerne på arealet.

Omlægningstiden for din skov afhænger af, hvad du bruger arealet til. Bruger du skoven til afgræsning, er omlægningsperioden normalt 2 år. Samler du vilde planter, nødder, bær, plantesaft eller lignende, er omlægningsperioden 3 år. Du kan læse mere om omlægningsperiodens længde i [afsnit 6.1](#) og om indsamling af vilde planter og plantedele i [afsnit 24](#).

Du behøver ikke bruge økologiske planter ved etablering eller genplantning af træer.

3.7 Juletræer og pyntegrønt

Hvis du vil etablere en produktion af økologiske juletræer eller pyntegrønt, skal du bruge økologiske frø eller udplantningsplanter. Hvis der ikke er økologiske frø på markedet, kan du søge om tilladelse til at bruge ikke-økologiske frø, se [afsnit 7.3](#). Plantedirektoratet kan ikke give dig tilladelse til at bruge ikke-økologiske småplanter.

Træerne skal etableres på et areal, der er under omlægning eller omlagt til økologisk produktion.

Ikke-økologiske juletræer kan ikke omlægges til økologisk produktion. Du kan dog sælge juletræer som økologiske, hvis arealet er omlagt og indberettet til Plantedirektoratet inden den 23. februar 2001.

Du kan omlægge en ikke-økologisk produktion af pyntegrønt, der er etableret før omlægningen påbegyndes. Omlægningsperioden er 3 år. Du skal have tilladelse fra Plantedirektoratet, før du kan sælge økologisk pyntegrønt fra træer, der ikke er etablerede som økologiske.

3.8 Regler for levende hegn og vildtremiser

Når alle bedriftens marker er omlagt eller under omlægning til økologi, skal du også overholde økologireglerne på bedriftens levende hegn og vildtremiser.

Du må derfor kun tilføre gødning og plantebeskyttelsesmidler, der er tilladt efter økologireglerne. Du kan læse mere om gødsning i [afsnit 8](#), om plantebeskyttelse i [afsnit 9](#).

Hvis du fodrer vildtet, skal det ske efter økologireglerne.

Hvis du planter vedplanter i vildtremiser, hegn og skov, behøver de ikke være økologiske.

Etablerer du et-årige planter i skov, hegn og vildtremiser, skal du bruge økologisk frø eller vegetativt formeringsmateriale. Der er dog de samme muligheder for dispensation til at bruge ikke-økologisk materiale som for produktionsarealer, se [afsnit 7.3](#).

3.9 Omlægning af jordløse bedrifter

Når du omlægger en jordløs bedrift skal du i din ansøgning om autorisation redegøre for, hvordan du vil tilrettelægge din produktion (se [afsnit 2](#)). Endvidere er det et krav, at du skal indgå skriftlige samarbejdsaftaler med andre økologiske bedrifter om, at de aftager din husdyrgødning.

Du kan lave aftaler med bedrifter, der er fuldt omlagte til økologisk produktion, eller som er begyndt omlægning.

Du skal indgå aftaler om at afsætte al den husdyrgødning, som du forventer at producere i en gødningsplanperiode. Du skal indgå aftalerne før planperioden starter. For planperioden 2011/2012 skal du derfor indgå aftalen senest den 31. august 2011.

Hvis planperioden starter, uden at du har tilstrækkelige aftaler til at afsætte alt din husdyrgødning, er det en overtrædelse af økologireglerne. Du risikerer derfor at miste din autorisation.

Hvis en aftale falder væk midt i en planperiode, skal du straks indgå en ny aftale. Hvis du ikke gør det, risikerer du at miste din autorisation.

Du skal kunne vise aftalerne ved et kontrolbesøg.

Hvis du ønsker at leje græsningsret på ikke-økologiske landbrugs- og naturarealer, skal du først søge om nedsat omlægningstid til disse arealer. Du kan læse mere om lejet græsningsret i [afsnit 6.3.4](#).

Planteavl

4 Adskillelse og skel til ikke-økologiske marker

Du skal sørge for, at der er tydeligt skel mellem arealer, der er påbegyndt omlægningen til økologisk produktion og arealer, der ikke er påbegyndt omlægningen. Du skal derfor sikre dig tydeligt skel til naboer, der har ikke-økologisk produktion.

Et tydeligt skel kan f.eks. være:

- En tydelig og udyrket bræmme på mindst ½ meter med beplantning, der adskiller sig fra afgrøderne på markerne.
- Et hegn, der forhindrer græsning ind på et ikke-økologisk areal.

Hvis du får mistanke om, at et økologisk areal har fået tilført handelsgødning eller plantebeskyttelsesmidler, f.eks. ved vinddrift fra en nabo, skal du straks kontakte Plantedirektoratet. Vi vil herefter vurdere skadens indflydelse på arealets økologiske status. Selvom spredningen er sket fra nabobedriften, skal det berørte areal omlægges igen.

4.1 Opbevaring af de høstede afgrøder

Du skal sikre, at der altid er klar fysisk adskillelse mellem høstede afgrøder af forskellig status, når du opbevarer høsten. Du skal derfor opbevare din økologiske høst, din omlægningshøst og din ikke-økologiske høst i forskellige bygninger, eller som minimum i forskellige rum eller siloer, hvor en fast skillevæg forhindrer enhver form for sammenblanding.

Du må gerne blande afgrøder med forskellig status, når du laver ensilage eller foderblandinger til eget brug. Hvis der indgår andet end økologisk- og eget omlægningsfoder, skal procenten af henholdsvis indkøbt omlægningsfoder, 1. års omlægningsfoder og ikke-økologisk foder fremgår af opgørelse over blandingsforholdet, så det kan kontrolleres, at fodringsreglerne er overholdt. Blandingen skal være homogen, så den beregnede procent af foderandelene er retvisende.

5 Du må ikke have parallelavl mellem dine afgrøder

Parallelavl er forbudt, fordi forbrugerne skal kunne have tillid til, at ikke-økologiske afgrøder og økologiske afgrøder ikke bliver blandet.

Der er parallelavl, når du dyrker samme planteart på ikke-økologiske marker og på marker, der er økologiske eller er under omlægning til økologi.

Du må gerne have samme planteart på økologiske marker og på marker, der er under omlægning, også selvom én af afgrøderne har ikke-økologisk status.

Du skal sørge for klar fysisk adskillelse mellem din økologiske høst, din omlægningshøst og din ikke-økologiske høst. Du må dog gerne blande afgrøder med forskellig status, når du laver ensilage eller foderblandinger til eget brug.

Du skal huske at skrive følgende oplysninger om din høst ind i din logbog for planteavl:

- Afgrøde.
- Høstmåned.
- Høstet mængde.
- Økologisk status.

Læs mere om logbog for planteavl i [afsnit 11.2](#).

5.1 Hvornår er der parallelavl

Du kan kun have parallelavl, hvis du har ikke-økologiske marker på din bedrift. Hvis alle dine marker er økologiske eller under omlægning til økologi, har du ikke parallelavl.

Hovedreglen er, at du ikke må have samme planteart på ikke-økologiske marker og på marker, der er økologiske eller er under omlægning til økologi. Du må dog gerne have samme planteart, hvis der er tale om forskellige frøblandinger eller om forskellige sorter, der let kan skelnes både under dyrkningen og efter høst. Parallelavl kan ikke forhindres ved at bruge forskellig høstmetode, ved at så et udlæg eller lignende. I [tabel 5.1](#), kan du se nogle eksempler på parallelavl.

Hvis du opdager, at du har parallelavl, skal du straks give besked til Plantedirektoratet. Du skal herefter sælge begge afgrøder som ikke-økologiske eller bruge dem som ikke-økologisk foder.

Du skal være opmærksom på, om du får parallelavl, hvis du får nye arealer. Du kan undgå parallelavl ved at begynde omlægning af de nye arealer straks ved overtagelsen.

Tabel 5.1. Eksempler på parallelavl

Note	Mark er ikke begyndt omlægning (ikke-økologisk mark)	Mark er økologisk eller under omlægning	Parallelavl
1	Byg til modenhed	Byg til helsæd	Ja
2	Vinterhvede	Vårhvede	Ja
3	Byg med udlæg	Byg	Ja
4	1. års kløvergræsblanding 722	2. års kløvergræsblanding 722	Ja
5	Græs til slæt eller afgræsning	Græs til slæt	Ja

1. Forskellige høstmetoder eller høsttidspunkter kan ikke forhindre parallelavl, fordi man ikke let kan skelne afgrøderne under dyrkningen.
2. Forskellige såtidspunkter kan ikke forhindre parallelavl, fordi man ikke let kan skelne afgrøderne efter høst.
3. Du kan ikke forhindre parallelavl ved at så et udlæg i den ene afgrøde. Grunden er, at man ikke let kan skelne afgrøderne efter høst.
4. Der er parallelavl mellem de to afgrøder, fordi man ikke let kan skelne dem under dyrkningen.
5. Hvis du har både ikke-økologiske græsmarker og græsmarker, der er økologiske eller under omlægning, kan du ikke tage slæt med økologisk status. Hvis du tager slæt på de økologiske marker, er slættet ikke-økologisk. Du må gerne afgræsse de økologiske græsmarker.

5.2 Hvornår er der ikke parallelavl

Du må gerne dyrke samme planteart på ikke-økologiske marker som på marker, der er økologiske eller under omlægning til økologi, hvis afgrøderne let kan skelnes under dyrkningen og efter høst.

Du har selv ansvaret for, at afgrøderne let kan skelnes. Du kan dog få en vurdering fra Plantedirektoratet på, om afgrøderne er tilstrækkelig forskellige til, at du ikke har parallelavl.

Tabel 5.2. Eksempler, hvor der ikke er parallelavl:

Note	Mark er ikke begyndt omlægning (ikke-økologisk mark)	Mark er økologisk eller under omlægning	Parallelavl
1	Byg/ært	Ært	Nej
1	Kløvergræsblanding	Græs eller kløver i renbestand	Nej
3	Kløvergræsblanding 21	Kløvergræsblanding 31	Nej
4	Græs til afgræsning eller slæt	Græs til afgræsning	Nej
5	Ærter	Ærter til fremavl	Nej
6	Rødkål	Hvidkål	Nej

1. En blanding af flere plantearter skal let kunne skelnes fra en renbestand, både under dyrkning og efter høst. Normalt skal du blande mindst 5 pct. af en anden planteart i, beregnet på antal frø.
2. Du har ikke parallelavl, hvis du dyrker forskellige artsblandinger. Det er en forudsætning, at der er forskel på, hvilke arter der findes i de to blandinger. Normalt skal der være mindst 5 pct. af en anden planteart, beregnet på antal frø.
3. Hvis du har både ikke-økologiske græsmarker og græsmarker, der er økologiske eller under omlægning, må du kun bruge de økologiske marker og omlægningsmarkerne til afgræsning. Hvis du tager slæt, har du parallelavl.
4. ■ Du må gerne have parallelavl, hvis du har en kontrakt på fremavl på de ikke-økologiske marker og/eller på de marker, der er økologiske eller under omlægning til økologi. ■ Du skal opfylde en række krav, som beskrives i [afsnit 5.3](#).
5. Du må gerne dyrke forskellige sorter af samme planteart på ikke-økologiske marker og på marker, der er økologiske eller under omlægning til økologi. Det er et krav, at sorterne let kan skelnes, både under dyrkningen og efter høst. Du har selv ansvaret for, at sorterne let kan skelnes. Du kan dog få en vurdering fra Plantedirektoratet på, om sorterne er tilstrækkelig forskellige, til at du ikke har parallelavl.

5.3 Hvornår er parallelavl tilladt

I følgende tilfælde må du gerne have parallelavl:

Ved flerårige afgrøder, som kræver en produktionsperiode på mindst tre år, f.eks. frugttræer, bærbuske, vin og humle

Du skal opfylde følgende forudsætninger:

- Du skal omlægge de ikke-økologiske arealer inden for fire kalenderår efter, at du er påbegyndt omlægning af din bedrift
- Du skal sikre, at høsten fra de ikke-økologiske arealer hele tiden er adskilt fra din øvrige høst.
- Du skal give Plantedirektoratet besked mindst 48 timer før høst af hver afgrøde.
- Du skal straks efter høst af hver afgrøde give Plantedirektoratet besked om den nøjagtige størrelse af høsten, og om hvordan du holder den ikke-økologiske høst adskilt fra din øvrige høst.

Ved landbrugsforskning

Du skal opfylde følgende forudsætninger:

- Parallelavlen skal være mellem forsøgsarealer og bedriftens øvrige arealer.
- Du skal have tilladelse til parallelavl fra Plantedirektoratet.
- Du skal sikre, at høsten fra de ikke-økologiske arealer hele tiden er adskilt fra din øvrige høst.
- Du skal give Plantedirektoratet besked mindst 48 timer før høst af hver afgrøde.
- Du skal straks efter høst af hver afgrøde give Plantedirektoratet besked om den nøjagtige størrelse af høsten, og om hvordan du holder den ikke-økologiske høst adskilt fra din øvrige høst.

Ved fremavl

Du skal opfylde følgende forudsætninger:

- Parallelavlen skal være mellem fremavlsarealer og bedriftens øvrige arealer. Parallelavl er ikke tilladt, hvis du har kontrakt på fremavl på både ikke-økologiske arealer og på arealer, der er økologiske eller under omlægning til økologi.
- Du skal have indgået en skriftlig aftale om fremavlen
- Du skal sikre, at høsten fra de ikke-økologiske arealer hele tiden er adskilt fra din øvrige høst.
- Du skal give Plantedirektoratet besked mindst 48 timer før høst af hver afgrøde.
- Du skal straks efter høst af hver afgrøde give Plantedirektoratet besked om den nøjagtige størrelse af høsten, og om hvordan du holder den ikke-økologiske høst adskilt fra din øvrige høst.

Læs mere om fremavl i [afsnit 7.5](#).

6 Omlægning af marker til økologi

Omlægningsperioden er den periode, hvor du skal dyrke arealet efter de økologiske produktionsregler, inden du kan bruge, mærke eller sælge afgrøderne som økologiske. I [afsnit 6.1](#) er omlægningsperioden beskrevet for forskellige afgrødetyper.

Når du søger om autorisation eller indberetter nye arealer, skal du angive måned og år for omlægningens påbegyndelse.

Du kan tidligst begynde omlægning af nye arealer, når de er indberettet til Plantedirektoratet eller til FødevarerErhverv. Omlægningstidspunktet kan tidligst regnes fra den 1. i måneden efter, at din ansøgning eller indberetning er modtaget i direktoratet.

For at begynde omlægning eller opnå nedsat omlægningstid skal du have fuld rådighed over arealet, dvs. enten eje eller forpagte arealet. Der gælder særlige regler for arealer med græsningsret, se [afsnit 6.3.1](#).

Plantedirektoratet kan nedsætte omlægningstiden, hvis der i en forudgående periode ikke har været brugt handelsgødning og plantebeskyttelsesmidler på arealet. Mulighederne for at opnå nedsat omlægningstid er beskrevet i [afsnit 6.3](#).

6.1 Omlægningsperiodens længde

Afgrødetypen bestemmer, hvor længe et areal skal være under omlægning, før afgrøden har økologisk status, se [tabel 6.1](#). Der gælder normalt følgende omlægningstider:

- For etårige afgrøder skal de økologiske produktionsregler være fulgt i mindst 2 år inden såningen af den første økologiske afgrøde.
- For flerårige afgrøder, bortset fra græsarealer, skal de økologiske produktionsregler være fulgt på arealet i mindst 3 år inden første høst af en økologisk afgrøde.
- For græs, herunder permanent græs, skal de økologiske produktionsregler være fulgt i mindst 2 år inden første høst af en økologisk afgrøde.

Hvis afgrøderne på et areal skifter mellem de ovennævnte typer i omlægningsperioden, beregnes periodens længde efter den til enhver tid dyrkede afgrødetype.

Omlægningstiden er 12 måneder for græsarealer og udendørs løbegårde, som du benytter til svin eller fjerkræ.

Nedenfor er en skematisk oversigt over afgrødernes status under og efter omlægning, fordelt på afgrødetyper.

Tabel 6.1. Omlægningsperioder og status for afgrøder

Afgrødetyper	Økologisk afgrøde	Omlægningsafgrøde
Etårige afgrøder (korn, roer, grøntsager m.m.)	Omlægning påbegyndt mindst 24 måneder før såning	Omlægning påbegyndt inden såningen og mindst 12 måneder før høst af afgrøden
Græs/permanent græs inkl. kløvergræs, frøgræs, lucerne	Omlægning påbegyndt mindst 24 måneder før høst	Omlægning påbegyndt mindst 12 måneder før høst
Flerårige afgrøder (frugt og bær, pyntegrønt)	Omlægning påbegyndt mindst 36 måneder før høst	Omlægning påbegyndt mindst 12 måneder før høst
Græsarealer og løbegårde til fjerkræ og svin	Omlægning påbegyndt mindst 12 måneder før dyrene sættes på, dog kun 6 mdr., hvis arealet ikke har været sprøjtet eller gødet med handelsgødning i det seneste år. Der skal søges om tilladelse hos Plantedirektoratet.	Omlægning påbegyndt

Frugt og bær er eksempler på flerårige afgrøder. Hvis du etablerer en flerårig afgrøde på et areal, der har været under omlægning i mindst 24 måneder, kan afgrøden regnes som økologisk ved høst.

Arealer, der betegnes som græsarealer, er f.eks. arealer med rent græs, rent kløver, kløvergræs, lucernegræs og lucerne samt produktion af græs- og kløverfrø.

6.2 Forlænget omlægningstid

Plantedirektoratet kan forlænge omlægningsperioden for arealer, der er forurenede med produkter, som ikke er tilladt i den økologiske produktion. Det kan f.eks. være arealer, hvor der har været anvendt langsomt nedbrydelige plantebeskyttelsesmidler, hvor der er deponeret affald, eller hvor der er blevet dyrket genmodificerede afgrøder.

Du skal orientere Plantedirektoratet, hvis der er risiko for, at omlægningsperioden skal forlænges. Når du søger om autorisation, skal du oplyse om forekomst af forurenede jordarealer på bedriften.

6.3 Nedsat omlægningstid

Plantedirektoratet kan efter ansøgning nedsætte omlægningstiden, hvis der i en forudgående periode ikke har været brugt handelsgødning eller plantebeskyttelsesmidler på arealet.

Du kan få nedsat omlægningstid på arealer, som du ejer, forpagter eller har indgået aftaler om lejet græsningsret på. For arealer, hvor du kun kan indgå aftaler om græsningsret, vil godkendelse af nedsat omlægningstid være tidsbegrænset.

Der kan være mulighed for at opnå nedsat omlægningstid i følgende tilfælde:

- Arealet er omfattet af et officielt program, der ikke tillader brug af plantebeskyttelsesmidler eller handelsgødning, som f.eks. MVJ-tilsagn (Miljøvenlige Jordbrugsforanstaltninger) (se [afsnit 6.3.1](#))
- Arealet er udyrket under enkeltbetalingsordningen, og er ikke sprøjtet eller gødet med handelsgødning (se [afsnit 6.3.1](#))
- En offentlig myndighed kan dokumentere, at et natur- eller landbrugsareal i en periode på mindst 3 år ikke har været gødet med handelsgødning eller sprøjtet (3-års reglen) (se [afsnit 6.3.2](#))

- Der er tale om arealer på den økologiske bedrift, der hidtil ikke har været registreret ("øvrige arealer") (se [afsnit 6.3.3](#))
- Arealet skal benyttes som græsarealer for svin og høns (se [afsnit 6.3.5](#))

Hvordan du kan søge om nedsat omlægningstid afhænger af forudsætningerne og er beskrevet i de enkelte afsnit i dette kapitel. Du vil modtage et skriftligt svar på din ansøgning, og du kan ikke regne med en nedsat omlægningstid til arealet, før du har fået tilladelsen fra Plantedirektoratet.

Der gælder særlige regler for arealer, hvor du lejer græsningsret. Læs mere om dette i [afsnit 6.3.4](#).

Du kan læse mere om nedsat omlægningstid for væksthuse i [afsnit 10.1](#).

6.3.1 Nedsat omlægningstid på arealer under et miljøprogram eller enkeltbetalingsordningen

Plantedirektoratet kan nedsætte omlægningstiden på et areal, hvis det er omfattet af et officielt program, der indebærer, at arealet ikke har været sprøjtet eller gødet med handelsgødning. Det kan f.eks. være:

- Arealer, der er omfattet af tilsagn om miljøvenlig drift, herunder Miljøvenlige Jordbrugsforanstaltninger (MVJ-tilsagn), tilsagn til 20-årig udtagning eller tilskudsordningen for pleje af græs- og naturarealer¹.
- Udyrkede arealer under enkeltbetalingsordningen med forbud mod sprøjtning og gødskning indtil den 31. december 2010.

Plantedirektoratet skal modtage din ansøgning om nedsat omlægningstid inden aftaleperiodens afslutning.

Plantedirektoratet kan give nedsat omlægningstid tilbage til det tidspunkt, hvor den pågældende aftale trådte i kraft.

Ansøgningens indhold

Du skal indsende følgende dokumenter:

- Ansøgning om nedsat omlægningstid. Du kan finde blanketten på [Plantedirektoratet hjemmeside](#).
- Erklæring fra nuværende/tidligere ejer eller forpagter om, at der ikke er anvendt planbeskyttelsesmidler eller handelsgødning. Du kan finde blanketten på [Plantedirektoratet hjemmeside](#).

Hvis du ikke selv ejer eller forpagter arealet, men lejer græsningsretten, skal ejer/forpagter underskrive en tro- og loveerklæring på ovennævnte blanket om, at vedkommende ikke har brugt og ikke vil bruge produkter, der ikke er tilladte efter økologireglerne. Kopi af underskrevet græsningsretsaf tale skal vedlægges ansøgningen, hvis der ønskes en flerårig godkendelse af nedsat omlægningstid.

På ansøgningen skal du angive sammenhængen mellem nye og eventuelt tidligere marknumre.

---

¹Reguleret af bekendtgørelse nr. 592 af 8. juni 2007 om pleje af græs- og naturarealer.

Du vil modtage skriftligt svar på din ansøgning. Du kan ikke regne med at få nedsat omlægningstid til arealet, før du har fået tilladelsen fra Plantedirektoratet.

Særligt for arealer med tilsagn om miljøvenlig drift

Du skal senest den 1. september have købt eller forpagtet arealet, hvis du søger om nedsat omlægningstid baseret på tilsagn om miljøvenlig drift (MVJ m.m.), der udløber 31. august samme år. Plantedirektoratet skal modtage din ansøgning senest den 31. august i det år, hvor tilsagnet udløber.

Hvis du kun lejer græsningsretten, skal arealet være omfattet af et miljøtilsagn i hele perioden, hvor du lejer græsningsretten.

Det er en forudsætning for at opnå nedsat omlægningstid, at den nuværende/tidligere ejer eller forpagter erklærer, at vedkommende ikke har brugt plantebeskyttelsesmidler eller handelsgødning på arealerne. Ved en græsningsretsaftale skal du sikre dig, at ejer/forpagter ikke har udbragt og ikke vil udbringe produkter på arealet, der ikke er tilladt i økologisk produktion. Baggrunden er, at tilsagn om miljøvenlig drift ofte indeholder en mulighed for i særlige tilfælde at søge dispensation til brug af plantebeskyttelsesmidler.

Særligt for udyrkede arealer

■ I forbindelse med nedsat omlægningstid for udyrkede arealer er forbudt mod sprøjtning og gødskning ophævet pr. 1. januar 2011, hvilket betyder, at man alene frem til denne dato kan opnå nedsat omlægningstid for udyrkede arealer. ■

Du kan få nedsat omlægningstid til et areal der har været indberettet som udyrket areal i Enkeltbetalingsordningen. I [tabel 6.2.](#) kan du se, hvilke frister der gælder for overtagelse.

Tabel 6.2. Frister for udyrkede arealer

	Du skal overtage arealet senest
Du vil dyrke arealet året efter	15. juli
Arealet forbliver udyrket	Ingen frist

Baggrunden for fristerne i [tabel 6.2.](#) er, at Enkeltbetalingsordningen tillader brug af plantebeskyttelsesmidler og gødning på udyrket areal efter den 15. juli, forud for etablering af en afgrøde til næste vækstsæson.

På udyrkede arealer er der endvidere mulighed for i visse tilfælde at bruge plantebeskyttelsesmidler.

Det er derfor en forudsætning for at opnå nedsat omlægningstid på tilkøbte eller forpagtede arealer, at den tidligere ejer eller forpagter erklærer, at vedkommende ikke har brugt plantebeskyttelsesmidler eller handelsgødning på arealerne.

Blanket til den nævnte erklæring kan du finde på Plantedirektoratets hjemmeside.

Når ordningerne kombineres

Ved ansøgning om nedsat omlægningstid kan ordningerne kombineres, hvis du f.eks. har et areal, som først var udyrket areal og derefter fik et MVJ-tilsagn. Der skal søges om nedsat omlægningstid inden tilsagnsperiodens udløb. Hvis du kun lejer græsningsretten, skal hele pe-

rioden, hvor du har græsningsret, være omfattet af et forbud mod plantebeskyttelsesmidler og handelsgødning.

6.3.2 Nedsat omlægningstid for visse natur- og landbrugsarealer – 3 års-reglen

Plantedirektoratet kan nedsætte omlægningstiden for et natur- eller landbrugsareal, hvis det kan dokumenteres, at der i en periode på mindst 3 år forud for ansøgningen ikke er blevet gødet med handelsgødning eller anvendt plantebeskyttelsesmidler.

Du kan som hovedregel opnå nedsat omlægningstid efter 3 års-reglen, hvis du kan indsende dokumentation fra en offentlig myndighed, der ejer og/eller fører tilsyn med arealet, f.eks. hvis arealet tilhører Skov- og Naturstyrelsen og bliver drevet under styrelsens Naturplejestrategi² eller arealet er fredet og fredningskendelsen forbyder brug af handelsgødning og plantebeskyttelsesmidler.

Det er en forudsætning, at den offentlige myndighed, ved en udførlig og begrundet erklæring kan bekræfte, at der ikke har været anvendt handelsgødning og plantebeskyttelsesmidler i mindst 3 år forud for ansøgningen.

Det er således ikke tilstrækkelig dokumentation, hvis f.eks. en tidligere ejer, konsulent eller nabo underskriver en erklæring om, at der ikke har været tilført plantebeskyttelsesmidler eller handelsgødning til arealet.

Ansøgningens indhold

Du skal indsende følgende dokumenter:

- Ansøgning om nedsat omlægningstid. Du kan finde blanketten på [Plantedirektoratets hjemmeside](#).
- Erklæring med dokumentation fra den offentlige myndighed om, at arealet i de sidste tre år forud for ansøgning ikke har været sprøjtet eller gødet med handelsgødning. Du kan finde blanket til erklæringen på [Plantedirektoratets hjemmeside](#).
- Markkort.

Hvis du ikke selv ejer eller forpagter arealet og kun lejer græsningsretten, skal den offentlige myndighed i forbindelse med erklæring for 3-årsperioden godtgøre, at der under hele græsningsaftalen ikke vil blive anvendt plantebeskyttelsesmidler eller handelsgødning på arealet.

Det skal endvidere fremgå af aftalen om græsningsret, at der i aftaleperioden ikke vil blive brugt plantebeskyttelsesmidler eller handelsgødning på arealet. Kopi af underskrevet lejeaftale for græsningsret vedlægges ansøgningen.

Du vil modtage skriftligt svar på din ansøgning. Du kan ikke regne med at få nedsat omlægningstid til arealet, før du har fået tilladelsen fra Plantedirektoratet.

På ansøgningen skal du angive sammenhæng mellem nye og eventuelt tidligere marknumre.

6.3.3 ”Øvrige arealer”

Du kan efter ansøgning opnå nedsat omlægningstid til et areal (”øvrigt areal”), der altid har tilhørt den økologiske bedrift, men som først på et senere tidspunkt registreres som driftsare-

---

² <http://www.skovognatur.dk/Udgivelser/Tidligere/1999/Naturplejestrategi.htm>

al. Det er en forudsætning, at bedriften er ude over det 4. kalenderår efter omlægningen var påbegyndt. Omlægningsdatoen fastsættes normalt til omlægningsdatoen for det senest omlagte areal på bedriften.

Du skal indsende en ansøgning om nedsat omlægningstid. I forbindelse med ansøgningen skal du beskrive arealets tidligere anvendelse. Eventuel dokumentation vedlægges ansøgningen. Du kan finde ansøgningskemaet på [Plantedirektoratets hjemmeside](#).

6.3.4 Arealer med græsningsret

Hvis du ønsker at indgå aftale om græsningsret på ikke-økologiske arealer, skal du søge om nedsat omlægningstid. Det er en forudsætning, at markerne enten er omfattet af et officielt program (som beskrevet i [afsnit 6.3.1](#)), hvor der er forbud mod at tilføre plantebeskyttelsesmidler og handelsgødning, eller at markerne er natur- eller landbrugsarealer, som i en periode på mindst 3 år forud for ansøgningen ikke er blevet behandlet med produkter, der ikke er tilladt til økologisk produktion, som beskrevet i [afsnit 6.3.2](#).

Du skal indsende ansøgning samt dokumentation til Plantedirektoratet. Ansøgningskemaet kan du finde på Plantedirektoratets hjemmeside. Ansøgningens indhold og dokumentation, der skal vedlægges ansøgningen, er nærmere beskrevet i [afsnit 6.3.1](#) og [6.3.2](#). Du vil modtage et skriftligt svar på din ansøgning og du må ikke tage arealet i brug, før du har fået tilladelsen fra Plantedirektoratet.

Nedsat omlægningstid kan gives i en flerårig periode, afhængig af den indsendte dokumentation. Hvis f.eks. et MVJ tilsagn udløber 31. august 2012, og der er indgået græsningsaftale for denne periode, vil godkendelsen af nedsat omlægningstid kunne gives frem til denne dato. Hvis du ønsker en flerårig godkendelse af græsningsret, skal du sammen med ansøgningen indsende kopi af en underskrevet græsningsaftale for hele perioden.

Hvis du har fået godkendt nedsat omlægningstid til arealer, hvor du har lejet græsningsret, vil disse marker fremgå i Fællesskema, når sidste års indberetning indlæses. I Fællesskema vil udløbsdato for, hvornår tilladelsen til nedsat omlægningstid ophører, endvidere fremgå. Det er dit ansvar at holde øje med, at gyldighedsperioden for godkendelsen ikke overskrides.

De græsmarker, som du ikke længere vil bruge, skal du huske at slette i Fællesskemaet. Hvis grundlaget for en tilladelse er uændret, og du ønsker en forlængelse af godkendelsen af græsningsretten, skal du kun indsende den nye græsningsretsftale med ny slutdato samt en erklæring fra ejer/forpagter om, at vedkommende fortsat ikke vil bruge plantebeskyttelsesmidler eller handelsgødning. Du må først bruge arealet til afgræsning med økologiske dyr, når du har modtaget den endelige godkendelse af Plantedirektoratet.

Du skal igen søge om nedsat omlægningstid, hvis der sker ændringer i grundlaget for tilladelsen til nedsat omlægningstid, herunder:

- Hvis der er indgået et nyt miljøtilsagn
- Hvis der er indgået en ny græsningsaftale
- Ved ejer/forpagter skifte
- Hvis der tilføjes nye marker eller der sker ændringer i markareal

Hvis der kun sker ændringer i mark nr. eller markblok nr. for markerne, kan du nøjes med at indsende information herom til Plantedirektoratet, Økologi.

Læs mere i [afsnit 13.3](#) om græsningsret.

6.3.5 Nedsat omlægningstid for græsarealer til svin og høns

Omlægningstiden er 1 år for græsarealer og udendørs løbegårde, som du benytter til svin eller fjerkræ. Plantedirektoratet kan nedsætte omlægningstiden til 6 måneder, hvis der ikke det seneste år inden omlægning af arealet påbegyndes, har været brugt handelsgødning eller plantebeskyttelsesmidler på arealet.

Hvis du ønsker at benytte denne mulighed, skal du have tilladelse fra Plantedirektoratet, inden du bruger arealet. I ansøgningen skal du oplyse om arealets tidligere anvendelse. Ansøgningen skal indeholde en erklæring om, at der ikke er brugt handelsgødning eller plantebeskyttelsesmidler på arealet i det sidste år inden omlægningens start.

7 Brug af frø, udplantningsplanter og vegetativt formeringsmateriale

Når du dyrker økologiske arealer eller er ved at omlægge arealer, skal du bruge frø, vegetativt formeringsmateriale og udplantningsplanter af økologisk oprindelse.

Du må dog gerne bruge frø og vegetativt formeringsmateriale, der er produceret på omlægningsarealer, hvis arealerne er påbegyndt omlægning inden såning/udplantning.

I særlige tilfælde kan du få tilladelse til at bruge ikke-økologisk frø og vegetativt formeringsmateriale, se [afsnit 7.3](#). Hvis du ønsker at bruge frøformerede udplantningsplanter (frøplanter), skal de i alle tilfælde være økologiske.

I [Den økologiske Frødatabase](#) kan du se, om der er økologisk materiale til rådighed, og om du har mulighed for at få tilladelse til at bruge ikke-økologisk materiale, se [afsnit 7.2](#).

Hvis du bruger ikke-økologisk frø og formeringsmateriale, skal det altid være ubejdsset. Du må ikke bruge frø eller andet materiale, som er behandlet med kemiske plantebeskyttelsesmidler eller gødningsstoffer.

Når ikke-økologisk frø m.m. beskrives i denne vejledning, er det altid forudsat, at der ikke er anvendt bejdsmedler, uanset om dette er nævnt direkte. Det gælder også ved brug af ikke-økologisk frø til fremavl af økologisk frø, se [afsnit 7.5](#).

Du må kun bruge sorter, der ikke er genetisk modificerede.

Du må gerne bruge økologisk frø der er primet eller pelleret, hvis de ikke er fremstillet ved brug af kemiske plantebeskyttelsesmidler eller gødningsstoffer.

Hvis du bruger ikke-økologisk frø eller vegetativt formeringsmateriale, skal du i visse tilfælde kunne vise en erklæring om GMO-frihed. Dette gælder på nuværende tidspunkt for raps, majs, soja, kartoffel, squash og tomat, hvis de har oprindelse fra lande uden for EU.

7.1 Definition af frø og vegetativt formeringsmateriale

Vi har opdelt formeringsmateriale i fire hovedkategorier:

- Frø af landbrugsafgrøder: primært korn- og foderafgrøder.
- Grøntsagsfrø.
- ■ Vegetativt formeringsmateriale: Yngste/mindste ikke-frøformeret formeringsmateriale, der praktisk kan handles og håndteres, dvs. stiklinger, udløbere, kartofler, podedkviste på grundstammer, barrodsplanter og stiklinger med rod i ren spagnum. ■
- Udplantningsplanter: Frøformerede småplanter til udplantning (f.eks. kål, salat, porre, juletræer m.m.), se [afsnit 7.6](#).

I visse tilfælde kan du få tilladelse til at bruge ikke-økologisk udsæd, grøntsagsfrø eller vegetativt formeringsmateriale.

■ I særlige tilfælde kan Plantedirektoratet give tilladelse til, at materialet købes med vedhæftet jord på roden. Det kræver, at du søger om tilladelse til dette. I ansøgningen skal det fremgå, hvorfor det ikke er muligt for dig at skaffe barrodsplanter. ■

Hvis du ønsker at bruge frøformerede udplantningsplanter eller udplantningsplanter, der normalt frøformeres, skal de i alle tilfælde være økologiske.

7.2 Den økologiske Frødatabase

[Den økologiske Frødatabase](#) (Database for økologisk frø og vegetativt formeringsmateriale) beskriver udbuddet af økologisk frø til landbrugsafgrøder, grøntsager og vegetativt formeringsmateriale.

Hvis du ønsker at bruge ikke-økologisk frø eller vegetativt formeringsmateriale, skal du altid undersøge udbuddet af arter/sorter i frødatabase. Du kan finde et link til frødatabase på [Plantedirektoratets hjemmeside](#). I frødatabase kan du finde regler og retningslinjer for de forskellige arter/sorter.

Du er forpligtet til at købe økologisk frø og vegetativt formeringsmateriale, når det fremgår af [Den økologiske Frødatabase](#), at der er økologisk materiale på markedet.

I nogle tilfælde registreres sorterne med ”særlige forhold” i frødatabase. Det sker almindeligvis, når sorterne ikke er afprøvet tilstrækkeligt under danske forhold, eller forhold der klimatisk svarer til de danske. Når en sort er registreret med særlige forhold, er du ikke forpligtet til at bruge sorten. Du kan derfor få tilladelse til at bruge alternativt ikke-økologisk materiale.

Økologiske frøformerede udplantningsplanter fremgår ikke af frødatabase, da der gælder særlige regler for denne type formeringsmateriale, som blandt andet omfatter kål-, salat- og juletræsplanter. Til denne produktion kan du kun bruge økologiske udplantningsplanter. Du kan således ikke få tilladelse til bruge ikke-økologiske frøformerede planter.

7.3 Hvordan får du tilladelse til at bruge ikke-økologisk frø eller vegetativt formeringsmateriale

Hvis du ønsker at bruge ikke-økologisk frø eller vegetativt formeringsmateriale, skal du først slå op i [Den økologiske Frødatabase](#) (frødatabase). Her kan du se om materialet kan fås økologisk og hvilke forudsætninger, der skal overholdes for eventuelt at bruge ikke-økologisk materiale.

Frødatabase er opdelt i arter, og i nogle tilfælde er arterne yderligere opdelt i sortsgrupper med særlige egenskaber.

Af statutsteksten (den grønne tekst) over hver art eller sortsgruppe i frødatabase fremgår det:

- Om du skal søge om individuel tilladelse, se [afsnit 7.3.1](#).
- Om du skal anmelde brugen, se [afsnit 7.3.2](#).
- Om vi har givet en generel tilladelse, uden krav om anmeldelse se [afsnit 7.3.3](#).

Du kan kun få tilladelse til at bruge ikke-økologisk frø eller vegetativt formeringsmateriale til den aktuelle vækstsæson.

For afgrøder til grøngødning, efterafgrøder eller til andre formål, hvor du ikke skal høste, gælder der særlige regler. Hvis der er økologisk frø af den ønskede sortsgruppe på markedet, skal du altid bruge dem, også hvis de er registreret under særlige forhold.

Hvis en art eller en sortsgruppe ikke er registreret i databasen, skal du altid søge om individuel tilladelse.

7.3.1 Ansøgning til Plantedirektoratet

Det fremgår af statusteksten (den grønne tekst) i frødatabase, om du skal have en individuel tilladelse, før du må få leveret og bruge ikke-økologisk frø.

Hvis der findes økologisk frø på markedet inden for den ønskede art eller sortsgruppe, som anses for egnede under danske forhold, skal du søge om individuel tilladelse.

Som udgangspunkt kan du ikke opnå tilladelse til at bruge ikke-økologisk frø, hvis der er økologiske alternativer på markedet.

Kan du dokumentere, at den ønskede sort har egenskaber, der er væsentligt forskellige fra de tilgængelige økologisk fremavlede sorter, og at disse egenskaber er nødvendige for din produktion, har vi dog mulighed for at give dig en individuel tilladelse.

I ansøgningen skal du derfor redegøre for, at egenskaberne for den ønskede sort er nødvendige for lige præcis din produktion. Det er ikke tilstrækkeligt, at du redegør for generelle forskelle.

Det kan f.eks. være:

- Indgåelse af aftale om afsætning af eksempelvis maltbyg, brødhvede eller grøntsager til industri. Dokumentation (kopi) af afsætningsaftale skal indsendes sammen med ansøgningen.
- Specifikke problemer med planteskadegørere på din bedrift.
- Dyrknings- og kvalitetsegenskaber af væsentlig betydning for din bedrift.
- Kvalitet af foderafgrøde af væsentlig betydning for din bedrift.

Du kan finde ansøgningsskemaet på [Plantedirektoratets hjemmeside](#) eller på hjemmesiden for [Den økologiske Frødatabase](#).

Du skal indsende ansøgningen til Plantedirektoratet, og du skal have modtaget tilladelsen, inden du bruger ikke-økologisk frø eller vegetativt formeringsmateriale.

7.3.2 Anmeldelse til Plantedirektoratet

Er der økologisk frø af den ønskede art eller sortsgruppe på markedet, vil det i nogle tilfælde være tilstrækkeligt, at du anmelder, at du ønsker at bruge ikke-økologisk ubejdet frø.

Hvis du skal anmelde brugen af ikke-økologisk frø, vil det fremgå af overskriften i frødatabase (den grønne tekst). Du må kun bruge ikke-økologisk frø, hvis sorten ikke er med i databasen.

Af anmeldelsen skal det fremgå hvilken sort (som ikke fremgår af databasen), der ønskes anvendt, samt hvornår og i hvilken mængde det ikke-økologiske frø skal bruges. Anmeldelseskemaet skal sendes til Plantedirektoratet.

Plantedirektoratet sender ikke svar på anmeldelsen, derfor kan du bruge ikke-økologisk frø, så snart anmeldelsen er sendt. Det er dit eget ansvar at undersøge, om det er tilstrækkeligt at anmelde i den givne situation.

Du kan finde ansøgningsskemaet på [Plantedirektoratets hjemmeside](#) eller på hjemmesiden for [Den økologiske Frødatabase](#).

7.3.3 Generel tilladelse fra Plantedirektoratet

Plantedirektoratet kan give generelle tilladelser til at bruge ikke-økologisk ubejdsset frø af bestemte arter eller sortsgrupper efter følgende datoer:

Forår:

- 15. december ■ for alle grøntsagsafgrøder.
- 15. februar for andre forårsafgrøder.

Efterår:

- 1. august for græsblandinger, vinterraps (ryps, dodder), grøngødning og efterafgrøder.
- 10. august for grønrug og vinterbyg.
- 1. september for vinterhvede, vinterrug og triticale m.m.

Hvis en leverandør af frø har oplyst, at der på et senere tidspunkt kommer økologisk frø på markedet, vil de generelle tilladelser være midlertidige. Du skal have modtaget det ikke-økologiske ubejdsede frø inden, der kommer økologisk frø på markedet.

Generel tilladelse gælder kun for arter, der er beskrevet i frødatabase. Er arten ikke nævnt, skal der søges om individuel tilladelse, hvis der skal bruges ikke-økologisk frø eller formeringsmateriale.

7.3.4 Du skal have en ordrebekræftelse ved bestilling af ubejdsset ikke-økologisk frø

Du skal altid få en ordrebekræftelse, når du bestiller ikke-økologisk frø eller vegetativt formeringsmateriale.

Hvis du ikke kan vise en ordrebekræftelse som dokumentation for bestillingstidspunktet, vil det normalt være leveringstidspunktet, der afgør, om reglerne for brug af ikke-økologisk frø/materiale er overholdt. Det er derfor vigtigt altid at sørge for, at du modtager en ordrebekræftelse i forbindelse med bestilling af ikke-økologisk frø eller formeringsmateriale.

Ordrebekræftelsen skal du modtage i forbindelse med bestillingen. Det skal fremgå af ordrebekræftelsen, at leveringen sker inden den dato, hvor der kommer økologisk frø eller formeringsmateriale på markedet. Kan du ikke få leveret inden dette tidspunkt, skal du i stedet bestille økologisk frø eller formeringsmateriale.

Hvis du ikke har dokumentation for bestillingstidspunktet for ikke-økologisk frø eller formeringsmateriale, og der før det aftalte leveringstidspunkt er kommet økologisk frø eller formeringsmateriale på markedet, skal du i stedet bruge økologisk frø eller formeringsmateriale.

7.4 Økologiske græsfrøblandinger

Du må bruge alle de græsfrøblandinger, der fremgår af [Den økologiske Frødatabase](#) (frødatabase), i din økologiske produktion.

Selv om græsfrøblandingerne kan indeholde en mindre del ikke-økologisk frø, stilles der ikke krav om forudgående individuel tilladelse. Plantedirektoratet har godkendt sammensætningen, inden blandingerne registreres i frødatabase, og har tilladt at blandingen indeholder ikke-økologisk frø.

Det fremgår af frødatabasen, hvilke blandinger, der består af 100 % økologisk frø, og hvilke blandinger, der indeholder bestanddele af ikke-økologiske frø (halvblandinger).

Andre græsblandinger

Hvis du ønsker at bruge en græsblanding, der indeholder ikke-økologisk frø, og som ikke fremgår af frødatabasen, skal du altid søge om individuel tilladelse til at bruge den.

Du vil kun få tilladelse til at bruge en sådan græsblanding, hvis:

- Blandingen ikke kan laves af økologisk frø, der fremgår som renvarer i frødatabasen.
- Du kan dokumentere, at den ønskede græsblanding har egenskaber, der er nødvendige i dit konkrete tilfælde.

7.5 Fremavl - produktion af certificeret frø og formeringsmateriale

Ved fremavl forstås produktion af frø og formeringsmateriale, der senere skal bruges som udsæd eller til udplantning. Fremavlet frø og vegetativt formeringsmateriale kan bruges i økologisk produktion på følgende betingelser:

- Produktionen foregår efter skriftlig aftale mellem dig og et frøfirma, og avlen kontrolleres efter reglerne for produktion af certificeret materiale. Det betyder, at avlen skal opfylde de gældende krav til sortsrenhed, sundhed mv. Aftalen skal være underskrevet af parterne.
- Det indkøbte fremavlsmateriale skal være certificeret, dvs. at materialet skal være kontrolleret og godkendt i henhold til plantesundhedslovgivningen.
- Moderplanten må ikke stamme fra genetisk modificeret materiale.
- *Etårige afgrøder:*
  - Moderplanten skal være sået/etableret efter omlægningsdatoen. Fremavlsmateriale kan bruges efter én vækstsæson.
- *Flerårige afgrøder:*
  - Hvis moderplanten er etableret efter omlægningsdatoen, kan fremavlsmateriale bruges efter én vækstsæson.
  - ■ Hvis moderplanten er etableret før arealet er påbegyndt omlægning, skal moderplanten have været dyrket på et areal, der er økologisk eller under omlægning i mindst 24 måneder. Du kan læse mere om omlægningstider og status for afgrøder i [tabel 6.1](#).

Du kan bruge ikke-økologisk ubejdset frø og vegetativt formeringsmateriale til produktion af fremavl. ■

7.5.1 Kasseret fremavl

Du kan bruge en kasseret fremavlsafgrøde i den økologiske produktion, hvis der foreligger dokumentation for, at afgrøden har været underlagt en fremavlskontrakt, og at det pågældende areal eller parti officielt er kasseret som fremavlsareal eller -parti, f.eks. ved markkontrol eller analyse. Den kasserede afgrødes status følger de normale regler om omlægning, se [tabel 6.1](#).

Kassation af afgrøderne kan kun foretages af certificeringsorganet eller af det firma, der har købt den pågældende certificerede afgrøde. Du kan således ikke selv kassere en afgrøde.

Hvis din fremavlsafgrøde kasseres på grund af sortsureheder, udsædsbårne sygdomme eller andet, kan du bruge den som foder eller som frø til såning på egen bedrift. Du kan også sælge afgrøden til foderbrug eller til konsum, men ikke som frø til udsåning. Vil du sælge afgrøden til konsum forudsætter det, at partiet overholder de generelle krav til sundhed m.m., se Fødevarestyrelsens regler for fødevarer.

7.5.2 Hjemmeproduceret udsæd og læggemateriale

Du kan bruge ikke-økologisk ubejdset udsæd og læggemateriale til produktion af eget materiale. Produktion af udsæd og læggemateriale til eget brug forudsætter da, at du indsender en anmeldelse til Plantedirektoratet inden såning. Du kan finde blanketten på [Plantedirektoratets hjemmeside](#).

Afgrøden kan du kun bruge som økologisk til hjemmeproduceret udsæd/læggemateriale. Til al anden brug vil afgrøden have status af ikke-økologisk.

Du må kun indkøbe ikke-økologisk udsæd/læggemateriale til et areal, der svarer til det areal, hvor det hjemmeproducerede materiale skal bruges.

7.6 Brug af frøformerede udplantningsplanter

Frøformerede udplantningsplanter, der skal udplantes på økologiske produktionsarealer, skal altid være økologiske.

Der er ingen mulighed for at dispensere fra denne regel.

Omfattet af denne regel er blandt andet planter af porrer, kål, salat, blomster og nåletræer til produktion af juletræer og pyntegrønt.

Hvis du bruger frø til produktion af småplanter, skal hele processen have været underlagt økologisk kontrol. Det vil sige, at den virksomhed der forestår fremspiring og evt. podning, skal være økologiautoriseret. Det vækstmedie som planterne fremspires i, skal i øvrigt følge de generelle regler for vækstmedier. Se [afsnit 10.3](#).

7.7 Planter, der ikke bruges til produktion

Hvis du planter vedplanter i vildtremiser, hegn og skov, behøver de ikke være økologiske.

Når du etablerer en-årige planter i skov, hegn og vildtremiser, skal du bruge økologisk frø eller vegetativt formeringsmateriale. Der er de samme muligheder for dispensation til at bruge ikke-økologisk materiale som for produktionsarealer, se [afsnit 7.3](#).

Du kan ikke sælge træ og træprodukter som økologisk, se dog [afsnit 3.8](#) om juletræer. Se i øvrigt [afsnit 3.6](#) og [afsnit 3.8](#) om skov, levende hegn og vildtremiser.

7.8 Juletræer og pyntegrønt

Hvis du vil etablere en produktion af økologiske juletræer eller pyntegrønt, skal du bruge økologiske frø eller udplantningsplanter. Hvis der ikke er økologiske frø på markedet, kan du sø-

ge om tilladelse til at bruge ikke-økologiske frø, se [afsnit 7.3](#). Plantedirektoratet kan ikke give dig tilladelse til at bruge ikke-økologiske småplanter.

Træerne skal etableres på et areal, der er under omlægning eller omlagt til økologisk produktion.

7.9 Dokumentation på bedriften

Du skal altid have dokumentation liggende på bedriften for oprindelse samt status og behandling af frø og formeringsmateriale. Dokumentationen kan bestå af frøposer/sække, følgesedler og faktura, hvoraf det blandt andet skal fremgå, at frøet er ubejdset.

Hvis du har fået individuelle tilladelser til brug af ikke-økologisk frø eller formeringsmateriale, bør disse altid opbevares på bedriften.

Har du indsendt en anmeldelse til Plantedirektoratet om brug af ikke-økologisk frø eller formeringsmateriale, bør du have en kopi af anmeldelsen liggende på bedriften.

Hvis du bruger ikke-økologisk frø, skal du opbevare en kopi af ordrebekræftelsen, så du kan dokumentere, at du har bestilt på et tidspunkt, hvor der ikke var økologisk frø på markedet af den pågældende art eller sortsgruppe, se [afsnit 7.3.4](#).

Hvis vi konstaterer, at der er benyttet ikke-økologisk frø eller plantemateriale, og du ikke har dokumentation for, at ovenstående betingelser har været opfyldt, kan den medføre en bøde, en nedklassificering af afgrøden til ikke-økologisk, og i visse tilfælde kan vi kræve jorden omlagt på ny.

8 Regler for gødning og jordforbedring

Du skal først og fremmest bevare eller forøge jordens frugtbarhed og biologiske aktivitet, ved at:

- Dyrke bælgplanter og andre planter til grøngødning.
- Sørge for et hensigtsmæssigt sædskifte.
- Nedmulde husdyrgødning fra økologisk husdyrproduktion.
- Nedmulde andet organisk, økologisk materiale.

Gødningen skal helst være komposteret.

Hvis du ikke kan opnå en tilstrækkelig gødskning gennem dit sædskifte og ved at bruge økologisk husdyrgødning, grøngødning mv., kan du undtagelsesvist supplere med de ikke-økologiske gødningstyper og jordforbedringsmidler, der fremgår af [bilag 1](#). Se [afsnit 8.3.2](#).

Du kan se hvilke krav, der gælder til dokumentation for brug af gødning i [afsnit 8.3](#), [afsnit 8.4](#) og i [bilag 1](#). Du kan læse om regler for gødskning i væksthuse i [afsnit 10.2](#).

Du må udelukkende bruge økologiske produkter eller i særlige tilfælde produkter der fremgår af [bilag 1](#) eller [bilag 2](#) til dine økologiske arealer.

Dette gælder uanset, hvad formålet med brugen er, og om produkterne tilføres direkte eller som et indholdsstof i et andet produkt.

Du har selv ansvaret for, at de produkter du bruger er tilladte.

8.1 Tilladt mængde kvælstof i husdyrgødning

Du må gøde med op til 170 kg total-kvælstof (total-N) fra økologisk husdyrgødning pr. hektar harmoniareal pr. planperiode. Gødning fra dyr under omlægning kan du regne som økologisk. Du skal fortsat overholde evt. strengere generelle regler.

Du skal beregne mængden af kvælstof i den husdyrgødning, som du producerer på bedriften eller modtager fra andre bedrifter, som total-N efter de generelle regler for landbruget.

Du skal opbevare et bilag for hver gang, du modtager eller afgiver husdyrgødning. Du har følgende muligheder:

- En faktura, som oplyser dato for modtagelse, hvem gødningen kommer fra, gødnings-type, mængde, kg total-N og den økologiske status, eller
- en kvittering for overførsel af husdyrgødning (eventuelt i form af B1-skema). Du kan finde skemaet på [Plantedirektoratets hjemmeside](#).

Bilagets oplysninger om mængde og kvælstofindhold kan ikke rettes efter, at gødningen er modtaget. Du skal kunne vise bilaget til Plantedirektoratet straks efter, at du har modtaget gødningen.

Hvis dyr fra andre bedrifter afgræsser dine arealer eller er opstaldet hos dig, er du modtager af deres gødning. Du skal derfor også have bilag på denne gødning.

Du skal føre logbog over dit forbrug af husdyrgødning. Læs mere om logbog for planteavl i [afsnit 11.2](#).

8.2 Brug af ikke-økologisk gødning

Hvis du ikke kan opnå en tilstrækkelig gødskning gennem dit sædskifte og ved at bruge økologisk husdyrgødning, grøngødning mv., må du undtagelsesvist supplere med de gødningstyper og jordforbedringsmidler, der fremgår af [bilag 1](#).

Hvis du vil bruge ikke-økologisk gødning, skal du kunne dokumentere, at du ikke har tilstrækkeligt økologisk gødning til rådighed. Dog kan du indtil videre bruge op til 70 kg total-N fra ikke-økologisk gødning pr. hektar harmoniareal pr. planperiode uden at dokumentere, hvor meget økologisk gødning, du har til rådighed. I takt med, at der kommer mere økologisk gødning på markedet, vil dette tal blive reduceret.

Du må maksimalt bruge 170 kg total-N i husdyrgødning pr. ha harmoniareal pr. planperiode. Hvis du bruger ikke-økologisk gødning, skal du bruge tilsvarende mindre N fra økologisk husdyrgødning. Det fremgår af regneeksemplet nedenfor.

Du skal være opmærksom på, at der er særlige krav til dokumentation af behovet for ikke-økologisk gødning og jordforbedringsmidler, hvilket er beskrevet i detaljer senere i dette afsnit. Der kan også være særlige krav til indholdsstoffer, oprindelse eller andre egenskaber. Du kan finde flere oplysninger i [afsnit 8.3.2](#) og i [bilag 1](#), hvor oplysningerne står ud for hvert gødningsmiddel.

Når du har omlagt til økologi, eller når alle dine arealer er under omlægning, må du ikke opbevare andre ikke-økologiske gødningsstoffer og jordforbedringsmidler end dem, der er nævnt i [bilag 1](#).

Beregning af N-tilførsel:

Maksimalt N-tilførsel i husdyrgødning: 170 kg total-N pr. ha

Indkøbt ikke-økologisk gødning: 70 kg total-N pr. ha

Tilladt mængde økologisk N: 100 kg total-N pr. ha

8.3 Brug af ikke-økologisk husdyrgødning

Ikke-økologisk husdyrgødning må ikke stamme fra jordløse brug. Et jordløst brug er et husdyrbrug uden tilhørende areal til produktion af foder- eller salgsafgrøder.

Hvis du modtager ikke-økologisk husdyrgødning, skal du have bilag på det og føre det ind i din logbog for planteavl. Kravene til dokumentation er beskrevet i [afsnit 8.1](#), og du kan læse om logbog for planteavl i [afsnit 11.2](#).

Hvis du vil bruge ikke-økologisk husdyrgødning, der har været forarbejdet i et separationsanlæg, skal du altid have godkendelse fra Plantedirektoratet før du bruger gødningen.

8.3.1 Brug af ikke-økologisk husdyrgødning fra din egen bedrift

Er du begyndt at omlægge dine marker, men ikke dine husdyr, kan du bruge dyrenes gødning, på dine egne arealer under omlægning, som om den var økologisk. Dette gælder i to år fra det tidspunkt, hvor du begynder omlægning af dine marker.

Hvis du ikke er begyndt at omlægge husdyrene inden denne periode, betragter Plantedirektoratet deres gødning som ikke-økologisk, indtil du begynder at omlægge dyrene.

Gødningen betragtes også som ikke-økologisk, hvis du bruger den på arealer, der er fuldt omlagte til økologi.

Dette omfatter arealer, der har opnået økologisk status på baggrund af nedsat omlægningstid, samt nye økologiske arealer, du køber eller tilforpagter.

Gødningen betragtes som ikke-økologisk, hvis den bliver brugt på andre bedrifter end din egen.

8.3.2 Brug af ikke-økologisk gødning fra bilag 1

I [bilag 1](#) kan du se, hvilke midler til gødsning og jordforbedring du undtagelsesvis kan bruge. Det står også i bilaget, hvis der er særlige betingelser for, at disse midler kan bruges i økologisk jordbrug.

Du skal kunne dokumentere, hvorfor netop den gødning, du vælger, er nødvendig for din drift. Denne dokumentation skal du opbevare i fem år. Hvis midlet lever op til kravene i [bilag 1](#), og du kan dokumentere behovet, kan du bruge gødningen. Du kan se i [bilag 1](#), hvilke oplysninger, der er tilstrækkelige til at begrunde gødningsbehovet for de enkelte stoffer.

Hvis der er særlige krav til indholdsstoffer i gødning eller jordforbedringsmidler, skal du dokumentere at stoffet lever op til disse krav. Dette gælder også, hvis der er krav til karakteren eller oprindelsen af stoffet. F.eks. er der grænser for, hvor meget tungmetal der må være i mange gødningsstoffer. Du kan se i [bilag 1](#), hvilke krav vi har til enkelte gødnings- og jordforbedringsmidler.

Hvis du vil bruge produkter eller biprodukter af soja, raps og majs som gødning eller jordforbedring, skal du også have dokumentation for, at de ikke indeholder genetisk modificeret materiale. Erklæringen kan typisk fremgå af følgesedlen eller fakturaen. Du kan også finde en blanket på [Plantedirektoratets hjemmeside](#) som du kan bruge.

Til aktivering af kompost kan du bruge præparater på basis af mikroorganismer og planter. Disse præparater må ikke indeholde eller være afledt af genetisk modificerede organismer.

Du kan også bruge mikroorganismepreparater til at forbedre jordens almindelige tilstand eller forekomsten af næringsstoffer.

Hvis du bruger ikke-økologiske gødningsstoffer, skal du notere det i din logbog for planteavl. Du skal ikke notere, hvis du bruger jordforbedringsmidler. I [bilag 1](#) fremgår det for hvert enkelt gødningsmiddel, om det skal noteres i logbogen. Du kan læse mere om logbog for planteavl i [afsnit 11.2](#).

8.4 Gødsning med biomasse fra biogasanlæg

Den gødning, du bruger på økologisk dyrkede arealer, må kun indeholde økologiske produkter og produkter, der står på [bilag 1](#). Det gælder også, når produkterne har været igennem et biogasanlæg (afgasset biomasse). Du kan derfor ikke bruge afgasset biomasse, hvis der f.eks. er brugt ikke-økologisk slagteriaffald i biogasanlægget. Det skyldes, at slagteriaffald ikke står på [bilag 1](#).

Når du modtager afgasset biomasse, skal du kunne dokumentere mængden, N-indholdet og leverandøren. Du skal desuden have dokumentation for, hvilke produkter, der er indgået i biogasproduktionen og hvilken mængde kvælstof, de forskellige produkter bidrager med. Hvis biomassen er delvist økologisk, skal du også have dokumentation for, hvor store andele af økologisk og ikke-økologisk kvælstof gødningen indeholder. Dokumentationen kan f. eks. være en deklaration, som følger med den afgassede biomasse.

Hvis du modtager afgasset biomasse fra et økologiautoriseret anlæg, kan den afgassede biomasse have status som hel eller delvis økologisk. Dette afhænger af, om Plantedirektoratet har godkendt, at der indgår ikke-økologisk materiale i anlægget.

Du skal være opmærksom på økologireglernes grænser for gødskning med kvælstof. Dvs. at du kan gøde med op til 170 kg N pr. ha fra økologisk husdyrgødning, og af denne mængde kan 70 kg N pr. ha komme fra ikke-økologisk biomasse. Du kan læse mere om maksimale grænser for gødskning i [afsnit 8.1](#) og [afsnit 8.2](#).

Desuden gælder kravene til dokumentation og logbog for planteavl, se [afsnit 8.1](#) og [afsnit 11.2](#).

Afgasset biomasse fra et anlæg, der ikke er autoriseret som økologisk, vil altid have status som ikke-økologisk gødning.

Ren økologisk afgasset biomasse, der har været forarbejdet i et separationsanlæg, kan bruges som økologisk gødning, hvis separationsmetoden på forhånd er godkendt af Plantedirektoratet.

Hvis du vil bruge ikke-økologisk eller delvist økologisk biomasse, der har været forarbejdet i et separationsanlæg, skal du altid have godkendelse fra Plantedirektoratet, før du bruger gødningen.

8.5 Produktion af økologisk afgasset gødning

Hvis du vil drive et økologisk biogasanlæg, skal du have autorisation til at drive økologisk virksomhed eller have anlægget som en del af en autoriseret økologisk landbrugsbedrift.

Som udgangspunkt skal biomassen, du bruger i anlægget, være fremstillet af materiale fra dyr og marker, der er økologiske eller har påbegyndt omlægning til økologisk produktion. Den afgassede biomasse kan da afsættes som økologisk gødning. I særlige tilfælde kan Plantedirektoratet anerkende, at afgasset biomasse fra et økologiautoriseret anlæg kan betragtes som delvis økologisk. Det er i de tilfælde, hvor Plantedirektoratet konkret har vurderet biogasanlægget og fordelingen af den økologiske og ikke-økologiske andel. Se [tabel 8.1](#). for status af afgasset biomasse.

Tabel 8.1. Status af afgasset biomasse ved brug af forskellige kilder

Type af biomasse, økologiske kilder	Type af biomasse, ikke-økologiske kilder	Status af biomasse
	Husdyrgødning anført på bilag 1, glycerin og ikke-økologisk plantemateriale	Ikke-økologisk
Økologisk husdyrgødning og økologisk plantemateriale		Økologisk gødning
Økologisk husdyrgødning og Økologisk plantemateriale	Glycerin eller anden lignende vegetabilsk rest uden indhold af N	Økologisk gødning
Økologisk husdyrgødning og Økologisk plantemateriale	Ikke-økologisk plantemateriale	Ikke-økologisk eller delvist økologisk, hvis godkendt af Plantedirektoratet

Plantedirektoratet kan give nedsat omlægningstid til afgrøder, der kommer fra ikke-økologiske arealer med en særlig miljøbeskyttelse. Afgrøden kan da blive sidestillet med en økologisk afgrøde. Du skal have modtaget tilladelsen, før du bruger afgrøden i biogasanlægget.

Du skal dokumentere indholdet af kvælstof ved en analyse af den afgassede biomasse. Du skal også altid kunne dokumentere mængden og typen af produkter, der er indgået i biogasproduktionen. Alle ikke-økologiske produkter, der er indgået i biogasproduktionen, skal fremgå af [bilag 1](#). De betingelser for brug og krav til dokumentation, som fremgår af [bilag 1](#) skal opfyldes.

Du skal også beregne mængden af kvælstof, som de forskellige produkter bidrager med, i den afgassede biomasse. Du skal lave en forholdsregning på basis af mængde og indhold af kvælstof i hvert enkelt produkt samt indholdet af kvælstof i den afgassede biomasse. Hvis biomassen har status som delvist økologisk, skal du også angive, hvor stor andelen er af ikke-økologisk kvælstof.

Hvis du har behov for at supplere biomassen med ikke-økologiske mikronæringsstoffer for at opretholde forgæringsprocessen, skal du kunne dokumentere dette behov.

Hvis du bruger glycerin i anlægget, skal den være af vegetabilsk oprindelse, og du skal skaffe dokumentation for GMO-frihed. Erklæringen kan typisk fremgå af følgesedlen eller fakturaen. Du kan også finde en blanket på [Plantedirektoratets hjemmeside](#), som du kan bruge.

Du skal i øvrigt være opmærksom på de generelle regler for biogasproduktion og brug af biomasse, f.eks. krav til hygiejniserings.

9 Hvilke muligheder har du for plantebeskyttelse?

9.1 Tilladte midler og metoder

Du har kun få muligheder for at bruge plantebeskyttelsesmidler i din økologiske produktion. Du skal primært forebygge og bekæmpe skadegørerne (skadedyr og plantesygdomme) og ukrudt ved en eller flere af følgende foranstaltninger:

- Vælg hensigtsmæssige plantearter og sorter, så planterne har størst mulig konkurrenceevne over for skadegørere og ukrudt, som findes på din bedrift.
- Lav en hensigtsmæssig sædskifteplan, så du undgår sædskiftesygdomme, optimerer afgrødens konkurrenceevne og tilgodeser næringsstofbehovene for de enkelte afgrøder.
- Sørg for at beskytte skadegørernes naturlige fjender, f.eks. ved at etablere eller vedligeholde levende hegn, ved at forbedre ynglemuligheder samt at udsætte skadegørernes naturlige fjender.
- Brug mekaniske dyrkningsmetoder, f.eks. mekanisk ukrudtsbekæmpelse ved harvning, strigling, radrensning, hakning eller pløjning osv.

Endvidere må du:

- Bruge dækningsmateriale til at beskytte jorden, forhindre erosion og forhindre fremspiring af ukrudt. Hvis dækningsmaterialet efterfølgende skal nedmuldes, skal materialet være økologisk eller fremgå af bilag 1. Det er tilladt at bruge både nedbrydelige og ikke-nedbrydelige plastfolier som dækningsmateriale, men folierne må ikke nedmuldes, da de ikke fremgår af [bilag 1](#).
- Flammebehandle ukrudt.
- Rækkedampe ukrudt. Afgrøder på friland må rækkedampes, se [bilag 3](#) for flere oplysninger.
- Dampe væksthuse, se [bilag 3](#) for flere oplysninger.

Det er kun i de tilfælde, hvor forebyggelsen fejler, at du har mulighed for at bruge nogle enkelte plantebeskyttelsesmidler mod plantesygdomme og skadedyr. Du har ikke mulighed for, at bruge plantebeskyttelsesmidler mod ukrudt.

9.2 Bekæmpelsesmidler du undtagelsesvis kan bruge ved akut fare for afgrøden

Opstår der på grund af angreb af plantesygdomme og skadedyr akut fare for din afgrøde, kan du bruge de stoffer og midler, der er anført i [bilag 2](#).

Du må ikke bruge plantebeskyttelsesmidlerne forebyggende eller rutinemæssigt. Du må kun bruge midlerne, når der er akut fare for, at afgrøden bliver ødelagt, hvis den ikke behandles. Ved akut fare forstås, at der er tydelige tegn på, at udbyttet vil falde betydeligt, eller at kvaliteten af frugt, bær, grøntsager, brødkorn m.m. mindskes betydeligt.

Hvis du ikke følger kriterierne for at bruge plantebeskyttelsesmidler, vil afgrøden normalt blive nedklassificeret til ikke-økologisk. Hvis du bruger midler, der ikke er tilladt i økologisk jordbrug i Danmark, kan du miste din autorisation til økologisk produktion.

Når du bruger plantebeskyttelsesmidler, skal du have dokumentation for brugen ved regnskabsbilag, ved at føre en sprøjtejournal over de anvendte midler, og ved at beskrive i din logbog for planteavl, hvad du har vurderet er til akut fare for afgrøden. Du kan læse mere om krav til logbog for planteavl i [afsnit 11.2](#).

Når du laver beskrivelsen af, hvad du har vurderet er til akut fare for afgrøden, kan du vælge at supplere beskrivelsen med fotos, optællinger eller analyser. Dette er dog ikke et krav.

Det er indholdet af aktivstoffer i midlerne, der afgør, om midlerne kan bruges til økologisk produktion i Danmark. Tabellen i [bilag 2](#) viser de aktivstoffer, der både er godkendt af Miljøstyrelsen, og som kan bruges i økologisk produktion i Danmark. Tabellen i [bilag 2](#) indeholder desuden navnene på en række mikroorganismer, som kan bruges til biologisk bekæmpelse af skadegørere.

Når alle arealerne er startet omlægning, må du kun opbevare de bekæmpelsesmidler på bedriften, som du har lov til at bruge (se [bilag 2](#)).

Det er altid en forudsætning for brug af plantebeskyttelsesmidlerne, at de er godkendt af Miljøstyrelsen. Miljøstyrelsen kan oplyse mere om proceduren for godkendelse af plantebeskyttelsesmidler.

10 Økologisk væksthushproduktion

Produktionen i væksthuse adskiller sig på flere punkter fra anden planteproduktion. De særlige retningslinjer for økologisk væksthushproduktion er beskrevet i dette afsnit.

Det drejer sig om muligheden for at dyrke i afgrænsede bede, se [afsnit 10.1](#). Der er særlige regler for gødskning, se [afsnit 10.2](#), og der er særlige krav til vækstmedier, se [afsnit 10.3](#).

Ud over de særlige retningslinjer gælder de øvrige regler, som fremgår af denne vejledning, også for økologisk væksthushproduktion.

10.1 Omlægning til økologisk væksthushproduktion

Hvis bundjorden ønskes omlagt, skal jorden dyrkes og følge den almindelige omlægningstid på to år. Læs mere om omlægning til økologisk jordbrugsproduktion i [afsnit 3](#).

Produktion i afgrænsede bede

Hvis du har væksthushproduktion i afgrænsede bede, kan du søge om tilladelse til, at omlægningstiden bortfalder.

Omlægningstiden kan bortfalde, hvis du bruger et vækstmedie, der består af produkter, som må bruges til økologisk produktion, se [afsnit 10.3](#). Det er en forudsætning, at produktionen foregår uden kontakt med bundjorden, eksempelvis ved dyrkning i potter på borde.

Du skal skrive i ansøgningen til Plantedirektoratet, hvilke afgrøder, der skal dyrkes, hvilket vækstmedie, der dyrkes i, og hvordan det sikres, at planternes rødder ikke kommer i kontakt med bundjorden.

Hvis du efterfølgende vil dyrke i bundjorden, skal jorden dyrkes og følge den almindelige omlægningstid på 2 år.

10.2 Gødskning i væksthuse

Der gælder særlige regler for, hvor meget kvælstof du må bruge i væksthuse.

Du skal gå ud fra den kvælstofnorm for afgrøden, der er fastsat i de til enhver tid gældende generelle regler om jordbrugets anvendelse af gødning og om plantedække. Du kan dog ikke bruge normerne for lukkede systemer, selv om du kun dyrker i afgrænsede bede.

For planperioden 1. august 2010 til 31. juli 2011 gælder følgende normtal for brug af kvælstof i økologisk væksthushproduktion. Produktionen i væksthuse adskiller sig på flere punkter fra anden planteproduktion. Retningslinjerne for økologisk væksthushproduktion er derfor samlet i dette afsnit. Der indgår også et afsnit om vækstmedier, der kan bruges i økologisk gartneri- og planteskoleproduktion.

Tabel 10.1 Kvælstofnormer for væksthuse og planteskoler

Afgrødekode	Afgrøde	Alle jordtyper N-norm (Kg N/ha)
540	Tomat	2350
541	Agurk	2100
542	Salat	900
543	Andre grønsager	800
544	Snitblomster og snitgrønt	1100
545	Potteplanter	950
547	Planteskolekulturer (stauder og vedplanter undtagen frugtbuske)	300
548	Småplanter (enårige)	300

Kvælstofnormerne gælder for både åbne og lukkede systemer, og er angivet i kg plantetilgængeligt N årligt pr. ha grundareal væksthuse. For kulturer dyrket i færre end 52 uger beregnes kvælstofnormen forholds-mæssigt. For tomat og agurk er normen angivet for én dyrknings-sæson. For tomat er dyrknings-sæsonen 9 måneder.

Højest 25 pct. af afgrødens kvælstofnorm må komme fra ikke-økologisk gødning. Kvælstoffet i ikke-økologisk gødning skal beregnes som total- N. I eksemplet nedenfor kan du se en beregning af den tilladte N-mængde.

Eksempel:

Kvælstofnorm tomat: 2350 kg N/ha.

25 % af kvælstofnorm: 587,5 kg N.

Ikke-økologisk gødning med et kvælstofindhold på 5 kg total-N pr. ton.

Der kan bruges 587,5 kg N / 5 kg total-N pr. ton = 117,5 tons ikke-økologisk gødning pr. ha. Af den samlede gødningsmængde må 170 kg total N/ha komme fra husdyrgødning.

Du kan læse mere om de øvrige regler for gødning og jordforbedring i [afsnit 8](#).

10.3 Vækstmedier til økologisk gartneri- og planteskoleproduktion

Færdigblandede vækstmedier bestående af spagnum, ler, stensmel, kalk samt økologisk jord og gødning (herunder økologisk plantemateriale) kan bruges til økologisk gartneri- og planteskoleproduktion, hvis følgende betingelser er opfyldt:

- Kalkproduktet, der indgår i vækstmediet, skal være anført i [bilag 1](#).
- Ler (perlit, vermiculit, betonit osv.) skal være udvundet fra undergrunden.
- Spagnum skal være rent.
- Kvælstoffet i den økologiske gødning (og i færdigblandede vækstmedier) er deklareret.

Tilføjer du gødning eller jordforbedringsmidler til et vækstmedie før plantning, anser Plantedirektoratet det tilførte som en del af vækstmediet. Du skal derfor overholde kravene til vækstmedier.

Hvis tilførslen af gødning eller jordforbedringsmidler sker efter plantning, anser vi det som et selvstændigt gødnings- eller jordforbedringsmiddel. Du skal derfor overholde kravene til gødsning i [afsnit 10.2](#) og til jordforbedringsmidler mv. i [afsnit 8.3.2](#).

Hydrokultur er ikke tilladt i økologisk produktion. Det vækstmedie du skal dyrke i, må som udgangspunkt ikke være inaktivt (dvs. bestå af stof der ikke er tilbøjeligt til at indgå kemiske

forbindelser). Hvis vækstmediet er inaktivt og udelukkende består af f.eks. perlit, vermiculit, grus og mineralske produkter, kan du ikke bruge vækstmediet, hvis planterne efterfølgende tilsættes en næringsstofopløsning.

10.4 Kompost til brug ved dyrkning af svampe m.m.

Til produktion af svampe kan du bruge vækstmedier, der er sammensat af følgende bestanddele:

- Økologisk husdyrgødning, suppleret med ikke-økologisk husdyrgødning op til 25 % af den samlede vægt (beregnet efter tørstofindhold).
- Andre økologiske produkter af landbrugsoprindelse, som f.eks. halm.
- Tørv/spagnum, der ikke er kemisk behandlet.
- Træ, der ikke er behandlet med kemiske produkter efter fældning.
- Mineralske produkter, nævnt i [bilag 1](#).
- Vand og jord.

11 Dokumentation for planteavl

I dette afsnit kan du læse, hvilken dokumentation du skal kunne vise, når Plantedirektoratet kommer på kontrolbesøg. Du skal ikke indsende dokumentationen. Plantedirektoratet bruger dokumentationen til at kontrollere, om du har overholdt økologireglerne.

Dokumentationen består af:

- Et regnskab med bilag på køb og salg af produkter.
- En logbog for planteavl, som beskriver driften.

Regnskab og logbog skal altid være ajourførte og skal opbevares på bedriften i 5 år.

11.1 Bilag på ind- og udgående produkter

Du skal løbende føre regnskab over din bedrift, og det skal til enhver tid skal være muligt for Plantedirektoratet at få adgang til dine regnskaber. Det omfatter også materiale, du opbevarer i elektronisk form. Du skal opbevare dokumenterne i 5 år.

Du skal føre regnskab over:

- Alle indgående produkter (hjelpestoffer og råvarer). Du skal oplyse:
  - dato,
  - hvor produktet kommer fra,
  - produktets navn,
  - økologiske status,
  - mængde og
  - brugen af det.
- Alle udgående produkter. Du skal oplyse:
  - dato,
  - produktets navn,
  - mængde og
  - modtagere.

Regnskabet kan bestå af bøger, regnskabsbilag, fakturaer eller andet dokumentationsmateriale som f.eks. indholdsdeklarationer på sække eller frøposer. Regnskabsoplysningerne skal principielt foreligge, så snart der indgår eller udgår produkter fra bedriften. Det vil sige, at hver gang du køber eller sælger et produkt, skal du ajourføre det i regnskabet. Det gælder også, selvom der ikke sker betaling for produktet.

De producenter og virksomheder, du handler med, skal vise dokumentation for køb og salg af produkter, hvis Plantedirektoratet beder om det, også selvom de ikke er autoriserede til økologi.

Du skal være opmærksom på, at der gælder skærpede krav til regnskab i forbindelse med samtidig drift, se [afsnit 26](#).

11.1.1 Bilag ved køb af frø, udplantningsplanter og vegetativt formeringsmateriale

Du skal altid have dokumentation liggende på bedriften for oprindelse samt status og behandling af frø og formeringsmateriale. Det skal fremgå af dokumentationen, at frøet er ubejdsset.

Hvis du har fået individuelle tilladelser til brug af ikke-økologisk frø eller formeringsmateriale, bør disse altid opbevares på bedriften.

Har du indsendt en anmeldelse til Plantedirektoratet om brug af ikke-økologisk frø eller formeringsmateriale, bør du have en kopi af anmeldelsen liggende på bedriften.

Hvis du bruger ikke-økologisk frø, skal du opbevare en kopi af ordrebekræftelsen. Dermed kan du dokumentere, at du har bestilt på et tidspunkt, hvor der ikke var økologisk frø på markedet af den pågældende art eller sortsgruppe. Læs mere i [afsnit 7.3.4](#).

Hvis du bruger ikke-økologisk frø til produktion af fremavl, skal du have en skriftlig fremavlsaftale liggende på bedriften. Læs mere i [afsnit 7.5](#).

11.1.2 Bilag ved køb af husdyrgødning

Du skal opbevare dokumentation for hver gang, du modtager eller afgiver husdyrgødning. Dokumentationen skal indeholde oplysninger om dato for modtagelse, hvem gødningen kommer fra, gødningstype, mængde, kg total-N og den økologiske status. Dokumentation kan f.eks. en faktura, B1-skema eller kvittering på overført gødning (du kan finde skemaet på Plantedirektoratets hjemmeside).

Bilagets oplysninger om mængde og kvælstofindhold kan ikke rettes efter, at gødningen er modtaget. Du skal kunne vise bilaget til Plantedirektoratet straks efter, at du har modtaget gødningen.

Hvis dyr fra andre bedrifter afgræsser dine arealer eller er opstaldet hos dig, er du modtager af deres gødning. Du skal derfor også have bilag på denne gødning.

Du skal føre logbog over dit forbrug af husdyrgødning. Læs mere om logbog for planteavl i [afsnit 11.2](#).

11.1.3 Bilag på ikke-økologiske gødnings- og jordforbedringsmidler

Hvis du tilfører ikke-økologiske gødnings- og jordforbedringsmidler til bedriften, skal du dokumentere, hvorfor netop det middel, du vælger, er nødvendig for din bedrift. Du kan se de tilladte midler i [bilag 1](#).

Hvis midlet lever op til kravene i [bilag 1](#), og du kan dokumentere behovet, kan du bruge midlet. Du kan se i [bilag 1](#), hvilke oplysninger, der er tilstrækkelige til at begrunde behovet for de enkelte midler.

Hvis der er særlige krav til indholdsstoffer i gødningen eller jordforbedringsmidlet, skal du have dokumentation for at stoffet lever op til disse krav. Dette gælder også, hvis der er krav til karakteren eller oprindelsen af stoffet. F.eks. er der grænser for, hvor meget tungmetal der må være i mange gødningsstoffer. Du kan se i [bilag 1](#), hvilke krav vi har til enkelte gødnings- og jordforbedringsmidler.

Hvis du vil bruge produkter eller biprodukter af soja, raps og majs som gødning eller jordforbedring, skal du også have dokumentation for, at de ikke indeholder genetisk modificeret materiale. På [Plantedirektoratets hjemmeside](#) kan du finde en blanket til sælgers erklæring om, at produktet er frit for genetisk modificeret materiale.

Oplysningerne og dokumentationen skal indgå i din logbog om materiale. Du kan læse mere om logbog for planteavl i [afsnit 11.2](#).

11.1.4 Bilag ved køb af vækstmedier

Hvis du bruger andre vækstmedier end jordbunden, skal du kunne vise dokumentation på hvad vækstmediet indeholder. Det gælder både for vækstmedier, som du køber som færdigblandede, og hvis du selv blander dit vækstmedie.

Du skal også have bilag på kvælstofindholdet i vækstmediet.

11.2 Logbog for planteavl

Du skal føre en logbog over din planteavl. Logbogen er en beskrivelse af aktiviteterne på dine marker. Der er ikke formkrav til logbogen, men oplysningerne skal være tilgængelige i en systematisk form, f.eks. efter mark, dato eller emne. I dette afsnit kan du se, hvilke oplysninger der som minimum skal fremgå af logbogen.

På [Plantedirektoratets hjemmeside](#) kan du finde nogle skemaer, som du kan vælge at bruge i din logbog. Du kan også skrive oplysningerne ind i et af landbrugets IT-programmer.

Du kan have oplysningerne på papir eller elektronisk. Hvis du har oplysningerne elektronisk, skal du kunne printe dem ud i forbindelse med et kontrolbesøg.

Logbogen skal altid være ajourført og tilgængelig for Plantedirektoratet.

Logbogen skal indeholde oplysninger om:

1. Gødningsforbrug.
2. Brug af plantebeskyttelsesmidler.
3. Høst af afgrøder.

11.2.1 Gødningsforbrug

Du skal ajourføre logbogen, hver gang du udbringer gødning. Dokumentation i form af fakturaer og kvitteringer på overført gødning kan indgå som en del af din logbog. Følgende oplysninger skal være tilgængelige for hver enkelt mark:

- Type af gødning.
- Økologisk status af gødning.
- Mængde af gødning
- Tidspunkt for udbringning.

Du kan finde et skema på [Plantedirektoratets hjemmeside](#), som er specielt beregnet til gødningsoplysningerne. Du kan også lave dit eget skema eller bruge et af landbrugets IT-programmer. Logbogen kan også være din gødningsplan, som du tilpasser og opdaterer.

11.2.2 Brug af plantebeskyttelsesmidler

Hvis du bruger plantebeskyttelsesmidler, skal du skrive det i din logbog. Du skal også føre den sprøjtejournal, der er lovpligtig for alle landmænd. Du kan vælge at slå de to dokumenter sammen, så alle dine oplysninger fremgår ét sted. Du skal ajourføre logbogen, hver gang du bruger plantebeskyttelsesmidler.

Du skal skrive følgende oplysninger i din logbog eller i din sprøjtejournal:

- Dato for udbringning.
- Produktets navn.

- Behandlingsmetode. Du kan sætte en kopi af etiketten ind i din logbog, hvis behandlingsmetoden står entydigt beskrevet på den.
- Hvorfor du bruger midlet. Du skal beskrive i journalen, hvad du har vurderet er til akut fare for afgrøden. Du kan vælge at supplere beskrivelsen med fotos, optællinger eller analyser. Dette er dog ikke et krav.

Du kan finde et skema på [Plantedirektoratets hjemmeside](#), som er specielt beregnet til oplysningerne om plantebeskyttelsesmidler. Du kan også lave dit eget skema.

Du kan også skrive oplysningerne ind i din sprøjtejournal. Du kan finde skemaer til sprøjtejournalen på [Plantedirektoratets hjemmeside](#).

Du kan også bruge et af landbrugets IT-programmer.

11.2.3 Høst af afgrøder

Du skal skrive følgende oplysninger ind i din logbog:

- Afgrøde.
- Høstmåned.
- Høstet mængde.
- Økologisk status.

Du skal ajourføre høstoplysningerne, senest når du har høstet alle dine marker. Regnskabsbilag fra salg kan indgå som logbog. Hvis du ikke kender den høstede mængde, skal du skrive en skønnet mængde ind i logbogen. Du behøver ikke medregne det foder, som dyrene selv henter på markerne.

Du kan finde et skema på [Plantedirektoratets hjemmeside](#), som er specielt beregnet til dine egne høstoplysninger. Du kan også bruge et af landbrugets IT-programmer, eller du kan lave dit eget skema.

Husdyr

12 Økologisk husdyrhold

12.1 Generelle principper i økologisk husdyrhold

Når du har en økologisk bedrift, skal dit husdyrhold være økologisk.

Hele din bedrift, også dyrene, skal være påbegyndt omlægning til økologisk produktion inden udgangen af det 4. kalenderår efter bedriften er startet omlægningen. Læs mere om omlægning af bedriften i [afsnit 3](#).

Du behøver dog ikke at omlægge et mindre husdyrhold, som du har til eget brug, se [afsnit 12.10](#).

Du kan ikke omlægge pelsdyrproduktion til økologisk produktion. Hvis du har en bedrift, hvor der også er pelsdyrsproduktion, skal du søge om tilladelse til samtidig drift, se [afsnit 27](#). Du kan heller ikke omlægge kæledyr som hunde, kaniner m. m.

Du skal have indberettet dit husdyrhold til Plantedirektoratet, inden du kan starte omlægning dyrene til økologisk produktion.

Du skal straks meddele væsentlige ændringer i dyreholdet skriftligt til Plantedirektoratet, se [afsnit 29.2.2](#).

12.2 Du må ikke have parallelavl mellem dyrearter

Du må ikke have parallelavl i din husdyrproduktion. Der er parallelavl, hvis du både har økologiske og ikke-økologiske dyr af samme art.

Når du omlægger et dyrehold til økologisk produktion, skal alle dyr af samme art omlægges samtidigt. Hvis du indsætter ikke-økologiske dyr af en art, der allerede er på bedriften som økologiske, skal de nye dyr omlægges med det samme.

Hvis du har parallelavl, vil det normalt medføre, at dine dyr mister den økologiske status, og skal gennemgå hele omlægningsperioden igen, før de kan sælges som økologiske.

12.3 Omlægning af husdyrhold til økologisk produktion

Du skal have indberettet dit dyrehold til Plantedirektoratet, før du kan omlægge din besætning. Omlægningsdatoen er den dato, hvorfra du skal overholde alle økologireglerne for dit husdyrhold.

Normalt vil husdyrene først kunne starte omlægning, når markerne har været under omlægning i en periode, da du ellers ikke vil have tilstrækkeligt omlægnings- og økologisk foder og græsningsarealer til dyrene.

Hvis du indsætter ikke-økologiske dyr af en art, der allerede er, eller har været på bedriften som økologiske, skal du omlægge de nye dyr med det samme. Du skal også overholde betingelserne for indsættelse af ikke-økologiske dyr. Disse er beskrevet i [afsnit 14.3](#). Dette gælder

imidlertid ikke for fjerkræ, der altid skal indsættes i økologisk produktion, inden de er 3 dage gamle, bortset fra hvis du vil afprøve nye hønelinier, se [afsnit 14.3.1](#).

Økologiske husdyr skal generelt være født og opdrættet i en økologisk besætning. De dyr, du har på bedriften, når du omlægger din bedrift, kan dog også sælges som økologiske, når de har gennemgået den omlægningsperiode, som er beskrevet i [afsnit 12.4](#). Dette gælder også ikke-økologiske dyr, du indsætter til avl, se [afsnit 14.3](#).

12.4 Omlægningsperiode

Omlægningsperioden for et husdyr er perioden fra omlægningstidspunktet (den indberettede omlægningsdato) og frem til den dato, hvor dyret er færdigomlagt og kan sælges som økologisk.

Et hundyr kan levere mælk som økologisk, når omlægningsperioden på 6 måneder for mælkeproduktionen er gennemført. Mælken fra dyr under omlægning, regnes som økologisk, hvis du bruger den som foder i din egen besætning.

Omlægningsperioder for de enkelte husdyr og husdyrprodukter fremgår af nedenstående tabel.

Tabel 12.1. Omlægningsperioder for dyr og produkter fra dyrene

Dyr/produkt	Omlægningsperiode
Kvæg og heste – levende dyr og kød	1 år, og altid mindst $\frac{3}{4}$ af dyrets samlede levetid
Får, geder, svin og hjorte – levende dyr og kød	6 måneder
Mælk	6 måneder
Slagtefjerkræ*	10 uger
Æg*	6 uger

* Fjerkræ skal dog altid være indsat i økologiske produktionsforhold, inden de er 3 dage gamle.

12.5 Samtidig omlægning

Samtidig omlægning betyder, at du omlægger bedriftens besætning, græsarealer og andre foderarealer samtidig. Den samlede omlægningstid for dyrene og deres afkom samt græs- og foderarealer bliver nedsat til 2 år. Du kan sælge dyr eller produkter fra dyrene som økologiske efter 2 år.

Når du søger om autorisation, skal du i ansøgningen om autorisation til økologisk jordbrugsproduktion oplyse, om du ønsker samtidig omlægning.

Du bør vurdere om samtidig omlægning er en fordel for dig, i det du generelt har mulighed for at fodre dine dyr med rent omlægningsfoder, hvis foderet er dyrket på din bedrifts egne arealer.

Hvis du vælger samtidig omlægning, skal du gøre følgende:

- Omlægge foderproduktionsarealer fra dag 1 (markernes omlægningsdato). Fra denne dato skal mindst 50 % af foderet til din besætning være fra din egen bedrift.
- Fastsætte dyrenes omlægningsdato, så de er færdigomlagte, når der er gået 2 år fra markernes omlægningsdato. Omlægningsperioderne fremgår af [tabel 12.1](#). Fra dyrenes omlægningsdato skal du overholde alle økologireglerne.

Eksempel:

Kødproduktion: Omlægning af markerne begynder den 1-1-2010. Dyrene bliver derefter omlagt den 1-1-2011. Du kan sælge dyr og kød som økologisk den 1-1-2012.

Mælkeproduktion: Omlægning af markerne begynder den 1-1-2010. Dyrene bliver derefter omlagt den 1-7-2011. Mælk kan sælges som økologisk den 1-1-2012.

Du kan bruge foder fra din egen bedrift som økologisk til din besætning, hvis foderproduktionsarealet er omlagt på dag 1 i den samtidige omlægning.

Hvis arealet er omlagt senere, kan du ikke umiddelbart bruge afgrøden som økologisk. Du skal så beregne afgrødens økologistatus efter de almindelige omlægningsregler, som fremgår af [afsnit 6.1](#).

Hvis du sælger afgrøder, skal du beregne afgrødestatus efter de almindelige omlægningsregler. Dette gælder både under og efter perioden med samtidig omlægning.

12.5.1 Indkøb af dyr i den samtidige omlægningsperiode

Den samtidige omlægning omfatter kun de dyr og deres afkom, som var på bedriften på dag 1, da den samtidige omlægning startede.

Hvis du indkøber dyr i perioden med samtidig omlægning gælder følgende:

- Du må indsætte økologiske dyr når som helst i perioden. De økologiske dyr indgår i besætningen og følger den samtidige omlægning. Du må altså fodre de indkøbte, økologiske dyr på samme måde som resten af din besætning. De indkøbte dyr følger besætningens omlægning og må først sælges som økologiske, når besætningen er færdig-omlagt.
- Økologiske dyr, som du indkøber efter din besætnings omlægningsdato, kan dog sælges som økologiske i perioden med samtidig omlægning, hvis du kan dokumentere, at alle økologiregler er overholdt for de indkøbte økologiske dyr.
- Du kan indsætte ikke-økologiske dyr i din besætning efter suppleringsreglerne, som er beskrevet i [afsnit 14.3](#). De indkøbte, ikke-økologiske dyr kan ikke indgå i den samtidige omlægning med din oprindelige besætning. Foderet fra din egen bedrift følger derfor de almindelige regler for omlægning af afgrøder, når det bruges til indkøbte ikke-økologiske dyr, se [afsnit 6.1](#). De indkøbte ikke-økologiske dyr, skal omlægges med det samme og gennemgå en omlægningsperiode efter de almindelige omlægningsregler for dyr, se [afsnit 12.4](#). Dyrene kan tidligst sælges som økologiske ved udgangen af den 2-årige periode med samtidig omlægning.

12.6 Genomlægning

Genomlægning betyder, at et dyr skal gennemgå omlægningsperioden igen, før dyret eller produkter fra det kan sælges som økologisk. Det kan f.eks. være som følge af behandling med veterinære lægemidler, se [afsnit 15.6](#). Genomlægningsperioderne fremgår af [tabel 12.2](#).

Du må ikke sælge dyr under omlægning eller produkter fra det, som økologiske.

Tabel 12.2 Genomlægningsperioder for husdyr og husdyrprodukter

Dyr/produkt	Genomlægningsperiode
Kvæg og heste	1 år
Får, ged, svin og hjort	6 måneder
Mælk	6 måneder
Fjerkræ	10 uger
Æg	6 uger

Du skal skrive datoen for genomlægning og entydig identifikation af dyret i din logbog for husdyrproduktion, [afsnit 12.8](#).

Du må bruge mælken fra dyr under genomlægning som økologisk foder i din egen besætning.

12.7 Identifikation af dyr

Du skal sikre, at dine dyr er identificeret ved brug af mærkningsmetoder, der passer til de forskellige dyrearter.

Store pattedyr (kvæg, heste, avlssvin, får, geder og hjorte) skal være enkeltvis identificerbare. Dette krav kan du opfylde ved den obligatoriske CHR-øremærkning for kvæg, får og geder.

Fjerkræ og mindre pattedyr (f.eks. smågrise og slagtesvin) kan du mærke enkeltvis eller pr. flok/sti.

12.8 Logbog for husdyrproduktion

Du skal altid føre logbog, når dine dyr er påbegyndt omlægning til økologisk produktion. Her skal alle de hændelser, der har betydning for, at økologireglerne er overholdt på din bedrift, fremgå. Du skal ordne dokumenterne systematisk, så de sidder i kronologisk orden på enten enkeltdyrsniveau/flokkniveau for fjerkræ eller efter emne.

Følgende skal fremgå af den samlede logbog for husdyrproduktion:

- Fuldstændig oversigt over dine dyr/fjerkræflokke, herunder tilgang eller afgang af dyr, se krav til besætningslisten i [afsnit 12.9](#).
- Eventuelle genomlægningsdatoer samt CHR-nr./fjerkræhusnummer eller entydigt identifikationsmærke.
- Dato for hvornår dyr eller dyregrupper eller fjerkræflok har adgang til udeareal/græs, dato for indbinding og perioder på stald, samt begrundelse for eventuelle forsinkelser eller afbrydelser af perioder med adgang til udeareal.
- Enkeltdyr, der holdes på stald i græsnings sæsonen i mere end syv dage, og grunden hertil.
- Alle behandlinger og indgreb, se krav til medicinlogbogen i [afsnit 15.5](#).
- Fodring, se krav til foderplaner under de enkelte dyrearter.
- Registrering af døde dyr pr. fjerkræflok.
- Foldskifte og tomgangsperioder for fjerkræbedrifter.
- Benyttelse af samgræsningsarealer, se [afsnit 13.4](#).
- Andre ting af betydning for overholdelsen af økologireglerne.

Den samlede logbog for husdyrproduktion kan bestå af besætningslister, foderplaner og en medicinlogbog for enkelt dyr eller fjerkræflok.

Der er en blanket på [Plantedirektoratets hjemmeside](#), som du kan bruge til notering af de hændelser, der løbende skal skrives i logbog.

Ved køb og salg af økologiske dyr til levebrug skal der altid følge dokumentation for tidligere veterinær behandlinger med, f.eks. kopi af medicinlogbog. Læs mere i [afsnit 15.5](#) om medicinlogbog.

12.9 Besætningsliste

Du skal altid have ajourførte besætningslister, der viser til- og afgang af dyr på din bedrift.

Når der bliver født dyr, eller du indkøber nye dyr, skal du skrive dem på besætningslisten med følgende oplysninger:

- Eventuel tidligere ejer.
- Fødselsdato eller eventuel ankomstdato.
- Dyrenummer eller floknummer.
- Omlægningsdato.
- Eventuel genomlægningsdato.
- Dokumentation for tidligere behandlinger, f.eks. kopi af medicinlogbog, når du køber økologiske dyr.

Når dyr afgår fra besætningen, skal du skrive følgende oplysninger på besætningslisten:

- Dyrenummer, entydigt identifikationsmærke eller floknummer/fjerkræhusnummer.
- Afgangsdato.
- Salgsformål (slagt eller levebrug) eller død.

12.10 Husdyrhold til eget brug

Du må have et mindre husdyrhold, der udelukkende er til eget brug, uden at der er krav om omlægning til økologisk produktion.

Du skal overholde følgende betingelser:

- Antallet af dyr må ikke overstige de grænser, der er angivet for ikke-erhvervsmæssigt dyrehold i [tabel 12.3](#).
- Du må ikke have økologiske dyr eller dyr under omlægning af samme art.
- Du må ikke sælge dyr eller produkter fra dyrene – hverken som økologiske eller ikke-økologiske. Forbuddet mod salg gælder dog ikke levende selskabsdyr som heste m.m.

Du skal altid indberette et husdyrhold til eget brug til Plantedirektoratet. Når du bruger gødningen fra dyrene på din egen bedrift, kan du betragte det som økologisk gødning.

Du kan få tilladelse til, at antallet af dyr inden for de forskellige arter overstiger grænserne i [tabel 12.3](#), hvis der er en særlig grund til det. Du skal sende en anmeldelse til Plantedirektoratet, hvor du skriver det ønskede antal dyr, og grunden til, at du ønsker det større antal dyr end normalt tilladt.

Hvis du har mere end 4 heste med føl, kan du også vælge at holde hestene under hesteordningen, som du kan læse mere om i [afsnit 20.4](#).

Tabel 12.3 Maksimumsgrænser for ikke-erhvervsmæssigt dyrehold

- 2 køer med tilhørende kalve eller 4 stykker andet kvæg.
- 4 heste eller ponyer med tilhørende føl.
- 2 søer med opfødning af maksimum 5 slagtesvin, eller
- 1 so med opfødning af 10 slagtesvin.
- 10 får med lam.
- 10 geder med kid.
- 30 stk. fjerkræ

Du kan ikke omlægge kæledyr som hunde, kaniner m. m.

Eksempel:

Bedrift 1:

Hvis en bedrift har 100 køer, 5 får og 10 høns er køerne et erhvervsmæssigt dyrehold, mens antallet af får og høns er under grænsen for erhvervsmæssigt dyrehold. I dette tilfælde er der ikke krav om, at du omlægger fårene og hønsene, hvis du ikke sælger kød eller æg.

Bedrift 2:

Hvis en bedrift har en økologisk slagtekyllingeproduktion, er det tilladt samtidigt at have op til 30 ænder eller gæs til eget brug. Men der må kun være økologiske høns, da hønsene er af samme art som de økologiske slagtekyllinger.

12.10.1 Omlægning af et husdyrhold til eget brug

Du kan omlægge et husdyrhold til eget brug til økologisk produktion, hvis følgende betingelser er opfyldt:

- Dyreholdet er indsat på bedriften inden udgangen af det 4. kalenderår efter bedriften er påbegyndt omlægning.
- Antallet af dyr overstiger ikke maksimumsgrænsen for ikke-erhvervsmæssigt dyrehold.

Hvis disse betingelser ikke er opfyldt, kan du ikke omlægge dyrene. Kravene til opstart af en besætning er beskrevet i [afsnit 14](#).

13 Arealer til afgræsning

Generelt skal økologiske dyr og dyr under omlægning afgræsse arealer, hvor afgrøden er økologisk. Du kan dog også bruge arealer med omlægningsafgrøder til afgræsning.

I dette afsnit får du beskrevet de særlige regler, der gælder ved afgræsning af arealer med omlægningsafgrøder, arealer med lejet græsningsret og samgræsningsarealer. Afsnittet beskriver også hvilke retningslinjer, der er for afgræsning med ikke-økologiske dyr på din økologiske bedrift.

13.1 Afgræsning af omlægningsarealer

Dine dyr må afgræsse omlægningsafgrøder på egne arealer eller arealer med lejet græsningsret hele året. Omlægningsafgrøder er afgrøder fra arealer, der har været under omlægning i mindst 1 år. Du kan se mere om afgrødernes status i [afsnit 6.1](#) og [tabel 6.1](#).

Endvidere må dine dyr afgræsse arealer med omlægningsafgrøder på andre økologiske bedrifter med op til 30 % af dyrenes foderforbrug pr. kalenderår. Hvis du indkøber omlægningsfoder skal du sikre, at andelen af omlægningsfoder fra andre bedrifter samlet set ikke overstiger 30 %.

Dine dyr må afgræsse visse foderafgrøder fra egne 1. års omlægningsarealer og fra 1. års omlægningsarealer, der er lejet græsningsret på (se [afsnit 13.3.2](#), hvis der er lejet græsningsret hos en ikke-økolog), med op til 20 % af det samlede foderforbrug pr. kalenderår. Det gælder arealer med flerårige afgrøder, f.eks. græs og lucerne, samt arealer med proteinafgrøder, som ærter, hestebønner, lupin, vikke og soja, der er sået, efter arealet er påbegyndt omlægning. Det er en forudsætning, at arealerne ikke har været en del af din økologiske bedrift i de seneste 5 år.

Svin og fjerkræ må bruge græsarealer og udendørsløbegårde, som har været under omlægning i 1 år. Plantedirektoratet kan nedsætte omlægningstiden til 6 måneder, hvis der ikke har været brugt handelsgødning og plantebeskyttelsesmidler på arealet i det seneste år. Du skal sende en ansøgning til Plantedirektoratet med erklæring om, at der ikke har været brugt handelsgødning og plantebeskyttelsesmidler i det seneste år, se [afsnit 6.3.5](#).

13.2 Afgræsning med ikke-økologiske dyr

Du har mulighed for at lade dyr fra ikke-økologiske bedrifter afgræsse arealer på din økologiske bedrift i en begrænset periode hvert år. De ikke-økologiske dyr kan være på græs på din bedrift i op til ca. 180 dage pr. dyr pr. år.

De ikke-økologiske dyr skal komme fra bedrifter, der opfylder én af følgende betingelser, når afgræsningen starter:

- Bedriften har et gældende tilsagn fra enten Landdistriktsprogrammet 2000-2006 eller 2007-2013 til fremme af natur og miljø eller modtager særlig miljøstøtte under artikel 68. Det er f.eks. MB-tilskud, MVJ-tilskud, tilskud til pleje af græs- og naturarealer og ekstensivt landbrug. Du kan se en liste over de relevante tilskudsordninger i [bilag 4](#).
- Bedriften medvirker til at fremme natur og miljø ved at drive arealer ekstensivt. Det skal dokumenteres ved en gødningsplan, at der på bedriften enten i gennemsnit mak-

simult bliver tilført 140 kg total N pr. ha harmoniareal i indeværende planperiode eller, at N-tilførslen til hver enkelt mark maksimalt udgør 75 % af N-kvoten.

- Bedriftens landbrugsproduktion overstiger ikke 10 DE, har en dyretæthed mindre end 1 DE pr. ha. og modtager højst 25 tons organisk gødning inden for en planperiode (dvs. har ikke pligt til at være tilmeldt Register for Gødningsregnskab).

Du må også lade ikke-økologiske dyr, hvis ejer ikke driver en jordbrugsrelateret produktion, afgræsse arealer på din økologiske bedrift.

Hvis du selv har økologiske dyr gælder følgende:

- Dine egne økologiske dyr uanset art må ikke afgræsse arealerne samtidigt.
- Dyrene skal afgræsse arealer, hvor der ikke er risiko for sammenblanding af de økologiske og ikke-økologiske dyr eller deres afkom.
- Alle ikke-økologiske dyr skal være individuelt mærkede f.eks. med øremærker.

Du skal have dokumentation for, at betingelserne for afgræsning med ikke-økologiske dyr er opfyldt. Dokumentationen skal indeholde:

- Dokumentation fra ejer af de ikke-økologiske dyr for, at bedriften har et gældende tilsagn fra Landdistriktsprogrammet 2000-2006, 2007-2013 til fremme af natur og miljø, modtager særlig miljøstøtte eller medvirker til at fremme natur og miljø ved at drive arealer ekstensivt.
- Arten og antallet af ikke-økologiske dyr, der er eller har været på bedriften, med angivelse af indgangs- og afgangsdato for dyrene.

På [Plantedirektoratets hjemmeside](#) kan du finde blanketter, som du og ejer af de ikke-økologiske dyr kan udfylde og bruge som dokumentation. Du skal opbevare dokumentationen på din bedrift, og du skal vise den ved kontrolbesøg.

Hvis de ikke-økologiske dyr får foder, mens de er på græs, skal foderet været tilladt efter økologireglerne.

Du skal medregne gødningen fra de ikke-økologiske dyr som ikke-økologisk husdyrgødning. Læs mere om brugen af ikke-økologisk gødning i [afsnit 8.2](#). Du skal notere gødningsmængden i din logbog for planteavl. Du skal også have dokumentation for, at gødningen er tilført din bedrift. Læs mere om logbog og planteavl og dokumentation for overførsel af gødning i [afsnit 11.1.2](#) og [afsnit 11.2](#).

13.3 Leje eller udlejning af græsningsret

Når du lejer græsningsret på et areal, betyder det, at du får retten til at bruge afgrøden på arealet. ■ Du kan udnytte afgrøden som foder til dine økologiske dyr, ved afgræsning eller slæt. ■ Ejer/forpagter af arealet beholder den fulde rådighed og det fulde ansvar for driften af arealet.

Du og ejer/forpagter skal lave en skriftlig græsningsaftale, som du skal kunne vise ved kontrolbesøg.

Gødningen fra dyr, der afgræsser en lejet græsningsret, bliver tilført ejers/forpagters bedrift, uanset om dyrene er økologiske eller ikke-økologiske. Ejer/forpagter skal have bilag på, at gødningen er tilført bedriften. Hvis ejer/forpagter er økolog, skal gødningen også fremgå af logbog for planteavl.

Læs mere om logbog og planteavl samt dokumentation for overførsel af gødning i [afsnit 11.1.2](#) og [afsnit 11.2](#).

13.3.1 Leje af græsningsret på en økologisk bedrift

Du skal indberette lejet græsningsret i indberetningen i Fællesskemaet. Hvis du laver aftalen om græsningsret efter den årlige økologiindberetning, er det nok, at du skriver aftalen i din logbog for husdyrproduktion. Ejer/forpagter skal også skrive aftalen ind i sin logbog for husdyrproduktion og vise den ved kontrolbesøg.

Foder fra arealer, hvor du har lejet græsningsret på økologisk bedrift, sidestilles med foder fra egne arealer.

13.3.2 Leje af græsningsret på en ikke-økologisk bedrift

Du skal altid søge om nedsat omlægningstid, hvis du vil leje en græsningsret på en ikke-økologisk bedrift. Sammen med ansøgningen skal du indsende dokumentation for nedsat omlægningstid, en kopi af aftalen om græsningsret og erklæring fra ejer/forpagter om, at der ikke er brugt og at der ikke vil blive brugt handelsgødning og plantebeskyttelsesmidler på arealet. Ansøgningen fungerer samtidig som indberetning af nye arealer. Du kan finde blanketter til ansøgning og erklæring på [Plantedirektoratets hjemmeside](#).

Du skal indsende ansøgning om nedsat omlægningstid i følgende tilfælde:

- Hvis du indgår en aftale om græsningsret på et ikke-økologisk areal,
- Hvis en tidligere godkendelse er udløbet, og du ønsker at videreføre græsningsaftalen,
- Hvis forudsætningerne for en godkendelse er ændret, f.eks. hvis arealet har skiftet ejer, eller arealstørrelsen er ændret.

Hvis der kun sker ændringer i marknummer eller markbloknummer for markerne, er det tilstrækkeligt, at du sender information herom til Plantedirektoratet, Økologi.

Du kan kun bruge foder fra en lejet græsningsret på en ikke-økologisk bedrift, hvis Plantedirektoratet har givet nedsat omlægningstid til arealet. Foderet sidestilles med foder, der er produceret på din økologiske bedrift. Du må kun bruge foderet til dine egne dyr, og det må ikke videresælges. Læs mere om nedsat omlægningstid i [afsnit 6.3](#).

Hvis Plantedirektoratet ikke giver tilladelse til nedsat omlægningstid, må du kun bruge arealet, hvis du køber eller forpagter det og omlægger det til økologisk produktion.

Tilladelsen til nedsat omlægningstid kan være gyldig i en flerårig periode. Periodens længde afhænger af den indsendte dokumentation. Hvis f.eks. et MVJ-tilsagn udløber 31. august 2012, og der er indgået græsningsaftale for denne periode, kan godkendelsen gives frem til denne dato. Hvis du ønsker en flerårig godkendelse af græsningsret, skal du sammen med ansøgningen indsende kopi af en underskrevet græsningsaftale for hele perioden.

Det er dit ansvar at sikre, at gyldighedsperioden for godkendelsen ikke overskrides.

Hvis du har fået godkendt nedsat omlægningstid til arealer, hvor du har lejet græsningsret, vil disse marker fremgå i Fællesskema, når sidste års indberetning indlæses. I Fællesskema vil udløbsdato for, hvornår tilladelsen til nedsat omlægningstid ophører, endvidere fremgå.

Hvis du ikke længere skal bruge græsningsretten til et areal, skal du oplyse dette i Fællesskema. Du kan læse nærmere om græsningsret i Vejledning til Fællesskema.

13.3.3 Udlejning af græsningsret

Når du udlejer græsningsret til en ikke-økolog, er der forskel på mulighederne, afhængig af om lejeren ønsker at bruge græsset til slæt eller til afgræsning.

Hvis lejer udelukkende tager slæt på arealet, er det tilstrækkeligt, at du noterer udlejningen i besætningslogbogen.

Hvis lejer ønsker at bruge arealet til afgræsning, skal lejer opfylde betingelserne for afgræsning med ikke-økologiske dyr. Læs mere om betingelserne og krav til dokumentation i [afsnit 13.2](#).

I skal indgå en skriftlig aftale om leje af græsningsretten. Det skal fremgå af aftalen, at lejer ikke må udbringe andet på arealet end den gødning, som dyrene efterlader på arealet.

13.4 Samgræsning

Ved samgræsning forstås, at økologiske og ikke-økologiske dyr, uanset art, samtidig afgræsser et fælles ikke-økologisk areal, f.eks. offentlige strandenge.

Du må ikke sælge økologisk mælk eller økologisk kød fra dyrene i den periode, de er på samgræsningsarealet.

Samgræsning kan ske på ikke-økologiske arealer, der er ejet i fællesskab, enten af det offentlige eller af et græsningslaug. Du kan ikke bruge muligheden for samgræsning på MVJ-arealer ejet af enkeltpersoner.

Arealet skal i de seneste 3 år have været omfattet af en ordning, der ikke tillader brug af kunstgødning og sprøjtemidler. Du skal opbevare dokumentation på bedriften for, at arealet har været omfattet af en sådan ordning.

Plantedirektoratet skal have adgang til arealet ved kontrolbesøg.

De ikke-økologiske dyr, der samtidig afgræsser arealet, skal komme fra bedrifter, der opfylder én af følgende betingelser, når afgræsningen starter:

- Bedriften har et gældende tilsagn fra enten Landdistriktsprogrammet 2000-2006 eller 2007-2013 til fremme af natur og miljø eller modtager særlig miljøstøtte under artikel 68. Det er f.eks. MB-tilskud, MVJ-tilskud, tilskud til pleje af græs- og naturarealer og ekstensivt landbrug. Du kan se en liste over de relevante tilskudsordninger i [bilag 4](#).
- Bedriften medvirker til at fremme natur og miljø ved at drive arealer ekstensivt. Det skal dokumenteres ved en gødningsplan, at der på bedriften enten i gennemsnit mak-

simult bliver tilført 140 kg total N pr. ha harmoniareal i indeværende planperiode eller, at N-tilførslen til hver enkelt mark maksimalt udgør 75 % af N-kvoten.

- Bedriftens landbrugsproduktion overstiger ikke 10 DE, har en dyretæthed mindre end 1 DE pr. ha. og modtager højst 25 tons organisk gødning inden for en planperiode (dvs. har ikke pligt til at være tilmeldt Register for Gødningsregnskab).

Du må også lade ikke-økologiske dyr, hvis ejer ikke driver en jordbrugsrelateret produktion, afgræsse arealer på din økologiske bedrift.

Du skal sørge for, at forvalteren af arealet præciserer i afgræsningsaftalen, at de ikke-økologiske dyr kommer fra bedrifter, der opfylder betingelserne. Du skal opbevare en kopi af græsningsaftalen på bedriften.

Hvis du eller de andre dyreholdere fodrer dyrene, mens de er på samgræsningsarealet, skal foderet til samtlige dyr opfylde kravene til økologisk produktion. Du skal kunne vise fuldstændig indholdsdeklaration på de anvendte fodermidler ved kontrolbesøg.

14 Etablering af en besætning

Du skal som udgangspunkt basere din husdyrproduktion på økologisk opdrættede dyr. Når din besætning er omlagt eller påbegyndt omlagt, skal du indkøbe dyr fra autoriserede bedrifter, hvor dyrene er omlagt eller påbegyndt omlagt til økologisk produktion.

I visse situationer må du dog undtagelsesvis indkøbe og omlægge ikke-økologiske dyr. I dette afsnit kan du læse om de retningslinjer, der gælder for etablering og omlægning af besætninger, samt om muligheden for fornyelse og udvidelse.

Du kan se omlægningsperioder for de forskellige husdyr og husdyrprodukter i [afsnit 12.4](#). Når dyr af ikke-økologisk oprindelse har gennemgået omlægningsperioden, er dyrene og produkterne fra dyrene økologiske. Dog skal kreaturer og heste have levet mindst ¾ af deres liv i det økologiske produktionssystem, for at du kan slagte dem som økologiske.

Du skal vælge race og stamdyr ud fra deres tilpasningsevne, levedygtighed og modstandsdygtighed overfor sygdomme. Du skal undgå racer, der er forbundet med sundhedsproblemer, såsom porcint stress-syndrom og besværlige fødsler.

Eksempel

Da der rutinemæssigt foretages kejsersnit på Belgisk Blåhvidt kvæg (BB), må du ikke omlægge ren BB eller dyr med 50 % BB eller mere til økologisk produktion. Du må heller ikke inseminere med BB i en økologisk besætning.

Hvis du sælger eller flytter økologiske dyr eller dyr under omlægning til en ikke-økologisk bedrift, må du som udgangspunkt ikke indsætte dem på din økologiske bedrift igen.

Du må dog gerne:

- Deltage i dyrskue. Du skal sikre, at dyrene fodres i overensstemmelse med fodringsreglerne for økologisk produktion.
- Benytte samgræsningsarealer, hvor økologiske og ikke-økologiske dyr sammen afgræsser naturarealer, se [afsnit 13.4](#).
- Sende handyr til individafprøvning, på avlsstation for sædtapning eller udlåne dem til en ikke-økologisk besætning som avlsdyr. Du skal genomlægge handyrene, når de kommer tilbage på din bedrift.

14.1 Etablering og omlægning af en besætning inden for 4 år fra omlægnings start

Inden udgangen af det 4. kalenderår, efter at du er begyndt omlægning, kan du omlægge den besætning, der var på bedriften, da omlægningen til økologisk produktion begyndte.

Du kan i samme periode indsætte og omlægge en besætning af ikke-økologiske dyr, hvis der ikke er eller har været økologiske dyr eller dyr under omlægning af samme art på bedriften.

Dette gælder imidlertid ikke for fjerkræbesætninger. Slagtefjerkræ og æglæggere skal altid indsættes, inden de er 3 dage gamle.

14.2 Etablering og omlægning af en besætning efter 4 år fra omlægningens start

Hvis du ikke kan skaffe økologisk opdrættede dyr, må du som en undtagelse indsætte ikke-økologiske dyr på din bedrift, når du etablerer en besætning for første gang. Du skal indsætte de ikke-økologiske dyr, så snart de er vænnet fra. Du skal desuden overholde følgende:

- Kalve, bøfler og føl skal være under 6 måneder gamle.
- Lam og gedekid skal være under 60 dage gamle.
- Smågrise skal veje under 35 kg.
- Kyllinger til kød- og ægproduktion skal være under 3 dage gamle.

14.3 Indkøb af ikke-økologiske dyr til fornyelse og supplering af besætningen

Hvis du ikke kan skaffe økologisk opdrættede dyr, må du indsætte et antal ikke-økologiske dyr til fornyelse og supplering af din besætning.

14.3.1 Fjerkræ

Ikke-økologiske kyllinger til både kød- og ægproduktion skal være under 3 dage gamle, når du indsætter dem i det økologiske produktionssystem. Dyrenes alder skal fremgå af købsfakturaen.

Hvis du vil afprøve nye hønelinjer, der ikke i forvejen findes som økologiske, kan du søge om dispensation til at indsætte ikke-økologiske levekyllinger. Det er en forudsætning, at de ikke-økologiske levekyllinger siden klækning er opdrættet i overensstemmelse med de økologiske fodrings- og veterinærregler. Det vil blandt andet sige, at levekyllingerne skal have adgang til økologisk foder og grovfoder. De ikke-økologiske hønniker skal sættes ind, inden de er 18 uger gamle. Hvis du indsætter dansk producerede levekyllinger, må de ikke være næbtrimmede.

14.3.2 Pattedyr

Du må kun indsætte ikke-økologiske pattedyr til avlsformål.

Ikke-økologisk hundyr til fornyelse

Til fornyelse af den naturlige vækst i din besætning, kan du indsætte ikke-økologiske hundyr til avl. Du må kun indsætte hundyr, der ikke har født, dvs. kviekalve, kælvkvier, hoppeføl, gimmerlam, gedekid, polte og gylte. Hvis det er en bevaringsværdig race, kan du indsætte voksne hundyr, der har født.

Du beregner antallet af ikke-økologiske dyr, som du må sætte ind, på basis af de seneste 12 måneders antal voksne dyr (årsdyr) i besætningen. Voksne dyr er hundyr, der har født og handyr over 9 måneder.

Du må maksimalt indsætte:

- 10 % pr. år i besætninger med kvæg og heste.
- 20 % pr. år i besætninger med svin, får og geder.

I besætninger med mindre end 10 stk. kvæg, 10 stk. heste, 5 stk. svin, får eller geder, kan fornyelsen højst bestå af ét dyr pr. år.

Eksempel

Du har en ammekobesætning, der består af 25 årskøer, 1 tyr, 10 kvier og 11 kalve. Du kan indsætte 10 % af 26 årdsdyr (25 årskøer + 1 tyr) = 2,6 dyr. I dette tilfælde kan du indsætte 3 ikke-økologiske kvier, fordi 2,6 dyr rundes op til 3.

Indkøb af ikke-økologiske hundyr ved udvidelse eller ændring af besætning

Antallet af ikke-økologiske hundyr til avl, som du kan indsætte, kan forhøjes til 40 % af de voksne dyr i følgende tilfælde, hvis du:

- Varigt udvider besætningen.
- Udskifter race.
- Udvikler nye driftsgrene inden for samme art.

Du beregner antallet af ikke-økologiske dyr, som du må sætte ind, på basis af de seneste 12 måneders antal voksne dyr (årdsdyr) i besætningen. Voksne dyr er hundyr, der har født og handyr over 9 måneder.

Eksempel

Du har en fårebesætning, der består af 2 væddere, 21 moderfår, 11 gimmerlam og 12 vædderlam. Du ønsker besætningen udvidet til 45 moderfår.

Du må indsætte 40 % af 23 årdsdyr (2 væddere + 21 moderfår) = 9,2 dyr. Du kan indsætte 9 ikke-økologiske gimmere inden for de næste 12 måneder. Hvis udvidelsen til 45 moderfår skal ske indenfor et år, skal du indkøbe de resterende 4 gimmere eller får som økologiske.

Indkøb af ikke-økologiske hundyr af en race, der er i fare for at forsvinde fra landbruget

Hvis du indkøber dyr af racer, der er i fare for at forsvinde fra landbruget, f.eks. oprindelige danske husdyrracer, kan du søge om tilladelse hos Plantedirektoratet til at indsætte op til 40 % hundyr, der har født.

Indkøb af ikke-økologiske handyr

Du må kun indsætte ikke-økologiske handyr, hvis dyret skal bruges til avl. Du må ikke indsætte ikke-økologiske handyr til opfedning. Du skal omlægge dyrene straks ved indsættelse i besætningen. Du kan bruge handyrene til avl fra indsættelsestidspunktet. Handyrene kan slagtes/sælges som økologiske efter de almindelige omlægningsperioder, som er angivet i [tabel 12.1](#).

14.4 Dokumentation ved indkøb af dyr

Når du køber dyr, skal det fremgå af fakturaen, at betingelserne for, at du kan indsætte dyrene i din økologiske besætning, er opfyldt.

Når du køber økologiske dyr eller dyr under omlægning, skal du sørge for, at følgende fremgår af fakturaen eller bilag hertil:

- Dyrets eventuelle identifikationsmærke
- Dyrets omlægningsdato
- Sælgers autorisationsnummer eller navn og adresse
- Om dyret er blevet behandlet, og i så fald hvilke behandlinger dyret har fået, f.eks. ved kopi af medicinlogbogen, se [afsnit 15.5](#).

Når du køber ikke-økologiske dyr, skal du sørge for, at følgende fremgår af fakturaen eller bilag hertil:

- Dyrets eventuelle identifikationsmærke.
- Dyrets status, dvs. om det er gimmerlam, kviekalve, kælvekvier, sogrise, sopolte, gylte osv.
- Dyrets alder (ved kyllinger, kalve, lam og kid)

Du skal skrive nye dyr på din besætningsliste med følgende oplysninger:

- Tidligere ejer.
- Ankomstdato.
- Dyrenummer eller floknummer.
- Omlægningsdato.
- Eventuel genomlægningsdato.
- Dokumentation for tidligere medicinske behandlinger, f.eks. kopi af medicinlogbog, når du køber økologiske dyr.

14.5 Sanering

Hvis du skal genetablere en besætning efter en sanering, skal du indkøbe økologiske dyr. Du kan som en undtagelse få tilladelse til at indkøbe ikke-økologiske dyr i tilfælde af:

- Lovpligtig sanering.
- Sanering ved alvorlige, smitsomme sygdomme.
- Katastrofer som f.eks. brand.

Du skal i alle tilfælde indsende en ansøgning til Plantedirektoratet med relevant dokumentation, f.eks. nedslagningspåbud fra Fødevarerregionen, vurderingsopgørelse af besætningen eller dyrlægeerklæring. Du må ikke indkøbe ikke-økologiske dyr, før vi har givet tilladelse, og du skal opbevare tilladelsen på bedriften.

15 Behandling af økologiske dyr

I dette afsnit kan du læse om økologireglerne for behandling af syge dyr. Se [bilag 5](#).

De generelle regler for al sygdomsbehandling af dyr bliver varetaget af Fødevarestyrelsen.

15.1 Sygdomsbehandling

Det er et overordnet mål at sikre dyrenes velfærd. Hvis et dyr bliver sygt, skal du sørge for, at det straks bliver behandlet.

Du skal sørge for at behandle sygdomme med produkter, der har en effektiv virkning på dyrene og på den tilstand, som behandlingen er beregnet på.

Du må selv behandle med følgende produkter:

- Fytoterapeutika og sporelementer, som er anmeldt til Lægemiddelstyrelsen.
- Homøopatiske produkter, som er anmeldt til Lægemiddelstyrelsen.
- Produkter, der udelukkende består af tilladte fodermidler, som er på listen i [bilag 6](#). Disse produkter bliver kaldt frihandelsvarer.

Hvis ovenstående produkter ikke er egnede, skal du sørge for at dyrene bliver behandlet med veterinære lægemidler. Du må kun behandle og efterbehandle med veterinære lægemidler under dyrlægens ansvar. Dette betyder, at dyrlægen skal have stillet en diagnose, og at behandlingsperioden og de specificerede dyr skal være angivet på lægemidlets emballage.

Du har selv ansvaret for, at de lægemidler, der bliver brugt i din besætning, er godkendte efter økologireglerne. Der er ikke krav om at veterinære lægemidler skal være GMO-fri.

Hvis dyrlægen ordinerer/anviser frihandelsvarer, må produkterne udelukkende bestå af de tilladte fodermidler, som er på listen i [bilag 6](#). Frihandelsvarer er produkter, som ikke er godkendte som veterinære lægemidler.

Frihandelsvarer kan f.eks. være:

- Elektrolytter.
- Ketosepræparater.
- Calciumpræparater.

Du kan ikke bruge frihandelsvarer, hvis de indeholder:

- Ikke-tilladte mineralske fodermidler eller tilsætningsstoffer.
- ■Ingredienser, der er produceret ud fra GMO, som f.eks. vitaminer og planteolier.■

Det tilladt at bruge følgende produkter efter diagnose og anvisning fra din dyrlæge:

- Paraffinolie.
- Calciumpropionat.
- Natriumpropionat.

Hvis der er problemer med fravænningsdiarré, kan smågrise tildeles zinkoxid de første 14 dage efter fravænnning. Det er et krav, at det er ordineret af en dyrlæge, og der skal foreligge en behandlingsplan fra dyrlægen. Behandlingen skal føres i medicinlogbog, men tæller ikke med i behandlingsregnskabet.

Hvis der er problemer med klovlidelser, må du bruge et egnet klovdeseinfektionsmiddel. Hvis du bruger midlerne i et klovsbad, må du kun udlede opløsningen i gyllen efter brug, hvis aktivstofferne er tilladte som gødnings- og jordforbedringsmiddel i økologisk produktion. Du kan se de tilladte midler i [bilag 1](#).

15.2 Isolering af syge dyr

Det er tilladt at tage dyr, der bliver syge eller er kommet til skade, på stald som led i en behandling.

Hvis et dyr kommer til skade eller bliver sygt, skal du sørge for, at det straks får den nødvendige behandling. Hvis det er nødvendigt, skal du isolere det fra andre dyr.

Hvis dyret er isoleret i mere end 7 dage, skal du notere datoerne for henholdsvis tilgang og afgang fra sygeboks i din logbog for husdyrproduktion.

Når du isolerer et sygt dyr, skal du overholde arealkravene for indendørs opstaldning. Du kan finde arealkravene i afsnittene for de enkelte dyrearter. For kalve under 6 måneder og svin gælder dog særlige regler, der fremgår herunder.

Afkom, som du isolerer i mælkefodringsperioden, skal fortsat have adgang til naturlig mælk og have suttebehovet opfyldt.

15.2.1 Kalve op til 6 måneder

Du skal med det samme notere i din logbog for husdyrproduktion, hvis du isolerer syge kalve under 8 uger i enkeltboks. Hvis det er nødvendigt at holde kalven isoleret i mere end 7 dage, skal din dyrlæge attestere isolationen.

For kalve mellem 8 uger og 6 måneder er isolering i enkeltboks kun tilladt ved sygdom, hvor dyrlægen har attesteret, at kalvenes helbred eller adfærd kræver, at de holdes isoleret for at blive behandlet.

Ved isolering af kalve over 8 uger, skal du overholde de generelle arealkrav til sygebokse for kalve.

15.2.2 Svin

Hvis et af dine dyr bliver syge eller kommer til skade, skal dyret straks anbringes i en sygesti. Det vil sige, at du straks skal kunne tilbyde dyret en sygesti, når behovet opstår. Du skal indrette sygestierne med mulighed for temperaturregulering, dvs. at der både skal være mulighed for afkøling og varme. Du skal indrette stien, så træk undgås. Mindst 2/3 af det samlede minimumsareal i sygestierne skal være med et blødt underlag, så dyrene ikke er i direkte kontakt med gulvet.

I en sygesti til søer og gylte skal der være mindst 3,5 m² frit tilgængeligt stiareal. Hvis du holder søer og gylte i en sygesti, hvor der går mere end et dyr, skal der være mindst 2,8 m² frit tilgængeligt stiareal pr. dyr. Du må anbringe op til 3 dyr i stien.

Minimumsareal for sygestier til smågrise, avls- og slagtesvin fremgår af [tabel 15.1](#).

Tabel 15.1 Minimumsareal for sygestier til smågrise, avls- og slagtesvin

Vægtgruppe for grise, kg	Minimum frit tilgængeligt areal pr. sti ved ét dyr i stien, m ²	Minimum frit tilgængeligt areal pr. dyr ved flere dyr i stien, m ² /dyr
7 - 15	0,41	0,36
15 - 30	0,69	0,58
30 - 60	1,14	0,91
60 - 100	1,70	1,29
100 - 130	2,05	1,53
130 - 150	2,28	1,69

15.3 Opbevaring af medicin

Du må kun opbevare veterinære lægemidler på bedriften, som du har fået ordineret eller udleveret af dyrlægen til en igangværende behandling.

Du skal straks fjerne veterinære lægemidler, når behandlingen er afsluttet. Det gælder dog ikke produkter, som vaccine og serum, som du bruger i en vaccinationsplan, der er underskrevet af din dyrlæge.

15.4 Forebyggende behandling er ikke tilladt

Du må ikke forebygge sygdomme ved at give dyrene veterinære lægemidler.

Du må vaccinere dyrene. Hvis du udstationerer dyr, må de gennemgå obligatorisk parasitbekæmpelse.

Du må give dyrene vitaminer eller jern, hvis du har en dyrlægeunderskrevet behandlingsplan.

Du må ikke bruge hormoner og lignende stoffer til at fremkalde eller synkronisere brunst.

15.5 Du skal føre medicinlogbog og behandlingsregnskab

Du skal føre en medicinlogbog, som en del af den samlede logbog for husdyrproduktionen. Du skal notere alle behandlinger i logbogen. Du skal ordne dokumenterne systematisk, så de sidder i kronologisk orden på enten enkeltdyrsniveau eller efter emne.

Du skal også føre et behandlingsregnskab, hvor du noterer antallet af behandlinger med veterinære lægemidler på enkeltdyrsniveau (f. eks. kvæg) eller flokniveau (f.eks. fjerkræ).

Du skal notere brug af vacciner, sera og antiparasitære midler samt vitaminer og jern i medicinlogbogen, men det tæller ikke i behandlingsregnskabet.

15.5.1 Hvad skal stå i medicinlogbogen

Du skal notere alle behandlinger i medicinlogbogen, uanset om de tæller med i behandlingsregnskabet.

Du skal sørge for at medicinlogbogen altid er kronologisk opdateret på enkeltdyrsniveau eller flokniveau (fjerkræ og svin).

Det skal være let at overskue hvilke, og hvor mange behandlinger ét dyr eller én flok har fået, og hvornår behandlingerne har fundet sted.

Når ét dyr/én flok behandles, skal du registrere følgende:

- Entydig identifikation af dyret/alle dyr i den behandlede flok, se [afsnit 15.8](#).
- Dato for behandling.
- Behandler (dyrlæge eller ejer/driftsleder)
- Økologisk tilbageholdelsestid (evt. angivet som normal tilbageholdelsestid x 2)
- Diagnose, præparat, dosering og behandlingsmåde.

Eventuel genomlægning skal fremgå af medicinlogbogen.

Hvis et dyr har været sygt og er blevet behandlet, skal logbogen med oplysningerne om disse forhold følge dyret ved handel.

Du skal opbevare alle bilag fra dyrlægen på bedriften.

15.5.2 Hvad skal med i behandlingsregnskabet

Et behandlingsregnskab skal omfatte antallet af behandlinger med veterinære lægemidler pr. enkeltdyr/flok.

Behandling defineres som en behandling med veterinære lægemidler, hvor dyrlægen har diagnosticeret sygdomskomplekset.

Hvis dyret bliver behandlet for den samme sygdom igen, inden der er gået 14 dage efter behandlingens opstart, kan du regne det som én behandling.

Hvis den samme eller en anden sygdom diagnosticeres senere end de 14 dage hos samme dyr, skal du regne det som en ny behandling.

Følgende tæller ikke med i behandlingsregnskabet:

- Bedøvelse.
- Vacciner og sera.
- Behandlinger mod parasitter.
- Behandling med Orbecealer.
- Behandling med calciumpræparater ved kælvningsfeber.
- Behandlinger med frihandelsvarer.
- Behandlinger med fytoterapeutika, sporelementer og homøopatika.
- Pattesalve.
- Midler til pattedypping, spray og yverdesinfektion, der er godkendt af Fødevarestyrelsen.
- Lovpligtig sanering og lovpligtige bekæmpelser.

15.6 Genomlægning af behandlede dyr

Genomlægning betyder, at et dyr skal gennemgå omlægningsperioden igen, før dyret eller produkter fra dyret kan sælges som økologisk.

Genomlægningsperioderne fremgår af [tabel 15.2](#).

Du skal skrive genomlægningsdatoen og entydig identifikation af dyret/flokken i din logbog for husdyrproduktion.

Mælk fra dyr under genomlægning må du bruge som økologisk foder i din egen besætning.

Tabel 15.2 Genomlægningsperioder for husdyr og husdyrprodukter

Dyr/produkt	Genomlægningsperiode
Kvæg og heste	1 år
Får, ged, svin og hjort	6 måneder
Mælk	6 måneder
Fjerkræ	10 uger
Æg	6 uger

Du skal genomlægge dyr, der har en produktiv livscyklus under 1 år, hvis de bliver behandlet mere end 1 gang i løbet af deres liv.

Den produktive livscyklus af perioden fra fødsel til slagting/død.

Du skal genomlægge dyr, der har en produktiv livscyklus på mere end 1 år, hvis de bliver behandlet med veterinære lægemidler mere end 3 gange inden for løbende 12 måneder.

Hvis et dyr bliver behandlet 4 gange inden for 12 måneder, skal det genomlægges ved starten af den 4. behandling. Desuden skal dyret genomlægges ved starten af alle efterfølgende behandlinger, så længe der er 4 eller flere behandlinger pr. løbende 12 måneder.

Behandlingsregnskabet bliver først nulstillet, når der er gået 12 måneder siden sidste behandling blev påbegyndt.

Eksempel:

En ko bliver behandlet 1. januar, 1. februar, 1. april og 1. maj 2010. Koen skal genomlægges ved starten af den 4. behandling den 1. maj 2010.

Du må først sælge mælk fra koen som økologisk efter den 1. november 2010, da genomlægningsperioden for mælk er 6 måneder. Du må først omsætte koen som økologisk efter den 1. maj 2011, da genomlægningsperioden for kød er 12 måneder.

Koen bliver imidlertid behandlet igen den 1. august 2010 og genomlægges derfor igen pr. 1. august 2010.

Du må nu først sælge mælk fra koen som økologisk efter den 1. februar 2011, og du må først omsætte koen som økologisk efter 1. august 2011.

15.7 Tilbageholdelsestid

Ved behandling med veterinære lægemidler er tilbageholdelsestiden for økologiske dyr den dobbelte af den tid, der er fastsat af Lægemiddelstyrelsen for det pågældende præparat. Bruger dyrlægen et præparat med en normal tilbageholdelsestid for mælk på 6 dage, er den økologiske tilbageholdelsestid for mælk 12 dage.

Hvis tilbageholdelsestiden er fastsat til 0, er den også 0 for økologiske dyr. For præparater uden fastsat tilbageholdelsestid, er den økologiske tilbageholdelsestid 48 timer.

Hvis du sælger dyr og produkter fra dyrene, inden den dobbelte tilbageholdelsestid er gennemført, skal du sælge dem som ikke-økologiske.

15.8 Registrering og mærkning af behandlede dyr

Du skal registrere alle dyr, der bliver behandlet med veterinære lægemidler. ■Behandlede dyr skal altid kunne identificeres enten ved øremærker eller ved at være entydigt mærket i resten af deres liv i det økologiske produktionssystem. ■

Det skal fremgå af din medicinlogbog, hvilke og hvor mange behandlinger et dyr eller en flok har fået, og hvornår behandlingerne har fundet sted.

Mærkning af fjerkræ kan foregå pr. flok/hus, hvis alle dyr i holdet/flokken er behandlet. Pattegrise og slagtesvin skal mærkes individuelt, f.eks. med farve.

15.9 Reproduktion og avlsmetoder

Økologisk husdyravl skal være baseret på naturlige metoder.

Du må bruge inseminering i det omfang, det ikke kræver hormonel behandling. Andre former for kunstig eller assisteret avl, f.eks. embryonoverførsel, kloning eller brug kønssorteret sæd, er ikke tilladt.

Du må ikke bruge genetisk modificerede dyrearter og avlsmateriale.

■Du må ikke bruge hormoner og lignende stoffer til synkronisering af brunstperioder, til fremkaldelse af brunst eller ved behandling af enkelt dyr med reproduktionsproblemer. ■ Behandling med hormoner er tilladt i forbindelse med et konkret sygdomstilfælde, hvor brunstfremkaldelse ikke er formålet.

15.10 Operative indgreb - halekupering, afhorning m.m.

I økologisk produktion må der ikke rutinemæssigt foretages operative indgreb som:

- Afhorning.
- Halekupering.
- Næbtrimning.

Du kan få dispensation til at udføre de nævnte indgreb hos Plantedirektoratet, hvis det er nødvendigt af hensyn til dyrenes sundhed, velfærd, hygiejne samt sikkerhed for de personer, der håndterer dyrene.

Du skal sørge for, at alle indgreb udføres i den mest hensigtsmæssige alder, af kvalificeret personale og at dyrets lidelse i øvrigt begrænses mest muligt.

Du skal notere alle operative indgreb i medicinlogbogen. Operative indgreb tæller ikke i behandlingsregnskabet, uanset om du har brugt bedøvelse eller ej.

Afhorning af kalve

Du kan ansøge om dispensation til at afhorne kalve, hvis der i forvejen er dyr uden horn i din besætning. Du skal altid søge om dispensation, inden du foretager afhorninger.

Det gør du i Fællesskema. Når du indberetter din årlige husdyrproduktion i Fællesskema, skal du tage stilling til, om du ønsker at afhorne kalve.

Indberetningen af afhorning vil fremover fremgå i Fællesskema, når du får vist sidste års indberetning.

Hvis du ikke har indberettet afhorning i Fællesskema, kan du søge om dispensation hos Plantedirektoratet på en blanket, som du finder på [Plantedirektoratets hjemmeside](#).

Halekupering af lam

Du kan ansøge om dispensation til halekupering af lam til Plantedirektoratet på en blanket, som du finder på [Plantedirektoratets hjemmeside](#). Anmeldelsen er gyldig i op til 1 år.

Næbtrimning

Levekyllinger må ikke være næbtrimmede, og der kan ikke opnås tilladelse til næbtrimning af disse dyr.

Øvrige indgreb

Næseringning er tilladt.

Slibning af tænder hos smågrise er tilladt af dyrevelfærdsmæssige årsager, hvis smågrisene skader soen. Du må kun foretage indgrebet i de første fire levedøgn. Klipping af tænder er ikke tilladt.

15.11 Sanering og bekæmpelse

Behandling af sygdomme, som det er lovpligtigt at sanere for eller bekæmpe, tæller ikke i behandlingsregnskabet.

Du skal straks sende en kopi af bekæmpelsespåbuddet til Plantedirektoratet.

Vil du sanere for eller bekæmpe andre sygdomme, skal du søge om tilladelse i Plantedirektoratet.

Ved sanering for paratuberkulose og Salmonella Dublin kan Plantedirektoratet give tilladelse til, at du fjerner kalven fra koen straks efter kælvning. Hvis du deltager i Operation Paratuberkulose eller det nationale overvågningsprogram for Salmonella Dublin, skal du anmelde det til Plantedirektoratet. Du kan bruge anmeldelsesblanketterne på [Plantedirektoratets hjemmeside](#).

Du skal have en kopi af sanerings-/handlingsplanen og anmeldelsen til Plantedirektoratet liggende på bedriften.

16 Økologisk kvæghold

I dette afsnit finder du vejledning om reglerne for hold af kvæg på økologiske bedrifter. Afsnittet gennemgår de krav og retningslinjer til fodring, staldforhold, udeforhold og afgræsning, der gælder for økologisk kvæghold. Udgangspunktet er, at du skal sikre høj dyrevelfærd og sørge for at dyrenes fysiologiske og adfærdsmæssige behov er opfyldt i din besætning.

Du finder generelle oplysninger om husdyrhold, såsom omlægningstider, etablering af besætninger og indsættelse af dyr i [afsnit 12](#) og [afsnit 14](#) og om behandling af syge dyr i [afsnit 15](#).

16.1 Fodring af økologisk kvæg

Du skal som udgangspunkt fodre dine økologiske dyr med økologisk foder eller eget omlægningsfoder. Du skal basere fodringen på størst mulig udnyttelse af din bedrifts græsarealer. I græsnings sæsonen skal dette ske ved afgræsning af arealerne, og i den resterende del af året ved at tildele grovfoder til dyrene. Indkøbt omlægningsfoder kan udgøre en andel af foderrationen. Ikke-økologiske fodermidler af landbrugsoprindelse må ikke bruges.

Mindst 50 % af foderet skal komme fra din egen bedrift. Hvis du ikke kan opfylde 50 % kravet, kan du bruge foder produceret i samarbejde med andre økologiske bedrifter.

Hvis du bruger indkøbt omlægningsfoder eller foder fra 1. års omlægningsarealer med flerårige afgrøder og proteinafgrøder i fodringen skal du lave en foderplan, hvor de forskellige andele af foderrationen fremgår.

[Tabel 16.1](#) viser de krævede eller tilladte andele af forskellige fodertyper til drøvtyggere. Du kan læse mere om retningslinjerne for brug af de forskellige fodertyper i de efterfølgende afsnit.

Tabel 16.1 Fodring af økologisk kvæg

Fodertype	Økologisk foder	Ikke-økologisk foder	Omlægningsfoder	Grovfoder
Mængde	Alt foder af landbrugsoprindelse skal være økologisk.	0 %	100 % hvis det er produceret på egen bedrift. Heraf må op til 30 % være indkøbt fra andre bedrifter. 20 % fra bedriftens 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og proteinafgrøder kan indgå.	Minimum 60 % pr. dyr pr. dag, dog minimum 50 % for malkekøer i de første 3 måneder af laktationen.

16.1.1 Brug af omlægningsfoder

Omlægningsfoder omfatter foder, herunder forarbejdede foderstoffer, der stammer fra omlægningsafgrøder.

Du må fodre med 100 % omlægningsfoder, hvis omlægningsfoderet er dyrket på din bedrifts egne arealer eller på arealer med lejet græsningsret (se [afsnit 13.3.2](#), hvis der er lejet græsningsret hos en ikke-økolog). Du må lade indkøbt omlægningsfoder indgå med op til 30 % pr. dyr pr. kalenderår.

Du må bruge visse foderafgrøder fra dine egne 1. års omlægningsmarker og fra 1. års omlægningsmarker, der er lejet græsningsret på (se [afsnit 13.3.2](#), hvis der er lejet græsningsret hos en ikke-økolog), med op til 20 % af den samlede foderration pr. dyr pr. år. Det gælder arealer med flerårige afgrøder, f.eks. græs og lucerne samt arealer med proteinafgrøder, som ærter, hestebønner, lupin, vikke og soja, der er sået efter arealet er påbegyndt omlægning. Det er en forudsætning, at arealet ikke har været en del af din økologiske bedrift i de seneste 5 år. Foderet skal du indregne i andelen af omlægningsfoder.

Det er en betingelse for brug af indkøbt omlægningsfoder og foder fra 1. års omlægningsarealer med flerårige afgrøder og proteinafgrøder, at du udarbejder og ajourfører en foderplan, der viser at de tilladte andele er overholdt.

Andelen af omlægningsfoder beregnes pr. kalenderår i procent af tørstofindholdet i foderstoffer af vegetabilsk oprindelse.

Arealer med omlægningsafgrøder og 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder kan du også bruge til afgræsning for dine dyr. Du skal sørge for, at tilladte andele i den samlede fodring pr. dyr pr. kalenderår bliver overholdt.

16.1.2 Tildeling af grovfoder til økologiske husdyr

Mindst 60 % af den daglige ration på tørstofbasis skal være grovfoder, frisk eller tørret foder eller ensilage. Du kan dog nedsætte andelen til mindst 50 % til lakterende køer i de første 3 måneder af laktationen.

Hvis du ikke har tilstrækkeligt grovfoder til dine dyr, må du indregne grøntpiller, roepiller og lucernepiller i opgørelsen af grovfoderandelen. Du skal opgøre tørstofmængden af grovfoderet pr. dyr pr. dag i en foderplan eller anden form for opgørelse. Græsoptag ved afgræsning skal fremgå af planen.

Har kalve i mælkefodringsperioden fri adgang til grovfoder, er der ikke krav om, at grovfoderet skal udgøre en bestemt andel af den samlede foderration.

Du kan som udgangspunkt ikke anse kravet om 60 % grovfoder i den daglige foderration som opfyldt, hvis du tildeler kraftfoder, korn eller andet foder med lavt strukturværdi ad libitum.

16.1.3 Mælkefodring

Efter kælvning skal ko og kalv gå sammen i mindst et døgn. Mælkefodringsperioden er for kalve mindst tre måneder. Du skal fodre kalve med modermælk, undtagelsesvist naturlig mælk i mælkefodringsperioden

Mælk fra dyr under omlægning regnes som økologisk, hvis du bruger det til opfodring i din egen besætning.

Hvis du får behov for at bruge mælkeerstatning, skal det være en økologisk mælkeerstatning.

16.1.4 Du skal lave en foderopgørelse

Du skal udarbejde og ajourføre en opgørelse over, hvad du bruger af indkøbt omlægningsfoder, foder fra 1. års omlægningsarealer med flerårige afgrøder og andelen af grovfoder i fodringen.

Alt foder af landbrugsoprindelse skal indgå i opgørelsen. Du kan bruge tørstofværdierne fra dine seneste analyseresultater eller de nyeste tabelværdier.

Du skal opgøre følgende pr. dag:

- Grovfoderandelen i den daglige foderration på tørstofbasis. Græsoptag ved afgræsning skal fremgå.

Hvis denne oplysning fremgår af din normale foderplan, og hvis du ajourfører foderplanen hver gang, du skifter fodermidler, er det ikke nødvendigt at udarbejde en særskilt opgørelse.

Du skal opgøre følgende pr. kalenderår:

- Andelen af indkøbt omlægningsfoder er højst 30 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse.
- Andelen af foder fra 1.års omlægningsarealer med flerårige afgrøder og proteinafgrøder er højst 20 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse.

Bruger du udelukkende økologisk foder og omlægningsfoder produceret på egen bedrift, så behøver du kun at udarbejde en oversigt/liste over de foderemner, som du bruger med angivelse af mængde. Den daglige grovfoderandel efter mælkefodringsperioden skal tydeligt fremgå af listen.

16.1.5 Foderblandinger til drøvtyggere

Foderblandinger, som indeholder en andel af økologiske fodermidler eller omlægningsfodermidler, kan sælges med betegnelsen "kan anvendes i økologisk landbrug i overensstemmelse med forordning (EF) nr. 834/2007 og (EF) nr. 889/2008".

I en foderblanding, som er mærket økologisk, vil mindst 95 % af tørstoffet være økologisk.

Selvom foderet er mærket økologisk, skal du altid være opmærksom på at kontrollere indholdsdeklarationen for at sikre dig, at produktet ikke indeholder ikke-økologiske fodermidler, som ikke må opfodres til drøvtyggere. Betegnelsen bruges også på produkter til svin og fjerkræ, hvor produktet må indeholde en mindre andel ikke-økologisk fodermidler af landbrugsoprindelse.

Når du køber vitamin- og mineralblandinger til kvæg, skal du sikre dig, at de ikke indeholder ikke-økologiske fodermidler som klid og strømel, da du ikke må bruge dette i økologisk kvæghold.

16.1.6 Fodermidler af mineralisk oprindelse

I [bilag 6](#), tabelafsnit 3, i denne vejledning kan du finde en liste, som indeholder de fodermidler af mineralisk oprindelse, du må bruge i foder til økologiske drøvtyggere. Mineralske fodermidler, der ikke er nævnt i [bilag 6](#), tabelafsnit 3, må du ikke bruge og/eller opbevare på din økologiske bedrift.

16.1.7 Tilsætningsstoffer i foder

Du kan se en liste over de tilsætningsstoffer, der må bruges i foder til økologiske drøvtyggere i [bilag 6](#), tabelafsnit 4. Du må ikke bruge produkter med tilsætningsstoffer, der ikke er nævnt på denne liste. Dette gælder f.eks. aminosyrer, der er fremstillet syntetisk eller ved fermentering, antibiotika, coccidiostatika, konserveringsstoffer, farve- og aromastoffer samt vækstfremmende stoffer.

Du må kun opbevare foderstoffer på din økologiske bedrift, der indeholder de tilladte tilsætningsstoffer.

Ved brug af tilladte tilsætningsstoffer skal du overholde de generelle foderstofregler.

Du må bruge syntetiske A-, D- og E-vitaminer til økologiske drøvtyggere. Vitaminerne må ikke være produceret ved hjælp af GMO.

Såkaldte frihandelsprodukter, f.eks. elektrolytblandinger, calcium- og ketoseprodukter m.m., indeholder ofte stoffer, du ikke må bruge til fodring af økologiske dyr. Også her gælder det, at du kun må bruge produkter, der udelukkende indeholder ingredienser, der fremgår af [bilag 6](#), og ikke er produceret ved hjælp af GMO.

16.1.8 Hjælpstoffer til ensilering

I [bilag 6](#), tabelafsnit 4.1.3.a og d, i denne vejledning kan du finde en liste over hjælpestoffer, som du må bruge til at fremme ensileringsprocessen.

16.1.9 Forbud mod GMO

Du må ikke bruge foderstoffer, der består af, indeholder eller er fremstillet ved brug af genetisk modificerede organismer (GMO) i økologisk jordbrugsproduktion. Veterinære lægemidler er undtaget fra dette krav.

Det skal klart og tydeligt fremgå på foderstofdeklarationer, om foderstoffet indeholder GMO. Det betyder, at du ikke må bruge foderstoffer, der er mærket med, at de består af og/eller indeholder GMO.

Du skal være opmærksom på, at foderstoffer, der er fremstillet ved hjælp af GMO, men hvor der ikke forekommer GMO i slutproduktet er ikke omfattet af de generelle mærkningsregler for GMO.

Det kan f.eks. være fodertilsætningsstoffer, der bliver brugt i frihandelsprodukter, som elektrolytter, ketosepasta eller vitaminiserede mineralblandinger. Før du bruger disse produkter, skal du forlange en erklæring fra sælgeren om, at produktet ikke indeholder eller er fremstillet ved hjælp af GMO. Erklæringen kan typisk fremgå af følgesedlen eller fakturaen. Du kan også finde en blanket til sælgers erklæring for GMO-frihed på [Plantedirektoratets hjemmeside](#). Du skal altid have dokumentation for GMO-frihed liggende på din bedrift og du skal kunne forevise den ved kontrolbesøg.

Produkter mærket med: ”kan anvendes i økologisk landbrug i overensstemmelse med forordning (EF) nr. 834/2007” er GMO-fri, og det er ikke nødvendigt med yderligere dokumentation.

16.2 Staldforhold

Du skal sørge for, at dyrenes udviklingsmæssige, fysiologiske og adfærdsmæssige behov bliver opfyldt gennem opdrætsmetoder og staldforhold.

For at sikre dette, skal du blandt andet sørge for, at:

- Alle dyr har mulighed for at bevæge sig frit, og at deres naturlige bevægelsesmønstre tilgodeses.

- Alle dyr har let adgang til fodringssteder og drikkevand.
- Der ikke er monteret elektrisk kodriver, elhegn, strømførende tråde eller lignende i stalden.
- Alle dyr kan holde sig rene og foretage hud-, hår- og pelspleje.
- Køer, der kælver på stald, har et tørt og velstrøet areal til rådighed, f.eks. en kælvningsboks, hvor de kan bevæge sig frit og kæleve uforstyrret. Af hensyn til kalvens fysiologiske behov bør koen og kalven som udgangspunkt gå uforstyrret sammen i minimum et døgn efter kælvning.
- Alle kalve har mulighed for at tilfredsstille deres suttebehov i mælkefodringsperioden, f.eks. ved opstaldning sammen med ammetanter. Behovet kan også tilfredsstilles ved brug af narresutter, pattespande eller patteautomater. Der skal i så fald altid være en sut pr. kalv.

Du må som udgangspunkt ikke binde, fiksere eller isolere dyrene. Det kan kun tillades kortvarigt i forbindelse med afhentning, sygdomsbehandling, kælvningsbesvær eller inseminering.

Du må kun opstalde kalve i enkeltboks i den første leveuge. Kalve i enkeltboks skal kunne se og røre andre kalve.

Du skal sikre rigelig naturlig ventilation og naturlig lys i staldbygningerne. Du skal sørge, at luftcirkulation, støvniveau, temperatur, relativ luftfugtighed og gaskoncentration holdes indenfor grænser, der ikke er til gene for dyrene. Dette skal du gøre ved korrekt isolering, opvarmning og ventilation i bygningerne.

Ved vurdering af staldforhold til kvæg bruger Plantedirektoratet bl.a. de anbefalinger der er i rapporten ”Indretning af stalde til kvæg – Danske anbefalinger”³ som vejledende retningslinje.

16.2.1 Arealkrav

Du skal ved en passende belægningsgrad i stalden sikre dyrenes komfort, velvære og behov under hensyntagen til race, køn og alder. Du skal tilbyde dem arealer, der er så store, at de kan stå naturligt, lægge- og rejse sig uhindret, vende sig, soignere sig og indtage alle naturlige stillinger og lave alle naturlige bevægelser. Dine stalde skal som minimum opfylde de arealkrav, der er angivet i [tabel 16.2](#).

---

³ Anonym, 2005. Tværfaglig rapport ” Indretning af stalde til kvæg – Danske anbefalinger. 4. udgave 2005”. Dansk Landbrugsrådgivning, Landscentret.

Tabel 16.2 Arealkrav for kvæg

	Indendørs areal (det nettoareal, som dyrene altid skal have til rådighed - hvile og opholdsareal)		Fast gulv (Den andel af arealet indendørs, der som minimum skal være fast gulv)	Udendørs areal (løbegård, ikke græsarealer)*
	Levende vægt (kg)	m²/dyr	m²/dyr	m²/dyr
Malkekøer	-	6,0	3,00	-
Avlstyre	-	10,0	5,00	-
Opdræt, kvier og handyr	Indtil 100 kg	1,5	0,75	-
	100 til 200 kg	2,5	1,25	-
	200 til 350 kg	4,0	2,00	3,00
	Over 350 kg	5,0, dog mindst 1,0 m ² /100 kg	2,50, dog mindst 0,50 m ² /100 kg	3,70, dog mindst 0,75 m ² /100 kg

* Kravet om udendørs løbegård gælder ikke kvæg, der kommer på græs i græsningssæsonen og går i løsdrift om vinteren.

Opstaldning i læskure eller frilandshytter bliver ikke betragtet som egentlige staldbygninger, hvis der hele tiden er fri adgang til arealer med plantedække. Arealkravet gælder derfor ikke i disse tilfælde. Alle dyr skal dog have adgang til et tørt, trækfrit og velstrøet lejeareal, der er så stort alle dyr kan ligge ned på samme tid.

Staldgulve skal være jævne og skridsikre. Mindst halvdelen af det samlede gulvareal, skal være fast gulv og ikke spalte- eller drænet gulv. I [tabel 16.2](#) er angivet den andel af gulvet indendørs, der som minimum skal være fast gulv.

Hvis dyrene har større areal til rådighed end minimumskravene i [tabel 16.2](#), kan dette være spalte- eller drænet gulv.

Arealkravet for opdræt gælder uanset, om kalvene går i enkeltboks eller i fællesboks. Enkeltbokse er kun tilladt i den første leveuge.

Har du kalve opstaldet i kalvehytter eventuelt med en mindre løbegård, skal du stadig sikre, at arealkravene i [tabel 16.2](#) er overholdt.

16.2.2 Lejeareal og strøelse

Alle dyr skal have adgang til en bekvem, ren og tør liggeplads. Underlaget og strøelsen skal sikre dyret mod trykskader og hårafslidninger. Dyrene skal generelt fremtræde rene, tørre og uden sår, skader og hårafslidninger.

For at opfylde dette skal du som minimum sørge for, at:

- Lejearealet og adgangen hertil er indrettet, så også de lavest rangerende dyr får adgang til arealet. I stalde med sengebåse skal der være mindst én sengebås pr. dyr.
- Lejearealet er velforsynet med ren og tør strøelse som f.eks. halm, sand eller savsmuld. Du kan bruge både økologisk og ikke-økologisk strøelse. Du må kun tilsætte mineralske produkter, der er nævnt i [bilag 1](#) til strøelsen.
- Strøelsesmængden er tilstrækkelig til, at lejet uanset underlag altid er rent, tørt og former sig efter dyrets krop. I [tabel 16.3](#) kan du se krav til strøelsesmængde på for-

skellige underlag i sengebåse. De angivne strøelsesmængder er målt, når dyret har ligget i den strøede bås.

Tabel 16.3 Strøelsesmængde i sengebåse

Underlag	Strøelsesmængde
Sengebåse med bagkant (20-30 cm over lejets bund)	Strøelse nok til, at lejet er fyldt op til bagkanten og jævnt fordelt i hele lejet.
Beton	Mindst ca. 5 cm
Måtter (1-3 cm)	Mindst ca. 5 cm
Flerlags madrasser (3-5 cm) og kanalsyede madrasser (6-14 cm)	Alle madrasser skal strøs, så de er rene og tørre. Mindst ca. 5 cm lejeunderlag inklusiv strøelse.

De angivne strøelsesmængder er målt, når dyret har ligget i den strøede bås.

16.2.3 Opmåling af stalde

Du måler arealer fra inderside til inderside af inventar. Dog måler du fra midt til midt af inventaret, hvis der er tale om åbent inventar, f.eks. frithængende sengebøjler. Vægge måler du fra inderside til inderside.

Nettoarealet angiver det areal, som dyrene til hver en tid har til rådighed. Det vil sige, at du skal fratække arealer, hvor der står eller hænger inventar (vand/fodertrug og stolper), så dyrene ikke kan ligge der. Nettoarealet inkluderer heller ikke malkestald, foderbord, afspærret opsamlingsplads og arealer forbeholdt staldpersonale.

Når du skal opgøre andelen af fastgulv i stalden, skal du medregne følgende til andelen af fastgulv: repos ved ædeplads, opsamlingsplads med fastgulv, hvis køerne har adgang til arealet mellem malkningerne, sengebåse og andet tilgængeligt areal med fast gulv.

16.2.4 Rengøring og skadedyrsbekæmpelse i stalde

Du må bruge de produkter, der er nævnt i [bilag 6](#), tabelafsnit 5, til rengøring og desinfektion af stalde, folde, udstyr og redskaber.

Har du problemer med skadedyr i staldene, har du følgende muligheder:

- Rotter. Du skal kontakte kommunens tekniske forvaltning. De foretager rottebekæmpelse efter gældende lovgivning.
- Mus kan bekæmpes med midler godkendt til bekæmpelse af gnavere (rodenticider) i fælder.
- Fluer og andre insekter kan bekæmpes med mekaniske eller biologiske metoder, f.eks. fluepapir eller rovfluer. Desuden må produkter i [bilag 2](#) bruges, hvis de er godkendt til brug indendørs.

16.2.5 Overgangsordninger for opstaldning af kvæg

Hvis din bedrift har været omfattet af overgangsordning for arealkrav, skal du senest den 31. december 2010 opfylde arealkravene til økologisk jordbrugsproduktion i [tabel 16.2](#).

Hvis din bedrift har været omfattet af overgangsordning for bindestald, skal du senest den 31. december 2010 opfylde økologireglernes krav om, at alle dyr skal kunne bevæge sig frit, og kun må opbindes/fikseres kortvarigt i forbindelse med afhentning, sygdomsbehandling eller lignende.

Hvis du har fået tilladelse fra Plantedirektoratet til at forlænge overgangsordningen frem til den 31. december 2013, er din bedrift fortsat undtaget fra arealkrav/krav om opstaldning i løsdrift.

For bedrifter omfattet af overgangsordning for arealkrav er der ikke minimumskrav til arealet, men alle dyr skal samtidig kunne bevæge sig naturligt og ligge ned på et tørt og velstrøet leje, der former sig efter dyrets krop. Halvdelen af det samlede gulvareal til rådighed for dyrene skal være fast gulv.

For bedrifter, der har søgt om forlængelse af overgangsordningen for bindestald, er det en betingelse, at du dagligt giver dyrene adgang til motion på et passende motionsareal, og at du tilrettelægger produktionen i overensstemmelse med kravene til dyrevelfærd, så køerne f.eks. til enhver tid har adgang til tørt og velstrøet lejeareal.

Motionsareal for ungvæg (fra 6 måneder til kælving/slagtning), køer og avlstyre i sengebåsestalde defineres som arealer, som dyrene konstant har adgang til f.eks. ædeplads, gangareal og opsamlingsplads, hvis dyrene har adgang til denne mellem malkning. Dette areal bør for køer og avlstyre som minimum være 4 m² pr. dyr og for ungvæg minimum 2 m² pr. dyr. Køer i dybstrøelsesstalde bør have et motionsareal på minimum 4 m² pr. dyr.

Forlængelse af overgangsordningen vil ikke længere være gældende, hvis du laver ombygning, nybygning eller anden væsentlig ændring af eksisterende stalde og løbegårde, f.eks. fra dybstrøelse til sengebåsestald, eller skifter produktionsgren i bygningen, f.eks. fra malkekvæg til kvieopdræt. Almindelig vedligeholdelse bliver ikke betragtet som en væsentlig ændring.

16.3 Afgræsning og udeforhold

Som udgangspunkt skal kvæg have permanent adgang til udendørsarealer. I græsnings sæsonen skal det være græsningsarealer, de har adgang til, når vejrforholdene og jordbundens tilstand tillader det.

Udendørs arealer kan være delvist overdækkede.

Når dine dyr har adgang til græsarealer i græsnings sæsonen, og hvis du har dem opstaldet i løsdrift resten af året, kan du se bort fra kravet om adgang til udearealer udenfor græsnings sæsonen.

I dette afsnit får du beskrevet de retningslinjer, der sikrer, at dyrenes velfærd, biologiske- og adfærdsmæssige behov bliver opfyldt, når de er ude.

I [afsnit 13](#) kan du finde retningslinier for afgræsning af særlige arealer, såsom omlægningsarealer, lejet græsningsret og samgræsningsarealer.

Du skal dagligt tilse alle dyr på udearealerne, og sikre, at de til hver en tid har adgang til frisk drikkevand.

16.3.1 Græsnings sæsonen fra den 15. april til den 1. november

Kvæg skal have adgang til græsarealer i perioden fra den 15. april til den 1. november, når vejrforholdene og dyrenes fysiske kondition tillader det. Dyrene skal være på græsningsarealet minimum 6 lyse timer dagligt i denne periode.

Du kan udbinde ungdyr (over 6 måneder) senere end malkekøerne, hvis ungdyrene ikke kan tåle græsoptag hele døgnnet. Normalt er det muligt at udbinde ungdyr senest 1. maj.

Du kan tage særligt hensyn til kalve. Småkalve under 4 måneder kan du opstalde indendørs. Kalve i alderen 4-6 måneder skal du tilbyde adgang til afgræsning fra den 1. maj til den 1. september, når vejrforholdene og dyrenes fysiske kondition tillader det.

Du skal notere afgræsning i din logbog for husdyrproduktion. Du skal skrive dato for ud- og indbinding, samt hvilke dyr, det drejer sig om. Hvis du lukker alle dyr på græs samme dag, kan du nøjes med at skrive "alle dyr sat på græs" i logbogen.

Hvis det er nødvendigt af hensyn til et dyrs velfærd, kan du holde det på stald i en kortere periode. Det kan f.eks. være ved sygdom eller flueplage. I sådan tilfælde skal du skrive i logbogen hvilket dyr (CKR-nr.), det drejer sig om, samt årsagen og perioden.

Hvis du holder enkelt dyr på stald i mindre end 7 dage, gælder kravet om registrering i logbog ikke. Det kan være i forbindelse med inseminering, løbning, goldning, levering til slagteri eller for at holde dyret under observation.

Du skal sørge for, at kalve under 6 måneder har mulighed for læ og skygge, når de er ude på græsarealer. Det kan være under træer, levende hegn eller i en hytte eller et skur. Køer, der kælder ud på græsarealer, skal ligeledes have mulighed for at søge læ og skygge.

Du har mulighed for at undlade at have tyre over ét år ude på græsarealer og i stedet bruge en løbegård, se [afsnit 16.3.3](#).

■ I græsningssæsonen kan du slutfede voksne dyr (handyr over 9 måneder og hundyr, der har født) på stald inden slagting i en periode, der ikke overstiger 1/5 af dyrets levetid og altid højst 3 måneder. Ved slutfedning forstås opfedning på stald lige inden dyret sendes til slagt. ■

Afgræsningsarealernes beskaffenhed

Ved afgræsning forstås, at dyrene har et optag af frisk, afbidt græs. Det er ikke tilstrækkeligt, at du fodrer med høstet græs eller andet grovfoder i en fold. Afgræsning skal fremgå af foderplanen eller foderoversigten.

Du skal tilrettelægge den daglige drift, f.eks. fodring på stald, adgang til drikkevand og malkning, så du sikrer, at alle dyr afgræsser tilstrækkeligt.

Du skal undgå, at græsarealerne bliver overgræsset eller optrådt.

Et areal på 0,1 til 0,2 ha pr. dyr vil normalt være tilstrækkelig stort for malkekøer, afhængig af græssets vækst og kvalitet. Hvis du bruger arealer med lavere udbytte end omdriftsgræsmarker, så som vedvarende græsarealer, må du forvente, at græsningsarealet skal være større end 0,2 ha pr. dyr.

Du kan lade goldkøer afgræsse arealer med mindre udbytte eller mindre arealer for at forebygge sundhedsmæssige problemer. Græsningsarealer til kvier skal du gennem græsningsperioden tilpasse deres foderbehov.

Problemer med fluestik

For at hindre at dyrene bliver generet af fluestik på græsarealerne, kan du plastre patteanlægene til eller dryppe med hjortetaksolie.

Du må ikke bruge kemiske midler mod fluer og myg i økologisk produktion.

Hvis det er nødvendigt kan du tage et dyr på stald i en kortere periode, hvis det er plaget af fluestik. Er det nødvendigt at holde dyret inde i mere end 7 dage, skal du skrive dyrets CKR-nr., årsagen og perioden for opstaldning i logbog for husdyrproduktion.

Du kan ikke permanent indregne arealer, som en del af græsningsarealet, hvis dyrene gentagne gange plages af fluestik og år efter år må tages på stald af denne grund.

16.3.2 Vinterperioden fra den 1. december til den 1. marts, samt vinterlignende vejr

Hvis du har dyr, der går ude i vinterperioden samt i vinterlignende vejr, skal de enten have fri adgang til stald hele døgnet eller adgang til læskur for beskyttelse mod vejr og vind. Det betyder, at i perioder med koldt og vådt vejr skal dyrene have mulighed for at holde sig tørre.

Et læskur kan yde tilstrækkelig beskyttelse, når:

- Det har overdækning og 3 tætte sider.
- Det er stort nok til, at alle dyr kan ligge ned samtidig.
- Lejearealet i skuret er trækfrit, tørt og velstrøet.

Når du har dyr, der skal gå ude i vinterperioden eller under vinterlignende vejr, skal de være forberedt på det. Det betyder, at:

- Dyrene skal have udviklet et kraftigt og tæt hårlag.
- Dyrene skal være i godt huld.
- Du skal tildele supplerende foder, så dyrene opretholder det gode huld.

De græsarealer, som dyrene går på skal være så store, at der altid er græsdækkede arealer, som der ikke er trådt op. Dyrene skal have adgang til frisk, frostfrit drikkevand.

I visse tilfælde kan du fravige kravet om læskur/bygning for følgende racer: Skotsk Højlandskvæg, Angus, Galloway, Welsh Black og Hereford.

For at du kan fravige kravet om læskur/bygning til ovenstående racer, skal følgende forhold endvidere være opfyldt:

- Der skal være en beplantning på arealet, som dyrene kan gå ind i, og som yder en høj grad af beskyttelse og læ mod regn og blæst.
- Dyrene skal have adgang til lejeareal med særlig veldrænet bund, f.eks. et tykt lag grannåle.

■ Du kan også have en kombination af læskur og beplantning så længe det sikres, at alle dyr samtidig kan søge beskyttelse mod regn og blæst og er sikret et tørt lejeareal. ■

16.3.3 Løbegårde til tyre over 1 år

I stedet for at have tyre over 1 år på græs i græsnings sæsonen, kan du holde dem på stald med uhindret adgang til løbegård hele året.

Du skal indrette løbegården, så den opfylder arealkravene i [tabel 16.2](#). 50 % af løbegården må være spaltegulv eller drænet gulv. Hvis tyrene har større areal til rådighed end minimumskravene, så kan dette areal være spaltegulv eller drænet gulv.

Temperatur og luftskifte i løbegården skal på alle tidspunkter svarer til udendørsforholdene, for at den kan anerkendes som en udendørs løbegård. Indtil 50 % af løbegårdens areal kan være overdækket af tag eller f.eks. solmarkiser.

Du skal dagligt fodre tyrene med grovfoder efter ædelyst.

16.4 Udlicitering af kvier (kviehotel)

Du kan udlicitere pasningen af dine kvier til en anden producent, eller du kan tage kvier i pasning fra andre økologer. Bedriften med kviehotellet skal være autoriseret til økologisk jordbrug, og der må kun ske pasning af økologiske dyr på kviehotellet. Kviehotellet skal indberette kvierne i den årlige økologiindberetning.

17 Økologisk svinehold

I dette afsnit finder du vejledning om reglerne for hold af svin på økologiske bedrifter. Afsnittet gennemgår de krav og retningslinjer til fodring, staldforhold, udeforhold og afgræsning, der gælder for økologisk svinehold. Udgangspunktet er, at du skal sikre høj dyrevelfærd og sørge for at dyrenes fysiologiske og adfærdsmæssige behov er opfyldt i din besætning.

Du finder generelle oplysninger om husdyrhold såsom omlægningstider, etablering af besætninger og indsættelse af dyr i [afsnit 12](#) og [afsnit 14](#) og om behandling af syge dyr i [afsnit 15](#).

17.1 Fodring af økologiske svin

Du skal som udgangspunkt fodre dine økologiske svin med økologisk foder eller eget omlægningsfoder. Foderet skal opfylde dyrenes ernæringsmæssige behov. Indkøbt omlægningsfoder og ikke-økologisk foder kan indgå i foderrationen til dine svin.

Hvis der indgår indkøbt omlægningsfoder, foder fra 1 års omlægningsarealer med flerårige afgrøder og proteinafgrøder eller ikke-økologisk foder i fodringen, skal du lave en foderplan, hvor de forskellige andele af foderrationen fremgår.

Du må kun fodre dine svin med økologisk eller omlægnings grovfoder og korn (byg, havre, hvede, rug og triticale).

Svin skal altid have adgang til rodemateriale. Grovfoder skal indgå i den daglige foderration.

[Tabel 17.1](#) viser de krævede og tilladte andele af forskellige fodertyper til svin. Du kan læse mere om retningslinjerne for brug af de forskellige fodertyper i de efterfølgende afsnit.

Tabel 17.1 Fodring af økologiske svin

Fodertype	Økologisk foder	Ikke-økologisk foder	Omlægningsfoder	Grovfoder
Mængde	Ingen øvre grænse	5 % ¹ Den daglige andel må ikke overstige 25 %.	100 %, hvis det er produceret på egen bedrift. Heraf må op til 30 % være indkøbt fra andre bedrifter ² . 20 % fra bedriftens 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og proteinafgrøder kan indgå.	Fri adgang

1. Du må bruge 5 % ikke-økologisk foder indtil den 31. december 2011.
2. Hvis du ikke bruger op til de 5 % ikke-økologisk foder, kan du erstatte andelen med indkøbt omlægningsfoder.

17.1.1 Brug af omlægningsfoder

Omlægningsfoder omfatter foder, herunder forarbejdede foderstoffer, der stammer fra omlægningsafgrøder.

Du må fodre med 100 % omlægningsfoder, hvis omlægningsfoderet er dyrket på din bedrifts egne arealer eller på arealer med lejet græsningsret (se [afsnit 13.3.2](#), hvis der er lejet

græsningsret hos en ikke-økolog). Du må lade indkøbt omlægningsfoder indgå med op til 30 % pr. dyr pr. kalenderår.

Du må bruge visse foderafgrøder fra dine egne 1. års omlægningsmarker og fra 1. års omlægningsmarker, der er lejet græsningsret på (se [afsnit 13.3.2](#), hvis der er lejet græsningsret hos en ikke-økolog), med op til 20 % af den samlede foderration pr. dyr pr. år. Det gælder arealer med flerårige afgrøder, f.eks. græs og lucerne samt arealer med proteinafgrøder, som ærter, hestebønner, lupin, vikke og soja, der er sået efter arealet er påbegyndt omlægning. Det er en forudsætning, at arealet ikke har været en del af din økologiske bedrift i de seneste 5 år. Foderet skal du indregne i andelen af omlægningsfoder.

Hvis du udelukkende bruger økologisk og omlægningsfoder, kan du øge andelen af indkøbt omlægningsfoder med op til de 5 %, som du må bruge som ikke-økologisk foder.

Det er en betingelse for brug af indkøbt omlægningsfoder og foder fra 1. års omlægningsarealer med flerårige afgrøder og proteinafgrøder, at du udarbejder og ajourfører en foderplan, der viser at de tilladte andele er overholdt.

Andelen af omlægningsfoder beregner du pr. kalenderår i procent af tørstofindholdet i foderstoffer af vegetabilsk oprindelse.

17.1.2 Brug af ikke-økologisk foder

En overgangsordning, der udløber den 31. december 2011 tillader, at du må bruge ikke-økologisk foder til dine svin, hvis du ikke er i stand til at fremskaffe udelukkende økologisk foder.

Det er en betingelse for brug af ikke-økologisk foder, at du udarbejder og ajourfører en foderplan, der viser at den tilladte andel af ikke-økologisk foder er overholdt.

Den højeste tilladte procentdel ikke-økologisk foder af landbrugsoprindelse er 5 % pr. dyr pr. kalenderår indtil 31. december 2011.

I den daglige foderration må du højst bruge 25 % ikke-økologisk foder beregnet som procentdel af tørstofindholdet af landbrugsoprindelse.

Al foder af vegetabilsk og animalsk oprindelse undtagen fiskeprodukter, betegnes som foder af landbrugsoprindelse.

Du må kun bruge de foderstoffer af landbrugsoprindelse, som er nævnt i [bilag 6](#), tabelafsnit 1 og 2, som ikke-økologisk foder.

Du må derfor ikke bruge eller opbevare foderstoffer af landbrugsoprindelse, som ikke er nævnt i [bilag 6](#), tabelafsnit 1 og 2.

Ikke-økologiske fodermidler som klid og strømel må godt indgå som bærestof i vitamin- og mineralblandinger til svin.

Du må ikke bruge foderstoffer, der er fremstillet ved brug af kemiske opløsningsmidler. Du må derfor ikke bruge ikke-økologiske skråprodukter som sojaskrå, rapsskrå og solsikkekrå, da de er produceret ved hjælp af organiske opløsningsmidler.

Du må ikke bruge kød- og benmel i økologisk produktion. Du må dog godt bruge fiskemel til dine svin.

17.1.3 Grovfoder til økologiske svin

Du skal søge for, at alle dine svin har adgang til grovfoder i den daglige foderration, f.eks. friskt grønt, hør, ensilage, rodfrugter, løv eller frugt- og grønsagsrester. Brød anses ikke for at være grovfoder.

17.1.4 Mælkefodring

Smågrises mælkefodringsperiode er mindst 40 dage. Du skal fodre smågrise med modermælk, undtagelsesvist naturlig mælk i mælkefodringsperioden.

Hvis du kommer i en situation, hvor nogle smågrise får behov for mælkeerstatning, skal du bruge økologisk mælkeerstatning.

17.1.5 Du skal lave en foderopgørelse

Du skal udarbejde og ajourføre en opgørelse over, hvad du bruger af indkøbt omlægningsfoder, foder fra 1. års omlægningsarealer med flerårige afgrøder og ikke-økologisk foder.

Alt foder af landbrugsoprindelse skal indgå i opgørelsen. Du kan bruge tørstofværdierne fra dine seneste analyseresultater eller de nyeste tabelværdier.

Du skal opgøre følgende pr. dag:

- Andelen af ikke-økologisk foder pr. dag er højst 25 % af tørstofindholdet i foder af landbrugsoprindelse.

Hvis denne oplysning fremgår af din normale foderplan, og hvis du ajourfører foderplanen hver gang, du skifter fodermidler, er det ikke nødvendigt at udarbejde en særskilt opgørelse.

Du skal opgøre følgende pr. kalenderår:

- Andelen af indkøbt omlægningsfoder er højst 30 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse.
- Andelen af foder fra 1. års omlægningsarealer med flerårige afgrøder og proteinafgrøder er højst 20 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse.

En foderopgørelse er ikke nødvendig:

- Hvis du udelukkende bruger økologisk foder eller omlægningsfoder fra egen bedrift. Så skal du kun udarbejde en oversigt over de foderemner, som du bruger med angivelse af mængde.
- Hvis du benytter et delvist økologisk fuldfoder, der er entydigt deklareret og fodrer supplerende med økologisk grovfoder eller omlægningsgrovfoder produceret på egen bedrift, behøver du også kun at udarbejde oversigt over foderemnerne med angivelse af mængde.

17.1.6 Foderblandinger

Foderblandinger, som indeholder andele af økologiske -, omlægnings- og ikke-økologiske fodermidler, kan sælges med betegnelsen ”kan anvendes i økologisk landbrug i overensstemmelse med forordning (EF) 834/2007 og (EF) nr. 889/2008”.

I en foderblanding, som er mærket økologisk, vil mindst 95 % af tørstoffet være økologisk.

17.1.7 Fodermidler af mineralsk oprindelse

I [bilag 6](#), tabelafsnit 3, i denne vejledning kan du finde en liste, som indeholder de fodermidler af mineralsk oprindelse, du må bruge til økologiske svin. Mineralske fodermidler, der ikke er nævnt i [bilag 6](#), tabelafsnit 3, må du ikke bruge eller opbevare på din økologiske bedrift.

17.1.8 Tilsætningsstoffer i foder

Du kan se en liste over de tilsætningsstoffer, du må bruge i foderet til økologiske svin i [bilag 6](#), tabelafsnit 4.

Du må ikke bruge eller opbevare produkter med tilsætningsstoffer, der ikke er nævnt på denne liste. Dette gælder f.eks. aminosyrer, der er fremstillet syntetisk eller ved fermentering, antibiotika, coccidiostatika, konserveringsstoffer, farve- og aromastoffer samt vækstfremmende stoffer.

Når du bruger tilladte tilsætningsstoffer, skal du overholde de generelle foderstofregler.

Du må bruge syntetiske vitaminer til dine økologiske svin. Vitaminerne må ikke være produceret ved hjælp af GMO.

Såkalte frihandelsprodukter, f.eks. elektrolytblandinger m.m., indeholder ofte stoffer, du ikke må bruge til fodring af økologiske dyr. Også her gælder det, at du kun må bruge produkter, der udelukkende indeholder ingredienser, der fremgår af [bilag 6](#), og ikke er produceret ved hjælp af GMO.

Du må ikke tilsætte vitaminer/mineraler eller elektrolytter til dyrenes drikkevand.

17.1.9 Hjælpestoffer til ensilering

I [bilag 6](#), tabelafsnit 4.1.3.a og d, i denne vejledning kan du finde en liste over hjælpestoffer, som du må bruge til at fremme ensileringsprocessen.

17.1.10 Forbud mod GMO

Du må ikke bruge foderstoffer, der består af, indeholder eller er fremstillet ved brug af genetisk modificerede organismer (GMO) i økologisk jordbrugsproduktion. Veterinære lægemidler er undtaget fra dette krav, se [afsnit 15.1](#).

Det skal klart og tydeligt fremgå af mærkningen på foderstoffer, om det indeholder GMO. Det betyder, at du ikke må bruge foderstoffer, der er mærket med, at de består af og/eller indeholder GMO.

Foderstoffer, der er fremstillet ved hjælp af GMO, men hvor der ikke forekommer GMO i slutproduktet, er ikke omfattet af de generelle mærkningsregler for GMO.

Det kan f.eks. være fodertilsætningsstoffer, der bliver brugt i frihandelsprodukter, som elektrolytter eller vitaminiserede mineralblandinger. Før du bruger disse produkter, skal du forlange en erklæring fra sælgeren om, at produktet ikke indeholder eller er fremstillet ved hjælp af GMO. Erklæringen kan typisk fremgå af følgesedlen eller fakturaen. Du kan også finde en blanket til sælgers erklæring for GMO-frihed på [Plantedirektoratets hjemmeside](#). Du skal altid

have dokumentation for GMO-frihed liggende på din bedrift og du skal kunne forevise den ved kontrolbesøg.

Produkter mærket med: ”kan anvendes i økologisk landbrug i overensstemmelse med forordning (EF) nr. 834/2007 og (EF) nr. 889/2008” er GMO-fri, og du behøver ikke sikre dig yderligere dokumentation.

17.2 Staldforhold

Du skal sikre, at svinenes udviklingsmæssige, fysiologiske og adfærdsmæssige behov bliver opfyldt gennem opdrætsmetoder og staldforhold.

For at sikre dette, skal du blandt andet sørge for, at:

- Alle svin har mulighed for at bevæge sig frit, og at deres naturlige bevægelsesmønstre bliver tilgodeset.
- Alle svin har fri adgang til rodematerialer og grovfoder.
- Alle svin har let adgang til fodringssteder og frisk drikkevand.
- Alle svin har mulighed for at holde sig rene og foretage hudpleje.
- Søer har adgang til tilstrækkeligt og passende redebygningsmateriale i ugen op til faring.
- Alle svin har adgang til temperaturregulering.
- Alle svin har adgang til udeforhold.
- Alle svin har adgang til at se, høre og lugte andre svin.

Du må som udgangspunkt ikke binde, fiksere eller isolere svinene. Det er kun tilladt kortvarigt i forbindelse med f.eks. afhentning, sygdomsbehandling, farebesvær eller inseminering.

Det er forbudt at bruge instrumenter, som giver elektrisk stød ved håndtering af svin.

Du må ikke holde smågrise i flat-deck stier eller i smågrisebure.

Du skal holde søerne i grupper undtagen i de sidste stadier af drægtighedsperioden og i diegivningsperioden.

Du skal sikre rigelig naturlig ventilation og naturlig lys i staldbygningerne. Du skal sørge, at luftcirkulation, støvniveau, temperatur, relativ luftfugtighed og gaskoncentration holdes indenfor grænser, der ikke er til gene for dyrene. Dette skal du gøre ved korrekt isolering, opvarmning og ventilation i bygningerne.

17.2.1 Arealkrav

Du skal ved en passende belægningsgrad i stalden sikre dyrenes komfort, velvære og behov under hensyntagen til race, køn og alder. Du skal tilbyde dem arealer, der er så store, at de kan stå naturligt, lægge- og rejse sig uhindret, vende sig, soignere sig og indtage alle naturlige stillinger og lave alle naturlige bevægelser.

Dine stalde skal som minimum opfylde de arealkrav, der er angivet i [tabel 17.2](#). I tabellen kan du se:

- Hvor stort et staldareal, der mindst skal være til rådighed for hvert enkelt dyr. Kravene til staldarealets størrelse er afhængig af svinenes vægt.
- Hvor stor en del af staldgulvet, der skal være fast gulv.

- Hvor stort et udendørs areal hvert enkelt dyr skal have.

Tabel 17.2 Mindste indendørsareal og udendørsareal for svin

	Indendørs areal (det nettoareal, som dyrene skal have til rådighed, både hvile og opholdsareal)	Den del af gulvet indendørs, der minimum skal være fast gulv		Udendørs areal (løbegårde ikke græsarealer)
	Mindste levendevægt (kg)	m²/dyr	m²/dyr	m²/dyr
Diegivende søer med pattegrise på indtil 40 dage	-	7,5	3,75	2,5
Smågrise	Over 40 dage og indtil 30 kg	0,6	0,30	0,4
Smågrise/ungsvin	Indtil 50	0,8	0,40	0,6
Slagtesvin	Indtil 85	1,1	0,55	0,8
Slagtesvin	Indtil 110	1,3	0,65	1,0
Slagtesvin*	Over 110	1,5	0,75	1,2
Avlssvin, hundyr	-	2,5	1,25	1,9
Avlssvin, handyr	-	6,0	3,00	8,0

* Arealkravet for slagtesvin over 110 kg træder i kraft 1. juli 2010.

Hvis svinene har et større indendørsareal til rådighed end det, som fremgår af [tabel 17.2](#), må det ekstra areal godt være spaltegulv.

Gulve i stalde skal være jævne og skridsikre. Mindst halvdelen af det samlede gulvareal, skal være fast gulv og ikke spalte- eller drænet gulv.

Indearealet kan deles op i flere klimazoner, f. eks. i et hvileområde og i et aktivitetsområde. Hvileområdet skal være i overensstemmelse med dimensionerne i [tabel 17.2](#).

Ved en opdeling af indearealet i flere områder/klimazoner, skal hvert område/-klimazone være så stort, at alle grise kan ligge ned samtidig.

Højest 50 % af indearealet må være spalte- og/eller drænet gulv, og der må ikke være spalte- og/eller drænet gulv i lejearealet.

17.2.2 Lejeareal og strøelse

Alle svin skal have uhindret adgang til et veldefineret, tørt, velstrøet og trækfrit lejeareal i stien, hvor der er plads til, at alle dyr kan ligge ned samtidig. Du kan f.eks. sikre trækfrit lejeareal ved overdækning. Lejearealet må ikke være placeret på spalte- eller drænet gulv.

For at opfylde dette skal du som minimum sørge for, at:

- Lejearealet og adgangen hertil er indrettet, så også de lavest rangerende dyr får adgang til arealet.
- Lejearealet er velforsynet med ren og tør strøelse som halm, sand eller savsmuld. Du kan bruge både økologisk og ikke-økologisk strøelse. Du må kun tilsætte de produkter til strøelse, der er nævnt i [bilag 1](#).
- Underlaget og strøelsen sikrer dyret mod trykkskader.

- Strøelsesmængden er tilstrækkelig til, at lejet uanset underlag altid er rent, tørt og former sig efter dyrets krop.

Lejearealet skal være stort nok til, at alle svin i en sti kan ligge der på samme tid. I nedenstående [tabel 17.3](#) kan du se, hvor meget lejeareal hvert svin skal have for, at dette krav er opfyldt.

Tabel 17.3 Vejledende mindstemål for lejeareal ved opstaldning af svin

Grisens maks. vægt, kg	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100	110	150	200	250	300
Leje-areal, m ² /gris	0,13	0,20	0,26	0,32	0,37	0,42	0,47	0,51	0,55	0,59	0,63	0,78	0,94	1,10	1,23

Baseret på Baxter, 1990, Mål for thermoneutral svin i sideleje.

17.2.3 Krav til løbegårde

Hvis du har avlssvin og slagtesvin opstaldet indendørs i vinterhalvåret, skal de have uhindret adgang til en løbegård. Arealkravene til løbegården kan du finde i [tabel 17.2](#).

Løbegården skal altid have en temperatur og et luftskifte, så det svarer til udendørsforholdene.

Det er dit ansvar, at der er en tydelig markering mellem løbegård og indeareal.

Svinene skal have mulighed for at søge skygge i løbegården. Op til 50 % af løbegårdens areal må være overdækket i form af tag eller anden overdækning, f.eks. solmarkiser. Hvis svinene har et større løbegårdsareal til rådighed end minimumskravene, kan denne ekstra del være overdækket. Dog skal mindst 50 % af minimumskravet til udendørsarealet altid være uden overdækning.

50 % af løbegården må være med spalte- og/eller drænet gulv. Opstalter du svinene i stisystemer med løbegård, skal alle dyrene have adgang til rodematerialer (halm, løs jord, ensilage og grøntfoder m.m.), der tilgodeser dyrets behov for at rode og evt. grave.

Svin i løbegårde skal have adgang til temperaturregulering.

17.2.4 Opstaldning i hytter, telte m.m.

Frilandshytter, herunder farehytter, telte og lignende, betragtes ikke som egentlige staldbygninger, hvis du bruger dem til opstaldning af dine svin på arealer med plantedække.

Hvis frilandshytter, herunder farehytter, telte og lignende bliver brugt til opstaldning, hvor dyrene kun har adgang til en mindre løbegård, skal du sørge for, at indendørsarealkravene for dine svin er opfyldt i hytterne, herunder farehytter, telte og lignende, og ligeledes for løbegårdene. Arealkravene fremgår af [tabel 17.2](#).

17.2.5 Opmåling af stalde

Du måler arealer fra inderside til inderside af inventar. Dog måler du fra midt til midt af inventaret, hvis der er tale om åbent inventar. Vægge måler du fra inderside til inderside.

Nettoarealet angiver det areal, som dyrene til hver en tid har til rådighed. Det vil sige, at du skal fratække arealer, hvor der står eller hænger inventar (vand/fodertrug og stolper), så dy-

rene ikke kan ligge der. Nettoarealet inkluderer heller ikke foderbord og arealer forbeholdt staldpersonale.

17.2.6 Rengøring og skadedyrsbekæmpelse i stalde

Du må bruge de produkter, der er nævnt i [bilag 6](#), tabelafsnit 5, til rengøring og desinfektion af stalde, folde, udstyr og redskaber.

Har du problemer med skadedyr i staldene, har du følgende muligheder:

- Rotter. Du skal kontakte kommunens tekniske forvaltning. De foretager rottebekæmpelse efter gældende lovgivning.
- Mus må du bekæmpe med midler godkendt til bekæmpelse af gnavere (rodenticider) i fælder.
- Fluer og andre insekter skal du bekæmpe med mekaniske eller biologiske metoder, f.eks. fluepapir eller rovfluer. Desuden må du bruge produkterne i [bilag 2](#), hvis de er godkendt til brug indendørs.

17.2.7 Overgangsordninger for opstaldning af svin

Hvis din bedrift har været omfattet af overgangsordningen for staldforhold, skal du senest den 31. december 2010 opfylde økologireglernes krav til opstaldning af svin, herunder arealkravene i [tabel 17.2](#).

Hvis du har fået tilladelse fra Plantedirektoratet til at forlænge overgangsordningen frem til den 31. december 2013, er din bedrift fortsat undtaget fra visse af økologireglernes krav til opstaldning.

For bedrifter, der er omfattet af overgangsordningen, er der ikke fastsat minimumskrav til areal, men alle dyr skal samtidig kunne bevæge sig naturligt og ligge ned på et tørt og velstrøet leje, der former sig efter dyrets krop.

Selvom der ikke er krav til gulvarealet, så skal 50 % af det samlede gulvareal til rådighed for dyrene være fast guly.

Er din bedrift, omfattet af overgangsordningen, kan du opstalde slagtesvin, der er på græs i sommerhalvåret, indendørs uden adgang til udendørs løbegård i vinterhalvåret.

Løbegården til slagtesvin må endvidere være helt overdækket.

For stalde under overgangsordninger, er der ikke fastsat mindstemål for den udendørs løbegård, men løbegården skal være så stor, at alle dyr samtidigt kan opholde sig i gården og bevæge sig naturligt. Dette bliver betragtet som opfyldt, hvis stien overholder nedenstående anbefalinger:

- Lejeareal: 0,50 m²/100 kg svin, dog mindst 0,25 m²/dyr.
- Løbegårdsareal: 0,50 m²/100 kg svin, dog mindst 0,25 m²/dyr.
- Totalareal: 1,30 m²/100 kg svin, dog mindst 0,60 m²/dyr.

Din bedrift vil ikke længere være omfattet af forlængelse af overgangsordningen, hvis du laver ombygning, nybygning eller anden væsentlig ændring af eksisterende stalde og løbegårde eller skifter produktionsgren i bygningen, f.eks. fra slagtesvin til avlsopdræt. Almindelig vedligeholdelse bliver ikke betragtet som en væsentlig ændring.

17.3 Udeforhold

I dette afsnit får du beskrevet de retningslinjer, der sikrer, at dyrenes velfærd, biologiske- og adfærdsmæssige behov bliver opfyldt, når de er ude.

Alle svin, undtagen slagtesvin på overgangsordning, skal have permanent adgang til udendørsarealer. I græsningssæsonen skal alle svin, undtagen slagtesvin, have adgang til græsningsarealer, når vejrforholdene og jordbundens tilstand tillader det.

Folde til svin skal have været omlagt i mindst 12 måneder, inden du må lukke dyrene ud på arealerne. Se mere om omlægning af folde til svin i [afsnit 6.3.5](#).

Udendørs arealer kan være delvist overdækkede.

Du skal året rundt dagligt tilse alle dyr på udearealerne, og sikre, at de til enhver tid har adgang til frisk drikkevand.

I det følgende beskrives de særlige forhold, der gør sig gældende for udegående dyr både om sommeren og om vinteren.

17.3.1 Græsningssæsonen 15. april til 1. november

Avlssvin skal have adgang til græsarealer i perioden fra den 15. april til den 1. november, når vejrforholdene og dyrenes fysiske kondition tillader det.

Du skal notere, hvornår svinene kommer ud på græsarealerne i din logbog for husdyrproduktion. Du skal skrive dato for ud- og indbinding, samt hvilke dyr, det drejer sig om.

Hvis det er nødvendigt at hensyn til et dyrs velfærd, kan du holde det på stald i en kortere periode. Det kan f.eks. være ved sygdom eller andet. I sådan tilfælde skal du skrive i logbogen for husdyrproduktion, hvilket dyr, det drejer sig om, årsagen og perioden.

Hvis du holder enkelt dyr på stald i mindre end 7 dage, gælder kravet om registrering i logbog ikke. Det kan være i forbindelse med inseminering, løbning, levering til slagteri eller for at holde dyret under observation.

Du skal sørge for, at alle svin har mulighed for at søge læ og skygge. Det kan være under træer, levende hegn eller i en hytte eller et skur.

I sommerperioden skal svin altid have adgang til temperaturregulering i form af f.eks. overbrusning eller sølebad.

Du skal undgå at græsarealerne bliver overgræsset eller optrådt.

17.3.2 Vinterperioden fra den 1. december til den 1. marts, samt vinterlignende vejr

Hvis du har svin, der går ude i vinterperioden samt i vinterlignende vejr, skal de enten have fri adgang til stald hele døgnet eller adgang til læskur for beskyttelse mod vejr og vind. Det betyder, at i perioder med koldt og vådt vejr skal dyrene have mulighed for at holde sig tørre.

Et læskur kan yde tilstrækkelig beskyttelse, når:

- Det har overdækning og 3 tætte sider.

- Det er stort nok til, at alle dyr kan ligge ned samtidig.
- Lejearealet i skuret er trækfrit, tørt og velstrøet.

Når du har dyr, der skal gå ude i vinterperioden eller under vinterlignende vejr, skal de være forberedt på det. Det betyder, at:

- Dyrene skal være i godt huld.
- Du skal tildele supplerende foder, så dyrene opretholder det gode huld.

De græsarealer, som dyrene går på skal være så store, at der altid er græsdækkede arealer, som ikke er trådt op. Dyrene skal have adgang til frisk, frostfrit drikkevand.

18 Økologisk fjerkræ

I dette afsnit finder du vejledning om reglerne for hold af fjerkræ på økologiske bedrifter. Afsnittet gennemgår de krav og retningslinjer til staldforhold, fodring og udeforhold, der gælder for økologisk fjerkræhold. Udgangspunktet er, at du skal sikre høj dyrevelfærd og sørge for at dyrenes fysiologiske og adfærdsmæssige behov er opfyldt i din besætning.

Du finder generelle oplysninger om husdyrhold såsom omlægningstider, etablering af besætninger og indsættelse af dyr i [afsnit 12](#) og [afsnit 14](#) og om behandling af syge dyr i [afsnit 15](#).

18.1 Fodring af økologisk fjerkræ

Du skal som udgangspunkt fodre dit økologiske fjerkræ med økologisk foder eller eget omlægningsfoder. Foderet skal opfylde dyrenes ernæringsmæssige behov. Indkøbt omlægningsfoder og ikke-økologisk foder kan udgøre en andel af foderrationen til dit fjerkræ.

Hvis der indgår indkøbt omlægningsfoder, foder fra 1. års omlægningsarealer med flerårige afgrøder og proteinafgrøder eller ikke-økologisk foder i fodringen, skal du lave en foderplan, hvor de forskellige andele af foderration fremgår.

Du må kun fodre dit fjerkræ med økologisk eller omlægnings grovfoder og korn (byg, havre, hvede, rug og triticale).

Du må bruge æg og ægprodukter som fjerkræfoder. Mere end 50 % af dette foder skal komme fra din egen bedrift.

[Tabel 18.1](#) viser de krævede og tilladte andele af forskellige fodertyper til fjerkræ. Du kan læse mere om retningslinjerne for brug af de forskellige fodertyper i de efterfølgende afsnit.

Tabel 18.1 Fodring af økologisk fjerkræ

Fodertype	Økologisk foder	Ikke-økologisk foder	Omlægningsfoder	Grovfoder
Mængde	Ingen øvre grænse	5 % ¹ Den daglige andel må ikke overstige 25 %	100 %, hvis det er produceret på egen bedrift. Heraf må op til 30 % være indkøbt fra andre bedrifter ² . 20 % fra bedriftens 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og proteinafgrøder kan indgå.	Fri adgang

1. Du må bruge 5 % ikke-økologisk foder indtil den 31. december 2011.
2. Hvis du ikke bruger op til de 5 % ikke-økologisk foder, kan du erstatte andelen med indkøbt omlægningsfoder.

18.1.1 Brug af omlægningsfoder

Omlægningsfoder omfatter foder, herunder forarbejdede foderstoffer, der stammer fra omlægningsafgrøder.

Du må fodre med 100 % omlægningsfoder, hvis omlægningsfoderet er dyrket på din bedrifts egne arealer eller på arealer med lejet græsningsret (se [afsnit 13.3.2](#), hvis der er lejet

græsningsret hos en ikke-økolog). Du må lade indkøbt omlægningsfoder indgå med op til 30 % pr. dyr pr. kalenderår.

Du må bruge visse foderafgrøder fra dine egne 1. års omlægningsmarker og fra 1. års omlægningsmarker, der er lejet græsningsret på (se [afsnit 13.3.2](#), hvis der er lejet græsningsret hos en ikke-økolog), med op til 20 % af den samlede foderration pr. dyr pr. år. Det gælder arealer med flerårige afgrøder, f.eks. græs og lucerne samt arealer med proteinafgrøder, som ærter, hestebønner, lupin, vikke og soja, der er sået efter arealet er påbegyndt omlægning. Det er en forudsætning, at arealet ikke har været en del af din økologiske bedrift i de seneste 5 år. Foderet skal du indregne i andelen af omlægningsfoder.

Hvis du udelukkende bruger økologisk og omlægningsfoder, kan du øge andelen af indkøbt omlægningsfoder med op til de 5 %, som du må bruge som ikke-økologisk foder.

Det er en betingelse for brug af indkøbt omlægningsfoder og foder fra 1. års omlægningsarealer med flerårige afgrøder og proteinafgrøder, at du udarbejder og ajourfører en foderplan, der viser, at de tilladte andele er overholdt.

Andelen af omlægningsfoder beregner du pr. kalenderår i procent af tørstofindholdet i foderstoffer af vegetabilsk oprindelse.

18.1.2 Brug af ikke-økologisk foder

En overgangsordning, der udløber den 31. december 2011 tillader, at du må bruge ikke-økologisk foder til dit fjerkræ, hvis du ikke er i stand til at fremskaffe udelukkende økologisk foder.

Det er en betingelse for brug af ikke-økologisk foder, at du udarbejder og ajourfører en foderplan, der viser at den tilladte andel af ikke-økologisk foder er overholdt.

Den højeste tilladte procentdel ikke-økologisk foder af landbrugsoprindelse er 5 % pr. dyr pr. kalenderår indtil 31. december 2011.

I den daglige foderration må du højst bruge 25 % ikke-økologisk foder beregnet som procentdel af tørstofindholdet af landbrugsoprindelse.

Al foder af vegetabilsk og animalsk oprindelse undtagen fiskeprodukter, betegnes som foder af landbrugsoprindelse.

Du må bruge de foderstoffer af landbrugsoprindelse, som er nævnt i [bilag 6](#), tabelafsnit 1 og 2, som ikke-økologisk foder.

Du må derfor ikke bruge eller opbevare foderstoffer af landbrugsoprindelse, som ikke er nævnt i [bilag 6](#), tabelafsnit 1 og 2.

Ikke-økologiske fodermidler som klid og strømel må godt indgå som bærestof i vitamin- og mineralblandinger til fjerkræ.

Du må ikke bruge foderstoffer fremstillet ved brug af kemiske opløsningsmidler. Du må derfor ikke bruge ikke-økologiske skråprodukter som sojaskrå, rapsskrå og solsikkekrå, da de er produceret ved hjælp af organiske opløsningsmidler.

Du må ikke bruge kød- og benmel i økologisk produktion. Du må dog godt bruge fiskemel til dit fjerkræ.

18.1.3 Tildeling af grovfoder

Du skal søge for at alt fjerkræ har adgang til grovfoder i den daglige foderration, f.eks. friskt grønt, hø, ensilage, rodfrugter, løv eller frugt- og grønsagsrester. Brød anses ikke for at være grovfoder.

18.1.4 Du skal lave en foderopgørelse

Du skal udarbejde og ajourføre en opgørelse over, hvad du bruger af indkøbt omlægningsfoder, foder fra 1. års omlægningsarealer med flerårige afgrøder og ikke-økologisk foder.

Alt foder af landbrugsoprindelse skal indgå i opgørelsen. Du kan bruge tørstofværdierne fra dine seneste analyseresultater eller de nyeste tabelværdier.

Du skal opgøre følgende pr. dag:

- Andelen af ikke-økologisk foder pr. dag er højst 25 % af tørstofindholdet i foder af landbrugsoprindelse.

Hvis denne oplysning fremgår af din normale foderplan, og hvis du ajourfører foderplanen hver gang, du skifter fodermidler, er det ikke nødvendigt at udarbejde en særskilt opgørelse.

Du skal opgøre følgende pr. kalenderår:

- Andelen af indkøbt omlægningsfoder er højst 30 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse.
- Andelen af foder fra 1.års omlægningsarealer med flerårige afgrøder og proteinafgrøder er højst 20 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse.

En foderopgørelse er ikke nødvendig:

- Hvis du udelukkende bruger økologisk foder eller omlægningsfoder fra egen bedrift. Så skal du kun udarbejde en oversigt over de foderemner, som du bruger med angivelse af mængde.
- Hvis du benytter et delvist økologisk fuldfoder, der er entydigt deklareret og fodrer supplerende med økologisk grovfoder eller omlægningsgrovfoder produceret på egen bedrift, behøver du også kun at udarbejde oversigt over foderemnerne med angivelse af mængde.

18.1.5 Fodermidler af mineralsk oprindelse

I [bilag 6](#), tabelafsnit 3, i denne vejledning kan du finde en liste over fodermidler af mineralsk oprindelse, som du må bruge i foder til økologisk fjerkræ. Mineralske fodermidler, der ikke er nævnt i [bilag 6](#), tabelafsnit 3, må du ikke bruge eller opbevare på din bedrift.

18.1.6 Tilsætningsstoffer i foder

[Bilag 6](#), tabelafsnit 4, indeholder en liste over tilsætningsstoffer, som du må bruge i foder til økologisk fjerkræ.

Foderstoffer, der indeholder andre end de tilladte tilsætningsstoffer må du ikke bruge eller opbevare på din bedrift. Dette gælder f.eks. aminosyrer, der er fremstillet syntetisk eller ved

fermentering, antibiotika, cocciostatika, konserveringsstoffer, farve- og aromastoffer samt vækstfremmende stoffer.

Når du bruger de tilladte tilsætningsstoffer, skal det ske efter de generelle foderstofregler.

Du må bruge alle typer vitaminer til økologisk fjerkræ, så længe vitaminerne ikke er produceret ved hjælp af GMO.

18.1.7 Hjælpestoffer til ensilering

I [bilag 6](#), tabelafsnit 4.1.3.a og d, i denne vejledning kan du finde en liste over hjælpestoffer, som du må bruge til at fremme ensileringsprocessen.

18.1.8 Forbud mod GMO

Økologiske foderstoffer må ikke indeholde eller være fremstillet af genetisk modificeret materiale.

Du må ikke bruge foderstoffer, der består af, indeholder eller er fremstillet ved brug af genetisk modificerede organismer i økologisk jordbrugsproduktion. Veterinære lægemidler er undtaget fra dette krav.

Det skal klart og tydeligt fremgå på deklARATIONEN, om et foderstof indeholder GMO, eller om produktet er fremstillet ved hjælp af GMO. Det betyder, at du ikke må bruge foderstoffer, der er mærket med, at de består af og/eller indeholder GMO.

Du skal være opmærksom på, at foderstoffer fremstillet ved hjælp af GMO, men hvor der ikke forekommer GMO i slutproduktet, er ikke omfattet af de generelle mærkningsregler for GMO.

Det kan f.eks. være fodertilsætningsstoffer, der bliver brugt i frihandelsprodukter, som elektrolytter eller vitaminiserede mineralblandinger. Før du bruger disse produkter, skal du forlange en erklæring fra sælgeren om, at produktet ikke indeholder eller er fremstillet ved hjælp af GMO. Erklæringen kan typisk fremgå af følgesedlen eller fakturaen. Du kan også finde en blanket til sælgers erklæring for GMO-frihed på [Plantedirektoratets hjemmeside](#). Du skal altid have dokumentation for GMO-frihed liggende på din bedrift og du skal kunne forevise den ved kontrolbesøg.

Produkter, der er mærket med: ”kan anvendes i økologisk landbrug i overensstemmelse med forordning (EF) nr. 834/2007 og (EF) nr. 889/2008 ” er GMO-fri, og det er ikke nødvendigt med yderligere dokumentation.

18.2 Velfærd i fjerkræbesætninger

Du skal til enhver tid sikre velfærd for fjerkræet bedst muligt.

Velfærd i en fjerkræbesætning bliver vurderet ud fra et helhedsbillede. Plantedirektoratet anvender et velfærdsvurderingssystem som basis for en objektiv bedømmelse af den enkelte folks velfærd. Velfærden vurderes bl.a. ud fra:

- Lav dødelighed.
- Lav forekomst af fjerpilning.
- Ingen forekomst af kannibalisme.

For at velfærden i din fjerkræbesætning kan blive betegnet som tilfredsstillende, skal du som udgangspunkt sørge for, at følgende forhold er opfyldt:

- Dødeligheden må ikke overstige 1,2 % pr. måned.
- Andelen af fugle, der er let pillede, må ikke overstige 75 %. En fugl er let pillet, hvis den har én bar plet i fjerdragten, hvor der tydeligt ses bar hud. Pletten må ikke være større end 5 cm i diameter. I [bilag 7](#) er der vist eksempler på let pillede høns.
- Andelen af fugle, der er meget pillede, må ikke overstige 5 %. En høne er meget pillet, hvis den har to eller flere bare pletter i fjerdragten, hvor der tydeligt ses bar hud. Pletterne er 5 cm i diameter eller større. I [bilag 7](#) er der vist eksempler på meget pillede høns.
- Andelen af fugle, der har blodige sår, må ikke overstige 0,5 %.

Du skal straks isolere fugle med blodige sår. Døde fugle skal du straks fjerne og notere dem i logbog over husdyrproduktion med angivelse af konstateret eller formodet dødsårsag.

Fjerkræ skal dagligt have tildelt grovfoder, friskt eller tørret foder eller ensilage. Som grovfoder regnes friskt grønt, hø, ensilage, rodfrugter, løv samt frugt- og grønsagsrester.

I fjerkræets omgivelser skal du, i overensstemmelse med de forskellige fugles behov, sørge for, at de naturlige bevægelsesmønstre tilgodeses, herunder, at:

- Alle fugle har adgang til daglig motion hele året.
- Indendørs arealer er tilstrækkeligt store og velforsynede med ren og tør strøelse.
- Der er tilstrækkelig frisk luft og dagslys i stalden.
- Der er adgang til læ og skygge ved udendørs ophold.
- Alle fugle har adgang til foder og frisk drikkevand hele døgnet.
- Alle fugle har mulighed for fjerpleje.
- Vandfugle skal have adgang til et vandløb, dam eller sø, når vejrforholdene tillader det.

18.3 Staldforhold

Du skal sørge for, at dyrenes opstaldningsforhold er tilpasset deres biologiske og adfærdsmæssige behov, f.eks. passende bevægelsesfrihed.

Du skal sørge for, at luftcirkulation, støvniveau, temperatur, luftfugtighed og gaskoncentration holdes inden for grænser, der ikke er til gene for dyrene. Dette skal du gøre ved korrekt isolering, opvarmning og ventilation i bygningerne.

Ammoniakkoncentrationen i hele stalden må ikke overstige 25 ppm.

18.3.1 Arealkrav indendørs

Nettoarealet, er det område, der til hver en tid er til rådighed for fuglene. Til nettoarealet regnes alt areal, dyrene har til rådighed, med en frihøjde på 45 cm, en hældning på maks. 14 % og en bredde på minimum 30 cm.

Kravet til nettoareal kan du se i [tabel 18.2](#).

Tabel 18.2 Arealkrav til fjerkræ

Typen	Nettoareal
Læggehøns	6 dyr pr m ²
Fjerkræ til slagtning (i faste huse)	10 dyr pr. m ² , dog højst 21 kg levendevægt pr m ²
Fjerkræ til slagtning i mobile huse*	16 dyr pr. m ² , dog højst 30 kg levendevægt pr. m ²
Levekyllinger	15 dyr pr. m ² , dog højst 21 kg levende vægt pr. m ²

* Dog kun hvis mobile huse er under 150 m², og hvis de flyttes mellem hvert hold.

Mindst en tredjedel af staldens gulvareal skal være fast og fuglene skal kunne bruge det til støvbadning og skrabeareal. Arealet skal være dækket med tør og porøs strøelse, som kan bestå af sand, jord, halm, eller lignende. ■Tørret hønsemøg kan ikke medregnes som strøelse.■

18.3.2 Flokstørrelse

Der er fastsat grænser for, hvor stor flokstørrelsen i det enkelte fjerkræhus må være. Du kan se flokstørrelserne i [tabel 18.3](#).

Tabel 18.3 Flokstørrelse

Typen	Flokstørrelse
Læggehøns	3.000 stk.
Slagte- eller levekyllinger	4.800 stk.
Perlehøns	5.200 stk.
Berberiænder eller pekingænder (hundyr)	4.000 stk.
Berberiænder eller pekingænder (handyr)	3.200 stk.
Andre ænder	3.200 stk.
Kapuner, gæs eller kalkuner	2.500 stk.

Arealet i et fjerkræhus til slagtekyllinger må ikke være over 1.600 m².

Der skal være mindst 1 rede pr. 7 høns, eller 120 cm² reder (mindst 11 x 11 cm) pr. fugl, hvis der er fælles reder.

18.3.3 Siddepinde

Du skal etablere siddepinde til alle dyr ved produktion af slagte- og levekyllinger samt æglæggende høns.

For æglæggende høns og levekyllinger skal der være mindst 18 cm siddepind pr. dyr. For perlehøns skal der etableres siddepinde på mindst 20 cm pr. dyr.

18.3.4 Lysforhold

Der skal være så tilstrækkeligt naturligt lys i stalden, at du kan læse en almindelig tekst i dagtimerne. Lyset skal være jævnt fordelt (indirekte og diffust).

Du kan supplere dagslyset med kunstig belysning, så der dagligt er lys indtil 16 timer med en sammenhængende natlig hvileperiode uden kunstigt lys på mindst 8 timer. Dette gælder både

inde og ude. Hvis dyrene er ude hele natten, skal de også have en natlig hvileperiode uden kunstig belysning på mindst 8 timer for hver 24 timer.

Du kan søge om tilladelse til at fravige reglerne om lys i en kortere periode i tilfælde af konkrete problemer i din besætning, der påvirker dyrenes velfærd såsom:

- For tidlig æglægning
- Fjerpilning
- Kannibalisme

Du kan dæmpe lyset allerede, inden du søger om tilladelse, men så skal du dog underrette Plantedirektoratet senest samme dag. Du skal herefter indsende en ansøgning inden 14 dage sammen med en plan for afhjælpning af problemet.

18.3.5 Brug af elhegn/-tråde ved klumpning

Du må som udgangspunkt ikke installere elhegn eller -tråd i fjerkræstalde.

Du må kun bruge elhegn eller -tråde til afhjælpning af problemer med klumpning, og kun hvis andre tiltag ikke har kunnet forhindre problemet.

Du skal altid søge om tilladelse til en sådan anvendelse. Du skal vedlægge ansøgningen en plan for, hvordan problemet skal afhjælpes. Du skal sende ansøgningen til Plantedirektoratet senest 7 dage efter, at elhegnet/-trådene er opsat. Du skal dog som minimum orientere Plantedirektoratet samme dag, som elhegnet/-trådene bliver sat op. Du skal pille elhegnet/-trådene ned og fjerne dem fra stalden, ligeså snart problemet er løst.

18.3.6 Udgangshuller

Stalde til fjerkræ skal være forsynet med ind- og udgangshuller. Længden af udgangshullerne skal være mindst 4 meter pr. 100 m² staldareal.

Hullerne skal være jævnt fordelt mod udearealet, så hele flokken har uhindret adgang til at komme ud.

Hvis din stald er udstyret med en solid tilbygning af fast konstruktion, f.eks. en veranda på mindst 1 meter i bredden, skal størrelsen af ind- og udgangshuller mellem den indre stald og tilbygningen være mindst 1,5 meter pr. 100 m² af nettoarealet.

18.3.7 Opmåling af stalde

Du måler arealer fra inderside til inderside af inventar. Dog måler du fra midt til midt af inventaret, hvis der er tale om åbent inventar. Vægge måler du fra inderside til inderside.

Nettoarealet angiver det areal, som dyrene til hver en tid har til rådighed. Det vil sige, du kan medregne en fast tilbygning, hvis dyrene har uhindret adgang hele døgnet, og tilbygningen kan lukkes af mod udearealet. Du skal fratække arealer, hvor der står eller hænger inventar (vand/fodertrug, stolper, redekasser, siddepinde og A-stativer), så dyrene ikke kan bruge arealet.

18.3.8 Skillevæg og adskillelse i stalden

Hvis din stald er opdelt i to eller flere afdelinger/fjerkræhuse, skal opdelingen bestå af en fast skillevæg for at sikre, at flokstørrelsen ikke overstiger den tilladte flokstørrelse. Skillevæggen

skal sikre, at flokken i den ene afdeling ikke kan se og kun vanskeligt høre fuglene på den anden side. Det er dog muligt at have gennemgående fodringsanlæg, ægtransportbånd m.m., når disse kun er omgivet af mindre åbninger.

Af hensyn til ventilation er det tilladt at have åben i kip, hvis der er fast skillevæg mellem flokkene på 2/3 af den totale højde i din stald. Hvis stalden er højere end 6 meter, er det tilstrækkeligt, at skillevæggen er 4 meter høj. Staldhøjden måles fra gulvhøjden til kip. Du skal endvidere etablere trådhegn fra skillevæggens kant og op til kip.

18.3.9 Rengøring af stalde i forbindelse med holdskifte

Du skal tømme fjerkræhuset mellem opdræt af to hold fjerkræ. Bygningen inkl. udstyr skal rengøres og desinficeres, inden der indsættes nyt hold høns.

Mobile huse uden bund, skal du også rengøre og desinficere, selvom du flytter huset i forbindelse med holdskiftet.

Du må bruge de midler, der er listet i denne vejlednings [bilag 6](#), del 5.

18.3.10 Rengøring og skadedyrsbekæmpelse i stalde

Du må bruge de produkter, der er nævnt i [bilag 6](#), tabelafsnit 5, til rengøring og desinfektion af stalde, folde, udstyr og redskaber.

Har du problemer med skadedyr i staldene, har du følgende muligheder:

- Rotter. Du skal kontakte kommunens tekniske forvaltning. De foretager rottebekæmpelse efter gældende lovgivning.
- Mus må du bekæmpe med midler godkendt til bekæmpelse af gnavere (rodenticider) i fælder.
- Fluer og andre insekter skal du bekæmpe med mekaniske eller biologiske metoder, f.eks. fluepapir eller rovfluer. Desuden må du bruge produkterne i [bilag 2](#), hvis de er godkendt til brug indendørs.

18.4 Adgang til udeareal

Du skal sikre, at fjerkræ har fri adgang til udeareal, når vejrforholdene tillader det.

Udearealet skal være dækket af vegetation i form af græs eller anden afgrøde. Hvis du ikke kan opretholde vegetationen foran udgangshullerne, skal du sørge for at denne del af udearealet fortsat er attraktivt. Du skal derfor i sådanne tilfælde etablere en belægning, der gør arealet mindre mudret.

Du skal etablere læ, skygge og dækning ved hjælp af træer, buske eller en anden form for læ og skygge, f.eks. ved hjælp af halmballer, vindfang, plankeværk m.m. på udearealet.

Vandfugle skal have adgang til et vandløb, dam eller sø, når vejrforholdene tillader det.

Folde til fjerkræ skal have været omlagt i mindst 12 måneder, inden du må lukke fuglene ud på arealerne. Se mere om omlægning af folde til fjerkræ i [afsnit 6.3.5](#).

Du skal sørge for, at fjerkræets trivsel og fysiologiske behov tilgodeses. Derfor må afstanden til nærmeste indgangshul som udgangspunkt ikke overstige 150 m. I visse tilfælde kan det dog

accepteres, at der er en længere afstand på op til 350 m. Dette forudsætter, at du altid sørger for, at der er tilstrækkelig vand og foder til rådighed på hele udearealet.

I [tabel 18.4](#) kan du se arealkravet til udeareal for fjerkræ.

Tabel 18.4. Arealkrav til udeareal

Typen	Areal, der skal være til rådighed pr. foldskift pr. dyr*
Læggehøns	4 m ²
Slagtekyllinger	4 m ²
Levekyllinger	1 m ²
Perlehøns	7 m ²
Ænder	4,5 m ²
Kalkuner	10 m ²
Gæs	15 m ²
Fjerkræ til slagtning (i mobile huse)	2,5 m ²

* Det er en forudsætning, at grænsen på 170 kg N fra husdyrgødning/ha/år ikke bliver overskredet.

18.4.1 Foldskifte

Der skal være en tomgangsperiode i folden på mindst 14 dage mellem opdræt af to hold fjerkræ.

Du skal lade udearealet være fri for fjerkræ hvert andet år, så vegetationen kan blive genetableret og smittetrykket reduceret.

Hvis du har en flok æglæggende høns i mere end 12 måneder, må du udskyde foldskiftet, dog må der maksimalt gå 15 måneder mellem foldskifte.

I tomgangsperioden skal hele den gamle fold lukkes af, og fuglene skal lukkes ind i ny fold.

Foldskiftet kan også ske glidende. Det betyder, at du gradvist skal lukke et stykke af den gamle fold af og give dyrene adgang til et tilsvarende stykke i den nye fold.

Hvis du laver glidende foldskifte, skal du overholde følgende krav:

- Det samlede udeareal, der bliver brugt i foldskiftet, skal mindst udgøre det dobbelte af minimumsarealet pr. fugl.
- Dyrene skal altid have minimumsarealet til rådighed.
- Udearealet skal være dækket af skov, plantage eller lignende.
- Inden for et år skal dyrene have haft adgang til hele udearealet.
- Du skal gennemføre foldreguleringen senest, når halvdelen af produktionsperioden er gennemført.
- Du skal notere foldreguleringen i logbog for husdyrproduktion.

Kravet om foldskifte gælder ikke for små fjerkræflokke, som ikke holdes i folde, og som bevæger sig frit hele dagen.

Det årlige foldskifte kan undlades, hvis det samlede udeareal er dobbelt så stort som minimumsarealet pr. dyr, og arealet er dækket af frugttræer, grantræer, buske eller tilsvarende vegetation, som giver et attraktivt udeareal.

18.5 Overgangsordninger for staldforhold til fjerkræ

Hvis din bedrift har været omfattet af overgangsordningen for staldforhold, skal du senest den 31. december 2010 opfylde økologireglernes krav til opstaldning af fjerkræ, herunder arealkravene i [tabel 18.2](#).

Hvis du har fået tilladelse fra Plantedirektoratet til at forlænge overgangsordningen frem til den 31. december 2013, er din bedrift fortsat undtaget fra visse af økologireglernes krav til opstaldning.

Tabel 18.5 Flokstørrelse for bedrifter, der er omfattet af overgangsordningen

Typen	Flokstørrelse
Slagtekyllinger	4.800 stk.
Levekyllinger	6.000 stk. (Anbefalet)
Æglæggende høns	4.500 stk.
Gæs	2.500 stk.
Ænder	4.000 stk. (hundyr) 3.200 stk. (handyr)
Kalkuner	2.500 stk.

Endvidere gælder, at hvis belægningsgraden i stalden er under maksimumsgrænsen er kravet til udgangshuller reduceret forholdsvist. Hvis der f.eks. kun er 3 høns/m², er der kun krav om 2 meter udgangshuller pr. 100 m² stald.

Foretager du ombygning, nybygning eller anden væsentlig ændring af eksisterende opstaldning, herunder skifter produktionsgren i opstaldningen, vil du ikke længere være omfattet af forlængelse af overgangsordningen med hensyn til den opstaldning, hvor forholdene er ændret. Almindelig vedligeholdelse af produktionsanlægget anses ikke for en væsentlig ændring.

18.6 Slagtealder for fjerkræ

Langsomtvoksende slagtekyllingeracer er defineret som kyllinger med en væksthastighed, der i gennemsnit ikke overstiger 35 gram pr. dyr pr. dag.

Har du langsomtvoksende racer, kan du slagte dyrene, når omlægningstiden på 70 dage er overholdt (gælder dog ikke pekingænder).

Hvis du indsætter ikke-langsomtvoksende racer, kan se i [tabel 18.6](#), hvornår du kan slagte dem.

Tabel 18.6 Mindste slagtealder for fjerkræarter ved ikke-langsomtvoksende racer

Typen	Slagtealder
Kyllinger	81 dage
Perlehøns	94 dage
Pekingænder	49 dage
Moskusænder og berberænder (hundyr)	70 dage
Moskusænder og berberænder (handyr)	84 dage
Gråænder	92 dage
Kalkuner (handyr) og gæs	140 dage
Kalkuner (hundyr)	100 dage
Kapuner	150 dage

19 Økologisk får, geder og hjortehold

I dette afsnit finder du vejledning om reglerne for hold af får, geder og hjorte på økologiske bedrifter. Afsnittet gennemgår de krav og retningslinjer til fodring, staldforhold, udeforhold og afgræsning, der gælder for økologisk får, geder og hjortehold. Udgangspunktet er, at du skal sikre høj dyrevelfærd og sørge for at dyrenes fysiologiske og adfærdsmæssige behov er opfyldt i din besætning.

Du finder generelle oplysninger om husdyrhold såsom omlægningstider, etablering af besætninger og indsættelse af dyr i [afsnit 12](#) og [afsnit 14](#) og om behandling af syge dyr i [afsnit 15](#).

19.1 Fodring af økologiske får, geder og hjorte

Du skal som udgangspunkt fodre dine økologiske dyr med økologisk foder eller eget omlægningsfoder. Du skal basere fodringen på størst mulig udnyttelse af din bedrifts græsarealer. I græsnings sæsonen skal dette ske ved afgræsning af arealerne, og i den resterende del af året ved at tildele grovfoder til dyrene. Ikke-økologiske fodermidler af landbrugsoprindelse må ikke bruges. Indkøbt omlægningsfoder kan udgøre en andel af foderrationen.

Mindst 50 % af foderet skal komme fra din egen bedrift. Hvis du ikke kan opfylde 50 % kravet, kan du bruge foder produceret i samarbejde med andre økologiske bedrifter.

Hvis du bruger indkøbt omlægningsfoder og foder fra 1. års omlægningsarealer med flerårige afgrøder og proteinafgrøder i fodringen skal du lave en foderplan, hvor de forskellige andele af foderrationen fremgår.

[Tabel 19.1](#) viser de krævede og tilladte andele af forskellige fodertyper til drøvtyggere. Du kan læse mere om retningslinjerne for brug af de forskellige fodertyper i de efterfølgende afsnit.

Tabel 19.1 Fodring af økologisk får, geder og hjorte

Fodertype	Økologisk foder	Ikke-økologisk foder	Omlægningsfoder	Grovfoder
Mængde	Alt foder af landbrugsoprindelse skal være økologisk.	0 %	100 %, hvis det er produceret på egen bedrift. Heraf må op til 30 % være indkøbt fra andre bedrifter ² . 20 % fra bedriftens 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og proteinafgrøder kan indgå.	Minimum 60 % pr. dyr pr. dag, dog minimum 50 % for drægtige dyr i de første 3 måneder af laktationen.

19.1.1 Brug af omlægningsfoder

Omlægningsfoder omfatter foder, herunder forarbejdede foderstoffer, der stammer fra omlægningsafgrøder.

Du må fodre med 100 % omlægningsfoder, hvis omlægningsfoderet er dyrket på din bedrifts egne arealer eller på arealer med lejet græsningsret (se [afsnit 13.3.2](#), hvis der er lejet græsningsret hos en ikke-økolog). Du må lade indkøbt omlægningsfoder indgå med op til 30 % pr. dyr pr. kalenderår.

Du må bruge visse foderafgrøder fra dine egne 1. års omlægningsmarker og fra 1. års omlægningsmarker, der er lejet græsningsret på (se [afsnit 13.3.2](#), hvis der er lejet græsningsret hos en ikke-økolog), med op til 20 % af den samlede foderration pr. dyr pr. år. Det gælder arealer med flerårige afgrøder, f.eks. græs og lucerne samt arealer med proteinafgrøder, som ærter, hestebønner, lupin, vikke og soja, der er sået efter arealet er påbegyndt omlægning. Det er en forudsætning, at arealet ikke har været en del af din økologiske bedrift i de seneste 5 år. Foderet skal du indregne i andelen af omlægningsfoder.

Andelen af omlægningsfoder beregner du pr. kalenderår i procent af tørstofindholdet i fodrestoffer af vegetabilsk oprindelse.

Det er en betingelse for brug af indkøbt omlægningsfoder og foder fra bedriftens egne 1. års omlægningsarealer med flerårige afgrøder og proteinafgrøder, at du udarbejder og ajourfører en foderplan, der viser at de tilladte andele er overholdt.

Arealer med omlægningsafgrøder og 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder, kan du også bruge til afgræsning for dine dyr. Du skal sikre, at andelen af omlægningsfoder i den samlede fodring pr. kalenderår bliver overholdt.

19.1.2 Tildeling af grovfoder

Mindst 60 % af den daglige foderration på tørstofbasis, skal være grovfoder, frisk eller tørret foder eller ensilage. Du må dog nedsætte andelen til minimum 50 % til lakterende dyr i de første 3 måneder af laktationen.

Hvis du ikke har tilstrækkeligt grovfoder til dine dyr, må du indregne grøntpiller, roepiller og lucernepiller i opgørelsen af grovfoderandelen. Du skal opgøre tørstofmængden af grovfoderet pr. dyr pr. dag i en foderplan eller anden form for opgørelse. Græsoptag ved afgræsning skal fremgå af planen.

Har opdræt fri adgang til grovfoder i mælkefodringsperioden, er der ikke krav om, at grovfoderet skal udgøre en bestemt andel af den samlede foderration.

Du kan som udgangspunkt ikke anse kravet om 60 % grovfoder i den daglige foderration som opfyldt, hvis du tildeler kraftfoder, korn eller andet foder med lavt strukturværdi ad libitum.

19.1.3 Mælkefodring

Moderdyr med afkom skal gå sammen i mindst et døgn efter læmning/ kælving. Mælkefodringsperioden er for lam og kid i mindst 45 dage. Du skal fodre dine lam, gedekid eller hjortekalve med modermælk, undtagelsesvist naturlig mælk i mælkefodringsperioden. Du må bruge mælk fra dyr under omlægning fra din egen besætning som økologisk til opfodring i din egen besætning.

Hvis du får behov for at bruge mælkeerstatning, skal det være en økologisk mælkeerstatning.

19.1.4 Du skal lave en foderopgørelse

Du skal udarbejde og ajourføre en opgørelse over, hvad du bruger af indkøbt omlægningsfoder, foder fra 1. års omlægningsarealer med flerårige afgrøder og andelen af grovfoder i fodringen.

Alt foder af landbrugsoprindelse skal indgå i opgørelsen. Du kan bruge tørstofværdierne fra dine seneste analyseresultater eller de nyeste tabelværdier.

Du skal opgøre følgende pr. dag:

- Grovfoderandelen i den daglige foderration på tørstofbasis. Græsoptag ved afgræsning skal fremgå.

Hvis denne oplysning fremgår af din normale foderplan, og hvis du ajourfører foderplanen hver gang, du skifter fodermidler, er det ikke nødvendigt at udarbejde en særskilt opgørelse.

Du skal opgøre følgende pr. kalenderår:

- Andelen af indkøbt omlægningsfoder er højst 30 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse.
- Andelen af foder fra 1. års omlægningsarealer med flerårige afgrøder og proteinafgrøder er højst 20 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse.

Bruger du udelukkende økologisk foder og omlægningsfoder produceret på egen bedrift, så behøver du kun at udarbejde en oversigt/liste over de foderemner, som du bruger med angivelse af mængde. Den daglige grovfoderandel efter mælkefodringsperioden skal tydeligt fremgå af listen.

19.1.5 Foderblandinger til får, geder og hjorte

Foderblandinger, som indeholder en andel af økologiske fodermidler og/eller omlægningsfodermidler, kan sælges med betegnelsen "kan anvendes i økologisk landbrug i overensstemmelse med forordning (EF) nr. 834/2007 og (EF) nr. 889/2008".

I en foderblanding, som er mærket økologisk, vil mindst 95 % af tørstoffet være økologisk.

Selvom foderet er mærket økologisk, skal du altid være opmærksom på at kontrollere indholdsdeklarationen for at sikre dig, at produktet ikke indeholder ikke-økologiske fodermidler af landbrugsoprindelse, som ikke må opfodres til drøvtyggere. Betegnelsen bruges også på produkter til svin og fjerkræ, hvor produktet må indeholde en mindre andel ikke-økologisk fodermidler af landbrugsoprindelse.

Når du køber vitamin- og mineralblandinger til drøvtyggere, skal du sikre dig, at de ikke indeholder ikke-økologiske fodermidler som klid og strømel, da du ikke må bruge dette til økologiske drøvtyggere.

19.1.6 Fodermidler af mineralisk oprindelse

I [bilag 6](#), tabelafsnit 3, i denne vejledning kan du finde en liste, som indeholder de fodermidler af mineralisk oprindelse, du må bruge i foder til økologiske drøvtyggere. Mineralske fodermidler, der ikke er nævnt i [bilag 6](#), tabelafsnit 3, må du ikke bruge eller opbevare på din økologiske bedrift.

19.1.7 Tilsætningsstoffer i foder

Du kan se en liste over de tilsætningsstoffer, der må bruges i foder til økologiske drøvtyggere i [bilag 6](#), tabelafsnit 4. Du må ikke bruge produkter med tilsætningsstoffer, der ikke er nævnt på denne liste. Dette gælder f.eks. aminosyrer, der er fremstillet syntetisk eller ved fermentering, antibiotika, coccidiostatika, konserveringsstoffer, farve- og aromastoffer samt vækstfremmende stoffer.

Du må kun opbevare foderstoffer på din økologiske bedrift, der indeholder tilladte tilsætningsstoffer, der er listet i [bilag 6](#), tabelafsnit 4.

Ved brug af tilladte tilsætningsstoffer skal du overholde de generelle foderstofregler.

Du må bruge syntetiske A-, D- og E-vitaminer til økologiske drøvtyggere. Vitaminerne må ikke være produceret ved hjælp af GMO.

Såkaldte frihandelsprodukter, f.eks. elektrolytblandinger, calcium- og ketoseprodukter m.m., indeholder ofte stoffer, du ikke må bruge til fodring af økologiske dyr. Også her gælder det, at du kun må bruge produkter, der udelukkende indeholder ingredienser, der fremgår af [bilag 6](#), og ikke er produceret ved hjælp af GMO.

Du må ikke tilsætte vitaminer og mineraler eller elektrolytter til dyrenes drikkevand.

19.1.8 Hjælpstoffer til ensilering

I [bilag 6](#), tabelafsnit 4.1.3.a og d, i denne vejledning kan du finde en liste over hjælpestoffer, som du må bruge til at fremme ensileringsprocessen.

19.1.9 Forbud mod GMO

Du må ikke bruge foderstoffer, der består af, indeholder eller er fremstillet ved brug af genetisk modificerede organismer (GMO) i økologisk jordbrugsproduktion. Veterinære lægemidler er undtaget fra dette krav.

Det skal klart og tydeligt fremgå på foderstofdeklarationer, om foderstoffet indeholder GMO. Det betyder, at du ikke må bruge foderstoffer, der er mærket med, at de består af og/eller indeholder GMO.

Foderstoffer, der er fremstillet ved hjælp af GMO, men hvor der ikke forekommer GMO i slutproduktet er ikke omfattet af de generelle mærkningsregler for GMO.

Det kan f.eks. være fodertilsætningsstoffer, der bliver brugt i frihandelsprodukter, som elektrolytter eller vitaminiserede mineralblandinger. Før du bruger disse produkter, skal du forlange en erklæring fra sælgeren om, at produktet ikke indeholder eller er fremstillet ved hjælp af GMO. Erklæringen kan typisk fremgå af følgesedlen eller fakturaen. Du kan også finde en blanket til sælgers erklæring for GMO-frihed på [Plantedirektoratets hjemmeside](#). Du skal altid have dokumentation for GMO-frihed liggende på din bedrift og du skal kunne forevise den ved kontrolbesøg.

Produkter mærket med: ”kan anvendes i økologisk landbrug i overensstemmelse med forordning (EF) nr. 834/2007 og (EF) nr. 889/2008” er GMO-fri, og det er ikke nødvendigt med yderligere dokumentation.

19.2 Staldforhold

Du skal sikre, at dyrenes udviklingsmæssige, fysiologiske og adfærdsmæssige behov bliver opfyldt, gennem opdrætsmetoder og staldforhold.

For at sikre dette, skal du blandt andet sørge for, at:

- Alle dyr har mulighed for at bevæge sig frit, og at deres naturlige bevægelsesmønstre tilgodeses.
- Alle dyr har let adgang til fodringssteder og drikkevand.
- Der ikke er monteret elektrisk elhegn, strømførende tråde eller lignende i stalden.
- Alle dyr kan holde sig rene og foretage hud-, hår- og pelspleje.
- Dyr, der kælver/læmmer på stald, har et tørt og velstrøet areal til rådighed, hvor de kan bevæge sig frit og uforstyrret.
- Alle lam, gedekid og kalve har mulighed for at tilfredsstille deres suttebehov i mælkefodringsperioden. Hvis afkom ikke går sammen med moderen, skal du sørge for, at de kan dække behovet f.eks. ved narresutter (1 sut pr. lam/ kid).

Du må som udgangspunkt ikke binde, fikser eller isolere dyrene. Det kan kun tillades kortvarigt i forbindelse med afhentning, sygdomsbehandling, læmme/kælvningsbesvær eller inseminering.

Du skal sørge for rigelig naturlig ventilation og naturlig lys i staldbygningerne. Du skal sikre, at luftcirkulation, støvniveau, temperatur, relativ luftfugtighed og gaskoncentration holdes indenfor grænser, der ikke er til gene for dyrene. Dette skal du gøre ved korrekt isolering, opvarmning og ventilation i bygningerne.

19.2.1 Arealkrav

Du skal ved en passende belægningsgrad i stalden sikre dyrenes komfort, velvære og behov under hensyntagen til race, køn og alder. Du skal sørge for dyrenes velfærd ved at tilbyde dem arealer, der er så store, at de kan stå naturligt, lægge og rejse sig uhindret, vende sig, soignere sig og indtage alle naturlige stillinger og lave alle naturlige bevægelser.

Dine stalde skal som minimum opfylde arealkravene angivet i [tabel 19.2](#).

Tabel 19.2 Arealkrav for får og geder

	Indendørs areal (det nettoareal, som dyrene altid skal have til rådighed - hvile og opholdsareal) m ² /dyr	Fast gulv (Den andel af arealet inden-dørs, der som minimum skal være fast gulv) m ² /dyr	Udendørs areal (løbegård, ikke græsarealer)* m ² /dyr
Får/ged	1,50	0,75	2,50
Lam/gedekid	0,35	0,18	0,50

* Kravet om udendørs løbegård gælder ikke for dyr, der kommer på græs i græsningssæsonen og går i løsdrift om vinteren.

Opstaldning i læskure eller frilandshytter bliver ikke betragtet som egentlige staldbygninger, hvis der hele tiden er fri adgang til arealer med plantedække. Arealkravet gælder derfor ikke i disse tilfælde. ■ Vejledende er ca. 0,75 m² pr. får/ged og 0,18 m² pr. lam/kid normalt nok til at sikre, at skuret er stort nok til, at alle dyr kan ligge ned samtidigt.

Hvis der er tilstrækkelig beplantning på udearealet kan kravet om læskur til får, der går ude om vinteren, fraviges. Du kan også have en kombination af læskur og beplantning så længe det sikres, at alle dyr samtidig kan søge beskyttelse mod regn og blæst og er sikret et tørt lejeareal. Du kan læse mere om krav om læskur i [afsnit 19.3.2](#). ■

Gulve i stalde skal være jævne og skridsikre. Mindst halvdelen af det samlede gulvareal, skal være fast gulv og ikke spalte- eller drænet gulv. I [tabel 19.2](#), er angivet den andel af gulvet indendørs, du som minimum skal sørge for er fast gulv.

Hvis dyrene har større areal til rådighed end minimumskravene i [tabel 19.2](#), kan dette være spalte- eller drænet gulv.

19.2.2 Lejeareal og strøelse

Alle dyr skal have adgang til en bekvem, ren og tør liggeplads. Underlaget og strøelsen sikrer dyret mod tryk-skader og hårafslidninger. Dyrene skal generelt fremtræde rene, tørre og uden sår, skader og hårafslidninger.

For at opfylde dette skal du som minimum sørge for, at:

- Lejearealet og adgangen hertil er indrettet, så også de lavest rangerende dyr får adgang til arealet. Lejearealet er velforsynet med ren og tør strøelse som halm, sand eller savsmuld. Du kan bruge både økologisk og ikke-økologisk strøelse. Du må kun tilsætte de produkter til strøelse, der er nævnt i [bilag 1](#).
- Strøelsesmængden er tilstrækkelig til, at lejet uanset underlag altid er rent, tørt og former sig efter dyrets krop.

19.2.3 Opmåling af stalde

Du måler arealer fra inderside til inderside af inventar. Dog måler du fra midt til midt af inventaret, hvis der er tale om åbent inventar, f.eks. frithængende sengebøjler. Vægge måler du fra inderside til inderside.

Nettoarealet angiver det areal, som dyrene til hver en tid har til rådighed. Det vil sige, at du skal fratrage arealer, hvor der står eller hænger inventar (vand/fodertrug og stolper), så dyrene ikke kan ligge der. Nettoarealet inkluderer heller ikke foderbord, malkestald og arealer forbeholdt staldpersonale.

Når du skal opgøre andelen af fastgulv i stalden, skal du medregne følgende til andelen af fastgulv: repos ved ædeplads, eventuel opsamlingsplads med fastgulv, hvis dyrene har adgang til arealet mellem malkningerne, og andet tilgængeligt areal med fast gulv.

19.2.4 Rengøring og skadedyrsbekæmpelse i stalde

Du må bruge de produkter, der er nævnt i [bilag 6](#), tabelafsnit 5, til rengøring og desinfektion af stalde, folde, udstyr og redskaber.

Har du problemer med skadedyr i staldene, har du følgende muligheder:

- Rotter. Du skal kontakte kommunens tekniske forvaltning. De foretager rottebekæmpelse efter gældende lovgivning.
- Mus kan bekæmpes med midler godkendt til bekæmpelse af gnavere (rodenticider) i fælder.
- Fluer og andre insekter kan bekæmpes med mekaniske eller biologiske metoder, f.eks. fluepapir eller rovfluer. Desuden må produkter i [bilag 2](#) bruges, hvis de er godkendt til brug indendørs.

19.2.5 Overgangsordninger for opstaldning af får og geder

Hvis din bedrift har været omfattet af overgangsordningen for staldforhold, skal du senest den 31. december 2010 opfylde økologireglernes krav til opstaldning af får og geder, herunder arealkravene i [tabel 19.2](#).

Hvis du har fået tilladelse fra Plantedirektoratet til at forlænge overgangsordningen frem til den 31. december 2013, er din bedrift fortsat undtaget fra visse af økologireglernes krav til opstaldning.

For bedrifter med får og geder, omfattet af overgangsordningen, er der ikke fastsat minimumskrav til areal, men alle dyr skal samtidig kunne bevæge sig naturligt og ligge ned på et tørt og velstrøet leje, der former sig efter dyrets krop. Halvdelen af det samlede gulvareal til rådighed for dyrene skal være fast gulv.

Bedriften vil ikke længere være omfattet af forlængelse af overgangsordningen, hvis du laver ombygning, nybygning eller anden væsentlig ændring af eksisterende stalde og løbegårde, eller skifter produktionsgren i bygningen, f.eks. fra malkegeder til fededyr. Almindelig vedligeholdelse betragtes ikke som en væsentlig ændring.

19.3 Afgræsning og udeforhold

I dette afsnit får du beskrevet de retningslinjer, der sikrer, at dyrenes velfærd, biologiske- og adfærdsmæssige behov opfyldes, når de er ude.

Som udgangspunkt skal får, geder og hjorte have permanent adgang til udendørsarealer. I græsningssæsonen skal det være græsningsarealer, de har adgang til, når vejrforholdene og jordbundens tilstand tillader det.

Udendørs arealer kan være delvist overdækkede.

I [afsnit 13](#) kan du finde retningslinjer for afgræsning af særlige arealer, såsom omlægningsarealer, lejet græsningsret og samgræsningsarealer.

Du skal dagligt tilse alle dyr på udearealerne og sikre, at de til hver en tid har adgang til frisk drikkevand.

I det følgende beskrives de særlige forhold, der gør sig gældende for udegående dyr både om sommeren og om vinteren.

19.3.1 Græsningssæsonen fra den 15. april til den 1. november

Får og geder skal have adgang til græsarealer i perioden fra den 15. april til den 1. november, når vejrforholdene og dyrenes fysiske kondition tillader det. Dyrene skal være på græsningsarealet minimum 6 lyse timer dagligt i denne periode.

Du skal notere afgræsning i din besætningslogbog. Du skal skrive dato for ud- og indbinding, samt hvilke dyr, det drejer sig om. Hvis du lukker alle dyr på græs samme dag, kan du nøjes med at skrive ”alle dyr sat på græs” i logbogen.

Hvis det er nødvendigt at hensyn til et dyrs velfærd, kan du holde det på stald i en kortere periode. Det kan f.eks. være ved sygdom eller flueplage. I sådan tilfælde skal du skrive i besætnings-logbogen hvilket dyr (CKR-nr.), det drejer sig om, årsagen og perioden.

Hvis du holder enkelt dyr på stald i mindre end 7 dage, gælder kravet om registrering i logbog ikke. Det kan være i forbindelse med inseminering, løbning, goldning, levering til slagteri eller for at holde dyret under observation.

Du skal sørge for, at får, geder og hjorte har mulighed for læ og skygge, når de er ude på græsarealer. Det kan være under træer, levende hegn eller i en hytte eller et skur. Dyr, der læmmer/kælver ud på græsarealer, skal ligeledes have mulighed for at søge læ og skygge.

Afgræsning

Får, geder og hjorte er græssende dyr, og denne naturlige adfærd skal de have mulighed for at udføre, når de klimatiske forhold tillader det. Ved afgræsning forstås, at dyrene har et optag af frisk, afbidt græs. Det er ikke tilstrækkeligt, at du fodrer med høstet græs eller andet grovfoder i en fold. Afgræsning skal fremgå af foderplanen eller foderoversigten.

Du skal tilrettelægge den daglige drift, f.eks. fodring på stald, adgang til drikkevand og eventuelt malkning, så du sikrer, at alle dyr afgræsser tilstrækkeligt.

Du skal undgå, at græsarealerne bliver overgræsset eller optrådt.

Du skal sikre at græsningsarealerne er tilpasset dyrenes foderbehov.

Problemer med fluestik

Du må ikke bruge kemiske midler mod fluer og myg til dyr på græs i økologisk produktion. For at hindre at dyrene bliver generet af fluestik på græsarealerne kan du plastre patteanlæggene til eller dryppe med hjortetaksolie.

Hvis det er nødvendigt kan du tage et dyr, der er plaget af fluestik, på stald i en kortere periode. Hvis det er nødvendigt at holde dyret inde i mere end 7 dage, skal du skrive dyrets CKR-nr., årsagen og perioden for opstaldning indendørs i besætningslogbogen.

Du kan ikke permanent indregne arealer som en del af græsningsarealet, hvis dyrene gentagne gange plages af fluestik og år efter år må tages tage på stald af denne grund.

19.3.2 Vinterperioden fra den 1. december til den 1. marts, samt vinterlignende vejr

Når får og geder har adgang til græsarealer i græsningssæsonen, kan du se bort fra kravet om adgang til udearealer i vinterperioden.

Hvis du har får, geder eller hjorte, der går ude i vinterperioden samt i vinterlignende vejr, skal de enten have fri adgang til stald hele døgnet eller adgang til læskur for beskyttelse mod vejr og vind. Det betyder, at i perioder med koldt og vådt vejr skal dyrene have mulighed for at holde sig tørre.

Et læskur kan yde tilstrækkelig beskyttelse, når:

- Det har overdækning og 3 tætte sider.
- Det er stort nok til, at alle dyr kan ligge ned samtidig.
- Lejearealet i skuret er trækfrit, tørt og velstrøet.

Når du har dyr, der skal gå ude i vinterperioden eller under vinterlignende vejr, skal de være forberedt på det. Det betyder, at:

- Dyrene skal have udviklet et kraftigt og tæt hårlag.
- Dyrene skal være i godt huld.
- Du skal tildele supplerende foder, så dyrene opretholder det gode huld.

De græsarealer, som dyrene går på, skal være så store, at der altid er græsdækkede arealer, som der ikke er trådt op. Dyrene skal have adgang til frisk, frostfrit drikkevand.

I visse tilfælde kan du fravige kravet om læskur for får.

For at du kan fravige kravet om læskur til får, skal følgende forhold endvidere være opfyldt:

- Der skal være en beplantning på arealet, som dyrene kan gå ind i, og som yder en høj grad af beskyttelse og læ mod regn og blæst.
- Dyrene skal have adgang til lejeareal med særlig veldrænet bund, f.eks. et tykt lag grannåle.

■Du kan også have en kombination af læskur og beplantning så længe det sikres, at alle dyr samtidig kan søge beskyttelse mod regn og blæst og er sikret et tørt lejeareal.■

20 Hestehold på en økologisk bedrift

I dette afsnit finder du vejledning om reglerne for hold af heste på din bedrift. I afsnittet bliver de krav og retningslinjer til fodring, staldforhold, udeforhold og afgræsning, der gælder for økologiske heste, gennemgået. Udgangspunktet er, at du skal sikre høj dyrevelfærd og sørge for at dyrenes fysiologiske og adfærdsmæssige behov er opfyldt i din besætning.

Heste er omfattet af de generelle regler for dyrehold på økologiske bedrifter. Du skal derfor omlægge dit hestehold til økologisk produktion senest ved udgangen af det 4. kalenderår efter bedriften er påbegyndt omlægning.

Du har dog mulighed for at have op til 4 heste med tilhørende føl som husdyrhold til eget brug, se [afsnit 12.10](#). Du kan også vælge at have heste under hesteordningen, se [afsnit 20.4](#).

Du finder generelle oplysninger om husdyrhold såsom omlægningstider, etablering af besætninger og indsættelse af dyr i [afsnit 12](#) og [afsnit 14](#) og om behandling af syge dyr i [afsnit 15](#).

20.1 Fodring af økologiske heste

Du skal som udgangspunkt fodre dine økologiske dyr med økologisk foder eller eget omlægningsfoder. Du skal basere fodringen på størst mulig udnyttelse af din bedrifts græsarealer. I græsningssæsonen skal dette ske ved afgræsning af arealerne, og i den resterende del af året ved at tildele grovfoder til dyrene. Indkøbt omlægningsfoder kan udgøre en andel af foderrationen. Ikke-økologiske fodermidler af landbrugsoprindelse er ikke tilladt.

Hvis du bruger indkøbt omlægningsfoder eller foder fra 1. års omlægningsarealer med flerårige afgrøder og proteinafgrøder i fodringen, skal du lave en foderplan, som viser de forskellige andele af foderrationen.

[Tabel 20.1](#) viser de krævede og tilladte andele af forskellige fodertyper til heste. Du kan læse mere om retningslinjerne for brug af de forskellige fodertyper i de efterfølgende afsnit.

Tabel 20.1 Fodring af økologiske heste

Fodertype	Økologisk foder	Ikke-økologisk foder	Omlægningsfoder	Grovfoder
Mængde	Alt foder af landbrugsoprindelse skal være økologisk.	0 %	100 %, hvis det er produceret på egen bedrift. Heraf må op til 30 % være indkøbt fra andre bedrifter ² . 20 % fra bedriftens 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder og proteinafgrøder kan indgå.	Minimum 60 % pr. dyr pr. dag, dog minimum 50 % for drægtige dyr i de første 3 måneder af laktationen.

20.1.1 Hvis du bruger omlægningsfoder

Omlægningsfoder omfatter foder, herunder forarbejdede foderstoffer, der stammer fra omlægningsafgrøder.

Du må fodre med 100 % omlægningsfoder, hvis omlægningsfoderet er dyrket på din bedrifts egne arealer eller på arealer med lejet græsningsret (se [afsnit 13.3.2](#), hvis der er lejet

græsningsret hos en ikke-økolog). Du må lade indkøbt omlægningsfoder indgå med op til 30 % pr. dyr pr. kalenderår.

Du må bruge visse foderafgrøder fra dine egne 1. års omlægningsmarker og fra 1. års omlægningsmarker, der er lejet græsningsret på (se [afsnit 13.3.2](#), hvis der er lejet græsningsret hos en ikke-økolog), med op til 20 % af den samlede foderration pr. dyr pr. år. Det gælder arealer med flerårige afgrøder, f.eks. græs og lucerne samt arealer med proteinafgrøder, som ærter, hestebønner, lupin, vikke og soja, der er sået efter arealet er påbegyndt omlægning. Det er en forudsætning, at arealet ikke har været en del af din økologiske bedrift i de seneste 5 år. Foderet skal du indregne i andelen af omlægningsfoder.

Andelen af omlægningsfoder beregner du pr. kalenderår i procent af tørstofindholdet i foderstoffer af vegetabilsk oprindelse.

Det er en betingelse for brug af indkøbt omlægningsfoder og foder fra bedriftens egne 1. års omlægningsarealer med flerårige afgrøder og proteinafgrøder, at du udarbejder og ajourfører en foderplan, der viser at de tilladte andele er overholdt.

Arealer med omlægningsafgrøder og 1. års omlægningsmarker med flerårige afgrøder, kan du også bruge til afgræsning for dine dyr. Du skal sikre, at andelen af omlægningsfoder i den samlede fodring pr. kalenderår bliver overholdt.

20.1.2 Du skal lave en foderopgørelse

Du skal udarbejde og ajourføre en opgørelse over, hvad du bruger af indkøbt omlægningsfoder, foder fra 1. års omlægningsarealer med flerårige afgrøder og andelen af grovfoder i fodringen.

Alt foder af landbrugsoprindelse skal indgå i opgørelsen. Du kan bruge tørstofværdierne fra dine seneste analyseresultater eller de nyeste tabelværdier.

Du skal opgøre følgende pr. dag:

- Grovfoderandelen i den daglige foderration på tørstofbasis. Græsoptag ved afgræsning skal fremgå.

Hvis denne oplysning fremgår af din normale foderplan, og hvis du ajourfører foderplanen hver gang, du skifter fodermidler, er det ikke nødvendigt at udarbejde en særskilt opgørelse.

Du skal opgøre følgende pr. kalenderår:

- Andelen af indkøbt omlægningsfoder er højst 30 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse.
- Andelen af foder fra 1. års omlægningsarealer med flerårige afgrøder og proteinafgrøder er højst 20 % af tørstofindholdet i foder af vegetabilsk oprindelse.

Bruger du udelukkende økologisk foder og omlægningsfoder produceret på egen bedrift, så behøver du kun at udarbejde en oversigt/liste over de foderemner, som du bruger med angivelse af mængde. Den daglige grovfoderandel efter mælkefodringsperioden skal tydeligt fremgå af listen.

20.1.3 Foderblandinger til heste

Foderblandinger, som indeholder en andel af økologiske fodermidler og/eller omlægningsfodermidler, kan sælges med betegnelsen "kan anvendes i økologisk landbrug i overensstemmelse med forordning (EF) nr. 834/2007 og (EF) nr. 889/2008".

I foderblandinger, der er mærket økologisk, er mindst 95 % af tørstoffet økologisk.

Selvom foderet er mærket økologisk, skal du altid være opmærksom på at kontrollere indholdsdeklarationen for at sikre dig, at produktet ikke indeholder ikke-økologiske fodermidler af landbrugsoprindelse, som ikke må opfodres til økologiske heste. Betegnelsen bruges også på produkter til svin og fjerkræ, hvor produktet må indeholde en mindre andel ikke-økologisk fodermidler af landbrugsoprindelse.

Når du køber vitamin- og mineralblandinger skal du sikre dig, at de ikke indeholder ikke-økologiske fodermidler som klid og strømel, da du ikke må bruge dette til fodring af økologiske heste.

20.1.4 Fodermidler af mineralsk oprindelse

I [bilag 6](#), tabelafsnit 3, i denne vejledning kan du finde en liste, som indeholder de fodermidler af mineralsk oprindelse, du må bruge i foder til økologiske heste. Mineralske fodermidler, der ikke er nævnt i [bilag 6](#), tabelafsnit 3, må du ikke bruge og/eller opbevare på din økologiske bedrift.

20.1.5 Tilsætningsstoffer i foder

Du kan se en liste over de tilsætningsstoffer, der må bruges i foder til økologiske heste i [bilag 6](#), tabelafsnit 4. Du må ikke opbevare eller bruge produkter med tilsætningsstoffer, der ikke er nævnt på denne liste. Dette gælder f.eks. aminosyrer, der er fremstillet syntetisk eller ved fermentering, antibiotika, coccidiostatika, konserveringsstoffer, farve- og aromastoffer samt vækstfremmende stoffer.

Ved brug af tilsætningsstofferne nævnt i [bilag 6](#), tabelafsnit 4, skal du overholde de generelle foderstofregler.

Såkaldte frihandelsprodukter, f.eks. elektrolytblandinger, calcium- og ketoseprodukter m.m., indeholder ofte stoffer, du ikke må bruge til fodring af økologiske dyr. Også her gælder det, at du kun må bruge produkter, der udelukkende indeholder ingredienser, der fremgår af [bilag 6](#), og ikke er produceret ved hjælp af GMO.

Du må ikke tilsætte vitaminer og mineraler eller elektrolytter til dine dyrs drikkevand.

20.1.6 Hjælpestoffer til ensilering

I [bilag 6](#), tabelafsnit 4.1.3.a og d, i denne vejledning kan du finde en liste over hjælpestoffer, som du må bruge til at fremme ensileringsprocessen.

20.1.7 Forbud mod GMO

Du må ikke bruge foderstoffer, der består af, indeholder eller er fremstillet ved brug af genetisk modificerede organismer (GMO) i økologisk jordbrugsproduktion. Veterinære lægemidler er undtaget fra dette krav.

Det skal klart og tydeligt fremgå på foderstofdeklarationer, om foderstoffet indeholder GMO. Det betyder, at du ikke må bruge foderstoffer, der er mærket med, at de består af og/eller indeholder GMO.

Foderstoffer fremstillet ved hjælp af GMO, men hvor der ikke forekommer GMO i slutproduktet er ikke omfattet af de generelle mærkningsregler for GMO.

Det kan f.eks. være fodertilsætningsstoffer, der bliver brugt i frihandelsprodukter, som elektrolytter eller vitaminiserede mineralblandinger. Før du bruger disse produkter, skal du forlange en erklæring fra sælgeren om, at produktet ikke indeholder eller er fremstillet ved hjælp af GMO. Erklæringen kan typisk fremgå af følgesedlen eller fakturaen. Du kan også finde en blanket til sælgers erklæring for GMO-frihed på [Plantedirektoratets hjemmeside](#). Du skal altid have dokumentation for GMO-frihed liggende på din bedrift og du skal kunne forevise den ved kontrolbesøg.

Produkter mærket med: ”kan anvendes i økologisk landbrug i overensstemmelse med forordning (EF) nr. 834/2007 og (EF) nr. 889/2008” er GMO-fri, og det er ikke nødvendigt med yderligere dokumentation.

20.2 Staldforhold

Du skal sikre, at dyrenes udviklingsmæssige, fysiologiske og adfærdsmæssige behov bliver opfyldt gennem opdrætsmetoder og staldforhold.

For at sikre dette, skal du blandt andet sørge for, at:

- Alle dyr har mulighed for at bevæge sig frit, og at deres naturlige bevægelsesmønstre tilgodeses.
- Alle dyr har let adgang til fodringssteder og drikkevand.
- Der ikke er monteret elhegn, strømførende tråde eller lignende i stalden.
- Alle dyr kan holde sig rene og foretage hud-, hår- og pelspleje.
- Ved foling skal der være et tørt og velstrøet areal til rådighed, f.eks. en boks, hvor hoppen kan bevæge sig frit og føle uforstyrret.

Du må som udgangspunkt ikke binde, fiksere eller isolere dyrene. Det kan kun tillades kortvarigt i forbindelse med f.eks. soignering og sygdomsbehandling.

Du skal sikre rigelig naturlig ventilation og naturlig lys i staldbygningerne. Du skal sikre, at luftcirkulation, støvniveau, temperatur, relativ luftfugtighed og gaskoncentration holdes indenfor grænser, der ikke er til gene for dyrene. Dette skal du gøre ved korrekt isolering, opvarmning og ventilation i bygningerne.

20.2.1 Arealkrav

Du skal ved en passende belægningsgrad i stalden sikre dyrenes komfort, velvære og behov under hensyntagen til race, køn og alder. Du skal sørge for, dyrenes velfærd ved at tilbyde dem arealer, der er så store, at de kan stå naturligt, lægge- og rejse sig uhindret, vende sig, soignere sig og indtage alle naturlige stillinger og lave alle naturlige bevægelser.

Staldgulve skal være jævne og skridsikre.

20.2.2 Lejeareal og strøelse

Alle dyr skal have adgang til en bekvem, ren og tør liggeplads. Underlaget og strøelsen sikrer dyret mod tryk-skader og hårafslidninger. Dyrene skal generelt fremtræde rene, tørre og uden sår, skader og hårafslidninger.

For at opfylde dette skal du som minimum sørge for, at:

- Lejearealet og adgangen hertil er indrettet, så også de lavest rangerende dyr får adgang til arealet.
- Lejearealet er velforsynet med ren og tør strøelse som halm, sand eller savsmuld. Du kan bruge både økologisk og ikke-økologisk strøelse. Du må kun tilsætte de produkter til strøelse, der er nævnt i [bilag 1](#).
- Strøelsesmængden er tilstrækkelig til, at lejet uanset underlag altid er rent, tørt og former sig efter dyrets krop.

20.2.3 Rengøring og skadedyrsbekæmpelse i stalde

Du må bruge de produkter, der er nævnt i [bilag 6](#), tabelafsnit 5, til rengøring og desinfektion af stalde, folde, udstyr og redskaber.

Har du problemer med skadedyr i staldene, har du følgende muligheder:

- Rotter. Du skal kontakte kommunens tekniske forvaltning. De foretager rottebekæmpelse efter gældende lovgivning.
- Mus kan bekæmpes med midler godkendt til bekæmpelse af gnavere (rodenticider) i fælder.
- Fluer og andre insekter kan bekæmpes med mekaniske eller biologiske metoder, f.eks. fluepapir eller rovfluer. Desuden må produkter i [bilag 2](#) bruges, hvis de er godkendt til brug indendørs.

20.3 Afgræsning og udeforhold

I det følgende bliver de særlige forhold, der gør sig gældende for udegående dyr både om sommeren og om vinteren beskrevet.

I [afsnit 13](#) kan du finde retningslinjer for afgræsning af særlige arealer, såsom omlægningsarealer, lejet græsningsret og samgræsningsarealer.

Du skal dagligt tilse alle dyr, der går ude, og sikre, at de altid har adgang til frisk drikkevand.

20.3.1 Græsningssæsonen fra den 15. april til den 1. november

Heste skal have adgang til græsarealer i perioden fra den 15. april til den 1. november, når vejrforholdene og dyrenes fysiske kondition tillader det. Dyrene skal være på græsningsarealet minimum 6 lyse timer dagligt i denne periode.

Du skal notere afgræsning i din logbog for husdyrproduktion. Du skal skrive dato for ud- og indbinding, samt hvilke dyr, det drejer sig om. Hvis du lukker alle dyr på græs samme dag, kan du nøjes med at skrive ”alle dyr sat på græs” i logbogen.

Hvis det er nødvendigt at hensyn til et dyrs velfærd, kan du holde det på stald i en kortere periode. Det kan f.eks. være ved sygdom, observation af dyret eller flueplage. I sådan tilfælde skal du skrive i din logbog for husdyrproduktion hvilket dyr, det drejer sig om, årsagen og pe-

rioden. Hvis du holder enkelt dyr på stald i mindre end 7 dage, gælder kravet om registrering i logbog ikke.

Du skal sørge for, at dyrene har mulighed for læ og skygge, når de er ude på græsarealer. Det kan være under træer, levende hegn eller i en hytte eller et skur.

Afgræsning

Heste er græssende dyr, og denne naturlige adfærd skal de have mulighed for at udføre, når de klimatiske forhold tillader det. Afgræsning skal fremgå af foderplanen eller foderoversigten.

Du skal undgå, at græsarealerne bliver overgræsset eller optrådt, og at græsningsarealerne, som dine dyr afgræsser, er tilpasset deres foderbehov.

Problemer med fluestik

Du må ikke bruge kemiske midler mod fluer og myg til dyr på græs i økologisk produktion. Du må bruge hjortetaksolie eller plastre f.eks. patteanlæg til for at hindre, at dyrene bliver generet af fluestik på græsarealerne.

Hvis det er nødvendigt kan du tage et dyr, der er plaget af fluestik, på stald i en kortere periode. Hvis det er nødvendigt at holde dyret inde i mere end 7 dage, skal du skrive dyret, årsagen og perioden for opstaldning indendørs i logbogen for husdyrproduktion.

Du kan ikke permanent indregne arealer, som en del af græsningsarealet, hvis dyrene gentagne gange plages af fluestik, og år efter år må tages på stald af denne grund.

20.3.2 Vinterperioden fra den 1. december til den 1. marts, samt vinterlignende vejr

Hvis du har heste, der går ude i vinterperioden samt i vinterlignende vejr, skal de enten have fri adgang til stald hele døgnet eller adgang til læskur for beskyttelse mod vejr og vind. Det betyder, at i perioder med koldt og vådt vejr skal dyrene have mulighed for at holde sig tørre.

Et læskur kan yde tilstrækkelig beskyttelse, når:

- Det har overdækning og 3 tætte sider.
- Det er stort nok til, at alle dyr kan ligge ned samtidig.
- Lejearealet i skuret er trækfrit, tørt og velstrøet.

Når du har dyr, der skal gå ude i vinterperioden eller under vinterlignende vejr, skal de være forberedt på det. Det betyder, at:

- Dyrene skal have udviklet et kraftigt og tæt hårlag.
- Dyrene skal være i godt huld.
- Du skal tildele supplerende foder, så dyrene opretholder det gode huld.

De græsarealer, som dyrene går på skal være så store, at der altid er græsdækkede arealer, som ikke er trådt op. Dyrene skal have adgang til frisk, frostfrit drikkevand.

I visse tilfælde kan du fravige kravet om læskur for Islandske heste og Shetlandsponyer.

For at du kan fravige kravet om læskur til ovenstående racer, skal følgende forhold endvidere være opfyldt:

- Der skal være en beplantning på arealet, som dyrene kan gå ind i, og som yder en høj grad af beskyttelse og læ mod regn og blæst.

- Dyrene skal have adgang til lejeareal med særlig veldrænet bund, f.eks. et tykt lag grannåle.

■ Du kan også have en kombination af læskur og beplantning så længe det sikres, at alle dyr samtidig kan søge beskyttelse mod regn og blæst og er sikret et tørt lejeareal. ■

20.4 Hesteordningen

Du har mulighed for, at bedriftens heste bliver omfattet af hesteordningen i stedet for almindelig omlægning til økologiske produktion.

Heste under hesteordningen kan ikke sælges som økologiske, og du skal regne gødningen fra hestene som ikke-økologisk.

Hesteordningen indebærer, du skal fodre alle heste på bedriften efter reglerne for økologisk fodring, når de befinder sig på den økologiske bedrift. Du må desuden bruge ikke-økologiske produkter, der er nødvendige til fodring af heste, som f.eks. specielle foderprodukter til heste samt håndkøbspræparater. Du skal opbevare ikke-økologisk foder og andre produkter til hestene adskilt fra produkter til økologiske dyr på din bedrift.

Hesteordningen giver mulighed for, at dine heste kan forlade den økologiske bedrift, og at ikke-økologiske heste fra andre bedrifter kan blive opstaldet og komme på græs på din bedrift.

Du skal kunne dokumentere, at ovennævnte regler er overholdt, mens hestene befinder sig på din bedrift. Dette gælder både for dine egne og andres heste.

Du skal indberette det samlede antal heste, der er opstaldet på bedriften under hesteordningen, i den årlige indberetning. Hvis der kommer heste på sommergræs, er det afgræsning med ikke-økologiske dyr, se [afsnit 13.2](#).

21 Økologisk biavl

21.1 Bigårdens placering

Før du kan drive økologisk biavl, skal du have bigårdens placering godkendt i Plantedirektoratet.

Du skal placere bigården i et område, hvor nektar og pollenkilderne i en radius på 3 km fra bigården hovedsagelig består af økologiske afgrøder, vild bevoksning eller bevoksning på arealer, som bliver behandlet efter miljøskånsomme metoder, som ikke påvirker biavlens økologiske status. Dette kan f.eks. være visse arealer, som er omfattet af MVJ-tilsagn, eller Natura 2000 områder. Bigården må ikke være i nærheden af forureningskilder, som kan medføre forurening af honning eller forringe biernes sundhed – f.eks. industriområder, byområder og motorveje.

■ Du skal sende et kort, hvor bigårdens placering, samt en radius på 3 km rundt om bigården, er markeret. Målestoksforholdet skal fremgå af kortet og kortet skal være i en sådan kvalitet og detaljegrad, at det er muligt at bedømme områdets egnethed til at drive økologisk biavl. ■ Hvis Plantedirektoratet kan godkende placeringen, vil du herefter modtage et ansøgningskema om autorisation til økologisk jordbrug, som du skal udfylde og returnere.

Du må kun flytte bistaderne væk fra den godkendte placering, når bierne er i dvale eller der ikke er nogen blomstring i det område, du flytter bistaderne til. Du må gerne flytte bistaderne mellem placeringer, som er godkendt efter økologireglerne. Du skal orientere Plantedirektoratet før, du flytter bistaderne.

21.2 Biernes oprindelse

Bierne skal fortrinsvis være af de europæiske racer af den almindelige honningbi (*Apis mellifera*) og lokale økotyper af denne. Du må ikke klippe dronningernes vinger.

Du må kun udskifte op til 10 % af dronningerne med ikke-økologiske dronninger pr. år. Du skal indsætte dronningerne i stader, som er omlagt til økologisk biavl.

21.3 Omlægning

Du kan omlægge dine ikke-økologiske bifamilier til økologisk biavl. Omlægningsperioden er 1 år. Du kan først sælge honningen som økologisk, når dette år er gået.

Du må ikke have både økologiske og ikke-økologiske bigårde til honningproduktion. Du kan dog få en dispensation til, at du i bestøvningsøjemed kan have både økologiske og ikke-økologiske stader på samme bedrift. I bestøvningsøjemed betyder, at bierne er der af hensyn til at sikre en optimal bestøvning af f.eks. en frugtplantage, en hvidkløverafgrøde eller andre blomstrende afgrøder. Du skal overholde alle regler for økologisk biavl for de ikke-økologiske stader og du kan ikke sælge honningen som økologisk.

Du skal udskifte vokset til økologisk voks i omlægningsperioden. Da der ikke er tilstrækkelig økologisk voks på markedet endnu, kan du dog bruge ikke-økologisk voks i omlægningsperioden. Du skal sende dokumentation til Plantedirektoratet for, at vokset er frit for stoffer, som ikke er tilladt i økologisk produktion.

21.4 Bistader og tavler

Bistaderne og andre materialer, som du bruger i biavl, skal hovedsagelig bestå af naturlige materialer. Styroporstader og plastikrammer er derfor ikke tilladt.

Voks til nye tavler skal stamme fra økologiske enheder.

Du må bruge godkendte bekæmpelsesmidler mod gnavere (rodenticider) i fælder og andre egnede produkter i [bilag 2](#), hvis du har behov for at beskytte dine rammer, stader og tavler mod skadedyr.

Du kan finde oplysninger om hvilke midler, du må bruge til rengøring og desinficering af stader og tavler i [bilag 6](#), tabelafsnit 5.

21.5 Fodring

Du må kun fodre bifamilierne i perioden fra sidste honninghøst og til 15 dage før, der igen begynder at blive dannet nektar eller honningdug. Du skal derfor tilpasse antallet af bistader i den enkelte bigård i forhold til den mængde føde, som er til rådighed for bierne i området.

Du må kun fodre bierne med økologisk sukkeropløsning eller økologisk sukker. Alternativt kan du efterlade bifamilierne med tilstrækkelig honning og pollen til, at de kan overvintre.

21.6 Slyngning

Du må ikke medtage yngeltavler, når du slynger honning.

Under slyngningen er det ikke tilladt at bruge kemiske syntetiske afskrækningsmidler.

Når du indsamler honningmagasinerne, må du ikke slå bier på tavlerne ihjel.

21.7 Sygdomsforebyggelse og behandling

Du må bruge fysiske behandlinger, som damp eller direkte ild til desinfektion af bigårdene.

Til bekæmpelse af varroa mider må du bruge:

- Myresyre, mælkesyre, eddikesyre og oxalsyre
- Mentol, thymol, eukalyptol og kamfer.

Du må kun slå droneyngel ihjel som led i bekæmpelse af varroa mider.

Hvis bifamilierne på trods af forebyggende foranstaltninger bliver syge, skal du sørge for at de bliver behandlet omgående og om nødvendigt i isolerede bigårde.

21.8 Krav til registrering

Du skal oprette et register for hver bigård. Registeret skal indeholde følgende oplysninger:

- Bigårdens placering samt identifikation af de enkelte stader.
- Fodring: Produkt, datoer, mængder og de stader, hvor det er brugt.
- Datoer for indsamling af honningmagasiner og for slyngning.

Du skal også føre et regnskab over alle ind- og udgående produkter, se [afsnit 28](#).

21.9 Under vanskelige produktionsforhold

Høj dødelighed

Hvis der er høj dødelighed blandt bierne som følge af sundhedsmæssige forhold eller en katastrofesituation, kan du få tilladelse til at indsætte ikke-økologiske bifamilier, hvis du ikke kan skaffe økologiske bifamilier.

Svigtende fodringskilder

I tilfælde af langvarige usædvanlige vejrforhold eller en katastrofesituation, som hæmmer dannelsen af nektar og honningdug, kan du få tilladelse til at fodre bierne med økologisk honning, økologisk sukker eller økologisk sukkeropløsning.

Du skal i begge tilfælde gemme tilladelsen og vise den ved kontrolbesøg.

22 Leje og udlejning af bygninger

Du kan udleje bygninger eller opbevaringsfaciliteter på din bedrift til både økologiske og ikke-økologiske producenter. Du kan også selv leje bygninger og opbevaringsfaciliteter til din bedrift hos økologiske eller ikke-økologiske producenter. Du skal dog altid sikre dig, at din bedrift og din produktion er klart adskilt fra bedrifter og produktioner, der ikke producerer efter de økologiske produktionsregler.

22.1 Udlejning af bygninger

Du kan udleje, udlåne eller bortforpagte stalde, bygninger og opbevaringsfaciliteter på din økologiske bedrift, hvis der er klar og tydelig adskillelse mellem dem og resten af din ejendom.

Klar adskillelse betyder som udgangspunkt, at du skal udleje hele bygningen. Du må kun udleje en del af en bygning, hvis bygningsdelene er permanent adskilte.

Du skal skriftligt anmelde udlejningen til Plantedirektoratet, inden lejeren anbringer dyr eller produkter på din økologiske ejendom. Du skal indsende følgende oplysninger:

- Navn og adresse på lejer.
- I hvilken periode bygningen er udlejet.
- Kopi af lejeaftale med begge parter underskrevet. Lejekontrakten er dokumentation for, at bygningen, og hvad der foregår i bygningen, ikke længere er dit ansvar.
- En skitse over bygningens beliggenhed i forhold til andre bygninger på ejendommen. Det skal tydeligt fremgå, hvilken bygning, du udlejer. Hvis du alene udlejer en del af en bygning, skal det tydeligt fremgå af skitsen hvilken del, der er udlejet. Du skal indtegne alle adgangsveje (døre, porte o.l.) til den lejede del af bygningen på skitsen.
- En redegørelse for den fysiske adskillelse mellem de økologiske produkter og dyr, der hører til din ejendom og de produkter og dyr, der kommer ind i de udlejede bygninger. Hvis der bliver opstaldet dyr i den udlejede bygning, skal du desuden gøre rede for, hvordan foder til og gødning fra dyrene forventes opbevaret, så det bliver holdt adskilt fra produkterne på din økologiske bedrift.

Du skal anmelde udlejning til Plantedirektoratet, uanset om du udlejer til en økolog eller en ikke-økolog.

Du kan finde en blanket på [Plantedirektoratets hjemmeside](#), som du kan bruge til anmeldelse af udlejning af bygninger.

22.2 Leje af bygninger

Hvis du lejer en bygning, bliver den regnet med til din økologiske bedrift. Plantedirektoratet skal derfor have mulighed for at kontrollere den lejede bygning ved kontrolbesøg.

Lejer du en bygning på en ikke-økologisk ejendom, er det en forudsætning, at der er klar, fysisk adskillelse mellem den lejede bygning og de øvrige bygninger på den ikke-økologiske ejendom.

Klar fysisk adskillelse betyder som udgangspunkt, at du skal leje hele bygningen. Du kan kun leje en del af bygningen, hvis bygningsdelene er permanent adskilte.

Du skal anmelde leje af en bygning skriftligt til Plantedirektoratet, inden du begynder at bruge bygningen til opbevaring eller opstaldning.

Du skal indsende følgende oplysninger:

- Adressen på den lejede bygning.
- I hvilken periode bygningen er lejet.
- Kopi af lejeaftale på bygningen med begge parters underskrift. Lejekontrakten er dokumentation for, at du som lejer har fuld rådighed over bygningen, og at du har det fulde ansvar for adskillelsen mellem bygningen og den ikke-økologiske ejendom.
- En skitse over bygningens beliggenhed i forhold til andre bygninger på ejendommen. Det skal tydeligt fremgå, hvilken bygning, du lejer. Hvis du alene lejer en del af en bygning, skal det tydeligt fremgå af skitsen, hvilken del du lejer. Du skal indtegne alle adgangsveje (døre, porte o.l.) til den lejede del af bygningen på skitsen.
- En redegørelse for hvordan den fysiske adskillelse mellem økologiske produkter og dyr og ikke-økologiske produkter og dyr er sikret. Hvis du opstalter dyr i den lejede bygning, skal du desuden gøre rede for, hvordan du vil opbevare foder og gødning fra dyrene, så det holdes adskilt fra produkter på den ikke-økologiske ejendom.

Du skal anmelde leje af bygninger til Plantedirektoratet, uanset om du lejer af en økolog eller en ikke-økolog.

Du kan finde en blanket på [Plantedirektoratets hjemmeside](#), som du kan bruge til anmeldelse af leje af bygninger.

22.3 Opbevaring af ikke-økologiske produkter på din økologiske bedrift

Du må som udgangspunkt kun opbevare produkter på din økologiske bedrift, som er tilladt efter økologireglerne. Der er dog enkelte undtagelser:

Din egen ikke-økologiske avl

Du må opbevare din egen avl af ikke-økologiske afgrøder på den økologiske bedrift, hvis avlen er klart, fysisk adskilt fra produkter med omlægnings- eller økologisk status. Klar fysisk adskillelse betyder som udgangspunkt, at opbevaringen skal foregå i forskellige bygninger eller som minimum i rum, hvor en fast skillevæg forhindrer enhver form for sammenblanding med andre produkter.

Du skal kunne redegøre for mængderne og hvordan det er brugt. Vil du sælge avlen, skal det fremgå af den regnskabsmæssige dokumentation, at afgrøden er ikke-økologisk.

Produkter til ikke-økologisk produktion

Hvis du har en ikke-økologisk produktion, som f.eks. husdyrhold til eget brug, må du opbevare ikke-økologiske produkter til denne produktion. Du skal opbevare produkterne, så de er klart fysisk adskilt fra økologiske produkter.

Andres ikke-økologiske produkter

Du må kun opbevare andres ikke-økologiske produkter på din økologiske bedrift, hvis du har udlejet opbevaringsfaciliteter til formålet (se [afsnit 22.1](#)).

Brændselskorn

■ Plantedirektoratet stiller ikke krav om tilladelse til samtidig drift ved opbevaring af ikke-økologisk brændselskorn, som indkøbes til privat brug.

Når du opbevarer ikke-økologisk brændselskorn, skal du holde kornet adskilt fra det økologiske-/omlægningskorn, som i øvrigt findes på bedriften. Brændselskornet skal umiddelbart kunne identificeres. Det kan f.eks. være ved at bruge en anden art til brændsel end dem, der ellers findes på bedriften. Desuden skal der foreligge bilag, der godtgør, at det ikke-økologiske korn alene er anvendt til brændsel. Dette kan være dokumentation, som anskueliggør at indkøbte/anvendte mængder af økologiske-/omlægningskornpartier er tilstrækkelige til at dække bedriftens foderforbrug. ■

23 Tørring og rensning af korn og markfrø på en ikke-økologisk bedrift eller virksomhed

Du kan tørre og rense dit økologiske korn og markfrø på en ikke-økologisk bedrift eller virksomhed. Inden skal du dog:

- Sende en anmeldelse til Plantedirektoratet senest fem dage før. Anmeldelsen skal indeholde de oplysninger, som fremgår af blanketten ”Anmeldelse af tørring og rensning på ikke-økologisk bedrift eller virksomhed”. Du kan finde blanketten på [Plantedirektoratets hjemmeside](#).
- Sørge for, at der er klar, fysisk adskillelse mellem økologiske produkter, omlægningsprodukter og ikke-økologiske produkter. Klar adskillelse betyder som udgangspunkt i adskilte rum i en bygning eller som minimum adskillelse ved en fast skillevæg, der forhindrer enhver form for sammenblanding. Endvidere skal der ved selve rensningen og tørringen også være en adskillelse i tid.

Plantedirektoratet skal have adgang til den ikke-økologiske bedrift eller virksomhed for at kunne kontrollere adskillelsen.

Når dit produkt forlader den ikke-økologiske bedrift eller virksomhed, skal den ansvarlige skrive under på, at produktet har været holdt adskilt fra ikke-økologiske produkter. Du kan finde en blanket på [Plantedirektoratets hjemmeside](#), som du kan bruge. Du skal opbevare dokumentationen på din økologiske bedrift.

Har du tilladelse til samtidig drift, gælder der særlige regler ved opbevaring, se [afsnit 26](#).

24 Indsamling af vilde planter, plantedele eller plantesaft

Du kan indsamle vilde planter, plantedele eller plantesaft og sælge dem som økologiske fra ikke-økologiske arealer. Følgende krav skal være opfyldt:

- Du skal indsamle planterne i naturområder, skove eller på landbrugsområder.
- Der har ikke været brugt handelsgødning eller plantebeskyttelsesmidler på indsamlingsområderne i de sidste 3 år.
- Indsamlingen må ikke påvirke naturtypens stabilitet eller artens bevarelse i indsamlingsområdet.

Ved vilde planter forstår Plantedirektoratet, at planterne er selvsåede. Hvis planterne ikke er vilde efter denne definition, kan du kun samle produkter fra dem, hvis arealet er omlagt til økologisk produktion. Læs mere om reglerne for omlægning af arealer i [afsnit 6.1](#) og om økologiske skove i [afsnit 3.6](#).

Du kan kun sælge vilde planter eller plantedele som økologiske, hvis du er autoriseret som økologisk bedrift eller virksomhed, eller hvis du har ansøgt om at blive det. Du kan finde ansøgningsskema og Vejledning om autorisation som økologisk bedrift og virksomhed på [Plantedirektoratets hjemmeside](#).

Du skal også indsende blanketten ”Indsamling af vilde planter”, som du kan finde på [Plantedirektoratets hjemmeside](#). Sammen med blanketten skal du sende dokumentation for, at der ikke har været brugt handelsgødning eller plantebeskyttelsesmidler i de sidste 3 år. Dokumentationen skal indeholde en udførlig og begrundet erklæring fra en offentlig myndighed, der ejer eller fører tilsyn med arealet.

Du kan først begynde salget, når du har modtaget Plantedirektoratets tilladelse til det.

Eksempler på indsamling af vilde planter, plantedele eller plantesaft:

- Brombær fra vilde brombærkrat
- Svampe fra skovbunden
- Saft fra selvsåede birketræer

25 Handel med økologiske produkter

Plantedirektoratet administrerer og kontrollerer reglerne om markedsføring af økologiske produkter i følgende tilfælde:

- Produkterne bliver markedsført med henblik på brug i den økologiske jordbrugsproduktion.
- En økologisk bedrift opbevarer, sorterer, grovrenser, bulkemballerer eller emballerer og markedsfører økologiske fødevarer eller nonfoodprodukter af egen avl til slutbruger eller til engros- og detailforhandler.

Når du udfører aktiviteter på din bedrift, som er omfattet af den generelle fødevarerlovgivning, f.eks. forarbejdning af mælk, kød, grønsager m.v., er det Fødevarestyrelsen, der udfører kontrollen med disse aktiviteter.

Du kan kontakte den lokale fødevareregion for at få nærmere vejledning om krav til anmeldelse, godkendelse, autorisation og registrering af denne type aktiviteter.

25.1 Salg til endelig forbruger

Ethvert salg af fødevarer til den endelige forbruger er i princippet omfattet af fødevarerlovningen.

Økologiske bedrifter skal dog ikke have en særskilt økologiautorisation til stalddørssalg og salg fra gårdbutik.

I forbindelse med økologikontrollen bliver der skelnet mellem stalddørssalg og salg fra gårdbutik.

25.1.1 Stalddørssalg

Stalddørssalg er salg i begrænset omfang af uforarbejdede vegetabiliske fødevarer og nonfoodprodukter til den endelige forbruger. Der kan også sælges enkelte produkter af animalsk oprindelse til den endelige forbruger ved stalddørssalg. Produkterne skal være fra din egen produktion.

Du kan f.eks. sælge usorterede æg ved stalddøren, men kun til den endelige forbruger. Du skal informere forbrugeren om holdbarhed og opbevaringskrav i henhold til fødevarerlovningen vedrørende æg.

Du kan som mælkeproducent sælge mælk direkte til den endelige forbruger, hvis forbrugeren henter mælken i sin egen emballage.

Du skal ikke have stalddørssalg registreret eller godkendt af den lokale fødevareregion, hvis salget ikke har ”butikskaracter” eller får karakter af egentlig detailvirksomhed.

Det er den lokale fødevareregion, der efter en konkret vurdering afgør, om der er tale om salg af ”butikskaracter”. Vurderingen bliver foretaget på baggrund af omsætningens størrelse, varesortiment, skiltning, udformning af salgsløkal og facade, annoncering eller lignende.

Du skal føre regnskab over stalddørssalg og torvesalg.

Hvis salget af dine egne produkter ved stalddørssalg og torvesalg er af begrænset omfang, kan Plantedirektoratet acceptere, at regnskabet over solgte mængder bliver ført i overordnede kategorier. Eksempler på kategorier kan være kartofler, rodfrugter, øvrige grøntsager, frugt, æg o.l.

Du skal jævnligt ajourføre dine salgsregnskaber fra stalddørssalg og fra torvesalg – og som minimum inden du påbegynder salg af afgrøder fra næste vækstsæson.

25.1.2 Salg fra gårdbutik

En gårdbutik er en detailbutik, der ligger på en jordbrugsbedrift, og hvorfra der bliver solgt varer fra bedriften og evt. varer fra andre producenter.

En gårdbutik er lovgivningsmæssigt en detailbutik, som skal opfylde samme betingelser som en detailbutik i byen. Hvis du har en gårdbutik, skal den være godkendt eller registreret af den lokale fødevareregion.

Ønsker du at sælge forarbejdede fødevarer fra din bedrift i din gårdbutik, skal du overholde reglerne herfor.

Du må f.eks. sælge emballerede mælkeprodukter i en gårdbutik. Før du forarbejder mælk på bedriften, skal dit gårdmejeri være godkendt af fødevareregionen.

Hvis du sælger æg i gårdbutikken, skal de være kvalitetssorteret efter gældende regler. Kvalitetssorteringen skal ske på et ægpakkeri, der er økologikontrolleret af fødevareregionen.

25.2 Salg af økologiske fødevarer til engros- og detailvirksomheder

Sælger du økologiske fødevarer til engros- og detailvirksomheder, skal du overholde fødevarerelovgivningens regler om sortering, emballering, mærkning og transport.

25.3 Køb og salg mellem økologiske bedrifter

Når du køber eller sælger økologiske produkter, skal produkternes økologiske oprindelse og status være dokumenteret.

Det betyder, at sælgers (den økologiske bedrift eller virksomheds) navn og adresse samt kontrolkode på det kontrolorgan, der står for økologikontrollen, skal følge med produkterne. Oplysningerne kan f.eks. fremgå af fakturaen eller af mærkningssedler på emballagen.

Du kan finde en nærmere beskrivelse af reglerne omkring transport og følgedokumenter i [afsnit 25.6](#).

25.4 Køb af økologiske produkter gennem mellemhandler

Alle, der som mellemhandlere (herunder telefonsælgere, varemæglere, videresælgere) køber og sælger økologiske produkter i løs vægt eller levende økologiske dyr, skal være autoriserede som økologisk virksomhed.

Det drejer sig om:

- Kreaturhandlere, som køber og sælger økologiske dyr, uanset om de opstaller eller transporterer dyrene. Dette gælder også for handel med levende dyr over Danmarks grænser.
- Melleghandlere for korn og andre afgrøder.
- Melleghandlere for økologiske juletræer og pyntegrønt.
- Maskinstationer, der køber og sår økologiske frø. Der er dog ikke noget krav om, at maskinstationen skal være autoriseret, hvis producenten selv køber frøene, og maskinstationen kun sår dem på den økologiske bedrift.

Vareformidlere, der aldrig på noget tidspunkt har ejerskabet af de økologiske produkter, behøver dog ikke at være autoriserede.

Virksomheder og melleghandlere, der kun forhandler og opbevarer emballerede og mærkede økologiske produkter, behøver ikke at være autoriserede.

Hvis du køber økologiske produkter i løs vægt via en melleghandler, der ikke er autoriseret som økologisk virksomhed, skal du ved afregning med melleghandleren sikre dig, at der på fakturaen er en direkte henvisning til det modtagne produkt, evt. et partinummer eller en transportdokumentation.

Det skal sikre, at det er muligt at spore det økologiske produkts oprindelse og status gennem hele produktions- og salgskæden.

25.5 Mærkning af økologiske produkter

Mærker du produkter som økologiske eller med anden henvisning til den økologiske produktionsmetode, skal du også påføre produktets økologiske status og økologikontrolnummeret på den kontrolmyndighed, der har forestået kontrollen. Du kan også anføre dit autorisationsnummer.

Når din bedrift er autoriseret af Plantedirektoratet, skal du anføre Plantedirektoratets økologikontrolnummer ”DK-ØKO-050” på mærkningen, fakturaen og følgesedlen.

Ved markedsføring af foderstoffer skal mærkningen med økologikontrolnummeret være adskilt fra de mærkningskrav, der fremgår af foderstoflovgivningen.

Mærkningskravene gælder ved salg:

- Mellem to økologiske bedrifter.
- Fra en økologisk bedrift eller en økologisk virksomhed til slutbruger eller til engros- og detailforhandler.
- Fra en økologisk virksomhed til en økologisk bedrift, og
- Mellem to økologiske virksomheder.

Du kan mærke omlægningsafgrøder med angivelsen ”Produceret under omlægning til økologisk landbrug”. Det er en betingelse, at reglerne for økologisk planteproduktion har været fulgt i mindst 12 måneder inden høst, og for etårige afgrøder også mindst fra såningen.

For markedsføring af fremavl gælder særlige forhold, læs mere i [afsnit 7.5](#).

Produkter fra dyr under omlægning må du ikke mærke som omlægningsprodukter.

25.5.1 Ø-mærket

Ø-mærket med teksten ”Statskontrolleret økologisk” er et dansk kontrolmærke, der fortæller, at det er de danske myndigheder, der har ført kontrol med de bedrifter og virksomheder, der har påsat mærket. Ø-mærket må kun påsættes i Danmark.

Når din bedrift er autoriseret til økologisk produktion, kan du mærke økologiske fødevarer og nonfood-produkter af egen avl med Ø-mærket.

Brug af Ø-mærket på nonfood-produkter forudsætter, at følgende er opfyldt:

- Minimum 95 % (vægtprocent) af produktets bestanddele er fremstillet efter økologireglerne.
- Alle ikke-økologiske bestanddele er tilladt efter økologireglerne.
- Der er kun brugt hjælpestoffer eller andet, der er tilladt efter økologireglerne.
- Produkterne er underlagt Plantedirektoratets eller Fødevestyrelsens økologikontrol.

Du skal udforme og gengive Ø-mærket i overensstemmelse med de retningslinjer, der er fastsat af Fødevestyrelsen. Du kan downloade reproark og Ø-mærket fra Fødevestyrelsens hjemmeside. Du kan endvidere rekvirere reproark fra Plantedirektoratet, Økologi.

25.5.2 EU-logoet

Fra den 1. juli 2010 skal man anvende EU's nye økologilogo. Det blev samtidigt obligatorisk at anvende logoet på præemballerede økologiske fødevarer. Logoet må også anvendes frivilligt til ikke-præemballerede økologiske varer, der er produceret indenfor EU. Logoet må også bruges på økologiske varer, der er importeret fra tredjelande.

Du må ikke bruge logoet på omlægningsprodukter.

EU-logoet må ikke bruges på gødningsprodukter.

Mærkningen skal også indeholde en henvisning til DK-ØKO-050. Når EU-logoet bruges, skal kontrolkoden DK-ØKO-050 anbringes på et iøjnefaldende sted, så det er klart synligt, let læseligt og ikke kan slettes. ■ Det skal desuden fremgå, hvor landbrugsproduktet er produceret. Angivelsernes kan f.eks. udtrykkes som ”EU-jordbrug”, ”ikke-EU-jordbrug” eller navnet på det specifikke land, hvor produktet er produceret, hvis det kun består af én ingrediens. ■

Der er en overgangsordning, der muliggør, at lagre af produkter, der er produceret, emballeret og mærket inden den 1. juli 2010 med det tidligere logo og kontrolkode, fortsat kan bringes på markedet indtil lagrene er udtømte. Det samme gælder for allerede trykt emballage og etiketter.

Nærmere information om EU's logo kan ses på EU's hjemmeside:

http://ec.europa.eu/agriculture/organic/eu-policy/logo_da.

25.5.3 Mærkning af udsæd m.m.

Du må kun markedsføre frø, udsæd, vegetativt formeringsmateriale og udplantningsplanter, der er godkendt som fremavlsmateriale efter de generelle regler. Du kan læse mere om reglerne om økologisk fremavl i [afsnit 7.5](#).

25.5.4 Mærkning af gødning

Du skal overholde gødningslovens bestemmelser om anmeldelse og deklaration. Gødningsmidler, der kun består af økologisk husdyrgødning og økologiske planterester, kan du mærke som økologiske.

Du kan mærke produkter, der fremgår af [bilag 1](#), med teksten ”Ikke-økologisk produkt, der kan anvendes til økologisk jordbrugsproduktion efter retningslinjerne i rådsforordningen nr. 834/2007”. Disse produkter må ikke markedsføres som ”godkendt til økologisk jordbrugsproduktion” eller med lignende betegnelser. Reglerne gælder også for produkter, der er sammen-sat af økologisk gødning og ikke-økologiske produkter, nævnt i [bilag 1](#).

25.5.5 Mærkning af plantebeskyttelsesmidler

Du kan markedsføre et plantebeskyttelsesmiddel, der er anført i [bilag 2](#), og som er godkendt af Miljøministeriet, som ”Ikke-økologisk produkt, der kan anvendes til økologisk jordbrugsproduktion efter retningslinjerne i rådsforordningen nr. 834/2007”.

25.5.6 Mærkning af foderstoffer

Du kan kun markedsføre foderafgrøder fra økologiske arealer som økologiske.

Du kan mærke omlægningsafgrøder med angivelsen ”Produceret under omlægning til økologisk landbrug”. Følgende betingelser skal være opfyldt:

- Reglerne for økologisk planteproduktion har været fulgt i mindst 12 måneder inden høst, og for etårige afgrøder også mindst fra såningen.
- Produktet består kun af en enkelt vegetabilsk ingrediens af landbrugsoprindelse.
- Teksten må ikke være trykt i en farve, størrelse eller med typer, som er mere iøjnefaldende end produktets varebetegnelse. Hele teksten skal være trykt med typer af samme størrelse.
- Teksten skal være koblet til Plantedirektoratets økologikontrolnummer ”DK-Ø-50”.

Foderblandinger, der indeholder forskellige andele af økologiske, omlægnings- eller ikke-økologiske fodermidler, kan mærkes med ”kan anvendes i økologisk produktion i overensstemmelse med forordning (EF) nr. 834/2007 og (EF) nr. 889/2008”. Følgende betingelser skal være opfyldt:

- Teksten må ikke være trykt i en farve, størrelse eller med typer, som er mere iøjnefaldende end beskrivelsen af eller navnet på foderstoffet. Hele teksten skal være trykt med typer af samme størrelse.
- Teksten skal indeholde oplysning om vægtprocenten i tørstof af økologiske, omlægnings- og ikke-økologisk produkter samt af det samlede indhold af produkter af landbrugsoprindelse.
- Teksten skal indeholde en oversigt over, hvilke økologiske og omlægningsprodukter fodermidlet indeholder.

Du kan læse nærmere om krav til forarbejdede foderstoffer, herunder foderblandinger, i afsnittene om de enkelte dyrearter.

25.6 Transport af økologiske produkter

Transportmidler, der bliver brugt til transport af både økologiske og ikke-økologiske produkter, skal være grundigt rengjorte ved skift til transport af økologiske produkter.

Når du udfører transport mellem økologiske bedrifter eller virksomheder, skal det foregå, så de økologiske produkter er klart og tydeligt adskilt fra andre produkter.

Når du modtager et økologisk produkt, skal du kontrollere, at der er en entydig reference og sporbarhed mellem partiet (art og mængde) og den medfølgende dokumentation for den økologiske oprindelse.

Der gælder ens regler for transport, uanset om du transporterer inden for Danmarks grænser eller inden for EU.

25.6.1 Transport i egnede (lukkede) emballager

Som udgangspunkt skal du sørge for, at dine økologiske produkter transporteres i egnede emballager, containere eller køretøjer, der er lukket på en sådan måde, at indholdet ikke kan skiftes ud uden manipulation eller beskadigelse af forseglingen.

25.6.2 Transport i åbne emballager

Du kan udføre transport af økologiske produkter i åbne emballager, når:

- transporten sker mellem dig og en anden erhvervsdrivende, der også er underlagt den økologiske kontrolordning, og
- produkterne er ledsaget af et dokument med det indhold, der fremgår under afsnit 25.6.3
- både du og den modtagende erhvervsdrivende fører registre over transporterne i åbne emballager og stiller dem til rådighed for myndigheder og kontrolorganer af den type transporter.

25.6.3 Mærkning under transport

Når økologiske produkter skal transporteres i lukkede emballager, skal du mærke emballagen med oplysninger om leverandøren, produktets navn og økologistatus samt Plantedirektoratets økologikontrolkode "DK-Ø-50".

Hvis leverandøren er en bedrift, kan du bruge blanketten "Økologistatuserklæring". Til udlandet kan blanketten bruges efter oversættelse. Du kan også bruge et certifikat udstedt af Plantedirektoratet.

I stedet for mærkning af emballagen kan du anføre oplysningerne i et ledsagedokument. Dokumentet skal entydigt kunne henføres til den emballage, som produktet transporteres i.

Ved transport i åbne emballager gælder i øvrigt de samme krav om ledsagedokument med de anførte oplysninger.

25.7 Import af økologiske produkter fra lande uden for EU

Plantedirektoratet administrerer reglerne om import af økologisk foder, sædekorn og frø samt økologiske planter, plantedele og hjælpestoffer, som f.eks. gødning og plantebeskyttelsesmidler, fra lande uden for EU.

Procedurerne for import af økologiske produkter erstatter ikke de produktspecifikke procedurer, som generelt er krævet ved import af såvel økologiske som ikke-økologiske produkter. Lande uden for EU bliver kaldt "tredjelande".

25.7.1 Godkendte tredjelande og EØS lande

EU-kommissionen har anerkendt nogle tredjelandes økologikontrol og produktion af specifikke økologiske produkter. Disse lande bliver hermed ”godkendte tredjelande”. EØS-landes økologiske produktion er ligeledes anerkendt af EU-kommissionen. EØS-landene er Norge, Island og Liechtenstein.

Du kan umiddelbart markedsføre og bruge produkter fra EØS-lande og godkendte tredjelande som økologiske i Danmark. Du kan få en opdateret liste over godkendte tredjelande ved henvendelse til Plantedirektoratet eller finde den på [Plantedirektoratets hjemmeside](#).

25.7.2 Importprocedurer

Import af økologiske produkter fra tredjelande forudsætter følgende:

- En importtilladelse fra en kompetent myndighed i EU for produkter fra ikke-godkendte tredjelande, eller at importen sker fra et godkendt tredjeland og er omfattet af landets godkendte produkter.
- En partispecifik kontrolattest af kontrolorganet/-myndigheden i tredjelandet.
- At du anmelder til Plantedirektoratet, Økologi, senest 24 timer og mindst en fuld arbejdsdag, før du ønsker, at partiet bliver frigivet af toldmyndighederne.
- At kontrolattesten er påtegnet af toldmyndighederne inden frigivelsen.

De nærmere regler for import fra tredjelande kan du finde i Plantedirektoratets vejledning ”Vejledning om økologi til landbrugets forsyningsvirksomheder m.v.” eller på [Plantedirektoratets hjemmeside](#).

Reglerne om import af økologiske fødevarer fra tredjelande administreres af Fødevarestyrelsen.

25.8 Salg af økologiske produkter i andre lande

Plantedirektoratet kan udstede forskellige certifikater, hvis du vil sælge dine økologiske produkter til et andet land.

Du kan sælge dine økologiske produkter til andre lande, hvis vi har autoriseret dig til at drive økologisk jordbrug og dermed er underlagt vores økologikontrol.

Du må ikke sælge dine produkter til andre lande som økologiske, hvis produkterne ikke kan markedsføres som økologiske i Danmark.

Vi kan udstede følgende type certifikater:

- Certifikat som økologisk jordbrugsbedrift, se [afsnit 25.8.1](#).
- Certifikat som økologisk jordbrugsbedrift med mark-/husdyroplysninger, se [afsnit 25.8.2](#).
- Particertifikat, se [afsnit 25.8.3](#).
- Kontroldokument for udenlandske kontrolorganers supplerende regler, se [afsnit 25.8.4](#).

Certifikaterne bliver udstedt på engelsk eller eventuelt på bestemmelseslandets sprog.

Du skal anmode skriftligt om at få udstedt et certifikat.

Certifikaterne udstedes ikke på dansk. Ved salg af økologiske produkter i Danmark skal du bruge følgende dokumenter som dokumentation:

- Den årlige statusrapport, som viser en oversigt over dine marker og husdyr m.m., se [afsnit 29.3](#).
- Den årlige kontrolrapport, som viser resultatet af vores kontrol, se [afsnit 2](#) og [afsnit 27.1](#).
- Dit autorisationsbevis, som viser, at du er autoriseret som økolog, se [afsnit 2](#) og [afsnit 31.2.2](#).

Du kan som ekstra dokumentation vedlægge en økologistatuserklæring. Her skriver du under på, at produkterne er produceret i overensstemmelse med de økologiske produktionsregler og har været underlagt vores kontrol. Du kan finde erklæringen på [Plantedirektoratets hjemmeside](#).

25.8.1 Certifikat som økologisk jordbrugsbedrift

Dette certifikat bekræfter, at din jordbrugsbedrift er autoriseret til økologisk jordbrugsproduktion. Det vil fremgå af certifikatet, at du må producere økologiske produkter i henhold til bestemmelserne i rådsforordningen (EF) nr. 834/2007.

Certifikatet viser udelukkende, at jordbrugsbedriften er omfattet af Plantedirektoratet kontrol.

25.8.2 Certifikat som økologisk jordbrugsbedrift med mark-/husdyroplysninger

Dette certifikat bekræfter, at din jordbrugsbedrift er autoriseret til økologisk jordbrugsproduktion. Det vil fremgå af certifikatet, at du må producere økologiske produkter i henhold til bestemmelserne i rådsforordningen (EF) nr. 834/2007.

Herudover nævner certifikatet de marker eller husdyr, som du ønsker medtaget på certifikatet. På et certifikat med markoplysninger fremgår marknummer, afgrøde og status. På et certifikat med husdyroplysninger fremgår husdyrtype, antal og status.

25.8.3 Particertifikat

Dette certifikat bekræfter, at din jordbrugsbedrift er autoriseret til økologisk jordbrugsproduktion. Det vil fremgå af certifikatet, at du må producere økologiske produkter i henhold til bestemmelserne i rådsforordningen (EF) nr. 834/2007.

Herudover bekræfter certifikatet, at jordbrugsbedriften har deklareret partiet som økologisk over for Plantedirektoratet, og at Plantedirektoratet med baggrund i bedriftens oplysninger kan bekræfte det pågældende partis økologiske status. Vi garanterer således ikke, hvis partiet eksempelvis skulle være blevet forbyttet el.lign.

Vi kan udstede et particertifikat for blandt andet certificeret frø og sædekorn, hvis din aftager anmoder om dokumentation for et partis økologiske oprindelse. Vi udsteder sådanne particertifikater for frø og sædekorn, idet disse frø på partiniveau er omfattet af ISTA certificerings- og sporbarhedsbetingelser.

Hvad angår certifikater for frø af arter, der ikke er omfattet af bekendtgørelserne om frø og sædekorn, kan vi udstede et certifikat, hvori det bliver bekræftet, at frø og sædekorn, produceret på bestemte marker, følger reglerne for økologisk produktion.

Ud over denne certificering af frø og planter, kan vi foretage en mere detaljeret og omfattende particertificering for virksomhederne som en brugerfinansieret ydelse. Vi kan, baseret på virksomhedernes behov, gennemføre en sådan yderligere kontrol af et partis økologiske oprindelse med oplysning om:

- Identifikation af partiet.
- Ingrediensfortegnelse m.m. for blandede produkter.
- Ingrediensernes sporbarhed.

Den økologiske oprindelse kan enten kontrolleres ved kontrol af virksomhedens dokumenter og regnskabsbilag eller ved en fysisk kontrol, hvor det bliver undersøgt, om f.eks. en varedeklaration på et foderstof svarer til indholdet.

25.8.4 Kontrolokument for udenlandske kontrolorganers supplerende regler

Hvis du ønsker det, kan Plantedirektoratet gennemføre supplerende kontrol på økologiske jordbrugsbedrifter efter udenlandske kontrolorganers regler. På den måde kan du opnå adgang til udenlandske markeder og gøre brug af de forskellige kontrolorganers økologimærker.

Da der er tale om en supplerende kontrol, der ligger udover EU-forordningen og de danske nationale regler, opkræver vi brugerbetaling for denne ydelse.

Vi har erfaring inden for dette område og udfører allerede supplerede kontrol efter udenlandske kontrolorganers regler.

26 Samtidig drift af en økologisk og en ikke-økologisk produktionsenhed

I dette afsnit finder du vejledning om reglerne for samtidig drift af en økologisk og en ikke-økologisk produktionsenhed.

Du kan efter tilladelse fra Plantedirektoratet på samme tid drive en økologisk og en ikke-økologisk produktionsenhed, hvis den økologiske produktionsenheds arealer, produktion og opbevaringssteder er klart adskilte fra den ikke-økologiske produktionsenhed.

Driften kan tidligst begynde, når du har fået en skriftlig tilladelse fra os.

Er din bedrift endnu ikke autoriseret, og du ønsker tilladelse til samtidig drift af en økologisk og en ikke-økologisk produktionsenhed, skal du sende din ansøgning om samtidig drift sammen med din ansøgning om autorisation.

Din ansøgning om samtidig drift skal indeholde følgende:

- En redegørelse for, at bedriften opfylder nedenstående betingelser.
- Kort eller skitser, der viser de forskellige produktionsenheders placering og afgrænsning i forhold til hinanden.
- En oversigt over hvilke marker og bygninger, der hører til hvilken produktionsenhed.

Du skal opfylde følgende betingelser for at opnå tilladelse til samtidig drift:

- De to produktionsenheder skal permanent være klart og tydeligt fysisk adskilte.
- Du må ikke have dyr af samme art på den økologiske og den ikke-økologiske produktionsenhed (parallelavl). Du kan læse mere om parallelavl i [afsnit 12.2](#).
- Du må som udgangspunkt ikke dyrke samme planteart på arealer, der er påbegyndt omlægning og arealer, der ikke er påbegyndt omlægning. Du kan læse mere om parallelavl for planter i [afsnit 5](#). Der er dog enkelte undtagelser, hvor det er tilladt at dyrke samme art på henholdsvis den økologiske og den ikke-økologiske produktionsenhed, se [afsnit 5](#).
- Du må ikke opbevare både økologiske og ikke-økologiske afgrøder af samme art på din bedrift, medmindre sorterne let kan skelnes fra hinanden.
- Plantedirektoratet skal have adgang til begge produktionsenheder og regnskaberne for disse.
- Du skal føre separat regnskab for hver produktionsenhed. Hvert regnskab skal indeholde oplysninger om oprindelsen, arten og mængden af alle indgående produkter og brugen af disse, samt over arten, mængden og modtagerne af alle udgående produkter. Regnskaberne skal være ajourførte og være på bedriften. Ved kontrolbesøg skal du kunne vise, at regnskaberne er fysisk adskilte for hver produktionsenhed. Regnskaberne kan være en posteringsbalance ajourført med regnskabsmaterialet.
- Hvis du har husdyrhold på enten den ene eller begge produktionsenheder skal du lave en ajourført liste over produktionsenhedens besætning, herunder tilgang og afgang af dyr (dato og antal). Hvis du bruger ikke-økologiske foderstoffer eller omlægningsfoder på den økologiske produktionsenhed, skal du have en ajourført foderplan på bedriften.
- Du skal hvert år udarbejde en særlig gødningsopgørelse for den økologiske produktionsenhed for den afsluttede planperiode. Gødningsopgørelse for den økologiske produktionsenhed skal ske på en særlig blanket, som du kan finde på [Plantedirektoratets](#)

[hjemmeside](#). Du skal sende blanketten til Plantedirektoratet, Økologi, senest den 31. marts. Gødningsopgørelsen skal indeholde følgende oplysninger:

- Den økologiske produktionsenheds egen produktion af husdyrgødning.
  - Start- og slutlager af husdyrgødning.
  - Import og eksport af husdyrgødning.
  - Produktionsenhedens harmoniareal.
  - ■Beregning af gødningsforbrug pr. ha harmoniareal.■
- Du skal opbevare et bilag for hver gang, du modtager eller afgiver husdyrgødning. Læs mere i [afsnit 11.1.2](#). Du skal også notere al overførsel af gødning til og fra både den økologiske produktionsenhed og den ikke-økologiske produktionsenhed i din logbog for planteavl. Se mere om hvordan du fører logbogen i [afsnit 11.2](#). Du skal også notere i din logbog for planteavl, når du overfører gødning mellem din økologiske produktionsenhed og ikke-økologiske produktionsenhed. Du skal også opbevare bilag på disse gødningsoverførsler.

Du skal søge om en ny tilladelse til samtidig drift, hvis der sker ændringer i de forudsætninger, som har dannet grundlag for tilladelsen til samtidig drift.

Hvis du ønsker, at produkter eller dyr fra den ene produktionsenhed skal opbevares eller opstaldes på den anden produktionsenhed, skal Plantedirektoratet give tilladelse, inden opbevaring eller opstaldning kan ske.

Hvis du ønsker, at dyr fra den ikke-økologiske enhed skal afgræsse arealer på den økologiske enhed, skal betingelserne for afgræsning med ikke-økologiske dyr være opfyldt. Læs mere i [afsnit 13.2](#).

Ønsker du at ophøre med samtidig drift, skal du skriftligt meddele det til Plantedirektoratet.

27 Kontrol af økologiske bedrifter

I afsnit 27-29 bliver de krav, der er til økologiske bedrifter, om indberetning af produktion, indberetning af ændringer og kontrol beskrevet.

Det bliver desuden beskrevet hvilke retningslinjer, der gælder, hvis du skal overtage en ny ejendom.

27.1 Kontrol af økologiske bedrifter

Når Plantedirektoratet modtager en ansøgning om autorisation til økologisk jordbrugsproduktion, vil direktoratet foretage en kontrol af bedriften. Under besøget gennemgår kontrolløren de faktiske forhold på bedriften i samarbejde med den driftsansvarlige.

Du vil efterfølgende få mindst ét årligt kontrolbesøg. Vi udtager desuden hvert år bedrifter til anmeldt eller uanmeldt stikprøvekontrol. Vi kan også vælge at udføre kontrol hos ophørte økologer.

For at kunne udføre kontrollen, skal vi til enhver tid have adgang til din bedrift og bedriftens regnskab, forretningsbøger m. v. Du skal give alle oplysninger, herunder om økonomiske og regnskabsmæssige forhold, som har betydning for kontrollens gennemførelse. Du skal desuden vederlagsfrit yde fornøden bistand ved kontrol, prøvetagning, kopiering og udlevering af skriftligt materiale og udskrift af elektroniske data. Vi kan vederlagsfrit udtage prøver til undersøgelser.

Du har pligt til at være til stede i nødvendigt omfang under hele kontrolbesøget og hjælpe kontrolløren. Hvis du er forhindret, kan du dog lade en stedfortræder deltage i stedet for dig. Du eller stedfortræderen har ret til at få bistand under kontrollen (f.eks. af konsulent, advokat, revisor, familiemedlemmer eller andre). Det er stadig dit ansvar at sørge for, at kontrolløren får adgang til alle dele af din bedrift og til alle de oplysninger, der er nødvendige for, at kontrollen kan gennemføres.

Ved hvert kontrolbesøg udarbejder direktoratet en kontrolrapport. Har kontrolbesøget været uden problemer, kan du herefter bruge kontrolrapporten som dokumentation for, at Plantedirektoratet ikke har haft bemærkninger til kontrollen.

I de tilfælde, hvor kontrolbesøget har givet anledning til bemærkninger, indeholder kontrolrapporten en høring. Du kan herefter indenfor en nærmere fastsat tidsfrist, oftest 14 dage, sende eventuelle bemærkninger til Plantedirektoratet. Herefter træffer vi afgørelse om eventuelle sanktioner.

27.1.2 Kontrolordning for bedrifter uden salg

Hvis du ikke har salg fra din bedrift, kan du tilmelde dig en ordning med reduceret kontrol. Du kan finde tilmeldingsblanketten på [Plantedirektoratets hjemmeside](#). Plantedirektoratet sender ikke svar på anmeldelsen, men du vil blive tilmeldt ordningen med reduceret kontrol, så snart anmeldelsen er modtaget i Plantedirektoratet.

Når du er tilmeldt ordningen med reduceret kontrol, skal du stadig overholde alle økologireglerne, og du må ikke have salg af afgrøder, dyr eller andre produkter fra din bedrift, hverken som økologisk eller ikke-økologisk.

Hvis du senere ønsker at sælge produkter din bedrift, skal du melde dig fra ordningen igen. Din framelding skal ske skriftligt til Plantedirektoratet, inden du begynder at sælge produkter.

Hvis du har en bedrift med samtidig drift, kan du ikke deltage i ordningen med reduceret kontrol.

28 Du skal føre regnskab over alle ind- og udgående produkter

Du skal løbende føre regnskab over din bedrift, og det skal til enhver tid skal være muligt for Plantedirektoratet at få adgang til dine regnskaber. Det omfatter også materiale, du opbevarer i elektronisk form.

Du skal føre regnskab over:

- Alle indgående produkter (hjælpestoffer og råvarer). Du skal oplyse:
  - dato,
  - hvor produktet kommer fra,
  - produktets navn,
  - ■fuldstændig indholdsdeklaration,■
  - økologiske status,
  - mængde og
  - brugen af det.
- Alle udgående produkter. Du skal oplyse:
  - dato,
  - produktets navn,
  - økologisk status
  - mængde og
  - modtagere.

Regnskabet kan bestå af bøger, regnskabsbilag, fakturaer eller andet dokumentationsmateriale som f.eks. sække eller frøposer. Regnskabsoplysningerne skal principielt foreligge, så snart der indgår eller udgår produkter fra bedriften. Det vil sige, at hver gang du køber eller sælger et produkt, skal du ajourføre det i regnskabet. Det gælder også, selvom der ikke sker betaling for produktet.

Du skal opbevare dokumenterne i 5 år.

De producenter og virksomheder, du handler med, skal vise dokumentation for køb og salg af produkter, hvis Plantedirektoratet beder om det, også selvom de ikke er autoriserede til økologi.

Har du samtidig drift?

Du skal være opmærksom på, at der gælder skærpede krav til regnskab i forbindelse med samtidig drift, se [afsnit 26](#).

Har du stalddørssalg og torvesalg?

Sælger du egne produkter fra stalddørssalg og torvesalg af begrænset omfang, kan Plantedirektoratet acceptere, at du fører regnskabet over solgte mængder i overordnede kategorier. Eksempler på kategorier kan være kartofler, rodfrugter, øvrige grøntsager, frugt, æg og lignende. Du skal jævnligt ajourføre salgsregnskaber fra stalddørssalg og torvesalg, dog som minimum inden du påbegynder salg af afgrøder fra næste vækstsæson.

Hvis du sælger andres jordbrugsprodukter, skal du til enhver tid have en liste over indlagret mængde, solgt mængde og svind for hver art og økologisk status.

Hvis du producerer eller indkøber ikke-økologiske jordbrugsprodukter med henblik på videre salg ved stalddørssalg, torvesalg og lignende, skal du tydeligt mærke de ikke-økologiske varer

ved salget som ikke-økologiske varer. Ligeledes skal varerne være klart adskilt fra andre varer med økologisk status.

29 Indberetning af din produktion

Du skal indberette oplysninger om din produktion til Plantedirektoratet. Du skal som minimum én gang årligt indberette din forventede produktion for det kommende år. Derudover skal du indberette ændringer i produktionen løbende.

29.1 Årlig indberetning

Du skal hvert år senest den 21. april indberette oplysninger om:

- Jordbrugsbedriftens planteproduktion i den løbende vækstsæson, herunder om arealer, afgrødesammensætning og omlægningstidspunkt.
- Græsningsrettigheder.
- Jordbrugsbedriftens husdyrproduktion i det løbende kalenderår, herunder om husdyrholdets størrelse, sammensætning, omlægningstidspunkt og husdyrhold til eget brug.

Falder den 21. april på en lørdag eller søndag, skal du indsende senest tirsdag. Er det en mandag, skal du indsende senest onsdag. Er det en helligdag, skal du sende oplysningerne senest to hverdage efter, lørdag ikke medregnet.

Du skal sende oplysningerne på Fællesskemaet, som du kan få ved henvendelse til Plantedirektoratet eller til Fødevarerhverv. Der er på skemaet fortrykt en del oplysninger fra tidligere indberetninger, som du skal rette, hvis de ikke er. Du skal sende skemaet i udfyldt stand til Fødevarerhverv, der videregiver oplysningerne til os.

Hvis du ikke indsender Fællesskemaet, eller hvis du indsender det for sent, kan du risikere, at vi tilbagekalder din autorisation.

Modtager du økologi- eller miljøstøtte til dine areal skal du også indberette støtteoplysninger i Fællesskemaet. Fristen for indberetning er de samme, som nævnt ovenfor. Har du spørgsmål til reglerne for støtte, kan du kontakte Fødevarerhverv.

29.2 Indberetning af ændringer på bedriften

Du skal skriftligt meddele væsentlige ændringer til Plantedirektoratet eller Fødevarerhverv. Det gælder ændringer i forhold til omlægningsplanen eller til indberettede oplysninger.

Hvis du ikke indberetter væsentlige ændringer, vil det normalt medføre, at du ikke kan sælge de pågældende produkter som økologiske.

Du skal være opmærksom på, at ændringer på din bedrift kan få konsekvenser for dit tilskud. Du kan kontakte Fødevarerhverv for flere oplysninger om tilskudsreglerne.

29.2.1 Ændring vedrørende arealer

Du skal indberette nye marker til Plantedirektoratet på blanketten ”Indberetning af nye arealer”, som du finder på [Plantedirektoratets hjemmeside](#). Hvis du indberetter arealerne til Fødevarerhverv i en støtteansøgning, behøver du ikke at sende en indberetning til Plantedirektoratet også.

Du kan tidligst begynde omlægning af nye arealer, når de er indberettet til Plantedirektoratet eller til Fødevarerhverv. Omlægningstidspunktet kan tidligst regnes fra den 1. i måneden efter, at din ansøgning eller indberetning er modtaget i direktoratet.

Hvis det er mere end 4 kalenderår siden, at din bedrift begyndte omlægning til økologi, skal du omlægge alle nye arealer straks ved overtagelsen. Du skal derfor indberette arealer, før du overtager dem.

Hvis du overtager marker, som allerede er økologiske eller under omlægning, skal du sende producentskifteskemaer til FødevarerErhverv, som videresender dem til os. Du kan læse mere om producentskifte i [afsnit 31](#).

Du skal også give besked til Plantedirektoratet, hvis du sælger eller bortforpagter marker. Du kan sende producentskifteskemaer eller bare et brev eller en e-mail. Hvis du modtager økologi- eller miljøtilskud til arealerne, skal du altid sende producentskifteskemaer. Du kan kontakte FødevarerErhverv for oplysninger om tilskudsreglerne.

29.2.2 Ændringer vedrørende husdyr

Hvis der sker væsentlige ændringer i din husdyrproduktion, skal du straks meddele det til Plantedirektoratet.

Følgende betragtes som væsentlige ændringer:

- ■Du starter en ny produktionsgren.■
- Du ophører med en produktionsgren.
- Hvis du ønsker at et dyrehold ikke længere skal være økologisk, men i stedet være husdyrhold til eget brug.
- Hvis du køber dyr, der medfører en ændring i besætningsstørrelsen på mindst 50 %. Det er uanset om din bedrift er under omlægning, eller om du indkøber økologiske eller ikke-økologiske dyr.
- Du opstalter dyr på anden bedrift.

29.3 Du modtager en årlig statusrapport

En gang om året sender Plantedirektoratet en statusrapport til dig. Når du skal sælge din produktion, kan du bruge statusrapporten som dokumentation for dine produkters økologiske status, evt. sammen med den økologistatuserklæring, som du kan finde på [Plantedirektoratets hjemmeside](#).

Statusrapporten er en oversigt over omlægningstidspunkt og økologisk status for dine marker og husdyr. Datoen for seneste økologikontrol fremgår også.

For husdyr gælder omlægningstidspunktet for alle dine dyr af den pågældende husdyrart. Enkeltdyr kan have en anden omlægningdato, f.eks. hvis de har fået medicinsk behandling. Hvis det er tilfældet, skal det fremgå i medicinlogbogen eller i besætningslisten.

Rapporten er udskrevet på baggrund af de oplysninger, som du har indberettet i den årlige økologi-indberetning. Hvis der er fejl i statusrapporten, skal du sende rettelserne til os. Hvis der er tale om væsentlige fejl, vil du modtage en ny statusrapport.

30 Overtrædelse af reglerne

Plantedirektoratet opdager typisk overtrædelser ved kontrolbesøg. Hvis du selv bliver opmærksom på overtrædelser, er du forpligtet til at oplyse os om det.

Hvis vi konstaterer, at du har overtrådt reglerne, kan vi vælge at:

- Give dig en opfordring. Bliver typisk givet ved mindre overtrædelser.
- Give dig en indskærpelse. Bliver typisk givet, hvis det er første gang, du overtræder reglen, eller overtrædelsen er mindre grov.
- Give dig en mindre bøde. Bliver typisk givet, hvis du tidligere har overtrådt reglen, hvis du har overtrådt flere regler, eller overtrædelsen er meget grov.
- Anmelde dig til politiet med en anmodning om, at du straffes med en bøde. Sker typisk, hvis der er tale alvorlige overtrædelser, der skal medføre en større bøde.
- Give dig påbud om, at du skal udsætte dyr eller genomlægge arealer eller dyr. Du vil først efter en ny omlægningsperiode kunne sælge produkterne som økologiske.
- Give dig påbud om at ændre indretning, drift m. v.
- Give dig forbud mod en bestemt handling, f.eks. salg af produkter som økologiske.
- Tilbagekalde din autorisation.

Vi kan tilbagekalde din autorisation, hvis du overtræder reglerne for økologisk jordbrugsproduktion groft eller gentagne gange, eller hvis det grundlæggende ikke kan lade sig gøre at gennemføre kontrollen på din bedrift.

Vi kan også tilbagekalde din autorisation, hvis ledelsen af den daglige drift forestås af en person, der ikke kan opnå autorisation, og vedkommende ikke inden for en frist på 2 måneder fratræder som leder af den daglige drift.

I forbindelse med tilbagekaldelsen kan vi beslutte, at du først kan generhverve autorisationen efter en periode på op til 5 år.

Hvis vi tilbagekalder din autorisation, kan du forlange at få afgørelsen indbragt for domstolene. Du skal inden 4 uger efter, du har modtaget tilbagekaldelsen, sende anmodningen til Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri. Ministeriet vil herefter anlægge sag ved domstolene.

30.1 Vil du klage over en afgørelse?

Du kan klage over Plantedirektoratets afgørelser til Fødevareministeriets Klagecenter.

Du kan dog ikke klage over et bødeforlæg. Hvis du er uenig i grundlaget for bøden, skal du undlade at betale bøden. Sagen vil herefter blive overgivet til politiet.

Du skal klage over Plantedirektoratets afgørelse inden 4 uger fra den dag, du har modtaget afgørelsen. Sender du klagen efter fristens udløb, vil den normalt ikke blive behandlet. Klager har som udgangspunkt ikke opsættende virkning. Det vil f.eks. sige, at en afgørelse om, at dyr/produkter har mistet den økologiske status, er gældende, indtil den eventuelt bliver ændret.

Du skal sende klagen til:

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri

Klagecenter

c/o Plantedirektoratet

Skovbrynet 20

2800 Kgs. Lyngby

Herefter kommenterer Plantedirektoratet afgørelsen og sender klagen videre til behandling i Fødevareministeriets Klagecenter.

31 Overtager eller overdrager du arealer eller en hel ejendom

I dette afsnit finder du vejledningen i hvad du skal foretage dig, når du overdrager en del af eller hele din bedrift. Du finder også vejledning i hvad du skal gøre, hvis du overtager en ny bedrift.

31.1 Salg eller bortforpagtning af økologiske arealer

Hvis du sælger eller bortforpagter hele din bedrift eller dele af den, skal du straks sende en producentskifteerklæring til FødevarerErhverv. Det gælder også, selvom det kun drejer sig om en enkelt mark.

Plantedirektoratet og FødevarerErhverv har udarbejdet de blanketter, du skal bruge i forbindelse med producentskifte. Af vejledningen til blanketterne fremgår, i hvilke situationer du skal bruge de forskellige erklæringer. Du finder blanketter og vejledning på [Plantedirektoratets hjemmeside](#).

31.2 Overtagelse af en ejendom

31.2.1 Når du som økolog overtager en ikke-økologisk ejendom

Køber du en hel ikke-økologisk ejendom, kan du få både dyr og marker med ind under den autorisation, du har i forvejen.

Hvis den ejendom, du har i forvejen, er ude over det 4. kalenderår efter, at omlægningen er påbegyndt, skal du straks ved overtagelsen omlægge marker og dyr på den nye ejendom. Det gælder også, hvis der på den nye ejendom er dyr af samme art som på den ejendom, du har i forvejen.

Du kan først sælge produkter fra dyrene på den nye ejendom som økologiske, når dyrene er fuldt omlagt.

Du skal give Plantedirektoratet besked om købet af en ikke-økologisk ejendom, inden du overtager den.

Såfremt du ikke ønsker at omlægge den nye ejendom straks, har du mulighed for at søge om samtidig drift, se [afsnit 26](#).

31.2.2 Når du som ikke-økolog overtager en økologisk ejendom eller et økologisk areal

Hvis du vil drive en ejendom eller et areal økologisk, skal du søge om at blive autoriseret som økolog.

Der er to måder at blive autoriseret på:

Mulighed 1: Ansøgning om at fortsætte den ”gamle” økologs autorisation

Hvis du ikke har andre arealer eller husdyr end dem, du køber, skal du sende en anmeldelse af producentskifte til FødevarerErhverv. Du kan finde blanketterne på [Plantedirektoratets](#) og på [FødevarerErhvervs](#) hjemmesider.

I producentskifteskemaet ”Erklæring om autorisation til økologi” skal du sætte kryds for, at du ønsker at indtræde i den ”gamle” økologs rettigheder og pligter.

Det betyder, at du som ny økolog får alle den ”gamle” økologs rettigheder og pligter i henhold til den ”gamle” økologs autorisation. Dette gælder f.eks. rettigheder til samtidig drift m.m., og at du også overtager den ”gamle” økologs omlægningsplan for bedriften.

Har du andre arealer eller dyr end dem, du køber, skal du indberette disse arealer og dyr ved at sende en ansøgning om autorisation som økolog til Plantedirektoratet. Du kan finde ansøgningsskemaet på [Plantedirektoratets hjemmeside](#).

Hvis de første fire kalenderår af den ”gamle” økologs omlægningsplan er gået, skal du straks begynde at omlægge alle de andre arealer og dyr, du havde, inden du købte den økologiske ejendom/ areal.

Du bliver som ny økolog autoriseret til økologisk jordbrugsproduktion og får et nyt autorisationsnummer og autorisationsbevis.

Mulighed 2: Ansøgning som ny økolog

Du skal sende en ansøgning om autorisation til Plantedirektoratet. Du kan finde skemaet på [Plantedirektoratets hjemmeside](#).

Samtidig skal du og sælgeren sende en anmeldelse om producentskifte til FødevarerErhverv. Du kan finde skemaerne på [Plantedirektoratets](#) og på [FødevarerErhvervs](#) hjemmesider. I producentskifteskemaet ”Erklæring om autorisation til økologi” skal du sætte kryds for, at du ikke ønsker at indtræde i den ”gamle” økologs rettigheder og pligter.

Som ny økolog får du hele 4 kalenderår til at omlægge nye arealer og husdyr, dvs. de dyr og arealer, som du havde, inden du købte den økologiske ejendom/ areal.

Arealer og husdyr, som indgår i producentskiftet, beholder deres oprindelige omlægningsdatoer.

Arealer eller husdyr, som du tilkøber eller forpagter efter det 4. kalenderår efter din ansøgning om autorisation, skal du omlægge straks.

Du bliver som ny økolog autoriseret til økologisk jordbrugsproduktion og får et nyt autorisationsnummer og autorisationsbevis.

32 Ophør som økolog

Hvis du ophører med den økologiske produktionsmetode, skal du som driftsansvarlig straks meddele dette skriftligt til Plantedirektoratet. Du kan ikke ophøre som økolog med tilbagevirkende kraft.

Når du ophører som økolog, bortfalder din autorisation og du må ikke længere sælge produkter som økologiske. Det gælder også produkter, som du har produceret, mens du var økolog.

Hvis din tilsagnsperiode for tilskud hos FødevarerErhverv udløber, ophører du ikke automatisk med at være autoriseret hos Plantedirektoratet. Hvis du også ønsker at ophøre med økologisk produktion, skal du give skriftlig besked til Plantedirektoratet om ophør.

Hvis du modtager økologi- eller miljøstøtte til dine arealer, og sælger eller bortforpagter ejendommen til en, der ikke ønsker at indtræde i tilsagnet om tilskud, vil FødevarerErhverv ofte kræve tilskuddet tilbagebetalt med tillæg af renter. Du kan få flere oplysninger om dette hos FødevarerErhverv.

32.1 Bortfald af autorisation

Din autorisation bortfalder automatisk ved producent-, bruger- eller ejerskifte.

Ved producent- eller brugerskifte forstås situationer som forpagtning eller tilsvarende situationer, hvor brugsretten og den samlede bedrift overlades til en anden bruger, uden at ejendomsretten overføres.

Ved ejerskifte forstås alle situationer, hvor en økologisk jordbrugsbedrift i sin helhed skifter ejer.

Under ejerskifte hører alle former for overdragelse i levende live, herunder

- ekspropriation
- overdragelse på tvangsauktion
- hvis et bo tages under konkursbehandling m.v.

samt ved arv, herunder udlevering af et bo til behandling ved bobestyrer, overtagelse af jordbrugsbedriften i forbindelse med udlevering til privat skifte, og hvis jordbrugsbedriften udlægges som et arveudlæg.

I de nævnte situationer bortfalder din autorisation, og den nye ejer vil skulle autoriseres for at kunne fortsætte den økologiske produktionsmetode. Det gælder altså også, når den nye ejer er f.eks. et konkursbo eller et dødsbo.

33 Hvor kan du søge mere information?

Plantedirektoratet opdaterer løbende vejledningen og lægger i den forbindelse et nyhedsbrev, Meddelelser om økologi, på [hjemmesiden](#), hvoraf ændringerne m.v. vil fremgå. Du kan finde den senest opdaterede vejledning på hjemmesiden.

På [Plantedirektoratets hjemmeside](#) kan du desuden finde diverse blanketter, du skal bruge i økologisk jordbrugsproduktion, en liste over autoriserede økologer, regler vedrørende økologi, m.m.

Administrationen af det økologiske regelsæt er delt mellem:

Plantedirektoratet, der varetager administration og kontrol af reglerne om økologisk jordbrugsproduktion og om markedsføring af økologisk frø, sædekorn, vegetativt planteformeringsmateriale, foderstoffer, gødning og nonfood produkter:

Plantedirektoratet, Økologi
Skovbrynet 20
2800 Kgs. Lyngby
Tlf.: 45 26 36 00
Fax: 45 26 36 19
Hjemmeside: www.pdir.fvm.dk
E-mail: okologi@pdir.dk

Fødevarestyrelsen, der varetager administration og kontrolkoordinering i relation til reglerne om markedsføring, forarbejdning, mærkning m.v. af økologiske fødevarer:

Fødevarestyrelsen
Mørkhøj Bygade 19
2860 Søborg
Tlf.: 33 95 60 00
Fax: 33 95 60 01
Hjemmeside: www.fvst.dk
E-mail: fvst@fvst.dk

Fødevarerhverv, der varetager reglerne om offentlig støtte til fremme af økologisk jordbrug:

Fødevarerhverv
Økologistøttekontoret
Nyropsgade 30
1780 København V
Tlf.: 33 95 80 00
Fax: 33 95 80 88
Hjemmeside: www.ferv.fvm.dk
E-mail: oekologistotte@dffe.dk

34 Lovgrundlag

Reglerne om økologisk jordbrugsproduktion omfatter bestemmelserne i:

- Rådets forordning (EF) nr. 834/2007 af 28. juni 2007 om økologisk produktion og mærkning af økologiske produkter og om ophævelse af forordning (EØF) nr. 2092/91 (med senere ændring).
- Kommissions forordning (EF) nr. 889/2008 af 5. september 2008 om gennemførelsesbestemmelser til Rådets forordning (EF) nr. 834/2007 om økologisk produktion om mærkning af økologiske produkter, for så vidt angår økologisk produktion, mærkning og kontrol (med senere ændringer).
- Kommissionens forordning (EF) Nr. 271/2010 af 24. marts 2010 om ændring af forordning (EF) nr. 889/2008 om gennemførelsesbestemmelser til Rådets forordning (EF) nr. 834/2007, for så vidt angår Den Europæiske Unions logo for økologisk produktion.
- Kommissionens forordning (EF) Nr. 1235/2008 af 8. december 2008 om gennemførelsesbestemmelser til Rådets forordning (EF) nr. 834/2007 for så vidt angår ordninger for import af økologiske produkter fra tredjelande (importforordningen) (med senere ændringer).
- ■Økologilov, lovbekendtgørelse nr. 416 af 3. maj 2011.■
- Bekendtgørelse nr. 1111 af 21. november 2008 om økologisk jordbrugsproduktion m.v. (med senere ændringer).
- Bekendtgørelse nr. 244 af 2. april 2004 om økologisk jordbrugsproduktion m.v. (med senere ændringer) (ophævet i det dog § 19 forbliver i kraft).
- Bekendtgørelse nr. 1112 af 21. november 2008 om produktion og markedsføring af økologiske levekyllinger (med senere ændringer).
- Bekendtgørelse nr. 1053 af 6. september 2010 (nonfoodbekendtgørelsen).
- Bekendtgørelse nr. 1089 af 12. december 2003 (frødatabasebekendtgørelsen) (med senere ændringer).

Bestemmelserne i forordningerne, loven og bekendtgørelserne er uddybet i denne vejledning.

Økologireglerne erstatter ikke andre regler, der regulerer dansk jordbrugsproduktion. Hvis et område er reguleret af både økologireglerne og andre regler, skal du derfor overholde alle reglerne.

Bilagsfortegnelse

[Bilag 1](#)

Ikke-økologiske gødningsstoffer og jordforbedringsmidler, der kan bruges i særlige tilfælde

[Bilag 2](#)

Aktivstoffer, der i Danmark i særlige tilfælde kan bruges som plantebeskyttelsesmidler på økologiske arealer, herunder arealer under omlægning

[Bilag 3](#)

Retningslinjer for rækkedampning af ukrudt i afgrøder på friland og for dampning i væksthuse

[Bilag 4](#)

Tilskudsordninger under Landdistriktsprogram 2000-2006 og Landdistriktsprogram 2007-2013 til fremme af natur og miljø

[Bilag 5](#)

Oversigt over reglerne for behandling i økologiske besætninger

[Bilag 6](#)

Liste over fodermidler, tilsætningsstoffer og produkter til rengøring og desinficering

[Bilag 7](#)

Fjerpilning hos høns

Bilag 1

Ikke-økologiske gødningsstoffer og jordforbedringsmidler, der kan bruges i særlige tilfælde

Betegnelse: (Produkter, der er sammensat af eller kun indeholder de nedenfor anførte stoffer)	Beskrivelse, krav til sammensætning og brugsbetin- gelser:	Skal føres ind i logbog for planteavl som:	Fyldestgørende dokumenta- tion af behov:
Fast husdyrgødning	Produkt fremstillet ved blanding af husdyrgødning og vegetabilsk materiale (strøelse) Ikke fra jordløst brug	Gødning	Intet krav, hvis alt ikke-økologisk gødning tilsammen giver 70 kg. total-N eller mindre pr. ha.
Tørret fast husdyrgødning, herunder tørret fjerkrægødning	Ikke fra jordløst brug	Gødning	Intet krav, hvis alt ikke-økologisk gødning tilsammen giver 70 kg. total-N eller mindre pr. ha.
Kompost af husdyrgødning, herunder fjerkrægødning og komposteret fast husdyrgødning	Ikke fra jordløst brug	Gødning	Intet krav, hvis alt ikke-økologisk gødning tilsammen giver 70 kg. total-N eller mindre pr. ha.
Flydende husdyrgødning (gylle, ajle m.m.)	Anvendes efter kontrolleret gæring og/eller passende opblanding Ikke fra jordløst husdyrbrug	Gødning	Intet krav, hvis alt ikke-økologisk gødning tilsammen giver 70 kg. total-N eller mindre pr. ha.

Betegnelse: (Produkter, der er sammensat af eller kun indeholder de nedenfor anførte stoffer)	Beskrivelse, krav til sammensætning og brugsbetingelser:	Skal føres ind i logbog for planteavl som:	Fyldestgørende dokumentation af behov:
Komposteret eller forgæret husholdningsaffald	<p>Produkt fremstillet af kildesorteret husholdningsaffald, der er blevet underkastet kompostering, eller der er sket en anaerob forgæring med henblik på produktion af biogas</p> <p>Kun vegetabilsk og animalsk husholdningsaffald</p> <p>Skal være produceret i et lukket og overvåget indsamlingssystem, som er godkendt i Danmark</p> <p>Maksimal koncentration i mg. pr. kg. tørstof:</p> <ul style="list-style-type: none"> • cadmium: 0,7 • kobber: 70 • nikkel: 25 • bly: 45 • zink: 200 • kviksølv: 0,4 • chrom (i alt): 70 • chrom (VI): 0 (detektionsgrænse) 	Gødning	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Tørv	Må kun bruges i forbindelse med havebrug (gartnerier, blomster- og trædyrkning, planteskoler)		Angiv plantekultur
Præparater baseret på mikroorganismer til jordforbedring	Må ikke indeholde eller være fremstillet vha. GMO		Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Præparater baseret på mikroorganismer til aktivering af kompost	Må ikke indeholde eller være fremstillet vha. GMO		Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Kompost fra svampedyrking	Det oprindelige vækstmedium må kun være fremstillet af produkter fra denne liste		Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Ekskrementer fra orme (ormekompost) og insekter		Gødning	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift

Betegnelse: (Produkter, der er sammensat af eller kun indeholder de nedenfor anførte stoffer)	Beskrivelse, krav til sammensætning og brugsbetingelser:	Skal føres ind i logbog for planteavl som:	Fyldestgørende dokumentation af behov:
Guano		Gødning	Intet krav, hvis alt ikke-økologisk gødning tilsammen giver 70 kg total-N eller mindre pr. ha.
Komposteret eller forgæret blanding af vegetabilsk materiale	Produkt fremstillet af blandinger af vegetabilsk materiale, der er blevet underkastet kompostering, eller der er sket en anaerob forgæring med henblik på produktion af biogas	1. Hvis stoffet indeholder mere end 3 kg N/ton 2. eller mere end 20 kg N/ton tørstof, selvom indholdet af N er mindre end 3 kg N per ton produkt, skal det føres ind som gødning. ■Rent have- og parkaffald betragtes som jordforbedringsmiddel uanset N-indhold.■	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Følgende produkter eller biprodukter af animalsk oprindelse: <ul style="list-style-type: none"> • blodmel • hovmel • hornmel • benmel eller aflimet benmel • fiskemel • kødmel • fjermel • uld • hår, børster, m.m. • mælkeprodukter • pels 	Må kun anvendes i henhold til gældende, generelle regler om gødskning med animalske biprodukter. Særligt for pels: Maksimal koncentration af chrom (VI) i tørstoffet på 0 mg. pr. kg. (detektionsgrænse)	Gødning	Intet krav, hvis alt ikke-økologisk gødning tilsammen giver 70 kg total-N eller mindre pr. ha.
Produkter eller biprodukter af vegetabilsk oprindelse til gødskning (mel af oliekræmmer/-skrån, kakao-skaller, maltspirer, m.m.)		■Gødning■	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift

Betegnelse: (Produkter, der er sammensat af eller kun indeholder de nedenfor anførte stoffer)	Beskrivelse, krav til sammensætning og brugsbetin- gelser:	Skal føres ind i logbog for planteavl som:	Fyldestgørende dokumenta- tion af behov:
Alger og algeprodukter	Skal være fremkommet direkte ved: <ul style="list-style-type: none"> • fysisk behandling, herunder tørring, frysning og formaling • ekstraktion med vand eller syre og/eller basiske vandige opløsninger, eller • gæring 	Gødning	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Savsmuld og træflis	Kun fra træ, der ikke er kemisk behandlet efter fældning		Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Komposteret bark	Kun fra træ, der ikke er kemisk behandlet efter fældning		Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Træaske	Kun fra træ, der ikke er kemisk behandlet efter fældning Asken skal til enhver tid overholde de af Miljøministeriet fastsatte grænse- og afskæringsværdier Asken skal også overholde de gældende regler fra Skov og Naturstyrelsen og Miljøstyrelsen	Gødning	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Blødt råfosfat	Produktet skal være som defineret i gældende regler om gødning. Du kan få mere information om dette hos Plantedirektoratet. Cadmiumindhold på højst 90 mg/kg P2O5	Gødning	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift

Betegnelse: (Produkter, der er sammensat af eller kun indeholder de nedenfor anførte stoffer)	Beskrivelse, krav til sammensætning og brugsbetinger:	Skal føres ind i logbog for planteavl som:	Fyldestgørende dokumentation af behov:
Aluminiumcalciumfosfat	Må kun bruges på basisk jord (pH>7,5) Produktet skal være som defineret i gældende regler om gødning. Du kan få mere information om dette hos Plantedirektoratet. Cadmiumindhold på højst 90 mg/kg P2O5	Gødning	Jordbundsanalyse: Fosfortal under 3, som der må gødes op til på den enkelte mark
Jernværksslagger (thomasfosfat)	Produktet skal være som defineret i gældende regler om gødning. Du kan få mere information om dette hos Plantedirektoratet.	Gødning	Jordbundsanalyse: Fosfortal under 3, som der må gødes op til på den enkelte mark
Kaliumråsalt (kainit, sylvinit, m.m.)	Produktet skal være som defineret i gældende regler om gødning. Du kan få mere information om dette hos Plantedirektoratet.	Gødning	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Kaliumsulfat, der muligvis indeholder magnesiumsulfat	Produkt, der er fremstillet af kaliumråsalt ved en fysisk udvindingsproces, og som muligvis også indeholder magnesiumsulfat	Gødning	Jordbundsanalyse: Kalital under 8, som der må gødes op til på den enkelte mark
Vinasse og vinasseekstrakt	Vinasse fra salmiakproduktion må ikke bruges	Gødning	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Calciumcarbonat (kridt, mergel, pulveriseret kalksten, algekalk, forfatholdigt kridt)	Kun naturligt forekommende		Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Calciumcarbonat og magnesiumcarbonat (f.eks. dolomitkalk og pulveriseret magnesiumholdigt kalksten)	Kun naturligt forekommende		Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Magnesiumsulfat (kiserit)	Kun naturligt forekommende	Gødning	Jordbundsanalyse: Magnesiumtal under 6, som der må gødes op til på den enkelte mark

Betegnelse: (Produkter, der er sammensat af eller kun indeholder de nedenfor anførte stoffer)	Beskrivelse, krav til sammensætning og brugsbetinger:	Skal føres ind i logbog for planteavl som:	Fyldestgørende dokumentation af behov:
Calciumkloridopløsning	Kun til behandling af blade på æbletræer efter påvist calciummangel	Gødning	1. Planteanalyse, der viser lave calciumværdier, eller 2. Konsulenterklæring hvor forhold såsom erfaring af tidligere problemer, lav bæring eller følsomme sorter fremgår
Calciumsulfat (gips)	Produktet skal være som defineret i gældende regler om gødning. Du kan få mere information om dette hos Plantedirektoratet. Kun naturligt forekommende	Gødning	Konsulenterklæring
Kalkslam fra sukkerfabrikker		Gødning	Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Kalkslam fra vakuumsaltproduktion	Biprodukt fra vakuumsaltproduktionen fra saltlage, der udvindes i bjerge		Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift
Frit svovl	Produktet skal være som defineret i gældende regler om gødning. Du kan få mere information om dette hos Plantedirektoratet.	Gødning	Konsulenterklæring
Mikronæringsstoffer (bor, cobolt, kobber, jern, mangan, molybdæn og zink)	Produktet skal være som defineret i gældende regler om gødning. Du kan få mere information om dette hos Plantedirektoratet.	Gødning	Konsulenterklæring, der som udgangspunkt er vedlagt lave analyseværdier fra jordbund eller planter. Det skal beskrives i konsulenterklæringen, hvis analyse ikke er relevant.
Særligt for solubor	Produktet skal være som defineret i gældende regler om gødning. Du kan få mere information om dette hos Plantedirektoratet.	Gødning	Som udgangspunkt kun til følsomme afgrøder, f.eks. korsblomstrede planter eller rodfrugter: Konsulenterklæring og jordbundsanalysetal på 4 eller derunder. Maksimalt anerkendt behov: 3 x 3 kg per ha.

Betegnelse: (Produkter, der er sammensat af eller kun indeholder de nedenfor anførte stoffer)	Beskrivelse, krav til sammensætning og brugsbetinger:	Skal føres ind i logbog for planteavl som:	Fyldestgørende dokumentation af behov:
Særligt for mangansulfat	Produktet skal være som defineret i gældende regler om gødning. Du kan få mere information om dette hos Plantedirektoratet.	Gødning	Konsulenterklæring evt. vedlagt resultat af fluorescensmåling eller planteanalyse. Maksimalt anerkendt behov: 5 kg per ha.
Natrium klorid	Kun stensalt	Gødning	Konsulenterklæring vedlagt lave analyseværdier
Stenmel, ler (herunder perlit, vermiculit, m.m.)			Notér, hvorfor produktet er nødvendigt på din bedrift

Retningslinjer for dokumentation af gødningsbehov:

Jordbundsanalyser

Vi accepterer jordbundsanalyser som dokumentation af gødningsbehov, hvis de er fra den aktuelle vækstsæson, og viser et lavt indhold af næringsstoffer. Vi anerkender behov for at gøde til vejledende middelværdi.

Bladanalyser

Vi accepterer bladanalyser som dokumentation af gødningsbehov, hvis de er fra den aktuelle vækstsæson, og viser et lavt indhold af næringsstoffer.

For frugttræer kan analyseattesten også være fra efteråret før. Analysebeviset bør vedlægges en økologi-konsulenterklæring om den specifikke afgrødes behov. Vi anerkender behov for at gøde til middelværdi for den aktuelle afgrøde.

Konsulenterklæring

For nogle næringsstoffer anerkender vi, at behovet for gødskning er dokumenteret, hvis en økologikonsulent har attesteret dette i kombination med en analyseattest, der viser lave næringsværdier.

En konsulenterklæring kan også bruges ved næringsstof-ubalancer, som ikke med sikkerhed kan afsløres ved en bladanalyse eller en jordbundsanalyse, som f.eks. mangel på calcium. Den kan ligeledes bruges ved akut mangel, som tydeligt ses af afgrødens misvækst, og som åbenlyst truer høsten.

Du kan finde en blanket til konsulenterklæring på Plantedirektoratets hjemmeside.

Særlige behov

Hvis der er et særligt behov for afgrøden, så husk at gøre opmærksom på det.

Bilag 2

Aktivstoffer, der i særlige tilfælde kan bruges som plantebeskyttelsesmidler på økologiske arealer, herunder arealer, hvor omlægningen er påbegyndt

Produkterne kan bruges, hvor du har vurderet, at der er akut fare for afgrøden, og hvor produktet er godkendt af Miljøstyrelsen til den relevante afgrøde og anvendelse.

Det er altid en forudsætning for brugen af plantebeskyttelsesmidler, at de er godkendt af Miljøstyrelsen. Miljøstyrelsen kan oplyse mere om proceduren for godkendelser af plantebeskyttelsesmidler.

1. Stoffer af vegetabilsk eller animalsk oprindelse

Tilladelse	Navn	Beskrivelse, krav til sammensætning og brugsbetingelser
A	Pyrethriner udvundet af <i>Chrysanthemum cinerariaefolium</i>	Insekticid uden piperonylbutoxid
■A	Bivoks	Som fysisk barriere til beskyttelse af sår på træer■
A	Planteolier (f.eks. olie af mynte, fyr og kommen)	

2. Mikroorganismer, der bruges til biologisk bekæmpelse af skadegørere og sygdomme

Tilladelse	Navn	Beskrivelse, krav til sammensætning og brugsbetingelser
A	Mikroorganismer (bakterier, virus og svampe): <ul style="list-style-type: none"> - <i>Bacillus thuringiensis kurstaki</i> - <i>Bacillus thuringiensis israelensis</i> - <i>Beauveria bassiana</i> - <i>Coniothyrium minitans</i> - <i>Cydia pomonella granulosis virus</i> - <i>Phlebiopsis gigantea</i> - <i>Pseudomonas chlororaphis</i> - <i>Streptomyces griseovirides</i> - <i>Trichoderma harzianum</i> - <i>Trichoderma polysporium</i> - <i>Lecanicillium muscarium</i> 	Kun produkter, der ikke er genetisk modificerede jf. bekendtgørelse om godkendelse af forsøgsudsætning og markedsføring af genetisk modificerede organismer.

3. Stoffer, der produceres af mikroorganismer

Tilladelse	Navn	Beskrivelse, krav til sammensætning og brugsbetingelser
A	Spinosad	Insekticid Kun hvis der træffes foranstaltninger til begrænsning af risikoen for vigtige parasitoider og risikoen for udvikling af resistens.

4. Stoffer, som kun må bruges i fælder og/eller dispensere

Tilladelse	Navn	Beskrivelse, krav til sammensætning og brugsbetingelser
■A	Diamoniumfosfat	Lokkemiddel til fælder■

■A	Feromoner	Lokkemiddel; forstyrrelse af seksuel adfærd; kun i fælder og dispensere■
----	-----------	--

5. Præparater til overfladespredning mellem dyrkede planter

Tilladelse	Navn	Beskrivelse, krav til sammensætning og brugsbetingelser
A	Jernphosphat (jern (III) orthophosphat)	Mod snegle

6. Andre stoffer, som traditionelt bruges i økologisk landbrug

Tilladelse	Navn	Beskrivelse, krav til sammensætning og brugsbetingelser
A	Kaliumsalt af fedtsyrer (blød sæbe)	Insekticid
A	Paraffinolie	Insekticid, acaricid (midemiddel)
A	Kvartssand	Afskrækkende middel
A	Svovl	Fungicid

7. Andre stoffer

Tilladelse	Navn	Beskrivelse, krav til sammensætning og brugsbetingelser
Ingen		

Bilag 3

Retningslinjer for rækkedampning af ukrudt i afgrøder på friland og for dampning i væksthuse

Du må udføre rækkedampning, når du:

- Maksimalt damper i en bredde af 15 cm.
- Maksimalt damper en tredjedel af overfladen. Er den dampede del af overfalden 14 cm, skal den udampede del derfor i alle tilfælde mindst være 28 cm.
- Maksimalt foretager dampning ned til en jorddybde på 10 cm.
- Maksimalt damper et areal, der svarer til 25 % af marken og af den dyrkede afgrøde. Du skal ikke tælle udyrkede områder som foragre, hegn m.m. med i beregningen.
- Kun damper én gang i afgrødens vækstsæson, og kun i selve rækken.

Hvis du ikke overholder ovenstående retningslinjerne kan det medføre, at afgrøden ikke må sælges som økologisk.

Fladedampning i væksthuse

Du må udføre fladedampning, når du har udtaget aktuelle jord- eller rodprøver, som kan dokumentere et behov for at bekæmpe jordbårne sygdomme. Du skal gemme dokumentation for, at bekæmpelsen er nødvendig, så du kan vise os den ved kontrolbesøg.

Bilag 4

Tilskudsordninger under Landdistriktsprogram 2000-2006 og Landdistriktsprogram 2007-2013 til fremme af natur og miljø

Landdistriktsprogram 2000-2006:

- Tilskud til miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger (MVJ)
- Miljøbetings tilskud (MB)
- Tilskud til privat skovrejsning på landbrugsjord (i skovrejsningsområder)
- Tilskud til bæredygtig skovdrift
- Tilskud til særlig drift
- Tilskud til naturmæssigt særligt værdifulde skove
- Tilskud til gentilplantning (efter stormfaldet i januar 2005)
- Tilskud til grøn driftsplan
- Tilskud til foryngelse af nåletræsarealer
- Tilskud til friluftsliv

Landdistriktsprogram 2007-2013:

- Tilskud til jordbrugere på visse småøer (ø-støtte)
- Miljøbetings tilskud (MB)
- Tilskud til braklagte randzoner langs vandløb og søer.
- Tilskud til pleje af græs- og naturarealer.
- Tilskud til anlæg af vådområder.
- Tilskud til fastholdelse og pleje af vådområder.
- Tilskud til landskabs- og biotopforbedrende beplantninger.
- Tilskud til natur- og miljøprojekter.
- Tilskud til opretholdelse af ændret afvanding.
- Tilskud til demonstrationsprojekter om bevaring og bæredygtig udnyttelse af plante-genetiske ressourcer for jordbrug og fødevarer.
- Tilskud til genopretning af ødelagte diger og kystbeskyttelse som følge af stormflod.
- Tilskud til privat skovrejsning på landbrugsjord (i skovrejsningsområder)
- Tilskud til bæredygtig skovdrift
- Tilskud til særlig drift
- Tilskud til naturmæssigt særligt værdifulde skove
- Tilskud til gentilplantning (efter stormfaldet i januar 2005)
- Tilskud til grøn driftsplan
- Tilskud til foryngelse af nåletræsarealer
- Tilskud til friluftsliv

Særlig miljøstøtte under artikel 68:

- Ekstensivt landbrug
- Pleje af permanente græsarealer
- Etablering af energi afgrøder

Bilag 5

Oversigt over reglerne for behandling i økologiske besætninger

Behandlings- middel:	Sygdom:	Behandler:	Krav om dyrlæge diagnose:	Notering i medicin- logbog:	Tæller i be- handlings- regnskab:	Opbevaring på drift:	Tilbage- holdelsestid:
Isolering/ tages på stald (sygeopstald- ning skal altid mindst opfylde arealkrav for indendørs opstald- ning)	Må bruges mod alle sygdomme, dog jf. øvrige økologiregler	Producent evt. dyrlæge	Nej	Ja, med da- to for isole- ring og syg- domsgrund	Nej	-	-
Lovlige fytoterapeuti- ka, sporelementer ^A , homøopatika ^B	Må bruges mod alle lidelser samt forebyggende	Dyrlæge el. Producent	Nej	Nej	Nej	Ja, hvis lovlige ^A & ^B	Ingen
Pattesalve, pattedy- ningsmidler og yver- desinfektion	Må bruges fore- byggende og mod lidelser på patterne	Producent	Nej	Nej	Nej	Ja	Ingen
Produkter samt fri- handelsprodukter, bestående af stoffer listet i bilag 6 (må ikke indeholde GM- produkter)	Må bruges mod alle sygdomme og forebyggende	Producent evt. dyrlæge	Nej	Nej	Nej	Ja	Ingen
Paraffinolie, cal- ciumpropionat og na- triumpropionat	Må bruges mod alle sygdomme	Producent evt. dyrlæge	Ja, samt dyrlæge anvisning	Ja	Nej	Ja	Ingen
Andre frihandelspro- dukter ^D	Må ikke bruges	Må ikke bruges	Må ikke bruges	-	-	Nej	-
Jerninjektioner og vitamin-injektioner. Til drøvtyggere dog kun syntetisk A, D og E-vitamin.	Jern- og vita- minmangel	Producent	Ja, samt skriftlig behandlingsplan fra dyrlæge ^E	Ja	Nej	Ja, hvis der foreligger en behandlingsplan fra dyrlæge	2 x normal

Behandlings- middel:	Sygdom:	Behandler:	Krav om dyrlæge diagnose:	Notering i medicin- logbog:	Tæller i be- handlings- regnskab:	Opbevaring på drift:	Tilbage- holdelsestid:
Veterinær- lægemidler ^G	Mod alle lidelser, (undtagelserne se nedenstående), jf. øvrig lovgivning	Dyrlæge ^F	Ja	Ja	Ja	Kun under behandlings- forløbet ^F	2 x normal 48 timer, hvis der ikke er fast- lagt en tilbage- holdelsestid ^C
	Bedøvelse ved tilladte indgreb (se nedenstående for kastration af svin)	Dyrlæge	Ja, skal tildele be- døvelsen	Ja	Nej	Nej	2 x normal
	■Bedøvelse/ smertelindring ved kastration af svin	Producent	Dyrlægeanvisning af præparat	Ja	Nej	7 dage	2 x normal■
	Antibiotika- og kemoterapeuti- kaholdige læge- midler	Dyrlæge ^F	Ja	Ja	Ja	Kun under behandlings- forløbet	2 x normal
	Parasitære lidel- ser (lus, skab, orm, coccidier, cryptosporidier) og ringorm	Dyrlæge eller Producent	Ja	Ja	Nej	Kun under behandlings- forløbet	2 x normal 48 timer, hvis der ikke er fast- lagt en tilbage- holdelsestid ^C
	Sera og vac- ciner. Må bruges forebyggende.	Producent	Ja, samt skriftligt behandlingsplan fra dyrlæge ^E	Ja	Nej	Ja, hvis der fo- religger en be- handlingsplan fra dyrlæge	Normalt ingen, dog jf. myndig- hedernes regler ved injektion ^C
	■Zinkoxid ved fravænningsdiar- ré	Producent	Ja, samt skriftligt behandlingsplan fra dyrlæge ^E	Ja	Nej	Ja	48 timer■

- A. Tilladt er fytotherapeutika og sporelementer anmeldt i henhold til Sundhedsministeriets regler.
- B. Tilladt er homøopatiske produkter anmeldt i henhold til Sundhedsministeriets regler.
- C. 48 timer ved præparater, hvor der er krav om kassation af lokalt injektionssted.
- D. Også benævnt "andre produkter" i Veterinærmedicinsk produktkatalog.
- E. Dyrlægen skal udarbejde og underskrive en behandlingsplan, der skal opbevares på bedriften og kunne vises ved kontrolbesøg.
- F. Efter at dyrlægen har stillet diagnosen, må veterinære lægemidler bruges. Der henvises endvidere til Fødevarestyrelsens regler på området.
- G. Registrerede veterinære lægemidler, og magistral fremstillede veterinære produkter.

Bilag 6

Liste over tilladte ikke-økologiske foderstoffer, tilsætningsstoffer og produkter til rengøring og desinfektion

Fodermaterialer, jf. KFO 889/2008 af 5. september 2008 (med senere ændringer), artikel 22, stk. 1, 2 og 3, artikel 25k, stk. 1, litra d), og artikel 25m, stk. 1	
1. Ikke-økologiske vegetabiliske fodermidler til fodring af svin og fjerkræ	
Produkt	Følgende medtages i denne kategori
1.1. Korn samt produkter og biprodukter heraf:	<ul style="list-style-type: none"> - Majs som korn, klid, fodermel, kimkage og gluten - Maltspirer - Mask
1.2. Olieholdige frø og frugter samt produkter og biprodukter heraf:	<ul style="list-style-type: none"> - Raps som frø, kage og skaller - Soja som bønner, toastet, skaller og kage - Solsikke som frø og kage - Sesamfrø som kage - Vegetabiliske olier (fra fysisk ekstraktion)
1.3. Bælgplantefrø samt produkter og biprodukter heraf:	<ul style="list-style-type: none"> - Perlebælgvikke som frø, fodermel og klid - Fladbælg som frø, der har været underkastet varmebehandling, fodermel og klid
1.4. Knolde og rodfrugter samt produkter og biprodukter heraf:	<ul style="list-style-type: none"> - Kartoffelprotein
1.5. Andre frø og frugter samt produkter og biprodukter heraf:	<ul style="list-style-type: none"> - Johannesbrød - Johannesbrødbælg og mel heraf: - Græskar - Citruskvas - Æbler, kvæder, pærer, ferskner, figner, druer og kvas heraf: <ul style="list-style-type: none"> - Kastanjer - Valnøddekage - Hasselnødkage - Kakaoskaller og -kage - Agern
1.6. Tørrede planteprodukter og grovfoder:	<ul style="list-style-type: none"> - Cikorie - Halm af korn
1.7. Andre planter samt produkter og biprodukter heraf:	<ul style="list-style-type: none"> - Melasse - Algemel (fremkommet ved tørring og knusning af havalger, der er vasket for at reducere jodindholdet) - Pulvere og udtræk af planter (udtræk må ikke foregå med organiske opløsningsmidler, som f.eks. alkohol) - Vegetabilisk proteinudtræk (udelukkende til unge dyr) - Krydderier - Krydderurter

2. Animalske fodermidler – kun til svin og fjerkræ	
Produkt	Følgende medtages i denne kategori
2.1. Mælk og mejeriprodukter:	<ul style="list-style-type: none"> - Rå mælk som defineret i artikel 2 i direktiv 92/45/EØF - Mælkepulver - Skummetmælk, skummetmælkspulver - Kærnemælk, kærnemælkspulver - Valle, vallepulver, vallepulver (delvis afsukret), valleproteinpulver (fysisk ekstraktion) - Kaseinpulver - Lactosepulver - Ostemasse og surmælk
2.2. Fisk og andre havdyr samt produkter og biprodukter heraf:	<p>På følgende betingelser: Produkterne kommer fra bæredygtigt fiskeri, fiskeri under EU's kvotesystem, og bliver kun brugt til svin og fjerkræ.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fisk - Fiskeolie og ikke-raffineret torskelevertran - Autolysater fra fisk, bløddyr og skaldyr - Hydrolysater og proteolysater fremstillet ved enzymproces, også i opløselig form, udelukkende til unge dyr og akvakulturdyr - Fiskemel - Krebsdyrmel
2.3. Æg og ægprodukter	<ul style="list-style-type: none"> - Æg og ægprodukter til anvendelse som fjerkræfoder, fortrinsvis fra samme bedrift (mindst 50 %)
3. Mineralske fodermidler	
Produkt	Følgende medtages i denne kategori
3.1. Natrium:	<ul style="list-style-type: none"> - ikke raffineret havsalt - ubehandlet stensalt - natriumsulfat - natriumcarbonat - natriumbicarbonat - natriumchlorid
3.2. Kalium:	<ul style="list-style-type: none"> - kaliumchlorid
3.3. Calcium:	<ul style="list-style-type: none"> - lithoamnion og mergel - skaller af vanddyr (herunder sepiaskaller) - calciumcarbonat - calciumlactat - calciumgluconat
3.4. Fosfor:	<ul style="list-style-type: none"> - defluoriseret dicalciumphosphat - defluoriseret monocalciumphosphat - mononatriumphosphat - calciummagnesiumphosphat - calciumnatriumphosphat
3.5. Magnesium:	<ul style="list-style-type: none"> - magnesiumoxid (vandfrit magnesium) - magnesiumsulfat - magnesiumchlorid - magnesiumcarbonat - magnesiumphosphat
3.6. Svovl:	<ul style="list-style-type: none"> - natriumsulfat

4. Tilsætningsstoffer til foderstoffer og visse produkter, der anvendes i foderstoffer, jf. KFO 889/2008 af 5. september 2008 (med senere ændringer), artikel 22, stk. 4 og artikel 25m, stk. 2

4.1. Fodertilsætningsstoffer m.m.

4.1.1. Tilsætningsstoffer med ernæringsmæssige egenskaber

Produkt	Følgende medtages i denne kategori
a) Vitaminer:	<ul style="list-style-type: none"> - Vitaminer fremstillet på grundlag af råvarer, som indgår naturligt i foderstoffer - Syntetiske vitaminer, der er identiske med naturlige vitaminer, til enmavede dyr og akvakulturdyr - Syntetiske vitaminer af type A, D og E, der er identiske med naturlige vitaminer, til drøvtyggere
b) Sporstoffer:	<p><u>Jern:</u> jern-(II)-carbonat jern-(II)-sulfat, monohydrat og/eller heptahydrat jern-(III)-oxid</p> <p><u>Jod:</u> calciumjodat, vandfrit calciumjodat, hexahydrat natriumjodid</p> <p><u>Kobolt:</u> kobolt-(II)-sulfat, monohydrat og/eller heptahydrat basisk kobolt-(II)-carbonat, monohydrat</p> <p><u>Kobber:</u> kobber-(II)-oxid basisk kobber-(II)-carbonat, monohydrat kobber-(II)-sulfat, pentahydrat</p> <p><u>Mangan:</u> mangan-(II)-carbonat mangan-(II og III)-oxid mangan-(II)-sulfat, mono- og/eller tetrahydrat</p> <p><u>Zink:</u> zinkcarbonat zinkoxid zinksulfat, mono- og/eller heptahydrat</p> <p><u>Molybdæn:</u> ammoniummolybdat, natriummolybdat</p> <p><u>Selen:</u> natriumselenat natriumselenit</p>
4.1.2. Zootekniske tilsætningsstoffer:	Enzymer og mikroorganismer

4.1.3. Teknologiske tilsætningsstoffer		
a) Konserveringsmidler:	E 200 E 236 E 260 E 270 E 280 E 330	Sorbinsyre Myresyre* Eddikesyre* Mælkesyre* Propionsyre* Citronsyre
b) Antioxidanter:	E 306	Tokopherolrige ekstrakter af naturlig oprindelse, anvendt som antioxidant Naturlige antioxidant (må kun anvendes i foder til akvakultur)
c) Bindemidler, antiklumpningsmidler:	E 470 E 551b E 551c E 558 E 559 E 560 E 561 E 562 E 599	Calciumstearat af naturlig oprindelse Kolloidal kiseltsyre Kieselgur Bentonit Kaolin Naturlig blanding af steatit og chlorit Vermiculit Sepiolit Perlit
d) Tilsætningsstoffer til ensilage:	Enzymer, gær og bakterier kan bruges som tilsætningsstoffer til ensilage. Brugen af mælke-, myre-, propion- og eddikesyre ved produktion af ensilage er kun tilladt, hvis vejrforholdene ikke tillader en passende gæring.	
e) Emulgatorer og stabilisatorer	Lecithin, fremstillet af økologiske ingredienser (må kun anvendes til akvakultur)	
4.2. Visse stoffer, der anvendes i foderstoffer		
Ølgær	- Saccharomyces cerevisiae - Saccharomyces carlsbergiensis	
4.3. Stoffer til fremstilling af ensilage		
	- Havsalt - Ubehandlet stensalt - Valle (kun til svin og fjerkræ) - Sukker (kun til svin og fjerkræ) - Sukkerroesnitte (kun til svin og fjerkræ) - Kornmel (kun til svin og fjerkræ) - Melasse (kun til svin og fjerkræ)	

* Når syren bruges til konservering af ensilage, må det kun ske i de tilfælde, hvor vejrforholdene ikke tillader en passende gæring.

5. Produkter til rengøring og desinficering af bygninger og anlæg til husdyr, jf. KFO 889/2008 af 5. september 2008 (med senere ændringer), artikel 23, stk. 4

- Kalium-natriumsæbe
- Vand og damp
- Læsket kalk
- Brændt kalk
- Ulæsket kalk
- Natriumhypoklorit (f.eks. blegevand)
- Kaustisk soda
- Kaliumhydroxid
- Hydrogenperoxid
- Naturlige planteekstrakter
- Citronsyre, pereddikesyre, myresyre, mælkesyre, oxalsyre og eddikesyre
- Alkohol
- Salpetersyre (mælke- og mejeriudstyr)
- Fosforsyre (mælke- og mejeriudstyr)
- Formaldehyd
- Produkter til rengøring og desinficering af yver og malkeudstyr
- Natriumcarbonat

Bilag 7

Fjerpilning hos høns

Billeder af let pillede høns:

Billeder af meget pillede høns:

Stikordsregister

3		
3 års-reglen	25	
A		
Adskillelse, planteavl	17	
Afgasset biomasse	37; 38	
Afgræsede bede	42	
Afgræsning, får, ged og hjort	109; 110	
Afgræsning, heste	116; 117	
Afgræsning, ikke-økologiske dyr	55	
Afgræsning, omlægningsarealer	55	
Afhorning	69	
Afkøling, svin	90	
Afskrækningsmidler	120	
Aktivstof	41	
Aminosyrer	105	
Ammoniakkoncentration	96	
Anmeldelse, ikke-økologisk frø	30	
Ansøgning, autorisation	11; 147	
Ansøgning, ikke-økologisk frø	30	
Ansøgningskema	11	
Arealkrav, fjerkræ	97	
Arealkrav, får, ged, hjort	107	
Arealkrav, heste	115	
Arealkrav, kvæg	76	
Arealkrav, svin	86	
Artsblandinger, planter	19	
Autorisation	11	
Autorisation, tilbagekaldelse	144	
Autorisationsansøgning	11; 147	
Autorisationsbevis	11; 147	
Autorisationsnummer	11; 147	
Avlsmetoder	69	
B		
Barrodsplanter	28	
Bedrift, definition af	13	
Bedrifter uden salg	138	
Bedøvelse	67	
Behandling, dyr	64	
Behandlingsregnskab	66; 67	
Bekæmpelse, fluer, rotter og mus	77	
Belgisk Blåhvidt kvæg (BB)	60	
Besætningsliste	53	
Besætningslogbog	58	
Biernes oprindelse	119	
Bigårdens placering	119	
Bilag, frø, udplantningsplanter og vegetativt formeringsmateriale	45	
Bilag, husdyrgødning	46	
Bilag, ikke-økologiske gødnings- og jordforbedringsmidler	46	
Bilag, ind- og udgående produkter	45	
Bilag, plantebeskyttelsesmidler	41	
Bilag, vækstmedier	47	
Biogasanlæg	37; 38	
Biologisk bekæmpelse	41	
Birkesaft	126	
Bistader	120	
Blandinger, plantearter	19	
Bortfald af autorisation	148	
Bortforpagtning, økologiske arealer	146	
Brombær	126	
Brunstsynkronisering	69	
Brændselkorn	124	
Bygninger	13; 122	
Bøde	11; 34; 144	
C		
Calciumpropionat	64	
Calciumpræparater	64	
Certificeret frø	32; 134	
Certifikater	133	
CHR-øremærkning	52	
D		
Den økologiske Frødatabase	28; 29; 30	
Dokumentation husdyrgødning	36	
Dokumentation, frø	34; 45	
Dokumentation, husdyrgødning	46	
Dokumentation, ikke-økologisk gødning og jordforbedringsmidler	46	
Dokumentation, ikke-økologisk husdyrgødning ...	37	
Dokumentation, indkøb af dyr	62	
Dokumentation, plantebeskyttelsesmidler	41	
Dokumentationsmateriale	45; 140	
Drikkevand, får, ged og hjort	106	
Drikkevand, heste	114	
Drikkevand, kvæg	78	
Drikkevand, svin	85	
Drænet gulv	87	
Dyrskue	60	
E		
Efterafgrøder, frø til	29	
Efterbehandling	64	
Elektrisk stød, svin	86	
Elektrolytter	64	
Elhegn, får, ged og hjort	107	
Elhegn, kvæg	75	
Elhegn/-tråde, fjerkræ	98	
Embryonoverførsel	69	
Enkeltbetalingsordningen	23; 24	
Enkeltboks	75	
Ensilering, hjælpepestoffer	74; 85; 95; 106; 114	
Enzymer, foder	167	
Enårige afgrøder, omlægning	21	

EU-logoet 130

F

Farehytter 88
 Fiskemel 84
 Fjerkræ 92
 Fjerpilning 95; 98
 Flammebehandling 40
 Flat-deck stier 86
 Flerårige afgrøder 20
 Flerårige afgrøder, omlægning 21
 Flokstørrelse, fjerkræ 97
 Fluor 77; 89; 99; 108; 116
 Fluestik, får, ged og hjort 110
 Fluestik, heste 117
 Fluestik, kvæg 80
 Foderbehov, får, ged og hjort 110
 Foderberegning, får, ged og hjort 103
 Foderblanding, får, ged og hjort 105
 Foderblandinger, mærkning 131
 Foderblandinger, svin 84
 Fodermidler af mineralsk oprindelse, kvæg 73
 Foderplan, får, ged og hjort 104
 Foderplan, svin 83; 84; 93; 94
 Fodring, biavl 120
 Fodring, fjerkræ 92
 Fodring, får, ged og hjort 103
 Fodring, kvæg 71
 Fodring, svin 82
 Foldskitte, fjerkræ 100
 Foling 115
 Forebyggende behandling 66
 Forlænget omlægningstid 22
 Forpagtet areal 21; 22
 Forskellige sorter, parallelavl 18; 19
 Forsøgsarealer, parallelavl 20
 Forurenede jordarealer 22
 Fremavl, parallelavl 19; 20
 Fremavl, planter 32
 Frihandelsprodukter 74; 106
 Frihandelsvarer 64
 Frilandshytter 88; 107
 Frø og vegetativt formeringsmateriale, definition af 28
 Frø, ikke-økologisk 29
 Frø, økologisk 28
 Frøblandinger 18
 Frødatabase 28; 29; 30; 31
 Frøformerede udplantningsplanter 28
 Frøplanter 28
 Fytoterapeutika 64
 Fællesskemaet 142

G

Genomlægning 51
 Glidende foldskitte, fjerkræ 100
 GMO 39; 74; 106
 Grovfoder, får, ged og hjort 104
 Grovfoder, kvæg 72

Grovfoder, svin 84
 Græs, omlægning 21
 Græsarealer 21; 27
 Græsarealer til svin og høns 27
 Græsfrøblandinger 31
 Græsningsret 21; 56; 57; 58
 Græsnings sæson, får, ged og hjort 109
 Græsnings sæson, svin 90
 Græsnings sæsonen 78; 116
 Grøngødning 29
 Gødning 47
 Gødning, frø 35
 Gødning, ikke-økologisk 36; 37
 Gødsning med biomasse 37
 Gødsning, væksthuse 42
 Gårdbutik 127; 128
 Gårdmejeri 128
 Gårdsplads 12

H

Halekupering 69
 Halm, får, ged og hjort 108
 Halm, heste 116
 Halm, kvæg 76
 Halm, svin 87
 Halvblandinger, frø 32
 Hegn, levende 12; 15; 33
 Hesteordningen 118
 Hjemmeproduceret udsæd og læggemateriale 33
 Hjælpstoffer, ensilering 74; 85; 95; 106; 114
 Homøopatiske produkter 64
 Hormoner 66
 Husdyrgødning, ikke-økologisk 36
 Husdyrgødning, overførsel af 35
 Husdyrgødning, tilladt mængde 35
 Husdyrgødning, økologisk 35
 Husdyrhold til eget brug 14; 53; 54; 112; 123
 Hydrokultur 43
 Høring 138
 Høst 48
 Høstmetode, parallelavl 19
 Høstoplysninger 48

I

Ikke-erhvervsmæssigt dyrehold 54
 Ikke-økologisk foder, svin 83
 Ikke-økologisk frø 29
 Ikke-økologisk frø og formeringsmateriale 28
 Ikke-økologisk produktionsenhed 13; 136
 Ikke-økologiske dyr 61
 Ikke-økologiske fodermidler, svin 83
 Import 132
 Importprocedurer 133
 Indberetning, produktion 138
 Indberetning, ændringer 138
 Indendørsareal, svin 87
 Indholdsdeklaration, foder 105
 Individafprøvning 60
 Indkøb af dyr 51

Indsamling, vilde nødder og bær	15
Indsamling, vilde planter	126
Indskærpelse	144
Inseminering	69
Islandske heste	117
Isolering, syge dyr	65

J

Jordbrugsvirksomhed	13
Jordforbedring	35; 37
Jordforbedringsmidler	36; 37
Jordløs bedrift, omlægning	15
Juletræer	15; 33

K

Kalve	65; 72
Kalvehytter	76
Kasseret fremavl	32
Ketosepræparater	64
Klage	144
Klimazoner	87
Klipning af tænder	70
Kloning	69
Klovbehandling	65
Kompost, aktivering af	37
Kompost, svampedyrkning	44
Konsulenter, godkendte	11
Kontrol, økologiske bedrifter	138
Kontrolkode	128
Kontrolmærke	130
Kontrolordning, bedrifter uden salg	138
Kontrolrapport	138
Kreaturhandler	129
Kvalitetssortering, æg	128
Kviehotel	81
Kvæg	71
Kvælstof i afgasset biomasse	39
Kvælstof, tilladt mængde	35
Kvælstofnorm, væksthuse og planteskoler	43
Kælvning	75
Kælvningsboks	75
Køkken- og prydhaver	13; 14
Kønssorteret sæd	69

L

Landbrugsforskning, parallelavl	20
Leje, bygninger	122
Lejeareal, får, ged og hjort	107; 108
Lejeareal, kvæg	76
Lejeareal, svin	87; 89
Levende hegn	12; 15; 33
Liggeplads, får, ged og hjort	108
Logbog for husdyrproduktion	52; 116
Logbog, gødning	47
Logbog, høstoplysninger	48
Logbog, planteavl	47
Logbog, plantebeskyttelsesmidler	47
Logbog, svin	90

Lovgrundlag	150
Lys i staldbygninger	107
Læskur, får, ged og hjort	107; 110
Læskur, heste	117
Læskur, svin	90
Løbegård, svin	88
Løbegårde, svin og fjerkræ	87
Løbegårde, tyre	80
Løbegårdsareal, svin	89
Løsdrift, får, ged og hjort	110

M

Madrasser	77
Marker, ikke-økologiske	18; 19
Maskinstation	129
Medicinlogbog	66
Mekanisk ukrudtsbekæmpelse	40
Mellemhandlere	128
Mikroorganismepræparater, gødning	37
Mikroorganismer	37; 41
Miljøprogram	23
Miljøstyrelsen	41
Miljøvenlig drift	24
Miljøvenlige Jordbrugsforanstaltninger	22
Mineralske fodermidler, får, ged og hjort	105
Mobile huse	99
Mus	77; 89; 99; 108; 116
MVJ-areal	58
MVJ-tilsagn	22; 119
Mælk, dyr under omlægning	68; 72
Mælk, stalddørssalg	127
Mælkeerstatning, får, ged og hjort	104
Mælkeerstatning, kvæg	72
Mælkeerstatning, svin	84
Mælkefodring, får, ged og hjort	104
Mælkefodring, kvæg	72
Mælkefodring, svin	84
Mælkefodringsperiode, får, ged og hjort	104
Mælkefodringsperiode, svin	84
Mærkning under transport	132
Mærkning, behandlede dyr	69
Mærkning, foderstoffer	131
Mærkning, gødning	131
Mærkning, plantebeskyttelsesmidler	131
Mærkning, udsæd m.m.	130
Mærkning, økologiske produkter	129
Måtter	77

N

Natriumpropionat	64
Natura 2000 områder, biavl	119
Naturområde	126
Nedsat omlægningstid	21; 22; 39
Nedsat omlægningstid for visse natur- og landbrugsarealer – 3 års-reglen	25
Nonfood-produkter	130
Nye arealer, indberetning	21; 142
Nye arealer, omlægning	12; 143
Nye arealer, parallelavl	18

Næbtrimning	69
Næseringning	70

O

Omlægning til økologi	11; 12
Omlægning, arealer	36
Omlægning, biavl	119
Omlægning, husdyrhold	49; 54
Omlægning, jordløse bedrift	15
Omlægning, marker	21
Omlægning, væksthushproduktion	42
Omlægningsafgrøder	131
Omlægningsafgrøder, mærkning	129
Omlægningsfoder, får, ged og hjort	103
Omlægningsfoder, kvæg	71
Omlægningsfoder, svin	82; 92
Omlægningsperiode	21
Omlægningsperiode, afgrøder	21
Omlægningsperiode, husdyr	50
Omlægningsplan	11; 147
Omlægningstidspunkt	12; 21
Opbevaring, høst	17
Opbevaring, ikke-økologiske produkter	123
Opbevaring, medicin	66
Operation Paratuberkulose	70
Operative indgreb	69
Opfedning, kvæg	79
Ophør som økolog	148
Opmåling af stalde, får, ged og hjort	108
Opmåling af stalde, kvæg	77
Opmåling af stalde, svin	88
Oprindelige danske husdyrracer	62
Opstaldning i hytter, telte m.m., svin	88
Ordrebekræftelse, frø	31; 46
Overbrusning, svin	90
Overgangsordning, opstaldning af kvæg	77
Overgangsordning, opstaldning af svin	89
Overgangsordning, svin	83; 93
Overgangsordninger, fjerkræ	101
Overgangsordninger, får og geder	109
Overgræsning, får, ged og hjort	110
Overtagelse, areal	146
Overtagelse, ejendom	146
Overtrædelser	144

P

Paraffinolie	64
Parallelavl	18
Parallelavl, husdyr	49
Parallelavl, planter	18; 19; 20
Paratuberkulose	70
Particertifikat	134
Pattesalve	67
Permanent græs	21
Plantebeskyttelse	40
Plantebeskyttelsesmidler	40; 47
Planter, der ikke bruges til produktion	33
Plantesygdomme	40
Pleje af græs- og naturarealer	23

Potter på borde	42
Producentkifte	146; 147
Produktion af økologisk afgasset gødning	38
Produktionsenhed, definition af	13
Produktionsenhed, ikke-økologisk	136
Prydhaver	13; 14
Pyntegrønt	15; 33

R

Redebygningsmateriale, svin	86
Reduceret kontrol	138
Registrering, biavl	120
Regnskab	45; 140
Regnskabsbilag	45; 140
Rengøring i stalde, fjerkræ	99
Rengøring i stalde, får, ged og hjort	108
Rengøring i stalde, heste	116
Rengøring i stalde, kvæg	77
Rengøring i stalde, svin	89
Rengøring og desinficering, biavl	120
Rensning, korn og markfrø	125
Reproduktion	69
Rodemateriale, svin	86
Rottebekæmpelse	77; 89; 99
Rotter	77; 89; 99; 108; 116
Rækkedampning	40
Rådighed	12; 21

S

Salg, økologiske arealer	146
Salmonella Dublin	70
Samarbejdsaftaler	15
Samgræsning	58
Samtidig drift	14; 136; 137; 140
Samtidig omlægning	50
Sanering	63; 70
Sengebåse	76
Separationsanlæg	36
Shetlandsponyer	117
Siddepinde	97
Skadedyr, biavl	120
Skadedyr, planteavl	40
Skadedyrsbekæmpelse i stalde, fjerkræ	99
Skadedyrsbekæmpelse i stalde, får, ged og hjort	108
Skadedyrsbekæmpelse i stalde, heste	116
Skadedyrsbekæmpelse i stalde, kvæg	77
Skadedyrsbekæmpelse i stalde, svin	89
Skadegørere, planteavl	40
Skel til ikke-økologiske marker	17
Skillevæg, fjerkræ	98
Skov	14; 33; 126
Skov, hegn og vildtremiser	33
Skovarealer	14
Slagtealder, fjerkræ	101
Slibning af tænder	70
Slutfedning, kvæg	79
Slyngning	120
Slæt	58
Slæt, græsningsret	58

Slæt, parallelavl	19
Smågrisebure.....	86
Småkalve	79
Spaltegulv	87
Spørbarhed	132
Sporelementer	64
Sprøjtejournal	41; 47; 48
Stalddørssalg.....	127; 128; 140
Staldforhold, fjerkræ	96
Staldforhold, får, ged og hjort.....	106
Staldforhold, heste	115
Staldforhold, svin	86
Statusrapport	143
Strigling.....	40
Strøelse, får, ged og hjort	108
Strøelse, kvæg.....	76
Strøelse, svin.....	87
Strømførende tråde	75
Styroporstader	120
Støvbadningsareal	97
Suttebehov, kalve	75
Suttebehov, lam, gedekid og kalve	107
Svampe, dyrkning af.....	44
Svampe, indsamling af.....	126
Svinehold	82
Sygdomsbehandling.....	64; 107
Sygdomsforebyggelse, biavl	120
Sygesti, areal.....	66
Sædskifte	40
Sølebad	90
Såtidspunkt, parallelavl	19

T

Telefonsælgere	128
Telte, svin	88
Temperatur, svin	88
Temperaturregulering, svin	86
Tilbageholdelsestid	67; 68
Tilsætningsstoffer i foder, får, ged og hjort	105
Tilsætningsstoffer i foder, kvæg	73
Tomgangsperiode, fjerkræ	99
Torvesalg	128; 140
Transport i egnede (lukkede emballager	132
Transport i åbne emballager.....	132
Transport, økologiske produkter	131
Transportmidler.....	131
Træ og træprodukter	33
Træprodukter.....	14
Tørring, korn og markfrø	125
Tørstofværdier	73; 84; 94; 105; 113

U

Udeareal, fjerkræ	100
Udeareal, får, ged og hjort	110
Udeforhold, får, ged og hjort	109
Udeforhold, heste	116
Udeforhold, kvæg.....	78
Udeforhold, svin.....	90
Udendørs løbegårde.....	21; 27

Udendørsareal, svin	87
Udgangshuller, fjerkræ	98
Udlejning, bygninger	122
Udlejning, græsningsret	58
Udlïcitering af kvier	81
Udlæg, parallelavl.....	19
Udplantningsplanter.....	33
Udyrkede arealer	24
Ukrudtsbekæmpelse	40
Underlag, får, ged og hjort	108

V

Vacciner og sera	66
Vandfugle.....	96
Vanskelige produktionsforhold, biavl	121
Vareformidler	129
Varemæglere	128
Vedplanter.....	15; 33
Vedvarende græs, nu permanent græs	21
Vegetativt formeringsmateriale, ikke-økologisk ..	29; 30; 32
Vegetativt formeringsmateriale, økologisk ..	15; 28; 29
Ventilation	107
Veterinære lægemidler	64
Videresælgere.....	128
Vilde planter.....	15; 126
Vildtfoder.....	15
Vildtremiser	15; 33
Vinddrift	17
Vinterperiode, får, ged og hjort	110
Vinterperiode, heste	117
Vinterperiode, kvæg.....	80
Vinterperiode, svin	90
Vitaminer, fjerkræ	95
Vitaminer, forebyggelse	66
Vitaminer, får, ged og hjort.....	106
Vitaminer, heste	114
Vitaminer, kvæg	74
Vitaminer, svin	85
Væksthusproduktion	42
Vækstmedier.....	43

Z

Zinkoxid.....	64
---------------	----

Æ

Æg, kvalitetssortering	128
Æg, stalddørssalg.....	127
Ægproduktion	61
Ændring af besætning	62
Ændring af stalde.....	78; 89; 109
Ændring, omlægningstidspunkt	13
Ændringer i dyreholdet	49
Ændringer, areal	142
Ændringer, bedrift	142
Ændringer, husdyr	143

Ø		Øvrigt areal.....	25
Økologikontrolnummer.....	129		
Økologisk husdyrgødning.....	35		
Økologiske produkter i løs vægt.....	129		
Ø-mærke.....	130		
		Å	
		Årlig indberetning.....	142

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
Plantedirektoratet
Skovbrynet 20
2800 Kgs. Lyngby

ISBN (tryk og web) 978-87-7120-100-0

Tlf.: +45 4526 3600
Fax.: +45 4526 3610

E-mail: pdir@pdir.dk
www.pdir.fvm.dk